

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a komparatistiky

Bakalářská práce

Ester Bognárová

**Proměny časopisů pro děti a mládež
vydávaných před a po roce 1989**

Metamorphoses of the magazines for children and adolescents
published before and after 1989

Praha 2016

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Bílek, CSc.

Ráda bych poděkovala svému školiteli prof. PhDr. Petru Bílkovi, CSc., za cenné rady a čas, jež mi věnoval. Poděkování patří také doc. PhDr. Karlu Hádkovi, CSc., a Ing. Žofii Hádkové za podporu a hodnotné podněty.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 2. srpna 2016

.....

Jméno a příjmení

Klíčová slova (česky)

Dětské časopisy, dětská literatura, Mateřídouška, ABC mladých techniků a přírodovědců, vliv politiky, ilustrace.

Klíčová slova (anglicky):

Children's magazines, children's literature, Mateřídouška, ABC mladých techniků a přírodovědců, political influence, illustrations.

Abstrakt (česky)

Tématem této bakalářské práce byl popis proměn, k nimž docházelo v dětských časopisech, které vycházely před rokem 1989 a jejichž vydávání pokračovalo i po Sametové revoluci. Komplexně jsou analyzovány časopisy *Mateřídouška* a *ABC mladých techniků a přírodovědců* (z původně zamýšlených šesti periodik splňujících kritéria výběru) od doby jejich vzniku po současnost, a to na základě vybraných ročníků v pětiletých intervalech. Přestože popis literární složky představuje základ této práce, pozornost je věnována zároveň i celkovému obsahu a vzhledu, zejména pak vlivu politických událostí na daná periodika. Předpokladem bylo, že k největším změnám ve všech zkoumaných složkách došlo v *Mateřídoušce* i v *ABC mladých techniků a přírodovědců* po roce 1989. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že v případě obou časopisů docházelo na jejich stránkách k přibližně podobnému vývoji: odborné články, reportáže a literární složka byly postupně nahrazovány složkou zábavnou, kterou tvořily soutěže, kvízy, hádanky atp., a to už před rokem 1989; k zásadnímu úbytku literární složky došlo v obou případech po roce 2000; po revoluci 1989 lze obě dvě periodika označit za apolitická, přičemž do Sametové revoluce byl jejich obsah silně ovlivňován politickým děním v naší zemi. Zásadní vliv na obsah časopisů měl a má rozvoj komunikačních technologií v posledních dvou desetiletích, který výrazně změnil volnočasové zájmy mladé generace. Po zpracování vybraných ročníků časopisů byl potvrzen původní předpoklad. Zároveň se ukázalo, že *Mateřídouška* i *ABC mladých techniků a přírodovědců* sice stále uznávají a navazují na své předrevoluční kořeny, jejich vzhled i obsah je však už nesrovnatelný.

Abstract (in English):

The aim of this thesis was to describe metamorphoses that have occurred in children's magazines, which were published before 1989 and whose publication continued after the Velvet Revolution. Comprehensively are analysed magazines *Mateřídouška* and *ABC mladých techniků a přírodovědců* (from the originally planned six journals, which meet the selection criteria) since their inception to the present, on the basis of selected years in five-year intervals. Although the description of the literary component constitutes the basis of this thesis, attention is also given to the overall content and appearance, particularly the influence of political events on given periodicals. The assumption was that the biggest changes in all examined aspects occurred in *Mateřídouška* and *ABC mladých techniků a přírodovědců* after 1989. Carried out the research, it was found that in the case of both magazines same trends occurred on their pages: articles, reports and literary component have been gradually replaced by an amusing component, e.g. contests, quizzes, riddles (even before 1989); literary component significantly decreased in both cases after 2000; after the Velvet Revolution, both periodicals can be described as apolitical (whereas until 1989 its content was strongly influenced by political events in our country). A major impact on the content was and still is the development of communication technologies in the last two decades, which significantly changed leisure time interests of the young generation. After the processing of selected periodicals, the original premise was confirmed. At the same time it appeared that *Mateřídouška* and *ABC mladých techniků a přírodovědců* still accept and continue in their pre-revolutionary roots, their appearance and content is, however, already incomparable.

OBSAH

1	ÚVOD	11
2	ČASOPIS MATEŘIDOUŠKA	13
2.1	CHARAKTERISTIKA	13
2.2	ROZBORY JEDNOTLIVÝCH ROČNÍKŮ	16
2.2.1	<i>První číslo, ročník I (19. prosince 1945)</i>	16
2.2.2	<i>Ročník I (od 2. čísla)</i>	18
2.2.3	<i>Ročník VII (od 1. září 1950)</i>	23
2.2.4	<i>Ročník XI (od 15. září 1954)</i>	32
2.2.5	<i>Ročník XVI (od 15. února 1960)</i>	40
2.2.6	<i>Ročník XXI (od 1. září 1964)</i>	46
2.2.7	<i>Ročník XXVII (od září 1970)</i>	53
2.2.8	<i>Ročník XXXII (od září 1975)</i>	60
2.2.9	<i>Ročník XXXVII (od září 1980)</i>	68
2.2.10	<i>Ročník XLIII (od září 1986)</i>	74
2.2.11	<i>Ročník XLVII (od září 1990)</i>	78
2.2.12	<i>Ročník LI (od ledna 1995)</i>	85
2.2.13	<i>Ročník LVI (od ledna 2000)</i>	91
2.2.14	<i>Ročník LXI (od února 2005)</i>	96
2.2.15	<i>Ročník LXV (od 30. ledna 2009)</i>	99
2.2.16	<i>Ročník LXXI (od ledna 2015)</i>	101
3	ČASOPIS ABC MLADÝCH TECHNIKŮ A PŘÍRODOVĚDCŮ	105
3.1	CHARAKTERISTIKA	105
3.2	ROZBORY JEDNOTLIVÝCH ROČNÍKŮ	108
3.2.1	<i>První číslo, ročník I (22. ledna 1957)</i>	108
3.2.2	<i>Ročník I (od 2. čísla)</i>	110
3.2.3	<i>Ročník 6 (od 17. ledna 1962)</i>	117
3.2.4	<i>Ročník 12 (od 14. září 1967)</i>	123
3.2.5	<i>Ročník 17 (od 15. září 1972)</i>	128
3.2.6	<i>Ročník 22 (od 9. září 1977)</i>	134

3.2.7	<i>Ročník 27 (od 10. září 1982)</i>	140
3.2.8	<i>Ročník 32 (od 11. září 1988)</i>	145
3.2.9	<i>Ročník 37 (od 10. září 1992)</i>	149
3.2.10	<i>Ročník 42 (od 25. srpna 1997)</i>	153
3.2.11	<i>Ročník 47 (od 7. ledna 2002)</i>	158
3.2.12	<i>Ročník 52 (od 3. ledna 2007)</i>	160
3.2.13	<i>Ročník 57 (od 3. ledna 2012)</i>	163
4	ZÁVĚR	165
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	173

Předmluva

Tato bakalářská práce si klade za cíl postihnout změny, k nimž docházelo na stránkách dětských časopisů, které začaly vycházet před revolucí 1989 a kontinuálně vycházely i po Sametové revoluci.

Inspirací pro tento výzkum byla disertační práce Štefana Švece nazvaná Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989. Díky kartotéce titulů, která je přílohou výše zmiňované Švecovy práce, se podařilo extrahovat šest následujících titulů, které splňují požadovaná kritéria: ABC mladých techniků a přírodovědců (dále jen ABC), Mateřídouška, Čtyřlístek, Ohníček, Sluníčko, Věda a technika mládeži.

Od původního záměru analyzovat všech těchto šest časopisů jsem musela upustit potom, co začalo být zřejmé, že při snaze o hlubší popis každého z periodik, by práce dalekosáhle přesáhla doporučený rozsah. Přestože se ukázalo, že k pokrytí rozsahu by stačilo vybrat a popsat jediné periodikum, rozhodla jsem s tímto vědomím zpracovat časopisy dva, abych alespoň částečně naplnila původní zadání práce.

Přestože výběr nebyl jednoduchý, zvolila jsem časopisy Mateřídouška a ABC, poněvadž každý z nich byl zacílen na zcela jinou cílovou skupinu čtenářů a oba dva byly po dlouhá léta považovány za ty nejkvalitnější ve svém zaměření.

Aby nedocházelo k velkým časovým rozestupům mezi jednotlivými kapitolami, což by mohlo mít za následek nedostačující pokrytí vymezené problematiky, rozhodla jsem se analyzovat vždy jeden kompletní ročník v časovém rozmezí pěti let, přičemž prvnímu číslu prvního ročníku byl vždy věnován samostatný oddíl.

Oddíly posléze tvoří jednotlivé ročníky časopisů, které jsou dále členěny na pět pododdílů (tematických okruhů): Obsah, Politika a ideologie, Literatura, Grafická a výtvarná stránka, Shrnutí.¹

V pododdílech se věnuji jednak obecnému popisu obsahu časopisu v daném ročníku (rozvržení rubrik, zásadní změny ve struktuře, ...), dále pak

¹V případě ABC byla přidána šestý, speciální oddíl nazvaný Tvoření, který se věnoval popisu tzv. vystřihovánek („děček“), které byly specialitou tohoto periodika a vždy tvořily jednu z jeho nejpobulárnějších součástí.

otázce, jak se ideologie a politická situace projevovaly na stránkách periodik, stejně jako proměnám grafické a výtvarné stránky, která v rámci časopisů vydávaných pro děti vždy hraje podstatnou roli.

Přestože se ve své práci věnuji všem těmto jevům, důraz je kladen na popis literární složky *Mateřídoušky* a *ABC*. Sleduji dva hlavní proudy, prvním je popis volených žánrů a tematiky, druhým systematická snaha o zaznamenání autorů, kteří do časopisů přispívali.

Závěrečný pododdíl má za účel krátký souhrn nejzásadnějších změn, ke kterým v daném ročníku došlo.

Vzhledem k tomu, že jádro mého výzkumu spočívalo v práci s jednotlivými ročníky a ve snaze o jejich co nejpodrobnější popis, vybranou sekundární literaturu tvoří především několik čísel časopisu *Zlatý máj*, které zachycují (dobový) pohled na stav literární tvorby pro děti u nás. Tyto zdroje jsem využila převážně v rámci obecných charakteristik *Mateřídoušky* a *ABC*, a v závěru.

Na konci této předmluvy bych se chtěla krátce pozastavit nad problematikou číslování jednotlivých ročníků. Například *ABC* sice mělo v roce 2012 57 ročníků, ale slavilo pětapadesátileté výročí. Stalo se tak kvůli strategickým změnám v historii *ABC*, kdy se začátek ročníku přesouval na počátek školního roku a po pár letech se opět vrátil na počátek roku kalendářního (vysvětlení z druhého čísla 57. ročníku z úvodního slova šéfredaktora Zdeňka Ležáka). Stejný problém postihl i časopis *Mateřídouška*, který také několikrát v průběhu svojí historie přesouval vydávání svých prvních čísel v rámci roku.

1 Úvod

Dětské časopisy vždy byly a stále jsou oblíbenou a rozšířenou četbou. Jedná se o časové tisky, na jejichž stránkách se projevovaly společenské, politické i dobové vlivy a změny.

Tato periodika představují jedny z prvních forem literatury, se kterými se děti setkávají, zároveň jsou pro ně uvedením do kulturního a společenského světa a seznamují je s fungováním světa.

Především proto byla dětským časopisům vždy věnována velká pozornost, a to jak ve snaze a péči o jejich úroveň, tak z hlediska zájmu politických stran a ideologických proudů. Snad právě kvůli jejich očividnému zaměření na nejmladší čtenáře – děti, jakožto snadno ovlivnitelné „cíle“, jednalo se v případě dobové propagandy o oblíbený a hojně využívaný prostor.

První zmínky o vzniku dětských časopisů na českém území pocházejí z 19. století. Ve stejné době datujeme také vznik celkového konceptu dětství jakožto oddělené fáze lidského vývoje. Ještě nedlouho předtím, ve středověku byly totiž děti pojímány jako „malí dospělí“. Tedy až v podstatě nedávno počalo být dětství pojímáno jako samostatná životní etapa, což provázela celá řada nových fenoménů od dětských pokojů přes hračky až po dětské časopisy.²

Dětský časopis je nutno vnímat jako specifický druh média mající vlastní zákonitosti. Vymezit úzkou hranici mezi literaturou pro děti a literaturou pro dospělé se může stát problémem, už jen z toho důvodu, že četba určená pro dospělé se často stala dětskou četbou. A naopak.³ Jedním z hlavních určujících znaků se může jevit věk, přičemž tvůrci časopisů povětšinou sami udávají věk předpokládaného publika.⁴ Především díky tomu je například dáno, že *Mateřídouška* je časopis zaměřující se na nejmenší čtenáře (ve věku přibližně 6 až 9 let).

² ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc, s. 15-16.

³ Jedním z příkladů může být právě časopis *ABC mladých techniků a přírodovědců*. Ten, ač určen původně dospívajícím, se často stával i četbou dospělých.

⁴ ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc, s. 23-36.

Vymezení zkoumaného materiálu bylo v případě této práce jednodušší, neboť jediným kritériem byla kontinuita vycházení po revoluci 1989, přičemž za dětské časopisy byla považována periodika vymezená v Kartotéce titulů Štefana Švece.

Časopisy pro děti a mládež mají na našem území dlouhou historii. Mateřídouška a ABC mladých techniků a přírodovědců představují pouze zlomek tohoto mnohaletého vývoje. V rámci vymezených kritérií je však lze považovat za významné zástupce jedné generace časopisů u nás.

2 Časopis Mateřídouška

2.1 Charakteristika

Časopis Mateřídouška je nejdéle vycházejícím dětským časopisem u nás.⁵ Byla určena pro čtenáře zhruba ve věku šest až devět let.

Mateřídouška sice začala vycházet jako čtrnáctideník, ovšem zpočátku s nepravidelnostmi. Později tedy přešla na měsíční formát, už na počátku šedesátých let se vzhledem k její popularitě opět uvažovalo o tom, že by čtrnáctidenní formát byl přeci jenom vhodnější.⁶

První číslo vyšlo v prosinci roku 1945, přičemž hned od počátku byla na „bedra“ tohoto časopisu kladena vysoká očekávání. Měl publikovat kvalitní prózu i poezii pro nejmladší čtenáře, stát se jejich prvním průvodcem při objevování krás českého jazyka a utvářet jejich estetické cítění. Proto se už od prvního ročníku na každém čísle Mateřídoušky podíleli ti nejvýznamnější čeští spisovatelé a výtvarníci.

Jednou z nejdůležitějších osobností pro samotný vznik i obsahovou stránku časopisu byl František Hrubín. V roce 1945 do redakční rady zasedli hned tři vedoucí redaktori a Hrubín byl jedním z nich. I po jeho odchodu z pozice šéfredaktora Mateřídouška pokračovala v zavedeném schématu a jeho básně mnoho dalších let tvořily jednu z elementárních složek časopisu.⁷

Vedle poezie byla nedílnou součástí Mateřídoušky i próza, a to především pohádky, povídky, bajky ad. Velká část textů otiskovaných v Mateřídoušce vznikala právě a pouze jen pro časopisecké účely, často od autorů méně známých, přesto se však jednalo o velmi pečlivě vybraná a upravovaná díla. V případě

⁵ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc, s. 403.

⁶CHALOUPKA, Otakar. Od Mateřídoušky k Pionýru. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1960,4(7-8), 296.

⁷Vedle Františka Hrubína se na obsahu Mateřídoušky podílelo vskutku takové množství zvučných jmen, že zde v úvodu jejich výčty vynechávám a odkazuji čtenáře na následující kapitoly.

méně známých autorů (častěji autorek) šlo většinou o didakticky a mravoučně laděné básničky a pohádky.⁸

Kromě autorů žijících, z nichž někteří tvořili „kmenovou“ základnu časopisu, zde bylo možno, především v prvních letech (desetiletích), nalézt velké množství klasiků 19. i 20. století od Sládka přes Němcovou a Erbena až po Vrchlického.

Obsah časopisu netvořila pouze domácí autorská tvorba, na jeho stránkách se dalo nalézt i velké množství lidové tvorby, a to jak českého, tak zahraničního původu. Pohádky z celého světa byl po jistou dobu dokonce název rubriky, ve které si čtenáři mohli přečíst příběhy ze zemí Východního bloku a spřátelených komunistických zemí, často ale i ze západních zemí.

Co se týče zahraniční autorské tvorby, velmi dlouho převažovali autoři ruské národnosti (překladů se výtečně ujal pozdější šéfredaktor Mateřídoušky Jiří V. Svoboda).⁹ Díky překladům Mateřídouška jako první zprostředkovala dětem seznámení s autory, jako byl rumunský spisovatel Octav Pancu-Iași a sovětsí autoři Maršak, Čukovskij nebo Michalkov.¹⁰ Na druhou stranu, například v polovině šedesátých let bylo možno se na jejích stránkách setkat s kvalitní tvorbou pro děti od autorů z celého světa.

Protože Mateřídouška byla vždy koncipována jako časopis vedoucí děti k estetickému cítění, lze říci, že na její ilustrace byl vždy kladen stejný důraz jako na její obsah. Prvních sedm let každé číslo ilustroval jeden ilustrátor.¹¹ I v dalších letech si však časopis udržel vysoký standart.

Mateřídouška začala jako časopis, který svůj obsah tematicky odvozoval od ročních období, důležitých svátků, případně dalších skutečností spojených s dětstvím jako jsou rodiče, příroda, hračky atp. Tato všeobecnost způsobovala, že

⁸CHALOUPKA, Otakar. Od Mateřídoušky k Pionýru. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1960, 4(7-8), 295.

⁹CHALOUPKA, Otakar. Od Mateřídoušky k Pionýru. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1960, 4(7-8), 295.

¹⁰SLABÝ, Zdeněk K. ... a květů neubývá. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1960, 4(7-8), 523.

¹¹ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc., s. 404.

starší čísla Mateřídoušky neztrácela na aktuálnosti a bylo možno je uchovat a číst opakovaně.¹²

Do tohoto schématu výrazně zasáhla padesátá léta, na stránky periodika se v té době dostaly oslavné články o Sovětském svazu, komunistických politicích a vděčnosti Rudé armádě. Dětské dopisy otiskované v této době byly také plny úcty a lásky ke komunistické straně a jejím vůdcům.

V této době se také časopis stal hlavní platformou mladší odnože Pionýrské organizace – Jisker. Ovšem na jeho stránkách se tento vztah s dětskou organizací neprojevil tak silně jako například v ABC. O tom svědčí i fakt, že stránka věnovaná Jiskrám byla později přejmenována na rukodělný Hančin zápisník.¹³

V šedesátých letech, době uvolnění společenské situace, se i Mateřídouška opět stala časopisem, na jehož stránkách sice politika nechyběla, na druhou stranu už nikdy nedosáhla takového rozsahu jako v letech padesátých.

V tomto období se také začínají utužovat vztahy mezi Mateřídouškou a dětskými časopisy jinde ve světě. Vycházela dokonce i celá speciální čísla věnovaná právě dětským časopisům, např. v Polsku nebo Sovětském svazu.

Vedle literární tvorby v Mateřídoušce nikdy nechyběly obrázkové příběhy (v pozdějších letech klasické komiksy s „bublinou“) na zadní obalové straně. Jedním z neznámějších byly Příběhy mládence Ferdy Mravence, které začaly vycházet hned roku 1945.

S postupem času se kromě literární části začala v časopise prosazovat i složka zábavná, kterou tvořily hádanky, vtipy, kvízy, návody na vytváření nejrůznějších věcí atp. Po Sametové revoluci (přesněji po roce 2000) zábavná složka časopisu upozadila složku literární a v současné chvíli je povídkám a básničkám v časopise věnována pouze jedna dvojstrana.

¹²ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc., s. 403-405.

¹³CHALOUPKA, Otakar. Mateřídouška v posledních pěti letech. *Zlatý máj*. Albatros a Kruh přátel dětské knihy, 1969, **13**(7), 426.

2.2 **Rozbory jednotlivých ročníků**

2.2.1 První číslo, ročník I (19. prosince 1945)

2.2.1.1 **Obsah**

Jak už podtitul „Čtrnáctideník pro nejmenší čtenáře“ napovídá, jednalo se o časopis pro děti od šesti do zhruba devíti let.

I když mnohé zdroje uvádějí, že Mateřídouška začíná stejnojmennou básní od Jaroslava Seiferta, první číslo časopisu, které vyšlo 19. prosince 1945, otevírala lidová Koleda s klasickou ilustrací tří koledníků od Josefa Lady.

Báseň Mateřídouška se objevuje až na straně druhé, hned pod ní pak začínají dvě kratší pohádky, jedná ruská a druhá anglická, autoři nejsou uvedeni. Vedle těchto dvou se objevuje také srbská lidová pohádka Medvěd, svině a liška.

V celém čísle se poměrně stejnoměrně mísí poezie a beletrie, celkově chybí jakékoli úvodní slovo, informace pro děti nebo soutěže. V časopise se vedle již zmíněné literatury objevují pouze dvě hádanky a jeden celostránkový obrázkový příběh o dobrodružstvích Ferdy Mravence, který je doplněn veršovanými popisky.

Už od počátku je vidět, že se objevuje snaha časopis ladit tematicky podle ročních období, případně dle svátků. Najdeme zde říkanku Sněhulák, báseň Jak hrdlička přišla k pásku od Františka Halase o Panně Marii a Ježíškovi nebo například několik vánočních koled.

2.2.1.2 **Politika a ideologie**

První číslo časopisu Mateřídouška vyšlo na sklonku roku 1945, zhruba půl roku po skončení druhé světové války. V tomto období tzv. Třetí republiky se o nejrůznějších projevech politické ideologie v tomto periodiku nedá příliš hovořit, pozoruhodné je snad jen to, že ze zahraničních autorů se zde objevují jen dva, a to s ruského původu (L. N. Tolstoj a V. Osejeva). Při hlubším zamyšlení a při uvědomění si toho, jaké sympatie se sovětskými osvoboditeli v této době v Československu panovaly, se ani tento fakt nezdá jakkoli překvapivý.

2.2.1.3 Literatura

Do redakční rady v prvním roce (přesněji v rozmezí let 1945-1947) zasedli hned tři vedoucí redaktoři. Mimo Miloše Holase a Břetislava Mencáka také jeden z nejznámějších českých spisovatelů a básníků 20. století, a to František Hrubín.¹⁴

Tento spisovatel, známý především jako autor přírodní a milostné kritiky, je stejně tak populární mezi malými čtenáři, a to svým přínosem na poli dětské poezie i lyriky. Některá jeho díla zlidověla, z nejznámějších jmenujme například *Špalíček veršů a pohádek* nebo sbírka dětské poezie *Říkejte si se mnou*.

Stačí se před začátkem této kapitoly podívat na Švecův výběr (předpokládám, že pouze výběrový) spolupracovníků a přispěvatelů *Mateřídoušky* v průběhu let až do roku 1989, aby bylo jasné, že se jedná o plejádu těch nejznámějších a nejlepších českých spisovatelů literatury pro mládež. Pro získání alespoň základního přehledu jsem se rozhodla vybrat několik neznámějších (i přestože ne všichni publikovali hned v prvním čísle): Ludvík Aškenazy, Ivan Blatný, Václav Čtvrtek, František Halas, Ilja Hurník, Josef Kainar, Josef Lada, Miloš Macourek, František Nepil, Eduard Petiška, Jaroslav Seifert, Ondřej Sekora, Jan Skácel (pod pseudonymy), Pavel Šrut nebo Jiří Žáček. Někteří z výše jmenovaných spoluautorů se na *Mateřídoušce* podíleli i po výtvarné stránce.

Vedle velkého množství lidových básniček a říkadel se zde objevují i básně od Jaroslava Seiferta, Františka Halase, Václava Suka, Františka Hrubína, Františka Ladislava Čelakovského i méně známých autorů, jako například Anny Novotné nebo Ivana Snížka. V závěru prvního čísla se vyskytuje také přeložená báseň *Modré listí* od básnířky Valentiny Osejevy.

Co se týče beletrie (pohádek), tak se opět vedle několika lidových pohádek objevuje i jedna česká od Josefa Lada a překladová pohádka *Myška* na motivy pohádky L. N. Tolstého.

¹⁴ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc., s. 401. – Bohužel první číslo neobsahuje redakční úvodník, který by poskytoval informace o záměrech časopisu, stejně jako jména členů redakce apod.

2.2.1.4 Výtvarná a grafická stránka

Číslo *Mateřídoušky* byla od prvního do sedmého ročníku vždy ilustrována jedním malířem.¹⁵ O vytvoření prvního čísla byl požádán klasik české dětské literatury a známý malíř Josef Lada.

Barevně ilustrovány nejsou pouze obalové strany (na první straně jde o výše zmíněné tři koledníky a na konci o obrázkový příběh Kousky mládence Ferdy Mravence od Ondřeje Sekory). I uvnitř najdeme celobarevné ilustrace, především k nejrůznějším říkankám, kdy barevné obrázky podrobně ilustrují příběh. I přesto ovšem černobílé stránky převládají.

Sekorův obrázkový příběh je také jedinou stranou, kterou nekreslil Josef Lada, jinak klasické Ladovy ilustrace tematicky doprovázejí tištěné texty. Fotografie zcela chybí.

Zajímavým poznávacím vizuálním znakem *Mateřídoušky* je její tradiční logo, které zůstalo od prvního čísla až do dnešních dob nezměněno.

2.2.1.5 Shrnutí

Spolu se zadní obrázkovou stranou měla celá *Mateřídouška* šestnáct stránek, které byly rovnoměrně věnovány jak poezii, tak próze. Objevovali se v ní čeští i zahraniční autoři zvukných jmen, stejně jako říkanky a lidové pohádky.

Celkově první číslo *Mateřídoušky* působí (a částečně k tomu přispívají i výborné Ladovy ilustrace) jako čítanka pro děti, více jako knížka než časopis.

Řekla bych, že je na škodu, že zcela chybí soutěže, hry a různé zábavně vzdělávací rubriky, případně četba na pokračování. Cena byla 2,50 Kčs.

2.2.2 Ročník I (od 2. čísla)

2.2.2.1 Obsah

Podobně jako u prvního čísla, i to druhé otevírá krátká říkanka (tentokrát od Ant. Jaroše) s názvem *Meluzína*. Podobný scénář se opakuje v celém prvním ročníku *Mateřídoušky*, na prvních stránkách najdeme básničky od Františka Hrubína (*Padej snížku*), Ivana Snížka (*Jirka si hraje*), Miroslavy Adámkové

¹⁵ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc., s. 404.

(Sedmikráska), Františka Listopada (Míč) a dalších. Ne pokaždé jde o autorskou báseň, například v pátém čísle nacházíme na první straně lidovou koledu s názvem Pomlázka. Básničky jsou pokaždé doplněny barevnou ilustrací, báseň i ilustrace se vždy tematicky vztahují k právě probíhajícímu ročnímu období.

Ve druhém čísle časopisu se také objevují rozsáhlejší pohádky, tu první – Jak si u broučků tiskli noviny – napsal a nakreslil Ondřej Sekora, zatímco v případě druhé se jedná o úryvek z knížky „Prokletá zvířátka“ od Bohumily Sílové¹⁶ s názvem Rytíř ve zbroji. Ta je dokonce čtyřstránková.

Co se týče rozsáhlejších pohádek a povídek, ty se začínají od druhého čísla objevovat v Mateřídoušce pravidelně, ve druhém čísle jde například o švédskou pohádku Anny Marwigové Jak liják zachránil les, i v dalších číslech se pak objevují zhruba dvě až tři několikastránkové pohádky. Na rozdíl od poezie se jména autorů obměňují a málokdy se setkáváme s tím, že by bylo jednomu autorovi v prvním ročníku publikováno více pohádek nebo povídek.

Přestože zahraničním autorům není v prvním ročníku Mateřídoušky věnováno mnoho prostoru, celkem často se zde naopak objevují různé národní pohádky. Po prvním čísle, kde jsme si mohli přečíst pohádky z Ruska a Anglie, navazují v třetím čísle národní pohádky francouzská nebo loparská.

Různá lidová a národní říkadla, básničky, ale i pohádky českého původu¹⁷ se na stránkách Mateřídoušky objevují častěji než v případě obdobných útvarů zahraničního původu.

I v dalších číslech se jedná o poměrně vyváženou kompozici pohádek a kratších básniček, případně říkanek. Jednou z těch delších je veršovaná Pohádka o řepě od Františka Hrubína, která je doplněna krásnou barevnou Sekorovou

¹⁶V dnešní době poměrně neznámá autorka knih pro děti, na několika svých dětských knihách spolupracovala s Juliem Fučíkem. Z jejích nejznámějších knih jmenujme Mury-Bury kouzelník nebo sérii příběhů o malém černouškovi Pavím Očku – podle těchto pohádek byl vytvořen český seriál Pohádky o Pavím Očku, k němuž scénář napsala její dcera, známá spisovatelka a scénáristka Eva Kantůrková. (FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT (eds.). *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-^{^^^}, s. 154-156. ISBN 80-200-0468-8.)

¹⁷Jsem si vědoma toho, že lidové pohádky a další formy lidového umění si mohou být velmi podobné v různých zemích a dohledat jich prapůvodní zdroj může být velmi těžké, pokud však není na stránkách Mateřídoušky uvedeno jinak, považuji (pravděpodobně stejně jako tehdejší redaktoři) tyto útvary za u nás zdomácnělé, tedy původu českého.

ilustrací (ve druhém čísle). Františku Hrubínovi je v *Mateřídoušce* vůbec věnováno mnoho místa. Jako jednomu z mála autorů jsou mu na stránkách časopisu tištěny delší básně (hned v třetím čísle opět celostránková o Smolíčkovi a jeskyňkách s barevnou ilustrací). Není výjimkou, že v jednom čísle se objevuje i několik Hrubínových básní.

Kromě básniček a pohádek v *Mateřídoušce* zatím jakékoliv další články chybí (jedním z mála „článků“, které lze považovat za odklon od slabikářového stylu jsou v pátém čísle tzv. Veselé hry, jde o jakousi směs říkadél a návodů, jak si při jejich opakování zatancovat). Stále se na konci čísla objevují dvě hádanky a na zadní straně Sekorův obrázkový příběh o Ferdovi Mravencovi.

2.2.2.2 Politika a ideologie

Vzhledem k tomu, že v *Mateřídoušce* i nadále chybí jakékoliv úvodníky a další „slova redakce“, lze těžko soudit, jaký trend (a zdali vůbec nějaký) se v *Mateřídoušce* projevoval. V roce 1946 stále šlo o časopis vycházející v demokratickém Československu, přesto je i při zběžném pohledu na výběr zahraničních autorů zjevné, že redakce sahala téměř výhradně po autorech na východ od našich hranic.

Pokud se zaměříme na výběr autorů domácích, najdeme zde rovným dílem spisovatele komunistického i demokratického ražení, stejně jako klasiky 19. století.

V tomto krátkém období po druhé světové válce a před rokem 1948 lze tedy těžko uvažovat o *Mateřídoušce* jako o ideologicky vyhraněném periodiku.

2.2.2.3 Literatura

Co se týče autorů publikovaných na stránkách *Mateřídoušky*, objevují se zde stále jak velmi známá jména (z poezie např. F. Hrubín, J. V. Sládek, J. Hiršal), tak i méně známá, případně časem zapomenutá, jako například Ant. Jaroš, levicově orientovaný Jan Hostáň, František Nechvátal, případně Jan Alda (bratr básníka Jindřicha Hořejšího). Z beletrie jmenujme Jana Marvana, Marii Markvartovou, Miloše Holase, Jiřího Ježka nebo Jiřího Havlíka. Ze jmen známějších pak například Boženu Němcovou nebo českého etnografa a pedagoga Františka Bartoše.

Někteří autoři se na stránkách *Mateřídoušky* objevují opakovaně, u jiných jde o jednorázovou záležitost. Nejčastěji se autoři opakují v rámci poezie, mnohokrát se setkáváme se jmény, jako je Jan Alda, František Listopad, Jan Hostáň, Ivan Snížek a samozřejmě i s klasiky české literatury pro děti jako jsou František Halas, František Hrubín, Josef Václav Sládek a další. I když méně často, opakují se i jména zahraničních autorů, například ve třetím čísle se opět objevuje krátká povídka od V. Osejevy, jejíž báseň se ocitla už v prvním čísle prvního ročníku.

Pokud se zaměříme na autory zahraniční, drtivou většinou převládají autoři ruského (příp. sovětského) původu. I tak se ale tito autoři objevují na stránkách časopisu nepravidelně a málo. Kromě již výše jmenovaných v kapitole věnované prvnímu číslu *Mateřídoušky* jde opětovně o V. Osejevu (kromě prvního a třetího čísla lze nalézt také báseň *Co je pěkné* v pátém čísle, povídka *Jaký je den?* v sedmém čísle), švédskou spisovatelku Annu Marwigovou (třetí číslo), pohádku *Vlček* od Jevgenije Čarušina (páté číslo), americkou spisovatelku Katherine Chandler (pohádka *Mravenec a sníh* v šestém čísle), dále pak pohádku *Fenička a medvěd* od Nikolaje Byljeva (sedmé číslo). Posledním zahraničním autorem publikovaným v prvním ročníku se stal N. Ogněv (pohádka *Jurka ze sotúrka*; sedmé číslo). Z tohoto krátkého přehledu je patrné, že s postupem času zahraničních autorů v *Mateřídoušce* přibývalo a že v drtivé většině šlo o ruskojazyčné autory.

Na konci této kapitoly bych se krátce chtěla pozastavit nad překladateli, kteří pro *Mateřídoušku* překládali pohádky a básně. Jménem, které se zde objevuje nejčastěji, je Petr Denk, a to u ruskojazyčných textů. Vlastním jménem Josef Císař byl nejen překladatel, ale i spisovatel a pedagog,¹⁸ v prvním ročníku *Mateřídoušky* lze jeho pseudonym nalézt téměř u všech textů přeložených z ruštiny.

2.2.2.4 Výtvarná a grafická stránka

Celé druhé číslo časopisu ilustroval Ondřej Sekora. Vzhledem k tomu, že i zadní obrázkový příběh o Ferdovi Mravencovi je od Sekory, neobjevují se v celém čísle ilustrace od nikoho jiného.

¹⁸FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT (eds.). *Lexikon české literatury I: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-^{^^^}, s. 532-533. ISBN 80-200-0468-8.

Jakékoliv fotografie se v prvním ročníku *Mateřidoušky* neobjevují vůbec.

Celkově lze zhodnotit, že v průběhu prvního ročníku přibylo v *Mateřidoušce* oproti prvnímu číslu množství rozsáhlejších barevných ilustrací, přestože černobílé obrázky stále převládají.

Každé číslo v prvním ročníku ilustroval jiný malíř (přestože je pochopitelné, že z dlouhodobého hlediska byl tento postup pravděpodobně neudržitelný). Je velmi zajímavé sledovat, jak který malíř znázorňuje v podstatě tatáž témata (příroda, rodina, ...).¹⁹

Styly malířů, kteří ilustrovali jednotlivá čísla prvního ročníku *Mateřidoušky*, přestože nejsou hlavním tématem této práce, považuji za důležitou složku a poznávací znak jednotlivých čísel, proto alespoň telegraficky uvádím jména všech zbývajících ilustrátorů: Jiří Trnka, Josef Novák, Josef Lada, Alena Ladová a Václav Karel.

2.2.2.5 Shrnutí

Přestože *Mateřidouška* sama sebe nazývala čtrnáctidníkem, už druhé číslo vyšlo nepravidelně, a to s více než čtrnáctidenním zpožděním proti očekávanému datu (24. ledna 1946).²⁰ Rozsah *Mateřidoušky* zůstal nezměněn, zvýšila se pouze jeho cena, a to o půl koruny (3 Kčs). I v dalších měsících pak časopis vycházel nepravidelně (poslední číslo prvního ročníku vyšlo 6. června 1946). Celkem jde o sedm čísel.

Oproti prvnímu číslu nedošlo v průběhu celého prvního ročníku v *Mateřidoušce* k zásadním změnám. Časopis si však i nadále udržoval vysoký standard, co se týče jak obsahové, tak grafické stránky, díky čemuž se už v průběhu prvního ročníku stal jedním z nejlepších poválečných časopisů pro nejmladší čtenáře u nás.

¹⁹Zcela subjektivně považuji za působivé to, že přestože ilustrace *Mateřidoušky* jsou od nejruznějších výtvarníků. Tyto ilustrace, které jsou typickou ukázkou umu svých autorů, doslova působí na čtenáře (v dnešní době snad ještě víc než před sedmdesáti lety, neboť v průběhu let tyto obrázky zlidověly) na první pohled jako knížky od Josefa Lady, Ondřeje Sekory a dalších.

²⁰Bližší informace týkající se nepravidelného vydávání časopisu *Mateřidouška* v průběhu let lze dohledat ve Švecově práci v *Kartotéce* titulů pod heslem *Mateřidouška*, kde je vše podrobně rozepsáno.

2.2.3 Ročník VII (od 1. září 1950)

2.2.3.1 Obsah

První číslo sedmého ročníku *Mateřídoušky* otevírala, jako už tradičně, krátká básnička, tentokrát od Kristy Bartoňové s názvem *Pozdrav školy*. Jak je tedy už z první strany patrné, jednotlivá čísla byla stále laděna dle ročních období a důležitých událostí roku.

Co se týče národních pohádek, objevuje se jich v *Mateřídoušce* velké množství. Vedle klasických českých jsou hojně zastoupeny například i pohádky ruské (*Nerozřešená otázka* v prvním čísle; *Jak si pes hledal druhá* ve druhém čísle), polské, lotyšské. Najdeme zde ale i pohádku indiánskou, čínskou, korejskou, mongolskou nebo pohádku z Afriky.

Působivé je, že na stránkách *Mateřídoušky* bylo možné se setkat nejen s pohádkami ruskými, ale také sovětskými (číslo 7-8), jak je uvedeno pod titulem pohádky *Co je nám nejdražší?*

Na posledních dvou stranách také nedošlo k velkým inovacím, stále se zde vyskytovaly nejrůznější hádanky a kvízy, zadní obálka byla pak věnována obrázkovému příběhu o *Ferdovi Mravencovi*.

Zajímavou změnou byly od druhého čísla tzv. *Lesní noviny*. Šlo o soubor krátkých zpráv o tom, jak se nejrůznější lesní zvířata chystají na zimu. Na *Lesní zprávy* posléze na další straně navazovaly *Lovecké zprávy* podobného rázu. Tento model se opakoval i ve třetím a dalších číslech, pouze se obměňovaly názvy rubrik (*Lesní události*, *Co nového ve městě*, ...). Jak je uvedeno, tyto *Lesní noviny* byly vlastně překládány z ruštiny Petrem Denkem, napsal je Vitalij Bianki.²¹

Ve třetím čísle se objevuje písnička *Ještě nikdy nebylo*, jde o ukrajinskou lidovou píseň. Doplněna je i notovou osnovou. Písničky se posléze v *Mateřídoušce* vyskytovaly často, lze je nalézt v několika dalších číslech tohoto ročníku.

²¹*Lesní noviny* jsou nejznámější knihou spisovatele Vitalije Biankiho. Kniha představuje jakýsi kalendář lesní přírody od jara do zimy, mající formu dvanácti čísel novin, vytvářených různými dopisovateli - dětmi, lovci, vědci, hajnými - a doprovázených vtipnými rubrikami. Šlo tedy v podstatě o četbu na pokračování, se kterou jsme se v prvním ročníku *Mateřídoušky* nasetkali. (<http://www.databazeknih.cz/knihy/lesni-noviny-31397> – stránka navštívena 18.4.2016)

Poměrně neobvykle působí ve čtvrtém čísle článek s názvem Děti si hrají – Lidé stavějí a budují. Jedná se v podstatě o text informující děti o tom, jak důležité je stavět přehradu. Vše je doplněno obrázky dětí stavějících „přehradu“ z louží a obrázky ilustrujícími stavbu opravdové přehradu.

Celkově vzato se zábavný charakter Mateřídoušky změnil ve výchovný. Objevuje se zde velká snaha moralizovat a vychovávat (např. v pátém čísle jde o dvojstránku s názvem Naše práce, zobrazující děti při nejrůznějších pracích doma a na poli, vše je doplněno veršovánkami). V časopise se sice občas objevují například stolní hry, které si děti mohou doma zahrát, často jsou i ony tvořeny s určitým socialistickovými záměrem, jak je tomu například u hry ve čtrnáctém čísle, kdy si čtenáři mohou zahrát na dělníky nebo zemědělce.

V 7-8 čísle se objevuje zcela mimořádně také divadelní hra, a to s názvem Narozeniny, napsal Jakov Tajc.

Deváté číslo tohoto ročníku bylo mimořádné v tom, že ho připravily děti ze školy v Praze-Košířích. Spolu s redakční radou tak vybraly obsah tohoto čísla. Přesto se nedá říci, že by se jeho obsah nějak zásadně odlišoval.

Nápad vytvořit číslo časopisu spolu s dětmi z některé ze škol se setkal dle zpráv redakce s velkým ohlasem ze strany čtenářů, a proto se redakce rozhodla tento čin zopakovat, a to v sedmnáctém čísle, které vytvořili spolu s dětmi ze 4. národní školy v Ostravě-Vítkovicích. Lokalita určitě nebyla zvolena nahodile, Vítkovice jsou vykresleny jako město pracujících, jako kraj uhlí a železa a podobně je laděna i velká část článků v celém sedmnáctém čísle.

Na tento počín navazuje v patnáctém čísle další spolupráce se základními (národními) školami. Tentokrát se jednalo o otisknutí tří článků ze školního časopisu Pramen z 2. národní školy v Poděbradech. V šestnáctém čísle šlo pak opět o spolupráci s dětmi z Košířů a otisknutí článku z jejich časopisu Rudý šátek. Veškeré tyto články se týkají buď školních exkurzí nebo informací o tom, jak to v dané škole chodí. Dalo by se skoro říci, že publikováním podobných článků Mateřídouška zcela dokončila svůj přerod z čítankového časopisu pro nejmenší čtenáře v dětské noviny pro nejmladší pionýry.

2.2.3.2 Politika a ideologie

Že se obsah časopisu *Mateřídouška* po únoru 1948 změní, se dalo předpokládat. Hned na začátku prvního čísla sedmého ročníku můžeme mimo jiné najít báseň od Jana Blažeje s názvem *Jako táta*:

*Náš táta nosí montérky;
je na nich olej a prach.
On je, panečku, z úderky
a dělá na třech mašinách.*

*Já budu také úderník,
do továrny s ním půjdu;
jako on dělat na strojích
a nejmíň na třech budu.*

Vedle této údernické poezie se na stránkách časopisu samozřejmě stále lze nalézt kvalitní a především ideově nezabarvená literatura, bohužel je zřejmé, že v roce 1950 většina velkých jmen literatury pro děti z *Mateřídoušky* vymizela a byla nahrazena autory méně známými.

Jednou z dalších básní, které jsou věnovány propagaci nového politického směru, je například báseň *Malý pionýr* od Boženy Rosenbaumové, ve které je nám ve třech slokách představeno, co všechno musí malý školák udělat, aby se mohl stát pionýrem.

Třetí číslo sedmého ročníku vyšlo 15. října 1950. Jeho velká část je tak věnována Říjnové revoluci. Objevují se zde oslavné básně od komunistického básníka Jana Nohy s názvem *Říjnová revoluce nebo Lenin*, s verši typu:

*Lenin byl jako slunce
pln světla, plný víry
a ze všech dětí udělal
své mladé pionýry!*

Mnohem zajímavější je ale krátký úvodník věnovaný situaci u nás před pětadvaceti lety (tj. roku 1925). Autoři se rozhodli otisknout povídku z časopisu Kohoutek, který tehdy vydával pro děti Antonín Zápotocký, aby dětem padesátých let přiblížili, jak tehdy vypadala situace v Československu. Celý text končí dodatkem o tom, že „*Sen chudých dětí se splnil – ale až za dvacet let, v květnu 1945. To i k nám na červeném koni s tanky Rudé armády přijela spravedlivá revoluce...*“²²

Další strana je posléze věnována sedmému listopadu v Moskvě. Jde o stejnojmennou báseň od Samuila Maršaka, která byla doplněna dvoustránkovou ilustrací představující Rudé náměstí. Maršak se v Mateřídoušce objevuje častěji, v desátém čísle šlo o jeho báseň Lenin. Stejně jako většina Maršakovy tvorby jsou i verše vybrané do Mateřídoušky často silně agitační a vůbec nepůsobí jako poezie pro děti.

Možno shrnout, že téměř polovina třetího čísla je věnována Říjnové revoluci. Dokonce i obrázkový příběh o Ferdovi Mravencovi byl v tomto čísle nahrazen ilustrací lodě Aurora, z níž zazněly výstřely, které zahájily Ruskou revoluci.²³

Další velkou změnou oproti prvnímu ročníku jsou příspěvky od mladých pionýrů, které se pravidelně začaly objevovat na stránkách časopisu. Jde v podstatě o příspěvky malých dětí, které se zde „chlubí“ svými úspěchy. Například první takový text, s názvem Jak jsme přemohli přírodu a nepřátele, začíná slovy: „*Abychom pomohli našemu státu v pětiletce, rozhodli jsme se, že na našem poli, které jsme dostali k užívání od Komunálního podniku, zasejeme slunečnice...*“. I další texty jsou podobného typu, pokaždé jde o příspěvek seznamující čtenáře Mateřídoušky s nějakým z dojmů nebo úspěchů mladých pionýrů.

V pátém čísle (vyšlo 15. listopadu 1950) se pro změnu slavily narozeniny tehdejšího prezidenta Klementa Gottwalda. Vrcholem oslavných básní na jeho počest byl příspěvek od dětské dopisovatelky Aleny Kruglerové ze 3. střední školy v Praze-Košířích, která napsala:

²²Podobný text z časopisu Kohoutek se objevuje i v 7-8 čísle, jde o text s názvem Štědrý večer před třiceti lety a je podobného ražení jako text o Říjnové revoluci.

²³Obrázkový příběh o Ferdovi se objevil znovu ještě ve čtvrtém čísle sedmého ročníku, od pátého ročníku však zmizel úplně. Byl nahrazen nejrůznějšími nepravidelnými rubrikami (např. dopisy od dětí, hádankami, kvízy nebo řešením těchto kvízů z předchozích čísel).

*Chtěla bych být jako on,
ten náš drahý, milý,
chtěla bych se mu vyrovnat
aspoň na malou chvíli.*

*Vyšel z kolébky prosté
a jeho otec dělník byl.
V práci se zrodil, v práci roste -
slaven buď den, kdy se narodil!*

Deváté číslo časopisu opět zdobí báseň s názvem *Oni a my* od Sergeje Michalkova, která začíná verši:

*O nové válce hovoří oni,
atomovou pumou straší svět...*

Podobných básní a textů je v sedmém ročníku *Mateřídoušky* velmi mnoho a není možné zde ani všechny reprodukovat, přesto považuji citaci alespoň některých z nich za mnohem průkaznější, jak moc se doba a *Mateřídouška* dokázaly změnit za pouhých pět let od svého vzniku (příp. za dva roky od Únorové revoluce). Časopis působí velmi uvědomělým dojmem. Na přelomu let 1950 a 1951 jde o vyloženě výchovně-budovatelský časopis, který, jak svým obsahem, tak ilustracemi, vykazuje silnou snahu vzdělávat a vést děti k socialismu už od útlého věku.

První a poslední (obalové) stránky *Mateřídoušky* jsou vůbec zajímavým tématem samy pro sebe. Ze zadní strany byl postupně vytlačen obrázkový příběh o Ferdovi Mravencovi (jehož obsah byl v tomto ročníku už také silně protizápadní) a nahrazen jinými rubrikami týkajícími se Pionýru, případně různých kvízů (např. *Poznáš naše vojáky?* v třináctém čísle). Co se týče první strany, tam jde o kolísavou kvalitu od básní Josefa Václava Sládka přes agitační básně Maršakovy až po ilustrace s dětskými dopisy typu: „*Táta mi povídal, že*

začala revoluce a Lenin a Stalin osvobodili lid. Stalin osvobodil i nás a udržel mír...“

2.2.3.3 Literatura

Už v prvním ročníku *Mateřídoušky* bylo běžné, že se na jejích stránkách, pokud mluvíme o zahraničních autorech, objevovali především ruskojazyční spisovatelé. Hned v druhém čísle sedmého ročníku se objevují například Ivan Surikov nebo Alexandr Afanasjev. V případě těchto dvou jde však překvapivě o spisovatele carského Ruska, ne o pozdější sovětské literáty. Z dalších ruských jmen se výběrově jedná například o Jevgenije Čarušina, autora populárně-vědeckých knih o přírodě, který se zde prezentoval pohádkou *Tetřeví děti* (druhé číslo),²⁴ Valentinu Popovu, jejíž báseň *Podzim* otevírá třetí číslo, nebo například Valentinu Osejevu (povídka *Modré listí* ve třetím čísle nebo *Dobry úmysl* ve třináctém čísle), spisovatelku, s jejíž jménem bylo možné se několikrát setkat už v prvním ročníku. Ve třetím čísle se objevuje povídka *Alka táhne do pole...* od tehdy populárního ruského spisovatele pro děti a mládež Arkadije Gajdara. Gajdar se věnoval psaní knížek pro děti, v nichž propagoval sovětský systém idealizovaným popisem kamarádského prostředí Rudé armády, obvykle viděným z pohledu dětských hrdinů.²⁵

Z velkých jmen ruské poezie, která se objevila v tomto ročníku *Mateřídoušky*, nelze nejmenovat Vladimira Majakovského, jehož báseň *Jaký jsi?* (část básně *Co je to zle a co je to dobře*) otevírá páté číslo.

Sovětské kultuře je v *Mateřídoušce* věnováno velmi mnoho prostoru, nejedná se pouze o spisovatele z povolání, ale nalezneme zde například i vyprávění Ivana Nikitiče Kožeduba, sovětského letce a trojnásobného Hrdiny SSSR. V desátém čísle jde o seznámení s jeho dětstvím, v patnáctém pak o vyprávění s názvem *Děti svobodné Číny*.²⁶

²⁴<http://www.cbdb.cz/autor-33035-jevgenij-carusin> – stránka navštívena 18.4.2016

²⁵https://cs.wikipedia.org/wiki/Arkadij_Gajdar – stránka navštívena 18.4.2016

²⁶Zajímavé je, že tento text, jak je uvedeno v úvodu, byl převzat ze sovětského dětského časopisu *Murzilky*. V této době se nestávalo velmi často, že by *Mateřídouška* přejímala texty ze zahraničních časopisů (ani sovětských), případně to uváděla jako zdroj.

Velmi zajímavé je, že v některých číslech sedmého ročníku se dokonce stává, že ruskojazyční autoři začínají převažovat nad autory domácími (jde například o desáté číslo).

Co se týče autorů jiných národností, nejednalo se o velkou varietu. V devátém čísle byl otištěn například polský autor Zbigniew Przyrowski nebo polská autorka A. Świrsczyńska. V jedenáctém pak další polský autor, a to Czeclaw Janczarski, na obálce dvanáctého čísla Janina Porazinska. Z polských autorů jako poslední vybírám z třináctého čísla Mieczyslawu Buczkownu a Hannu Januszewskou.

Autory jiné než ruské nebo polské národnosti se mi v tomto ročníku *Mateřidoušky* nakonec nepodařilo objevit. Výjimku tvoří jediný další nečeský autor, slovenský spisovatel Rudolf Fábry.

Ze zástupců české poezie se opět velmi často setkáváme s Františkem Hrubínem, autorem, který byl na stránkách *Mateřidoušky* vždy hojně zastoupen.

Jak už bylo řečeno výše, známých (a obecně kvalitních) jmen v *Mateřidoušce* ubylo, přesto lze objevit básně Josefa Václava Sládka nebo například Jiřího Havla, spisovatele, který svou tvorbu od počátků adresoval především dětem a dlouhodobě spolupracoval s dětskými časopisy.²⁷ Další výjimku tvoří pohádka *Čert a cikán* podle předlohy Karla Jaromíra Erbena, jinak se klasici 19. století na stránkách periodika nevyskytují v tomto období skoro vůbec. Výjimkou je ještě osmnácté číslo, kde se vedle sebe objevují Jan Neruda (báseň *Matičce*) a Božena Němcová, od níž byla otištěna ukázka z *Babičky* (v devatenáctém čísle se pak objevuje ještě její povídka *Kmotr Matěj* a ve dvacátém opět ukázka z *Babičky*).

Není překvapivé, že se v časopise poměrně velmi často objevují jména, jejichž nositele je už dnes velmi těžké dohledat a jejich iniciály nám pravděpodobně mnoho neřeknou. Ve druhém čísle se setkáváme například se spisovatelkou A. Tuháčkovou, které byla otištěna krátká pohádka *Mravenec a holubice*, s Marií Sodomovou (báseň *Posvícení v pekle*), A. Kříčkovou (báseň *Dokázal*), M. Záhejskou nebo Marií Hemzáčkovou. Všechna tato jména jsou pouze výběrem z prvního čísla sedmého ročníku.

Někteří z těchto méně známých spisovatelů se na stránkách sedmého ročníku vyskytují opakovaně, jde například o Marii Hemzáčkovou, Aloise Macha nebo

²⁷<http://www.databazeknih.cz/autori/jiri-havel-3042> – stránka navštívena 21.4.2016

Jana Mareše, spisovatele, který se na vydáních *Mateřídoušky* podílel i jako překladatel z ruštiny.

Co se týče jmen, která se na stránkách *Mateřídoušky* objevila už v prvním ročníku, z mála lze jmenovat například Jan Hostáně.

Ze známějších lze uvést například Karla Šiktance, českého básníka a novináře, Jiřího V. Svobodu, který byl od roku 1951 šéfredaktorem *Mateřídoušky* nebo Oldřicha Kryštofka. Dále pak například Marii Pujmanovou, jejíž báseň *Jak přijely lípy do Moskvy* vyšla v sedmnáctém čísle.

Jedním ze zajímavých spisovatelů, kteří publikovali v *Mateřídoušce*, je František Branislav, autor lyrické poezie a poezie pro děti. Přestože mu v *Mateřídoušce* vyšly i jiné básně, v pátém čísle se prezentoval dílem s názvem *K narozeninám (Klementa Gottwalda)*.

Změnou je, že oproti prvnímu ročníku se v časopise začínají objevovat díla, u nichž není uveden autor, případně oblast původu apod. Už v prvním čísle tohoto ročníku je to například povídka *Jaké to bude*, kde jsou uvedeny pouze iniciály H.O. V 7-8 čísle se pak objevuje u povídky *Panna od Ježíška* pouze jméno Míša.

Mateřídouška se všeobecně začala mnohem více věnovat komunikaci se svými čtenáři, dokonce otiskla pohádku jednoho ze svých čtenářů, Jiřího Kolenatého ze Stodu. To lze považovat za velmi dobrý nápad, bohužel i v případě této pohádky jde o příběh o tom, jak dva sokoláci, Lenin a Stalin, zakousli dvojhlavého ptáka (tj. cara). Jde tedy o další agitačně laděný text, pouze v tomto případě od dětského autora. Model, kdy děti samy publikují na stránkách časopisu, se posléze opakoval, a vždy se jednalo buď o silně protizápadní texty,²⁸ nebo opěvování socialistického systému u nás nebo v Sovětském svazu.

V posledních číslech *Mateřídoušky* pak můžeme najít takové unikáty, jako jsou píšící dělníci, a to například *Ottu Ježka* nebo *Josefa Filgase*, spisovatele, kteří se kromě své spisovatelské činnosti živili jako dělníci nebo pekaři.²⁹

²⁸Ve třináctém čísle básnička Jany Řičánkové z Plané nad Lužnicí končí verši: "... *Až američtí vrahové/až budou poraženi/zpět bych děti odnesla/v jejich domovy.* - Otázkou zůstává, nakolik byly tyto texty autentické a opravdu byly psány dětmi ve věku do deseti let, a nakolik jde o pouhou záminku, jak produkovat co nejvíce propagandistických textů.

²⁹https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Filgas,
https://cs.wikipedia.org/wiki/Otto_Je%C5%BEek – stránky navštíveny 23.4.2016

2.2.3.4 Grafická a výtvarná stránka

V sedmém ročníku se Mateřidouška stále ještě držela svého konceptu, kdy každé číslo ilustroval jiný výtvarník, jména se ovšem občas kryla s prvním ročníkem, například druhé číslo ilustrovala opět Alena Ladová. Výjimku tvoří zadní obálka, kde je jako autor ilustrací k příběhům Ferdy Mravence uveden Ondřej Sekora.

Celkově šli za sebou výtvarníci sedmého ročníku takto: Václav Karel, Alena Ladová, Vladimír Fuka, Mirko Hanák, Karel Vaca, Miroslav Váša, Karel Müller, Mirko Hanák, Zdeněk Mlčoch, Zdenka Zeisová, Jarmila Fenclová, Miroslav Váša, Jarmila Vávrová, Zdeňka Landová, Antonín Pospíšil, Jan Provazník. V osmnáctém čísle se pak tento koncept rozpadá a od té doby se na každém novém vydání podílí několik ilustrátorů.

Co se týče samotných ilustrací, nacházejí se zde politicky nevyhraněné obrázky, bohužel poměrnou část tohoto ročníku tvoří kresby (někdy se jedná i o úvodní stranu, případně dvojstránkové ilustrace) tanků, vojáků, několikrát lze nalézt podobizny Lenina, Stalina nebo Gottwalda.

Mateřidouška ztratila dost ze své „pohádkovosti“ právě kvůli úbytku ilustrací, které byly typické pro první číslo časopisu, zároveň je také nutno podotknout, že rozsáhlé ilustrace byly většinou věnovány právě tématům, která se týkala oslav socialistických svátků apod., proto při zběžném prolistování sedmým ročníkem čtenáři skoro přijde, jako by listoval ilustrovanou vojenskou encyklopedií.

2.2.3.5 Shrnutí

Jednou z mála věcí, která se v časopise na počátku padesátých let nezměnila, byla cena (3 Kčs). Po roce 1948 prošla Mateřidouška velkou transformací, většina základních změn byla už popsána výše, proto bych se zde v závěru pouze pokusila shrnout a vyzdvihnout to nejdůležitější.

Pravděpodobně není s podivem, jak ohromná byla komunistická propaganda v tomto období, překvapilo mě pouze, jak velké bylo procento ruských a sovětských spisovatelů otiskovaných na stránkách časopisu. Nebylo výjimkou, že poměr mezi českými a ruskými (sovětskými) autory činil 50:50.

Vše na stránkách časopisu bylo zjevně tištěno s jasným cílem vést mládež k budování socialismu už od útlého věku. Dokonce i takové zavedené části časopisu, jakými byl Ferda Mravenec, musely projít celkovou ideovou změnou.

Například v tomto ročníku lze nalézt později zprofanovaný obrázkový příběh o americkém škůdci mandelince bramborové.

Tento ročník časopisu *Mateřídouška* se absolutně vymyká všem ostatním ročníkům časopisu, které jsem měla možnost prostudovat. Jde doslova o neuvěřitelnou přehlídku bizarností, oslavy komunismu a nakonec zcela postrádá svou hlavní myšlenku, která pravděpodobně vedla ke vzniku tohoto časopisu, a to snahu o vytvoření kvalitního časopisu pro nejmenší čtenáře. Přestože se domnívám, že propagovat jakoukoliv formu ideologie v dětském časopise je špatné, to co se dělo na stránkách *Mateřídoušky* bylo špatné i po formální stránce. Často mi totiž přišlo, že i při největší snaze komunistických autorů a jejich cenzorů se nepodařilo dát dohromady časopis, který by byl schopen předat své poselství dál. Ať už to poselství bylo jakéhokoliv charakteru.

2.2.4 Ročník XI (od 15. září 1954)

2.2.4.1 Obsah

Celý jedenáctý ročník *Mateřídoušky*, který začal vycházet v polovině září 1954, otevírá báseň Františka Hrubína *Mámo, my jsme školáci*. Hrubín už v té době nepatřil do redakční rady časopisu, přesto, jak se zdá, zůstal autorem, který byl na stránkách periodika stále hojně otiskován.³⁰

Na první pohled se na stránkách *Mateřídoušky* mnoho nezměnilo, stále šlo o vyváženou kompozici pohádek a básní pro nejmenší čtenáře. Až na konci čtvrtého čísla se v XI. ročníku poprvé setkáváme se soutěžemi, vedle hádanek šlo také o návody na stavbu krmítka pro ptáky, kvízy a různé další luštění. Nejednalo se tedy o pravidelnou záležitost, soutěže o ceny se v *Mateřídoušce* objevovaly v této době sporadicky, konkrétně v tomto případě ve spojitosti s Vánoce a Dědou Mrázem, který se čtenářům *Mateřídoušky* rozhodl nadělit dárky (čtvrté číslo vyšlo 15. prosince 1954).

Na stejné straně se také objevuje několik hádanek. Zcela ojediněle se vedle literatury a soutěží objevují v časopise písničky (i s notovou partiturou), jako tomu například bylo v sedmém, v desátém, ve dvanáctém a v šestnáctém čísle,

³⁰Celkově Hrubínova básnička otevírá úvodní stranu *Mateřídoušky* v XI. ročníku čtyřikrát (celkem vyšlo šestnáct čísel), žádný jiný autor se v tomto ročníku na úvodní straně neopakuje.

vystřihovánky (jedenácté číslo) a různé návody na skládání papírových hraček (dvanácté číslo). V posledním čísle XI. ročníku je na zadní straně dokonce vytištěna místo klasického obrázkového příběhu jakási jednoduchá stolní hra nazvaná Koblížek.

Částečně mizí také klasická obrázková četba na pokračování (v prvním ročníku o Ferdovi Mravencovi) na poslední straně. Je nahrazena jakýmsi obrázkovým příběhem (v prvním čísle nacházíme například dva obrázky od Josefa Lady zobrazující školáky při cestě do školy a při rozdělávání ohníčku – bez jakéhokoliv textu působí tyto ilustrace zobrazující mládež někdy na přelomu 19. a 20. století poněkud rozpačitě). V dalších číslech můžeme najít podobné obrázkové příběhy, občas s textem, velmi často výchovného charakteru.

Zajímavý je obrázkový příběh na konci dvanáctého čísla s názvem Lodička, který byl s obrázky V. Sutejeva přetištěn z německého časopisu „Die ABC Zeitung“. Jde tedy o další spolupráci mezi Mateřídouškou a ostatními časopisy. Totéž se u obrázkového příběhu opakuje i v patnáctém čísle, tentokrát je však uvedeno jako zdroj pouze „z časopisu německých dětí“.

Mateřídouška se stále plánovala svá čísla v souladu s ročními obdobími a svátky, například první (zářijové) číslo je z větší části věnováno škole, zimní období Vánocům atp.

Zajímavostí je, že poslední číslo XI. ročníku vyšlo téměř deset let od vydání úplně prvního čísla Mateřídoušky (15. prosince 1955). Na druhé straně tohoto čísla se objevuje menší úvodník, který upozorňuje na tuto významnou událost v životě časopisu, vzpomenuť je i jeho první šéfredaktor František Hrubín a první ilustrátor Josef Lada. Dále text pokračuje slovy o prvních čtenářích časopisu, ze kterých jsou už dnes jistojistě *dělníci, horníci, traktoristé nebo studenti*, což nás jen upozorňuje na to, jak silně se doba během deseti let změnila.

2.2.4.2 Politika a ideologie

Přestože se při zběžném prolistování Mateřídoušky může zdát, že se v ní mnoho za deset let od vydání prvního čísla nezměnilo, už při pohledu na úvodní báseň druhého čísla je jasné, že jsme se ocitli v době po roce 1948. Dílko Viléma Závady Nad námi bdí armáda nelze než odcítovat celé. Podle mého názoru vystihuje dobu lépe než jakákoliv snaha o vykreslení vlastními slovy:

*Kdesi mezi obláčky
hřmí proudové stíhačky.
Naši mladí letci směli
v nich jak orli vyletěli.
Nad městy a vesnicemi
střeží shora rodnou zemi.*

Tvorba Viléma Závady vůbec působí na stránkách *Mateřídoušky* dost nepřehlédnutelně. Autora známého svým pesimismem (a také poválečným příklonem ke komunistické straně) by na stránkách časopisu pro malé děti čekal málokdo. V časopise se však pravidelně opakuje. Hned v druhém čísle mu byly otisknuty dvě básně. Vedle zmiňované básničky o stíhačkách pak delší, celostránková s názvem *I my budem vojáci*, s neméně buditelem obsahem. Nebyl však samozřejmě jediný, v dalších číslech je možné najít taková díla jako například báseň *Krasnoarmějec Semjon* od Karla Kapouna nebo oslavná báseň (bezejmenná) na počest projevu Klementa Gottwalda od Jaroslava Vitáka.³¹

Tento oslavný text se objevuje v šestém čísle *Mateřídoušky*, které vyšlo 15. února 1955. Šesté číslo je vůbec prodchnuté komunistickou ideologií, blížilo se totiž druhé výročí úmrtí J. V. Stalina, a proto se hned na třetí straně *Mateřídoušky* objevil celostránkový text o tomto „bojovníkovi za práva pracujícího lidu“ s názvem *Jak Soso pomohl zvítězit z knihy Heleny Bobiňské nazvané Soso*.

Dalším z ukázkových projevů propagandy je obal osmého čísla *Mateřídoušky*, které vyšlo 15. dubna 1955. Na obalu je zobrazen sovětský voják obklopený dětmi s nápisem: „*Sláva sovětským vojákům, kteří před 10 lety osvobodili naši vlast! K 9. květnu ať rozkvetou okna všech našich škol květy nejkrásnějšími!*“

Mateřídouška si sice udržovala vysoký standard a stále se v ní dali najít kvalitní autoři dětské literatury (často klasici 19. století), je však více než jasné, že komunistická propaganda se dostala i do časopisu tak neškodného, jako byla *Mateřídouška*.

³¹U tohoto oslavného textu ve verších se také poprvé objevuje na stránkách *Mateřídoušky* fotografie (doposud jsem se setkala pouze s kreslenými ilustracemi), jedná se o slavný snímek Klementa Gottwalda, který v únoru 1948 oznamuje českému národu, že se právě vrátil z Hradu.

2.2.4.3 Literatura

Zásadní otázka bez váhání zní – změnil se výběr autorů publikovaných na stránkách *Mateřidoušky* po roce 1948? Změnil, a to celkem zásadně. I když bylo možné doufat při pohledu na Hrubínovu báseň na úvodní stránce prvního čísla, že vše zůstalo při starém, už při otočení listu na stranu druhou je jasné, jakým směrem se *Mateřidouška* začala ubírat. Jednoduše řečeno, v padesátých letech už není čas na zábavu, je potřeba se vzdělávat, jak společensky, tak politicky, a to už od nejtútlejšího věku. Na druhé stránce je pro nás totiž připravena výchovná pohádka s názvem *Skleněná kulička* od klasika české budovatelské prózy Květoslava Františka Sedláčka.

Zajímavé je, že zatímco ve výběru básníků byla redakční rada *Mateřidoušky* celkem tolerantní a v padesátých letech se zde lze setkat s básníky, kteří vyloženě nebyli spojeni s komunistickým režimem, pokud obrátíme pozornost na prózu, jedná se o plejádu socialistických spisovatelů. S jedním z dalších klasiků budovatelského románu se setkáváme opět už v prvním čísle. Šlo o tehdejšího tajemníka Svazu spisovatelů Bohumila Říhu, autora historické prózy a tvorby pro děti, kterému v *Mateřidoušce* vyšla dvoustránková pohádka *Jindra a černý pes*.

I zde se však najdou výjimky, jedním z všeobecně uznávaných autorů, kterým se podařilo publikovat svou prózu na stránkách *Mateřidoušky*, byl například Jan Otčenášek (v té době člen redakční rady), kterému byla v druhém čísle otištěna pohádka *Kdo to dupe, kdo to chodí...*, populární autor biografických románů František Kožík, kterému v třetím čísle vyšla povídka o Emilu Zátopkovi³² nebo autor kresleného příběhu o Kocouru Vavřincovi Zdeněk Karel Slabý.³³

³²Jde o silně schematickou povídku výchovného charakteru, *Zátopek* je zde nazýván dle své vojenské hodnosti majorem. Zápletka spočívá v tom, že parta chlapců se rozhodne dostat mezi oficiální delegaci vítající Emila Zátopka na letišti při návratu z olympijských her, což se jim podaří a slavný běžec posléze malému Toníkovi uděluje rady, jak se stát úspěšným běžcem. Jedná se o jednu ze zásadních obsahových změn v *Mateřidoušce*. Před rokem 1948 měl časopis vyloženě zábavný charakter, objevovaly se v něm klasické pohádky, v padesátých letech se tyto texty velmi často přetrafovaly v krátké povídky seznamující děti s významnými socialistickými osobnostmi a událostmi.

³³V roce 1954 vyšla Slabému v *Mateřidoušce* pohádka *Jak se Matěj spálil*. Stojí však za zmínku, že výše zmíněný obrázkový příběh o Kocouru Vavřincovi také vycházel v *Mateřidoušce*, jednalo se dokonce o první periodikum, kde byl uveřejněn, a to roku 1967 (https://cs.wikipedia.org/wiki/Kocour_Vav%C5%99inec - stránka navštívena 4.4.2016)

Přestože jde o ojedinělý jev, ve čtvrtém čísle *Mateřídoušky* se dokonce objevila povídka od autora natolik svázaného s prvorepublikovým demokratickým proudem, jako byl Josef Čapek. Jednalo se o povídku s názvem *O těch, co se neučí*.

Za další z raritních nálezů lze označit například báseň *Procházka Vysočinou*, kterou v jedenáctém čísle otiskli tehdy začínajícímu básníkovi Milanu Kunderovi. I když jde o poezii pro děti, verše typu „*Že zase/aeroplán zatemní nebesa?/Slunko už zapadlo,/vešli jsme do lesa.*“ potvrzují Kunderovy začátky jako stalinistického básníka.³⁴

Už v prvním čísle se setkáváme například s básničkami slovenských básníků Štefana Krčméryho a Pavola Országha-Hviezdoslava. Zajímavé je, že tyto básně byly tištěny v originále, tj. ve slovenštině. Stejně je tomu i u lidových slovenských básniček a říkanek, které byly též tištěny ve slovenském jazyce.

Co se týče zahraničních autorů, omezil se výběr jen na spisovatele Východního bloku (ať už žijící nebo ne). Z ruskojazyčných spisovatelů se už v druhém čísle můžeme setkat s krátkou povídkou od L. N. Tolstého nebo pohádkou *Klincovské děti* od A. Komonova. Dalším zajímavým jménem, které se zde objevuje, je Konstantin Dmitrijevič Ušinskij, který je považován za zakladatele ruské pedagogiky. Otištěný text, krátké zamyšlení *Síla – to není právo*, je už tedy vyloženě pedagogického charakteru a s povídkovou tvorbou nemá mnoho společného.³⁵

Zajímavé je, že v XI. ročníku se opět a opakovaně objevuje spisovatelka Valentina Osejeva, která byla v *Mateřídoušce* velmi populární už roku 1945.

Z ruských (sovětských) autorů lze v *Mateřídoušce* nalézt jména jako Sergej Baruzdin (třetí číslo), Vitalij Bianki (třetí číslo), Boris Žitkov (čtvrté číslo), v pátém čísle je pak otištěna báseň známého autora knih pro děti Sergeje Michalkova. Z dalších zajímavých jmen uveďme například Nikolaje Nosova, autora série knih o Neznámkovi nebo Lva Kassila.

³⁴Pro úplnost uvádím celé znění básně: *Políčka, kopce chlomy/dne už je nakrátko./Co jsi to řekla?/Válka?/Neboj se, děvčátko./Že zase/aeroplán/zatemní nebesa?/Slunko už zapadlo, vešli jsme do lesa./Na hlavní děla, jež ve stráni/rezaví tam a hnije/obkročmo seděl klučina/a volal: Hyjé,/hyjé!*

³⁵https://cs.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Dmitrijevi%C4%8D_U%C5%A1inskij

Konečné číslo publikovaných ruských a sovětských autorů je velmi vysoké, vesměs jde o autory méně známé, čas od času se mezi nimi najdou ale i autoři slavnější, jak jsem se snažila dokázat ve výše uvedeném (výběrovém) přehledu. Velmi často se také stává, že se uvedení autoři opakují v různých číslech tohoto ročníku.

Co se týče ostatních národností, najdeme v *Mateřídoušce* například zástupce polské literatury, a to Jadwigu Korczakowskou, Włodzimierze Puchalského nebo maďarského spisovatele Lajose Nagye.

Celkově vzato, přibylo v *Mateřídoušce* zahraničních autorů, přestože se nedá hovořit o autorech z celého světa, ale pouze Východního bloku, případně ze spřátelených komunistických zemí.

Obecně se nelze tvrdit, jestli lidová tvorba v polovině padesátých let v *Mateřídoušce* převažuje nad tvorbou autorskou. Objevují se zde oba dva proudy. Jedinou změnou je, že například u velkého množství lidových básniček je uveden původ, dozvíme se tedy, že se jedná o píseň z Hradecka (z Milevska, z Budějovicka atp.) nebo o slovenskou písničku z Kysúc. V *Mateřídoušce* nacházíme kromě slovenské lidové tvorby například také pohádku bulharskou, indickou, albánskou, maďarskou, evenkovskou, tatarskou, lakickou nebo pohádku národa Komi, ale i pohádku anglickou nebo francouzskou.

Co se týče výběru národních a lidových pohádek a básní, nedržela se však redakční rada pouze v mezích evropského kontinentu, díky tomu lze v časopise objevit například literaturu čínskou, a to národní pohádku *Žlutý čáp*, bajku s názvem *Ozvěna* nebo povídku *Žlutý pytlíček*.

Na stránkách časopisu bylo stále publikováno velké množství českých klasiků, především mezi básníky. Lze se setkat s tvorbou Jaroslava Vrchlického, Františka Halase, Jaroslava Seiferta, Vladimíra Holana, Josefa Václava Sládka, Karla Jaromíra Erbena, Karla Václava Raise, Josefa Kožíška, ale třeba i se spisovatelkou Ljubou Štíplovou, spoluautorkou časopisu *Čtyřlístek*, které ve druhém čísle vyšla báseň *Jabloňka*.

Vedle známých jmen, která se v *Mateřídoušce* periodicky opakují, je možné narazit i na méně známé autory, se kterými bylo možné se setkat už v roce 1945. Jde například o Františka Nechvátala nebo Josefa Hiršala.

Celkově v časopise přibylo spisovatelů, jejichž jména nám už dnes bez většího pátrání mnoho neřeknou, z mnoha jmenujme například doposud žijící spisovatelku Vlastu Svobodovou, která se zaměřovala především na červenou knihovnu a literaturu pro mládež a byla hojně otiskovaná už v sedmém ročníku *Mateřídoušky*, básníka z jihozápadních Čech Ladislava Stehlíka, Františku Semerákovou, která se celý život věnovala časopisecké tvorbě pro děti, nebo Jiřího Binka, svého času šéfredaktora časopisu *Ohníček*. Z dalších jmen, která se v časopise opakovala velmi často, jde například o Jana Kloboučnicka, autora libreta komiksu *Cour a Courek* a také šéfredaktora dalšího z dětských časopisů - *Sluníčka*.³⁶

Z nových jmen uveďme například básníka Zdeňka Kriebela, jednoho z autorů, který se začal věnovat tvorbě pro děti poté, co si v padesátých letech uvědomil, že jeho poezie pro dospělé čtenáře nemá velké šance, aby byla v tehdejší době publikována³⁷, spisovatelku Marii Kornelovou nebo básníka Jana Čarka.

Do časopisu nepřispívali pouze spisovatelé z povolání, nešlo sice o tak častý jev, přesto se například v pátém čísle objevila popularizační povídka známého českého zoologa Dr. Jiřího Felixe s názvem *Nezbedný medvídek*.

2.2.4.4 Grafická a výtvarná stránka

Pokud první ročník *Mateřídoušky* po stránce výtvarné vzbuzoval této práce nadšení, čísla vydaná o deset let později se zdají spíše krokem dozadu.

Časopisu bezpochyby nelze upřít, že stále angažoval jedny z nejlepších ilustrátorů a po technické stránce se stále jednalo o díla prvotřídní kvality. Bohužel stránka obsahová šla s kvalitou dolů.

Mateřídouška let padesátých je klasickou přehlídkou socialistického realismu zobrazující výjevy, které připomínají spíše než polovinu padesátých let dvacátého století jeho počátek. Jde o klasické schematické kresby zobrazující jednak děti na vesnici (nejčastěji), stejně jako děti při pomáhání v domácnosti, rodinu jako takovou, setkáme se ale i s kresbami vojáků, stíhaček a podobné tematiky, která byla ještě před pár lety na stránkách *Mateřídoušky* nemyslitelná.

³⁶https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Klobou%C4%8Dn%C3%ADk – stránka navštívena 5.4.2016

³⁷FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT (eds.). *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-^^^, s. 974-976. ISBN 80-200-0468-8.

Celkově ubylo barev i samotné kresby se zdají jednodušší a nelze se zbavit pocitu, že snaha o výchovný charakter se neprojevila jen v textech, ale i v ilustracích.

Časopis v té době také upustil od koncepce, kdy každé číslo ilustroval jeden ilustrátor. Ani v této době však Mateřídouška neměla stálého ilustrátora, na jednom čísle se jich však podílelo více a jejich jména se často opakovala. Ze jmen, která se v zadní tiráži objevovala nejčastěji, jmenujme Zdenu Táorskou nebo Oldřicha Oplta.

Josef Bidlo je dalším z výtvarníků, který se z velké části podílel na grafické stránce XI. ročníku Mateřídoušky. Jeho jméno můžeme najít na zadní straně časopisu, nakreslil totiž velkou část celostránkových obrázkových příběhů, které vycházely již tradičně právě zde. Druhým obrázkovým příběhem, který se s ním na zadní straně střídá, je obrázkový seriál podle kresleného filmu režiséra E. Hofmana s názvem Kde je Míša? Námět byl od Milana Pavlíka, nakreslila ho Divica Landrová.

2.2.4.5 Shrnutí

Pokud se pokusím shrnout základní údaje o časopisu, jako největší změna se jeví fakt, že časopis Mateřídouška zásadně zlevnil, a to z 3Kčs na 60 hal. Tato změna ovšem souvisí s tehdejší měnovou reformou. Rozsah časopisu zůstal nezměněn. Stále šlo o šestnáctistránkové vydání.

Co se týče ostatních změn, proběhlo jich v časopise za deset let od počátku vydávání velmi mnoho, většinu jsem se snažila shrnout už v průběhu celé podkapitoly věnované XI. ročníku.

Na první pohled se Mateřídouška stále držela konceptu časopisu pro nejmenší čtenáře, se změnou režimu se však změnil i přístup k těmto čtenářům, od veskrze zábavného charakteru k časopisu se zjevnými vzdělávacími tendencemi. Silná orientace na Východní blok není překvapivá, stejně jako fakt, že výběr autorů byl nyní podrobován mnohem větší cenzuře než v roce 1945. Přes to přese všechno mě trochu udivilo, kolika předúnorovým autorům bylo stále povoleno v Mateřídoušce publikovat. Jde zřejmě o známý jev, kdy v době, kdy většina autorů měla zakázáno tvořit pro dospělé, rozhodli se věnovat literatuře pro děti, a proto se i v XI. ročníku dají najít zvučná jména a kvalitní tvorba. Pochopitelně hned vedle méně kvalitní a dobově schematické tvorby.

2.2.5 Ročník XVI (od 15. února 1960)

2.2.5.1 Obsah

Druhé číslo šestnáctého ročníku otevírá básnička od Jiřího V. Svobody s názvem U krmítka.³⁸ Svoboda byl toho času šéfredaktorem časopisu, a přestože se to může zdát poněkud protekční, jeho básně byly na stránkách *Mateřidoušky* velmi hojně otiskovány.³⁹ Neprezentoval se v časopise pouze jako šéfredaktor a spisovatel, je podepsán i jako překladatel pod několika ruskými texty, například pod básní od Samuila Maršaka Odkud přišel stůl.

Vedle nových rubrik, kterým se budu věnovat dále v tomto pododdlílu, se dají v *Mateřidoušce* stále nalézt i rubriky klasické, které se zde objevují buď pravidelně, nebo jen občas. Jde například o písničky nebo hádanky a kvízy, občas i nejrůznější návody a vystřihovánky. Ve dvanáctém čísle je pak pro děti připravena dokonce dvojstránková stolní hra.

Nechybí ani klasický obsah poslední strany, a to obrázkový příběh, tentokrát o příhodách Jisker, chybí však zastřešující jméno, jako byly například Příhody mládence Ferdy Mravence.

Hned od počátku se objevuje nová rubrika s názvem Povídáme si o všem možném, kde není otiskována próza, ale například různé informace a zajímavosti ze světa zvířat apod.

Čtvrté číslo *Mateřidoušky* připravila redakce časopisu ve spolupráci se slovenským časopisem pro děti – *Zorničkou*. V tomto čísle lze tedy nalézt velké množství slovenských autorů, především básníků a básniček (Elena Čepčková, Helena Křižanová, Krista Bendová, Pavol Štefánik, Hana Ponická), avšak oproti předchozím letům, kdy *Mateřidouška* otiskovala básně slovenských autorů v originále, tj. ve slovenštině, v tomto ročníku byly všechny slovenské básně přeloženy do češtiny. Spolupráce se *Zorničkou* se opakovala i v osmém čísle.

³⁸První číslo šestnáctého ročníku se mi nepodařilo získat, ve svazcích Národní knihovny chybí, podle poznámek po stranách druhého čísla „bylo rozebráno“, což na druhou stranu jen přispívá k faktu, že *Mateřidouška* se v té době těšila velké oblibě.

³⁹Na úvodní straně se jeho básně z celkových dvanácti čísel tohoto ročníku objevuje třikrát, žádný jiný spisovatel se na obálce neobjevuje vícekrát po sobě.

Opět je zde otištěno velké množství slovenských autorů: Vladimír Reisel, Petr Jilemnický, Štefan Žáry, Elena Čepčková, Jarmila Štítnická, M. Rázusová-Martáková, M. H. Haštová, Ctibor Štítnický.

Také páté číslo tohoto ročníku má specifickou koncepci. K oslavě Mezinárodního dne dětí se Mateřídouška spojila s dětskými časopisy z celého světa (jde pochopitelně pouze o časopisy vycházející ve Východním bloku příp. jiných komunistických zemích) a otiskla články převzaté z těchto periodik. Celkově šlo o šest časopisů:⁴⁰ Slavejče (Bulharsko; Elin Pelin), Veselé obrázky (SSSR), Cvrček (Polsko; Maria Terlikowska, W. Kozłowski), Plamínek (Rumunsko; Octav Pancu-Iași, Marcel Breslasu), Die ABC Zeitung (NDR), Mladý přítel (Čína). I ilustrace u jednotlivých textů byly převzaty z výše jmenovaných časopisů.

Co se týče národních pohádek a říkanek, ať už českých či zahraničních, těch v šestnáctém ročníku Mateřídoušky citelně ubylo. V osmém čísle se mi podařilo nalézt čínskou bajku Slonová kost, v devátém pak krátkou anglickou pohádku Dobrá výmluva.

Přestože se tedy v prvních devíti číslech tohoto ročníku národní a lidové pohádky příliš neobjevovaly, v desátém čísle je naopak celá dvojstrana věnovaná národním pohádkám. Jde o dvě pohádky ruské, jednu tádžickou, jednu litevskou a jednu arménskou. Stejně tak dále se objevuje ještě stránka věnovaná hádankám z nejrůznějších zemí světa (převážná většina je však ruského původu).

2.2.5.2 Politika a ideologie

25. února se slavil Den vítězství pracujícího lidu, proto se ve druhém čísle tohoto ročníku objevuje děkovaný text všem maminkám a tatínkům za to, že se v roce 1948 „rozhodli“, že nechtějí *aby v naší republice vládli boháči*. Zajímavé je, že pod textem není podepsána redakce časopisu, nýbrž Jiskřička. V této době už totiž existovala odnož pionýrské organizace zvaná Jiskra. Členství v ní předcházelo vstupu do Pionýra a zahrnovalo dobu strávenou v první a druhé třídě základní školy. Věk Jisker tím pádem odpovídal věku čtenářů Mateřídoušky

⁴⁰Vedle země původu časopisu v závorce vždy uvádím i jména spisovatelů ze stejné země, kteří se v tomto vydání objevili.

a ti byli automaticky považováni za členy organizace. Na konci každého čísla se dokonce objevovala samostatná rubrika nazvaná Jiskrák.

Přestože je na první pohled patrné, že oproti padesátým letům politiky v Mateřídoušce ubylo, přesto se zde stále dají najít její připomínky, především v době velkých státních svátků. Ve čtvrtém čísle, které vyšlo 15. dubna 1960 (časopis v té době vycházel měsíčně), čekalo ČSSR hned několik velkých oslav, proto nebyla ušetřena ani Mateřídouška. Hned na třetí straně lze nalézt několik úryvků ze sborníku *Jak mě osvobodila Rudá armáda*, který uspořádal Oldřich Syrovátka. V podstatě jde o vzpomínky dětí (v šedesátých letech už dospělých) na rok 1945.

Přes to přese všechno je nutné podotknout, že podobným projevům nebylo věnováno ani zdaleka tolik prostoru jako dříve.

2.2.5.3 Literatura

Stejně jako v předchozích ročnících, tak i v tomto lze nalézt velké množství jmen, o nichž už je dnes těžké získat jakékoliv bližší informace. I na stránkách šestnáctého ročníku se setkáváme s velkým množstvím zapomenutých autorů. Tito autoři dokonce většinou převažují.

Z básníků se ve druhém a třetím čísle objevují jména jako Jarka Vrbová, Karel Bezděk, Antonín Pojar, Olga Pražáková, Milan Štrauch, Jiří Schwertner, Míla Němcová. Z beletristů pak například Věra Trojanová nebo Julie Malíková. Některá z těchto jmen se na stránkách tohoto ročníku poměrně často opakují.

Z autorů, se kterými bylo možné se setkat už v předchozích ročnících, uvádím například Jiřího Binka, který se ve druhém čísle prezentoval povídkou *Slávcin táta* o 25. únoru 1948. Jako dalšího z opakujících se autorů lze uvést opět ve druhém čísle Jana Čarka, kterému byla otištěna dvojstránková báseň *Mašinky* a posléze i v dalších číslech minimálně jedna báseň na číslo. Dále jde pak třeba o Ljubu Štíplovou (báseň *Psaní do Afriky*, třetí číslo) nebo Františka Branislava, jehož poezie v šedesátých letech nebyla zdaleka tak tendenční, jako tomu bylo na počátku let padesátých. Opakuje se zde také jméno Jana Kloboučníka, Vlasty Svobodové, Zdeňka Karla Slabého, Jana Aldy nebo Jiřího Havla.

Pokud bych měla vybrat nejdůležitější básníky, jejichž díla si lze přečíst v tomto ročníku *Mateřídoušky*, nelze opomenout například překladatelku, ale i autorku knih pro děti Hanu Žantovskou (báseň *Škádlivá* na obálce třetího čísla

nebo báseň Páv v sedmém čísle), Milenu Lukešovou (báseň Vlád'ovy trampoty ve třetím čísle nebo báseň duha na obálce sedmého čísla), Miroslava Floriana (báseň Udělat jaro ve čtvrtém čísle nebo Rozpočítadla ve dvanáctém). Poslednímu básníku byla v pátém čísle otištěna dokonce celá dvojstrana s nadpisem Čeští básníci píší pro vás.⁴¹ Mezi důležitá jména nelze nezařadit ani Jana Vladislava, spisovatele a překladatele, kterému nebylo z politických důvodů umožněno po roce 1948 věnovat se tvorbě pro dospělé.⁴²

V desátém čísle je po stránce vyčleněno veršům Jana Nohy a Karla Šiktance. V jedenáctém čísle pak stránka s verši Josefa Bruknera a ilustracemi Josefa Lady. Brukner s Ladou dlouhodobě spolupracoval, psal básnické texty k obrázkovým lepoprelům s Ladovými ilustracemi.⁴³

Pokud se zaměříme na prózu, nelze opomenout známého českého pohádkáře Václava Čtvrtka (Pohádka z ořechu, třetí číslo), Oldřicha Syrovátku, Ondřeje Sekoru, Svatopluka Říhu (Kolik je hodin, desáté číslo) nebo Bohumila Říhu, autora Honzíkovy cesty a dalších známých děl pro děti a mládež. Dále spisovatelku Helenu Šmahelovou (pohádka Tři maminky, deváté číslo), autorky pro děti a mládež, která se zaměřovala především na tvorbu pro dospívající dívky.⁴⁴

Z klasiků opakovaně nacházíme jméno Františka Hrubína. Mezi dalšími pak Josefa Kainara (báseň Vysvědčení v sedmém čísle), Josefa Kožíška, Josefa Václava Sládka, nebo dokonce Josefa Čapka (pohádka Mytí, jedenácté číslo).

Z méně známých spisovatelů literatury pro děti v Mateřídoušce lze najít například Emila Františka Míška (pohádka Diamantový stařeček, šesté číslo), Jitku Novohradskou (básně Syrovinka a Muchomůrka v sedmém čísle), Vlastimila Maršíčka (básně Na písku, Hra na vlak a Rozpočítadlo v sedmém čísle) nebo Vlastimila Zadrobílka (báseň Co je to?, osmé číslo).

⁴¹Tato rubrika se objevovala nepravidelně i v dalších číslech tohoto ročníku, vždy s krátkým medailonkem o vybraném autorovi. V sedmém čísle byla dvojstrana věnována Jiřímu V. Svobodovi, v devátém pak Františku Hrubínovi.

⁴²https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Vladislav – stránka navštívena 28.4.2016

⁴³<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=678> – stránka navštívena 28.4.2016

⁴⁴<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=653&hl=helena+%C5%A1mahelov%C3%A1> - stránka navštívena 28.4.2016

Zajímavým jménem, které se objevuje v rubrice Povídáme si o všem možném, je Jiří Felix, zoolog a popularizátor přírodních věd, který publikoval své články i v časopise ABC. V Mateřídoušce mu byl otištěn text s názvem Slonice Jumba. Jak se ukázalo už v dalším čísle, nešlo o jednorázovou spolupráci, Felixovi vycházela na stránkách Mateřídoušky vyprávění o zvířatech z pražské zoo prakticky celý šestnáctý ročník.

Přestože se nejednalo o spisovatele, který by se zaměřoval na tvorbu pro děti, i Ludvíku Kunderovi vyšla v jedenáctém čísle pohádka s názvem O brněnském krokodýlovi.

Prvním zahraničním autorem v šestnáctém ročníku je rumunský spisovatel Octav Pancu-Iași, kterému v časopise dokonce začala vycházet četba na pokračování, šlo o dílo s názvem Neuvěřitelná pohádka.

Z ruských a sovětských autorů, jejichž jména v Mateřídoušce stále převažují nad ostatními zahraničními národnostmi, vybírám například Andreje Někrasova, kterému ve třetím čísle vyšla povídka Máky. Na Někrasovovi je zajímavé to, že část svého života prožil jako námořník, proto se i většina jeho próz (které se povětšinou zaměřovaly na dětské čtenáře) odehrává na moři.⁴⁵

Z dalších ruských autorů uvádím Andreje Šmankeviče nebo již známého a v padesátých letech hojně publikovaného Samuila Maršaka.⁴⁶

V šedesátých letech se Mateřídouška mnohem více otevřela zahraničním spisovatelům, přestože se stále držela v mezích Východního bloku. Na jejích stránkách bylo tedy možné přečíst si například pohádky německých spisovatelů, a to Anny Geelhaartové (pohádka Dobrý den Měsíci, třetí číslo) nebo Günthera Feustela (pohádka Nemotorné slůně, sedmé číslo), povídku O čem šeptaly Jiskřičky (šesté číslo) Hanny Zdzitowiecke nebo dokonce pohádku Proč má ropucha skvrny od Rubéna Acasuso z Uruguaye (šesté číslo).

Přestože jen díky malé básni, v Mateřídoušce lze nalézt jméno Leiba Kvitka (báseň Jak Honza zachránil smetanu, deváté číslo), ukrajinského básníka s

⁴⁵https://cs.wikipedia.org/wiki/Andrej_Sergejevi%C4%8D_N%C4%9Bkrasov – stránka navštívena 25.4.2016

⁴⁶V tomto ročníku byla sice otištěna díla více ruských autorů, bohužel se většinou nejednalo o známé autory, často se mi tak nepodařilo dohledat jejich celá jména.

židovskými kořeny, který byl popraven roku 1952 při masakru známém jako Noc zavražděných básníků.⁴⁷

I v šestnáctém ročníku lze nalézt texty, u kterých chybí jméno autora, případně jsou pouze uvedeny iniciály. Tak je tomu například v osmém čísle, kdy je na konci pohádky Miško – hrdina uvedeno pouze V. S.

2.2.5.4 Grafická a výtvarná stránka

Grafická stránka *Mateřídoušky* prodělala na počátku šedesátých let velkou změnu. Lišila se jak velikost časopisu, tak rozložení textu na stránkách, kdy lze říci, že jeden text obtéká druhý, což celkově působí dojmem novinových článků.⁴⁸ Také básně už byly tištěny kurzívou, ale klasicky. Zároveň ilustrace často tvořily opravdu jen doplněk textu a nebyl jim věnován takový prostor, jako dříve. Ubylo i barev, každé číslo (vyjma rozsáhlejších ilustrací) bylo laděno do jedné barvy (např. oranžová v prvním čísle – tato barva je pak používána i pro zvýraznění nadpisů nebo pro jednodušší jednobarevné obrázky).

Mateřídouška už v této době sice dávno opustila koncept jednoho ilustrátora na jedno číslo časopisu, přesto například skoro celé druhé číslo ilustroval Josef Paleček. Dále šla jména ilustrátorů za sebou takto: Zdeněk Filip, Antonín Pospíšil,⁴⁹ Josef Paleček, Mirko Hanák, Olga Čechová a poslední číslo Květa Grygarová.

Obrázkový příběh na zadní straně o Jiskrách kreslil Miloš Nesvadba. Celkem neobvyklým krokem pro časopis *Mateřídouška* byl dvojstránkový obrázkový příběh o Jiskrách s názvem Strach má velké oči, který vyšel v osmém čísle. Do tohoto čísla jsem se ještě nesetkala s tím, že by *Mateřídouška* otiskovala větší, byť jen jednostránkové, obrázkové příběhy jinde, než na zadní obalové straně.

⁴⁷https://en.wikipedia.org/wiki/Night_of_the_Murdered_Poets – stránka navštívena 28.4.2016

⁴⁸Důležité je zmínit, že časopis změnil i styl uvádění autorství, jména už nejsou pravidelně uváděna ihned pod titulem, ale jak tam, tak i na konci, což ztěžuje orientaci a u méně známých autorů i rozhodování, zdali se jedná o autorství, překlad, adaptaci apod., samozřejmě pokud to není uvedeno doslovně.

⁴⁹Ilustrace do pátého čísla byly z větší části převzaty ze zahraničních časopisů, proto jméno ilustrátora v tiráži chybí. Jméno ilustrátora chybí i v osmém čísle, které bylo vytvořeno ve spolupráci se slovenským časopisem *Zornička* (ilustrace jsou opět od různých kreslířů). Jméno ilustrátora chybí i v desátém čísle.

2.2.5.5 Shrnutí

V roce 1960 oslavila Mateřídouška, jak bylo vzpomenuto i v časopise, patnáctileté výročí. Časopis stihl za tu dobu projít velkými změnami. Od slabikářových počátků, přes silně ideologická padesátá léta až po začátek let šedesátých, kdy došlo k jakémusi oslabení komunistické propagandy, přestože nelze tvrdit, že by zcela vymizela. Toho si lze povšimnout jak v pododdíle věnovaném politice a ideologii, tak i ze jmen autorů publikovaných v časopise.

Dále došlo v tomto dětském periodiku k částečným změnám, které ovlivnily jak jeho vzhled, tak jeho obsah. Mezi dvě největší bych zařadila celkovou proměnu vzhledu časopisu, kdy například došlo k částečné změně způsobu ilustrování, které nyní působilo mnohem moderněji a méně „ladovsky“. Časopis také začal vycházet měsíčně. Cena zůstala nezměněna.

Co se týče obsahové stránky, velmi mne udivilo, že z časopisu skoro vymizely lidové a národní pohádky a říkadla. Obsahově se Mateřídouška pochopitelně velmi liší od doby před deseti lety, přestože se zde někteří autoři objevují stále. Jejich tvorba už ale není natolik tendenční.

Celkově se dá říci, že v této době se časopis Mateřídouška částečně vrátil ke svým kořenům a opět se stal velmi kvalitním časopisem pro nejmenší čtenáře v té míře, jak jen to politická situace u nás a s tím související cenzorské zásahy umožňovaly.

2.2.6 Ročník XXI (od 1. září 1964)

2.2.6.1 Obsah

Jako už tradičně, každé číslo Mateřídoušky otevírala krátká báseň, celý jedenadvacátý ročník pak báseň s názvem Proč od Františka Halase. S Halasovým jménem jsme se už na stránkách Mateřídoušky setkali, ovšem v padesátých letech se nejednalo o zrovna populárního autora, proto jeho zařazení na obálku jedenadvacátého ročníku věští změny, ke kterým v šedesátých letech v časopise i ve společnosti docházelo.

Obecně vzato se však na stránkách Mateřídoušky mnoho nezměnilo. Stále šlo především o pohádky, povídky a básničky ve vyvážené kompozici. Nechyběly ani písničky, vyprávění podle obrázků, obrázkový příběh na zadní straně apod.

Zajímavá změna se udála na poslední dvojstraně, kde se tradičně objevovaly hádanky, písničky ad. To vše nevytizelo, redakce však vytvořila skupinu pěti kreslených dětí (Hanka, Standa, Vít'a, Jára, Lenka), které provázely čtenáře těmito posledními stranami. Tyto kreslené postavičky přebíraly redakční poštu, učily děti různé hry, zadávaly hádanky a soutěže.

Ani v tomto nechyběla národní a lidová tvorba. Jako první v tomto ročníku se objevuje celkem nečekaně arabská bajka Vlk a beránek, a to hned v prvním čísle. V sedmém čísle byla otištěna pohádka z Afriky s názvem Pavouček Enenzi.

Nechybí samozřejmě ani domácí lidová tvorba, například na obálce třetího čísla byla otištěna říkanka o myšce ze hry na honěnou, u které je uvedeno, že pochází z Čech. V pátém čísle je pak na obálce další česká říkanka, tentokrát z Pošumaví.

Vedle klasických obrázkových příběhů se ve třetím čísle objevuje jeden seznamující děti s tím, jak se vyrábí auta. Přestože tento text může připomínat podobné pokusy z padesátých let, kdy jsme se na stránkách *Mateřídoušky* setkávali s obrázky dělníků a různými články o údernících, nejedná se v tomto případě o žádnou komunistickou propagandu, spíše o populárně-naučný článek, s jakými se lze setkat například v časopise *ABC*.

Podobný populárně-naučný text se objevuje i v šestém čísle, tentokrát však čtenáře seznamuje s cizokrajnými plody od kávy po datle, případně v desátém čísle jde o další článek o prospěšnosti sportu.

Ve čtvrtém čísle se objevuje nová rubrika s názvem *Knížky pro vás*, ve které byly dětem doporučovány nejnovější knížky ze Státního nakladatelství dětské knihy. Rubrika byla nepravidelná, podruhé se objevuje v sedmém čísle.

V témže čísle lze pak nalézt také populární vystřihovánky, tentokrát na téma vánočních ozdobek.

Jedenácté číslo je speciální tím, že vzniklo ve spolupráci s polským časopisem *Swierszczyk* (Cvrček). Tato spolupráce mezi časopisy byla pro *Mateřídoušku* typická a objevila se už v předchozích ročnících, v tomto ročníku však poprvé. Jak je uvedeno v úvodu, *Swierszczyk* se rozhodl otisknout české povídky, pohádky a básničky, zatímco *Mateřídouška* otiskla ty polské. Pro úplnost uvádím jména polských autorů, kteří se objevili v tomto čísle zde: Jan Sztaudynger, Hanna Lochocka, Barbara Lewandowska, Zbigniew Przyrowski, Wanda

Chotomská, Wiera Badalská, Alicja Dryszkiewiczová, Anna Swirszczyńska, Danuta Gellnerová a Jan Brzechwy.

2.2.6.2 Politika a ideologie

Nakolik byla Mateřídouška politikou v padesátých letech prosycena, v polovině šedesátých let není do tohoto pododdílu bezmála co napsat, neboť v celém jedenadvacátém ročníku se mi nepodařilo najít ani jeden ideologicky zabarvený článek, který by buď připomínal významná výročí, případně články o údernících nebo stolní hry na dělníky a zemědělce. I poezie postrádá jakýkoliv socialisticko-realistický nádech a začínají se objevovat jména autorů, kteří se zde po více než deset let neobjevili. Naopak mizí autoři budovatelských románů a silně levicově zaměřeni spisovatelé, stejně jako poezie těch, kteří v padesátých letech vkládali do svých veršů slova o válce a stíhačkách, se ustálila a vrátila do mezí dětských básniček a říkanek.

Lze říci, že Mateřídouška na přelomu let 1964 a 1965 je téměř časopisem apolitickým, i když se dá pochopitelně předpokládat, že stále existovaly cenzorské zásahy a časopis byl stále pod kontrolou.

2.2.6.3 Literatura

V polovině šedesátých let se na stránkách Mateřídoušky setkáváme se spoustou nových jmen. Za jedno z nejdůležitějších lze označit jméno Zdeňka Adly, toho času šéfredaktora Mateřídoušky, kterému hned na druhé straně prvního čísla vyšla pohádka s názvem Takhle to dál nepůjde.⁵⁰

Z básníků a prozaiků, s jejichž jmény jsme se už setkali, jmenujme například Františka Nechvátala (báseň Cestička do školy, první číslo), Jana Mareše (povídka Jarda Carda – hrdina, druhé číslo), Zdeňka Karla Slabého (pohádka Dva trpaslíci, třetí číslo), Oldřicha Syrovátku (Jak kočička s pejskem slavili Vánoce, páté

⁵⁰Nejedná se o jedinou tvorbu od Zdeňka Adly, například v pátém čísle mu vyšla opět rozsáhlá Vánoční pohádka. Stejně jako u předchozího šéfredaktora Jiřího V. Svobody se díla i tohoto šéfredaktora začala objevovat za doby jeho působení v Mateřídoušce na stránkách časopisu velmi často.

číslo),⁵¹ Jana Kloboučnicka (povídka Akce „Štika“, deváté číslo), Jiřího V. Svobodu (básnička Svátek na obálce desátého čísla) nebo Václava Čtvrťka (pohádka Pravda celkem pro kočku, desáté číslo).

I v tomto ročníku se Mateřídouška držela svého konceptu, kdy v každém čísle otiskovala dvojstránky s verši od určitého autora, v prvním čísle to byl debut tehdy jedenadvacetileté básničky Zuzany Renčové, dcery básníka a dramatika Václava Renče, který byl roku 1952 odsouzen pro vlastizrada ve vykonstruovaném procesu se Zelenou internacionálou.⁵²

V dalších číslech se pak jedná o dvojstrany věnované Martinu Kabátovi, Jiřímu Havlovi, Karlu Šiktancovi, Mileně Lukešové, Věře Janatové, Ludvíku Středovi, Pavlu Šrutovi, Ladislavu Dvořákovi.

V polovině šedesátých let se stále častěji začínáme setkávat se jmény stále žijících spisovatelů. Pokud se zaměříme na ty, kteří se věnují výhradně tvorbě pro děti, nelze opomenout například prozaičku a ilustrátorku Olgu Hejnou (pohádka Černý domeček smutku v prvním čísle nebo pohádka Jak se slon proměnil v devátém čísle) nebo Dagmar Lhotovou, autorkou, která spolu se Zdeňkem Karlem Slabým vymyslela postavičku Kocoura Vavřince (pohádka Hra na Slunce, sedmé číslo).

Mateřídouška se vždy snažila věnovat podstatnou část svého obsahu poezii pro děti. Proto se i v tomto ročníku setkáváme s velkým množstvím zajímavých básníků. Vedle notoricky známých jmen (která se navíc v časopise od jeho počátků velmi často opakovala), jako byl například František Halas (autor se v tomto ročníku objevuje velmi často, jde například o báseň Povídačka v prvním čísle), Vítězslav Nezval (báseň Vločky, vločky..., páté číslo), František Hrubín, (báseň Máj, deváté číslo) se jedná například o Ivana Diviše (báseň Hodinky, první číslo), Miroslava Florianu (báseň Mlha na obálce druhého čísla nebo Krasobruslař ve čtvrtém čísle), Milenu Lukešovou (báseň Kámen v botě, druhé číslo), Ludvíka Středu (báseň Kůň a tůň v šestém čísle nebo báseň Před spaním na obálce sedmého čísla), Ljubu Štíplovou (báseň Kočičí hádanka, sedmé číslo).

⁵¹Překvapivé je, že se sice nejedná o Povídání o pejskovi a kočičce od Josefa Čapka, na konci celé pohádky však stojí: „Byla to stejná kočička a stejný pejsek, o kterých napsal tak nadmíru pěkné povídání pan Čapek.“

⁵²<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=611> – stránka navštívena 5.5.2016

Z méně známých básníků vybírám například Oldřicha Vyhlídala (báseň Letadla, první číslo), Jiřího Faltuse (báseň Havran na obálce šestého čísla nebo básnička Deštivý den v sedmém čísle) nebo Ladislava Dvořáka (báseň Odkud svítí rackům sluníčko na obálce devátého čísla), Jindřicha Vlasáka, Martina Kabáta, Milana Navrátila, Blanku Švábovou nebo Boženu Sládkovou. Z prozaiků pak Břetislava Marka nebo Vlastu Kovaříkovou.

Vedle známých i méně známých básníků na stránkách časopisu publikovalo i velké množství kvalitních prozaiků. Drtivá většina z nich se zaměřovala výhradně na tvorbu pro děti, zde uvádím ty nejpodstatnější z nich. Například Svatopluka Hrnčíře (povídka Planeta BAKTULDĚ, čtvrté číslo), Jana Rysku – tomu vyšla ve čtvrtém čísle pohádka O panu Sobotkovi. Z dalších autorů jmenujme například Otu Šafránka (pohádka Leknutí krále Koudele, šesté číslo; pohádka Jak měl Jarda spalničky, sedmé číslo; pohádka Zlatá medaile z nebe, dvanácté číslo), Vladimíru Frýbovou (pohádka Jak se hraje Měsíček, sedmé číslo), Radovana Krátkého (pohádka Kocourkovská povídačka, osmé číslo).

V polovině šedesátých let dochází mimo jiné k uvolnění poměrů na poli zahraničních spisovatelů, kteří se dostávali na stránky časopisu Mateřídouška, a časopis se tak stal mnohem pestřejším. Jedním z nejzajímavějších jmen je například italský spisovatel moderních pohádek pro děti Gianni Rodari, laureát Ceny Hanse Christiana Andersena, kterému v prvním čísle vyšla pohádka Palác ze zmrzliny.⁵³

Dále pak jde například o Tomiko Inui, japonského autora pohádek (pohádka Bója je nemocná, třetí číslo), polského autora Stanisława Aleksandrzaka (povídka Pelargónie, čtvrté číslo).

Ve třetím čísle se opět setkáváme s Valentinou Osejevou (povídka Reks a Keks). V pátém čísle se objevuje další polský autor, a to Władysław Kozłowski s povídkou Přítel (ve dvanáctém čísle mu pak vyšla povídka Čí to byla vina?), v šestém pak opět autor už z Mateřídoušky známý, rumunský spisovatel Octav Pancu-Iași (pohádka Ztracený dobrý den).

V devátém čísle se objevuje dvojstrana věnovaná veršům zahraničních spisovatelů, celkem je jich šest: Dragan Lukič (Srbsko), Liana Daskalová

⁵³https://cs.wikipedia.org/wiki/Cena_Hanse_Christiana_Andersena – stránka navštívena 5.5.2016

(Bulharsko), Agnija Bartová (Rusko), James Krüss (Německo), Ludwik Jerzy Kern (Polsko) a P. Stoicescu (Rumunsko).

Co se týče (tehdejší) druhé poloviny naší republiky, ze slovenských autorů lze jmenovat například básníka Jána Navrátila (povídky Akvárium a Česání v prvním čísle) a Milana Ferka (pohádka Kouzelník a zvířátka, desáté číslo). Nutno podotknout, že veškerá tvorba slovenských autorů byla na stránkách *Mateřídoušky* překládána do češtiny.

Jedenkrát se v tomto ročníku *Mateřídoušky* objevuje i spolupráce dvou spisovatelů, a to Jiřího Felixe a Jiřího Binka. Těm vyšla v šestém čísle pohádka *Velbloud cestovatel*.

Doposud jsem v této kapitole uváděla jména spisovatelů, avšak i v jedenadvacátém ročníku *Mateřídoušky* lze nalézt několik málo případů anonymů, například v pátém čísle se u povídky *Proč má osel křídla* objevuje pouze podpis ZA.

2.2.6.4 Grafická a výtvarná stránka

Co se týče ilustrátorů, *Mateřídouška* se stále více méně držela konceptu, kdy každé číslo kreslil jeden ilustrátor. I tak byly ale některé obrázky přebírány od jiných autorů, to pak bylo vždy uvedeno u příslušné ilustrace.

Ilustrátoři šli za sebou v tomto ročníku takto: Helena Rokytová, Jiří Kalousek, Gabriela Dubská, Josef Paleček, Jitka Kolínská, Radek Pilař, Marcel Stecker, František Skála, Olga Pavalová, Luděk Vimr⁵⁴ a jako poslední Věra Faltová.

Vedle klasického obrázkového příběhu na zadní straně, tentokrát s názvem *Slavomír*, který v té době na námět *Zdeňka Adly* kreslil Marcel Stecker, se v časopise objevují i obrázkové příběhy převzaté ze zahraničních časopisů, jako například v prvním čísle *Copak se stalo medvíďatům?* z ruského dětského časopisu *Vesjolye kartinky* nebo *Bobík si ví rady* z polského časopisu *Swierszzyk* (z tohoto polského časopisu byl převzat obrázkový příběh i v pátém čísle). Ve druhém čísle pak jde například o ilustrovaný příběh od Vladimíra Sutějeva, jehož ilustrace byly na stránkách *Mateřídoušky* použity opakovaně.

⁵⁴U jedenáctého čísla jméno ilustrátora v tiráži chybí, neboť toto číslo vzniklo ve spolupráci s polským časopisem *Swierszzyk* a byly použity ilustrace od polských malířů.

Ve třetím čísle je možné objevit dokonce celou dvojstránku věnovanou japonskému ilustrátorovi Seičimu Horiučimu.

V šestém čísle se obrázkový příběh na zadní straně mění a příběhy o soše jménem Slavomír nahrazují Příběhy kocourka Pazourka, námět byl od Ljuby Štíplové, kreslil Josef Lamka.

Ve dvanáctém čísle se objevuje obrázkový příběh z rumunského dětského časopisu Cravata rosie.

2.2.6.5 Shrnutí

Jak už bylo řečeno v pododdílu věnovanému politice a ideologii na stránkách časopisu, Mateřídouška prodělala oproti padesátým letům velkou změnu a opět se stala periodikem pro nejmladší čtenáře, čemuž odpovídá i její obsah, ne jen podtitul. Cena zůstala nezměněna (60 hal.).

Pokud se zaměříme na obsah, dá se říci, že se změnil přístup k otiskovaným autorům, celkově ubylo „klasiků“, jak z devatenáctého století (ti v podstatě vymizeli), tak těch ze století dvacátého (například od Františka Hrubína, autora kterým byla Mateřídouška v předchozích letech doslova přesycena, se mi v celém ročníku podařilo najít pouze jednu báseň). Začínají se objevovat autoři současní, a to i z nejmladší generace.

Co se týče autorů zahraničních, kvalita zvítězila nad kvantitou, a přestože zahraničních autorů ubylo (nejvíc znatelné je to na autorech ruskojazyčných, jejichž jména by se v tomto ročníku dala snad spočítat na prstech jedné ruky), objevují se doopravdy světoznámá jména a čtenáři tak mají možnost se seznámit s opravdu velkými pojmy dětské světové literatury. Zajímavé také je, že redakce se tento rok nedržela v mezích Evropy případně v okruhu spřátelených států, ale vybrala například spisovatele (nebo ilustrátory) až z Japonska.

Shrnutím, časopis se v polovině padesátých let stal téměř apolitickým periodikem, které bezpochyby po těžké dekádě navázalo na své počátky před rokem 1948.

2.2.7 Ročník XXVII (od září 1970)

2.2.7.1 Obsah

Bývalo zvykem, že každé nové číslo *Mateřídoušky* otvírala básnička, případně lidová říkanka, vždy doplněná celostránkovou ilustrací. Jen výjimečně se stávalo, že poezie na obálce chyběla, a to především ve speciálních číslech apod. Na počátku sedmdesátých let ovšem došlo ke změně, básničky a říkanky z obalu *Mateřídoušky* vymizely a byly nahrazeny pouze ilustracemi. V případě prvního čísla se jedná o Rumcajse s Cipískem, které nakreslil Radek Pilař.

Prvním textem, který otvírá sedmadvacátý ročník se tak stala pohádka s názvem POPŘÍSLO aneb Pohádka s příslovím z Indie. Jde o opakující se rubriku, případně koncept, kdy se v každém čísle tohoto ročníku objevuje pohádka uvedená příslovím, pokaždé z jiné země.⁵⁵

Co se týče národních pohádek a říkanek, v tomto ročníku *Mateřídoušky* je jich hned v prvním čísle celkem hojný počet (rozhodně více než se jich vyskytovalo v předchozím mnou zpracovávaném ročníku). Vedle pohádky indické zde lze nalézt také pohádku německou s názvem O prostém zrnku (vypravuje Eduard Petiška), o několik stránek dál se objevuje další pohádka, tentokrát ruská s názvem O hloupém drakovi a chytrém vojákově.⁵⁶ V dalších číslech lze pak nalézt pohádku italskou (O dvou velkých lhářích a jejich ještě větších lžích – vypráví Jan Vladislav, druhé číslo), ruskou (O dědečkovi Jegorijovi – vypravuje Vladislav Stanovský, třetí číslo), dánskou (O princezně, která moc přemýšlela – vypravují Vladislav Stanovský a Jan Vladislav, čtvrté číslo), anglickou (Nic nového – vypravuje Jan Vladislav, páté číslo), tatarskou (O dvou lenoších – vypravuje Eva

⁵⁵První pohádka byla z Indie a jmenovala se Mlhu nerozptýlíš vějířem, následně šly za sebou v dalších číslech pohádky takto: Posledního kousne pes (Španělsko), Hlupáka se neptej, poví sám (Kalmycko), Kdo nechce šít, ten ztratí jehlu i náprstek (Itálie), Než se Ioan dostal k Pánubohu, rozebrali si ho svatí (Rumunsko), S plnou pusou nemůžeš pískat (Dánsko), Samá práce, žádný hraní, žádná legrace – a z malého Jacka je hloupej kluk (Amerika), ... vždyť přece kočka se smí dívat na krále (Anglie), Měsíc v moři neulovíš (Čukotka), Vzdálené bubny lépe zní (Kongo), Je to pořád ta stejná Jeanetta, jenom je jinak učesaná (Francie) a Co sám dobrého učiníš, to puť po řece a víckrát toho nevzpomeň (Japonsko).

⁵⁶Zajímavé je, že tato pohádka má i s ilustracemi rozsah čtyři strany, což jen podtrhuje mé tvrzení, že próza opravdu silně převažuje v tomto ročníku nad poezií. S tak rozsáhlým textem jsem se na stránkách *Mateřídoušky* ještě nesetkala. Běžný rozsah byl dvě strany.

Kučerová, šesté číslo), českou (Brouček a baba Jaga – vypravuje Rudolf Lužík, sedmé číslo), ruskou (Mužik a car, osmé číslo), litevskou (Jak pan hrabě natahoval den – vypravují Vladislav Stanovský a Jan Vladislav, deváté číslo), řeckou (O domečku z hlíny a domečku ze soli – vypracují Vladislav Stanovský a Jan Vladislav, desáté číslo), českou (Babská rada, jedenácté číslo).

Mateřidouška pochopitelně neupustila ani od nejrůznějších kvízů, hádanek a soutěží, které se pravidelně objevovaly a stále objevují na jejích stránkách. V tomto ročníku je vše zastřešeno jednotnou rubrikou s názvem Nehádejte – přemýšlejte. Nechybí ani nejrůznější vypravování podle obrázků, tvořivé návody, vystřihovánky atp. Rozhodně stojí za zmínku, že nejrůznějších soutěží v tomto ročníku oproti předchozím citelně přibylo.

Co je však mnohem zajímavější, poprvé se v časopise setkáváme s jakousi formou reklamy. V menším textu na jedné z posledních stránek prvního čísla se doslova píše: „*Přijel za vámi krtek z diapohádky. V minulém čísle Mateřidoušky se vám představil a nechal vás pozdravovat. Dnes chce sám vyřídít pozdravy od pejska a kočičky. Oni by totiž také chtěli být u vás doma...*“ Vše je samozřejmě doplněno adresou, odkud lze diapohádky objednávat, a informacemi o cenách.⁵⁷

Z dalších rubrik, které se objevovaly už v předchozích ročnících, se zde opět vyskytuje například rubrika věnovaná nově vyšlým knihám, tentokrát nazvaná Sloupek o knížkách.

V časopise se už od jeho raných ročníků s proměnlivou periodicitou nacházela i rubrika věnovaná dopisům od čtenářů, v tomto ročníku byla na zadní dvojstraně a měla název Já také rád kreslím a píšu... Například v prvním čísle časopis otiskl obrázky od dětí a básničky, které složily.

I populárně-naučné články, přestože nepravidelně, měly své místo v Mateřidoušce. Ve třetím čísle šlo například o článek Zázrak se jmenuje cukr, který děti seznamoval s historií cukru (napsal Jan Kloboučník).

Ve čtvrtém čísle, které vyšlo v prosinci 1970, Mateřidouška oslavovala pětadvacet let od svého vzniku. Na první straně se objevuje úvodní slovo od

⁵⁷Pro zajímavost uvádím, že podle názvů pohádek, které je možné zakoupit (např. Jak si pejsk s kočičkou dělali dort ad.) se zcela jednoznačně jedná o Povídání o pejskovi a kočičce od Josefa Čapka. Ve zmiňovaném textu je však autorství těchto pohádek připisováno jeho bratru Karlovi.

Františka Hrubína, kde objasňuje název časopisu.⁵⁸ Zároveň jsou další tři strany věnovány Hrubínovým veršům.

2.2.7.2 Politika a ideologie

Stejně jako v jedenadvacátém ročníku, tak i v tomto nelze o projevení politiky nebo ideologie v časopise mnoho napsat. V Mateřídoušce počátku sedmdesátých let se neobjevují žádné agitační, propagandistické a jiné články, chybí i připomínky význačných svátků apod.

Celkově lze Mateřídoušku v této době opět označit za periodikum apolitické.

2.2.7.3 Literatura

Lze říci, že v sedmadvacátém ročníku časopisu Mateřídouška převažuje próza nad poezií. Z celého prvního čísla, které má třicet stránek, je pouze několik málo z nich věnováno poezii, drtivou většinu tvoří pohádky, povídky apod.

I v sedmdesátých letech se lze setkat se spisovateli, kteří na stránkách Mateřídoušky publikovali už v předchozích letech. Jedním z nich byl Václav Čtvrtek, který se zde prezentoval pohádkou se svými asi neznámějšími pohádkovými postavičkami Rumcajsem a Cipískem (Jak Rumcajs s Cipískem vedli vodu kudy chtěli, první číslo). Z Rumcajse a Cipíska se stala svým způsobem četba na pokračování, neboť v každém dalším čísle sedmadvacátého ročníku se objevuje jedna pohádka o těchto loupežnících z Jičina.

Dalším z prozaiků je například Ladislav Langpaul (pohádka Kouzelník a Brundibárum ve druhém čísle a pohádka Sněžný mužíček v šestém čísle), Zuzana Renčová (pohádka Osel a pampeliška ve třetím čísle a pohádka Jak vznikli velbloudi v pátém čísle), Alexandr Kliment (pohádka Ryba v jelením paroží, čtvrté číslo) nebo Jan Vladislav, který už v Mateřídoušce publikoval dříve (pohádka Jak pavouk splácel dluhy, sedmé číslo). V desátém čísle se pak objevuje povídka od českého spisovatele Ladislava Dvorského s názvem O hudebním červotočovi a ve dvanáctém pohádka od Pavla Zátky s názvem Proč už Ňuňátko nestraší.

⁵⁸Jak uvádí Hrubín, název ho napadl, když seděl u holiče a *ucítil vůni, která do holičství vůbec nepatřila – vůni mateřídoušky*. Podle něj se jednalo o výborný nápad, jednak je v názvu cítit Erbenova tradice, zároveň se jedná o typickou českou polní kytíčku.

Jediným zástupcem klasiků devatenáctého století (z české literatury) je v sedmadvacátém ročníku Eliška Krásnohorská, které ve dvanáctém čísle vyšla pohádka Rýbrcoul.

Co se týče poezie, bylo už řečeno výše, že poměr básníků nad prozaiky se v tomto ročníku upravil ve prospěch druhé skupiny. Přesto (nebo snad právě proto) lze v časopise objevit velmi kvalitní básníky, kteří se zaměřovali velmi často především na tvorbu pro děti. Zajímavé je, že v každém čísle se objevují verše jen od jednoho vybraného českého básníka. Prvním z nich je Jan Vodňanský (básně Kdybych uměl mluvit, Bonbóny a Cirkusová), jenž zároveň patří do skupiny nejmladších autorů (dodnes žijících), kteří tehdy publikovali na stránkách časopisu. Vodňanský byl v časopise v tomto ročníku velmi populární, několik jeho básní se objevuje i v pátém čísle (básně Sněhulák na návštěvě a Pápěří) a v jedenáctém čísle (básně Meloun z teplých krajin, Lakomý švec).

Ve druhém čísle šlo o Ludvíka Středu, se kterým se čtenáři mohli setkat už v předchozích ročnících (básně Zlatá ryba, Strýček měsíc, Tulení škola, Tiché moře, Černé moře; ve dvanáctém čísle mu pak vyšla ještě báseň Jezevčí pohádka). Ve třetím čísle se objevují básně Ericha Sojky (básně Žralok, Ropucha, Čolek, Candát, Veverka, Komár, Gazely). Verše Josefa Peterky doplňují čtvrté číslo (básně Vánoce, Sníh), šesté Hedy Průchové (básně Zasněžená hnízda, Hádanka pro zimu), sedmé Vladimíra Stuchla (básně Jak se šla řeka koupat, Sova a noc, Kapr a vlaštovka), osmé Jiřího Havla (básně Dočkáme se?, Co dělá pak rak, Obr dobr, Chudák stonožka), desáté Vojtěcha Vacke (básně Havran, Ještě jednou havran) a dvanácté Petra Kabeše (básně Heřmánek, Kapradí, Kleč, Žito). Jak je z tohoto odstavce zřejmé, od určitého čísla se tohoto konceptu Mateřídouška nedržela striktně a redakce začala zařazovat i díla více básníků zároveň.

Z dalších básníků, jejichž díla se dostala na stránky časopisu, jde o Ljubu Štíplovou, jejíž básničky se na stránkách časopisu také neobjevují poprvé (báseň Kominická a Kožíšky pro myšky, páté číslo). Stejně jako u bývalého šéfredaktora časopisu Jiřího V. Svobody (báseň Telegram a Vážka a šídlo v šestém čísle), u Miroslava Floriana (básně Prší, vlaze poprchává v sedmém čísle a Nevídáno, neslycháno v devátém čísle), u Věry Janatové (básně Stíny a Vosy, deváté číslo) nebo u Jiřího Faltuse (báseň To vám byla rána a Spadl vrabec z římsy, jedenácté číslo).

Poprvé (ve mnou zkoumaných ročnících) se v *Mateřídoušce* objevuje poezie Ladislava Dvořáka (báseň *Modrý kůň*, šesté číslo), Dagmar Hilarové (báseň *Čtyřlístek*, deváté číslo), Karla Sýse (báseň *Buchty*, desáté číslo), Iva Štuky (báseň *Krocení*, desáté číslo) a Ondřeje Suchého (báseň *Chroust Emil*, jedenácté číslo).

Ze jmen, o kterých se mi nepodařilo dohledat bližší informace, vybírám z čísel tohoto ročníku například Blanku Jiráskovou (pohádka *Ďábelský pramen*, první číslo) nebo Jana Nováka (pohádka *Kateřina a pes*, dvanácté číslo).

Zahraniční autoři jsou na počátku sedmdesátých let samostatnou kapitolou. Už od poloviny šedesátých let můžeme sledovat vzrůstající variabilitu, kdy se na stránkách začínají objevovat nejen spisovatelé z Východního bloku, ale je možné si přečíst to opravdu nejlepší z tvorby pro děti z celého světa.

Z poezie se po velmi dlouhé době setkáváme se zástupcem z Anglie, a to v rubrice nazvané *Verše z celého světa*. V tomto případě básníkem i romanopiscem Hillaire Bellongem (báseň *Rebeka*, první číslo). Rubrika se objevuje v každém čísle tohoto ročníku, jako dalšího vybrala redakce kubánského básníka Nicoláse Guillena (*Sen pro antilské děti*, druhé číslo), tureckého básníka Orhana Veli (báseň *Robinson*, třetí číslo), v pátém čísle je v této rubrice otištěna německá lidová poezie pro děti. V šestém čísle se posléze opět objevuje autorská poezie, tentokrát jde o Desanku Maksimovičovou, jugoslávskou spisovatelku (báseň *Čtverák babička*), v sedmém Ovsej Driz, sovětský básník (báseň *Špitalové*), v osmém Theodor Fontane, německý romanopisec a básník (báseň *Pán z Pecky nad Pecičkou*), v devátém lidové lotyšské písně pro děti, v desátém Ivan Andrejevič Krylov, ruský básník (báseň *Sedlák a kůň*), v jedenáctém Kajetan Kovič, slovinský básník (báseň *Medvědí škola*) a ve dvanáctém Saša Čornyj, sovětský básník (báseň *Ukolébavka pro bratříčka*).

Z prozaiků je hned první jméno jedním z největších na poli světové dětské literatury. Redakce *Mateřídoušky* se rozhodla na pokračování vydávat jednu z nejznámějších knih švédské spisovatelky Astrid Lindgrenové *Pipi dlouhá punčocha* (četba s největší pravděpodobností vycházela už v předchozím ročníku *Mateřídoušky*, neboť příběh v prvním čísle tohoto ročníku začíná v polovině věty). Celý text je zařazen doprostřed čísla, aby bylo možné ho vyjmout bez poškození zbytku časopisu a sešít s dalšími částmi příběhu.

Z dalších zahraničních autorů se v Mateřídoušce objevuje japonská spisovatelka Monoko Išiová (pohádka Jak mraveneček nesl jahodu, druhé číslo), srbský spisovatelé Dušan Radović (povídka Proč se děti šťourají v nose ve třetím čísle nebo povídka Jak byl vymyšlen deštník v sedmém čísle) a Dragan Lukić (povídka Lékařská prohlídka; páté číslo), polský spisovatel Czesław Janczarski (pohádka Dobrodružství v kině; šesté číslo), ruský, později sovětský spisovatel Maxim Gorkij (pohádka Vrabčák; deváté číslo).

Ze slovenských autorů jmenujme Jozefa Pavloviče (O medvědíh kožichu ve třetím čísle, pohádka O porcelánovém psíčkovi v pátém čísle a pohádka O pušce a jejích synech revolvrech v osmém čísle), Ruda Morice (pohádka Jak chtěla sojka klevetnice dělat datlovi do řemesla) a Vladimíra a Ivana Popovičovy (povídka Když melu mák, vždycky mě něco napadne; jedenácté číslo).

2.2.7.4 Grafická a výtvarná stránka

Sedmadvacátý ročník opět změnil svou velikost a z rozsahu A4 se vrátil zpátky k velikosti přibližně A5.

Přestože se v časopise nyní objevuje velmi mnoho textu, tvůrcům se podařilo vyčlenit i dostatek místa na ilustrace. Časopis se opět držel konceptu jednoho ilustrátora na číslo, přesto však u rozsáhlejších ilustrací a různých obrázkových příběhů (případně u klasických pohádek, které doslova vyžadují ilustrace, na které jsou čtenáři zvyklí) jsou často využívány kresby jiných autorů, jejichž jména jsou vždy uvedena vedle ilustrace.

Jedním z takových případů je dvojstránkový obrázkový příběh na pokračování s názvem Obrázková kronika českých dějin. Přestože první číslo ilustroval Radek Pilař, tuto Obrázkovou kroniku kreslil Jiří Kalousek (text psal Zdeněk Adla).

Co se týče hlavních ilustrátorů jednotlivých čísel, jejich jména šla za sebou takto: Radek Pilař, Vratislav Hlavatý, Leoš Konáš, Zdeněk Seydl, Adolf Born, Miloš Noll, Karel Franta, Jaroslav Malák, Zdeněk Krejčí, František Skála, Dagmar Berková a Květa Pacovská.

Klasický obrázkový příběh nechybí ani v tomto ročníku, tentokrát šlo o příběhy Kocoura Vavřince a jeho přátel (přestože název obrázkového příběhu není uveden, dle jména autorky Dagmar Lhotové a ilustrátorky Věry Faltové i notoricky známých postaviček lze snadno usoudit, o co se jedná).

V časopise se opět objevují i obrázkové příběhy převzaté ze zahraničí. Ve třetím čísle například z polského časopisu *Swierszczyk* s názvem *Co dělá náš Bobík?*, ve čtvrtém pak obrázkový příběh s názvem *Míša pomáhá chytit zloděje z jugoslávského dětského časopisu* (jeho název neuveden). Od pátého čísla získávají obrázkové příběhy ze zahraničí vlastní rubriku, která se jmenuje *Ze zahraničního humoru*.

2.2.7.5 Shrnutí

Časopis *Mateřídouška* za dalších pět let prošel opětovným vývojem. Lze dokonce tvrdit, že se kompletně změnil koncept časopisu, kdy ve velké míře ubylo poezie, která byla nahrazena pohádkami a povídkami. Časopis také poprvé zdražil, jeho cena stoupla z 60 haléřů na 1,50Kčs, zároveň už ale každé číslo nemá jen šestnáct stránek, nýbrž třicet.

Oproti předchozím letům redakce také zavedla četbu na pokračování, ať už jde o *Pipi dlouhou punčochu*, *Rumcajse* nebo *Pohádky s příslovím*. Přestože ve všech těchto případech nejde o klasickou četbu na pokračování, domnívám se, že daný jev lze tímto termínem označit.

Pokud se zastavíme u *Pohádek s příslovím*, jde o další změnu, která v časopise oproti šedesátým letům proběhla. V časopise začalo být publikováno velmi mnoho zahraničních autorů, pro jejich díla dokonce vznikly samostatné rubriky jako *Verše z celého světa* nebo právě *Pohádky s příslovím* (ty byly vždy vybírány ze zahraničí).

Stejná tendence se projevovala i u národních pohádek (lidová poezie téměř vymizela), v každém čísle se objevuje minimálně jedna, častěji dvě. Velmi kladně hodnotím fakt, že se na stránky časopisu dostaly i pohádky ze západních zemí, případně jiných koutů světa než z Evropy (totéž platí u poezie).

Co se týče českých autorů, celkově lze říci, že se repertoár *Mateřídoušky* omladil a redakce začala vybírat autory mladší (viz pouze jediná spisovatelka 19. století – *Eliška Krásnohorská*), objevuje se moderní poezie pro děti, stejně tak jako pohádky. Je vidět, že tato tendence vybírat autory z nejmladších generací od poloviny šedesátých let v časopise sílila.

Jako poslední bych chtěla zmínit rozšíření rubrik věnovaných čtenářům, ať už jde o dvojstranu věnovanou jejich básničkám a výkresům, tak různé tvořivé rubriky, pravidelné soutěže nebo odpovědi na dopisy od čtenářů. To vše hodnotím

velmi kladně, časopis působí svěžím dojmem a tuto vzájemnou interakci (i vzhledem k počtu otiskovaných příspěvků od čtenářů) jistě oceňovaly i děti.

2.2.8 Ročník XXXII (od září 1975)

2.2.8.1 Obsah

V Mateřídoušce se poprvé objevuje úvodník. Ten informuje čtenáře o tom, že Mateřídouška oslaví tímto ročníkem třicet let od svého vzniku, vyhlašuje vítěze z červencového čísla, zároveň také přináší zprávy o důležitých událostech v měsíci září (Den tisku atp.).⁵⁹

V časopise se stále objevují nejrůznější soutěže, čtení podle obrázků, hříčky s písmeny, vystřihovánky apod. Nechybí ani rubrika věnovaná nejnovějším knížkám a další známá rubrika s názvem Já také rád kreslím a píšu..., kde byly otiskovány obrázky a básničky, které redakci zaslaly děti. Stejně jako soutěžní rubrika Nehádejte – přemýšlejte (nejrůznější hádanky a kvízy).

Za staronovou lze označit rubriku Hančin zápisník pro holky a pro kluky, která měla podtitul Rady, nápady, náměty a návody. Tato rubrika se objevovala v Mateřídoušce už na počátku sedmdesátých let, nebylo jí však věnováno tolik prostoru. Šlo o jakousi všehochuť, články se často věnovaly ročním obdobím apod. Například v prvním čísle „Hanka radí“ jak si sestavit kalendář počasí.

Pokud se zaměříme na národní pohádky, objevuje se jich v tomto ročníku sice méně, stále však lze najít v každém čísle alespoň jednu. Pokud není uvedeno jinak, všechny pohádky převyprávěl Eduard Vavruška. V prvním čísle jde o vietnamskou pohádku O nevděčném krokodýlovi. V dalších se objevují pohádky německé (O hadím králi, druhé číslo), kazašské (O modré lišce – vypravuje František Kočí, třetí číslo), srbské Válka myši a komárů – přeložil O. F. Babler, třetí číslo), gruzínské (Liška, kohout, beránek a ptáček, třetí číslo; O rohatém carovi, sedmé číslo), tádžické (vypravuje František Kočí, třetí číslo), lotyšské (Jak bednář postrašil zvířata, třetí číslo), slovenské (Medvěd a komár, čtvrté číslo; O větrném králi, dvanácté číslo), ukrajinské (Jak se Váňuška učil, páté číslo), estonské (Jelen a vlk, šesté číslo), maďarské (Pasáček a vlk, osmé číslo), ruské

⁵⁹Zajímavostí je, že k třicátým narozeninám, jak je uvedeno v úvodníku, Mateřídouška ve spolupráci s čokoládovnou Orion vydala sérii šesti mléčných čokolád se speciálním obalem.

(Proč kohout korkhá třikrát za noc, deváté číslo), litevské (Kouzelný stroj, desáté číslo), české z Vysočiny (Jak kovářovic Matěj troubil na mraky – vypravuje Miroslav Petrovský, jedenácté číslo) a polské (O horním duchovi, jedenácté číslo).

Jak už bylo řečeno výše, v případě druhého vydání šlo o speciální dvojčíslo vydané k příležitosti oslavy třiceti let od vzniku časopisu.⁶⁰ Na dvaatřiceti stranách byla průřezově otištěna díla rozličných spisovatelů, kteří za třicet let na stránkách *Mateřidoušky* publikovali.

Z domácích prozaiků jde o následující: Miloš Holas, Kamila Sojková, Eduard Petiška, Ondřej Sekora, Bohumil Říha, Hana Doskočilová, Václav Čtvrtek, Jiří Kalousek, František Kožík, Zdeněk Adla, Jan Ryska.

Z domácích básníků: Zdeněk Kriebel, Jan Čarek, František Branislav, František Halas, František Nechvátal, Jiří V. Svoboda, Miroslav Florian, Josef Brukner, Heda Průchová, Jana Štroblová, Milena Lukešová, František Hrubín, Jan Alda, Josef Kainar, Ladislav Dvořák, Jiří Havel, Ljuba Štíplová, Oldřich Syrovátka, Miroslav Válek.

Ze zahraničních spisovatelů: Samuil Maršak, Ján Kostra, Jozef Pavlovič, Ľubomír Feldek.

2.2.8.2 Politika a ideologie

Předchozí zkoumaný ročník se dal označit za apolitický. Nyní se do *Mateřidoušky* vrací zmínka o Jiskrách, odnoži Pionýra pro nejmladší děti. Ta je hned v úvodu, kdy je Jiskrák doporučováno, aby i přes svůj malý věk nějakým způsobem *dokazovaly lásku k vlasti*, ať už se bude jednat o sběr papíru nebo pomoc rodičům doma.

Jak je vidět, v polovině sedmdesátých let se objevuje větší snaha politizovat *Mateřidoušku*. V prvním čísle se mimo jiné setkáváme s tímto článkem o Chile: „*Nahlédnete-li do novin pro dospělé, často se tam setkáte s tímto slovem. Čte se Čile. Lidem se v té jihoamerické zemi teď žije moc špatně, protože k moci se dostala fašistická vláda. A vy přece víte z vyprávění starších lidí, co fašisté*

⁶⁰Cena byla 3Kčs.

dovedou ... Dovedli byste nakreslit na poloviční čtvrtku pěkný obrázek pro chilské kamarády? A napsat k němu třeba i dopis? ... Čekáme na vaše příspěvky.“⁶¹

Na jedné z posledních stran v prvním čísle se objevuje malá rubrika s názvem Svátky přátel. Zde redakce čtenáře informuje o tom, že jak ve Vietnamské demokratické republice, tak v Bulharsku slaví státní svátky. V Bulharsku si připomínají jeho osvobození Sovětskou armádou v září 1944. V dalších číslech se tato rubrika objevuje opět, mění se jen státy, tematika zůstává stejná.

Ve třetím čísle se do Mateřídoušky vrací vzpomínky na významné komunistické politiky. Na prvního, Vladimira Lenina, v podobě úryvku z knihy Leninův život od Mariji Priležajevové, kterou redakce časopisu doporučuje k zakoupení. Na stejné stránce se objevuje i příběh o dětství prvního dělnického prezidenta Klementa Gottwalda.

Květen je měsíc v politickém kalendáři obzvlášť důležitý, proto se už v úvodníku dozvídáme, že: „Květen je jeden z nejradostnějších měsíců. Zásluhou statečných sovětských vojáků se nám 9. května 1945 vrátila svoboda. Prvního máje každoročně slavíme svátek práce ... V květnu před 55 lety si založili dělníci a ostatní pracující lidé svou organizaci, Komunistickou stranu Československa. Od té doby měli věrnou vůdkyni ve svých zápasech s pány. Přečtěte si na stránce 30 vyprávění o Klementu Gottwaldovi, který byl jedním z nejvýznamnějších pracovníků naší KSČ.“

Co se týče zmiňovaného článku o Klementu Gottwaldovi, jde o vzpomínku dělníka F. Chládko o tom, jak tehdy začínající truhlářský dělník (tj. Gottwald) v továrně na nábytek v Rousínově vyčetl mistrovi nesprávné zacházení s uční. Gottwald svou při pochopitelně vyhrál a obhájil na schůzi společenstva mistrů a od té doby si ho ostatní dělníci ještě více vážili.

Tento text jak svým obsahem (přestože mohl být pravdivý), tak svou formou připomíná pohádku, a proto redaktorům nelze vyčítat, že se ho rozhodli do Mateřídoušky zařadit.

Jak je tedy vidět, normalizace se projevila i v Mateřídoušce, i když se pochopitelně nejedná o tak silný zásah do struktury časopisu jako v padesátých

⁶¹Rozhodně nechci na stránkách své práce soudit, zdali byl Pinochetův režim horší (nebo lepší), než jiné režimy, přesto však mám pocit, že tento způsob manipulace nejmladších dětí a politické články se na stránky časopisu pro děti do devíti let nehodí.

letech. Opět se ale připomíná Klement Gottwald, dárky ze soutěží rozesílá dětem pionýr Karlík a upozorňuje se na situaci v Chile. Je zklamáním, přestože očekávaným, že po apolitických šedesátých letech se Mateřídouška opět svým způsobem po politické stránce vrátila do „starých kolejí“. Na druhou stranu nelze nezmínit, že ideologické články stojí v tomto ročníku vždy samy o sobě (mají své vlastní rubriky, jedná se o samostatné stránky apod.), ideologie se nepromítá do básní a pohádek pro děti, jak tomu bylo v padesátých letech.

2.2.8.3 Literatura

První básní a zároveň i prvním literárním textem ve dvaatřicátém ročníku je básnička od Jiřího Žáčka s názvem Podzim (v osmém čísle Žáčkovi vyšly ještě básně Jak se dělají lívance a Kuchařská, v devátém pak báseň Cvrček, ve dvanáctém báseň Moře). S Jiřím Žáčkem se v rámci mého výzkumu setkáváme poprvé, stejně jako s Věrou Provazníkovou, další básnířkou a spisovatelkou, která velkou část své práce zasvětila právě dětem. V prvním čísle jí vyšly hned tři strany věnované jejím básním (jedná se o básně Lench, Čert, Skřítek, Marťánek ad.; básně jí vycházely i v dalších číslech, a to báseň Klaun Pepa a žába Sába, třetí číslo; veršované hádanky ve čtvrtém, šestém, sedmém, osmém, desátém, jedenáctém čísle). Provazníkové vyšla ve třetím čísle i pohádka s názvem O Nikolčovi.

Mezi další nové básníky na stránkách Mateřídoušky lze zařadit Michala Černíka (dvojstrana veršů v prvním čísle; báseň Zimní, páté číslo; báseň Před sklizní plus celá dvojstrana jeho veršů nazvaná Ze života oblázků v jedenáctém čísle; básně Vesnické léto, Všechna slunce, dvanácté číslo), Jindřicha Hilčra (báseň Pohádková, první číslo), Rudolfa Matyse (báseň O princezně Vůni, druhé číslo; básně Jaro, Platení, osmé číslo), Ilonu Borskou (básně Balónky z pouti a Perníkoví husaři ve druhém čísle a báseň Píšu prstem po polštáři ve čtvrtém čísle), Jindřicha Balíka (básně Čáp a Říjen, druhé číslo; báseň Sen o jaru, sedmé číslo), Janu Štroblovou (báseň Vrána a strom, páté číslo; báseň Jak liška přála Budulínkovi dobrou noc, sedmé číslo) a Markétu Zinnerovou (báseň pohádka O Honzovi, dvanácté číslo).

Znovu se objevuje Jitka Novohradská (Hádanky, první číslo; báseň Struhadlo, deváté číslo), Heda Průchová (báseň Vlastovičky, druhé číslo; básně Kachny v Praze, Rákosníci, deváté číslo), Josef Brukner (báseň Zahradnice, druhé číslo;

básně Pohádka o sněhové vločce a Stůl, čtvrté číslo; báseň Sklínka, páté číslo; báseň Dílo rukou, šesté číslo), Ladislav Dvořák (báseň Zařikávání nepohody a nechvíle, druhé číslo), Miroslav Florian (báseň Vánoční stromek, čtvrté číslo; báseň Můj ranč, šesté číslo), Jiří Havel (básně Kamenný Kvítek, Kluk, puk a hůl a Pořád vrže, páté číslo; báseň Mamince k svátku, šesté číslo; básně Když, Komín, První květ, Co se stalo na přejezdu, Zlatá louka, desáté číslo), Jan Čarek (básně O mamince, Lipový květ, šesté číslo), František Halas (báseň Mamince, šesté číslo), Oldřich Syrovátka (báseň Je nám dobře, šesté číslo; básně Vim, skřivánku, Když hlava rozbolí tě, Ve sklárně, osmé číslo; báseň Přilet', spánku..., desáté číslo; ve dvanáctém čísle Syrovátkovi vyšla pohádka Ženich a nevěsta), Josef Kožíšek (báseň Přání matce, sedmé číslo), Pavel Šrut (báseň Přemýšliví myslivci, osmé číslo), František Hrubín (báseň Traktor, osmé číslo), Ljuba Štíplová (báseň Nebojíme se, jedenácté číslo).

Václavu Čtvrtkovi vycházela v sedmadvacátém ročníku série příběhů o Rumcajsovi, Cipískovi a Mance, podobně tomu bylo i v tomto ročníku. Hned v prvním čísle jde o příběh s názvem Jak jičínské kněžně přišla chuť na žaludové kafe, následováno ve druhém čísle další pohádkou o Mance. Série byla tentokrát nepravidelná, příběhy z Jičina se objevily ještě v pátém a v osmém čísle. Ve čtvrtém čísle Čtvrtkovi vyšla pohádka Jak naše Martina nadělovala králíkům. V šestém čísle se pak objevuje pohádka o dalších známých Čtvrtkových postavičkách, a to Pohádka bez konce o Křemílkovi a Vochoomůrkovi. Křemílek s Vochoomůrkou se objevují pak i v sedmém čísle. V desátém čísle jde opět o jinou Čtvrtkovu pohádku – O čtyřech vodnických oplátkách. Byla to Letní pohádka Mateřidoušky na pokračování a vyšla tedy jak v desátém, tak v jedenáctém i ve dvanáctém čísle.

Naopak poprvé se v časopise (ve mnou zkoumaných ročnících) setkáváme s příběhy Spejbla a Hurvínka, příběh má název Spejblův nepovedený výlet, s podtitulem Z Hurvínkova tajného deníku opsal Pavel Grym.⁶² Příběhy o Spejblu

⁶²Tento spisovatel a dramatik od roku 1971 pracoval pro Divadlo Spejbla a Hurvínka, až do svého odchodu do důchodu v roce 1990. Vystřídal různé pozice, mimo jiné se o tyto dvě postavičky zajímal i jako historiograf a vydal několik sborníků věnovaných Spejblu a Hurvínkovi (např. Klauni v dřevácích a další). -

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=315> – stránka navštívena 9.5.2016

a Hurvínkovi se v tomto ročníku objevovaly nepravidelně, lze je nalézt v prvním, čtvrtém, šestém a jedenáctém čísle.

Co se týče prozaiků, kteří už na stránkách *Mateřídoušky* publikovali, opět se setkáváme se Zdeňkem Karlem Slabým (První pohádka o stříbrných kůzlatech v prvním čísle;⁶³ celkem Slabému vyšla jedna pohádka o kůzlatech v každém čísle, jednalo se o četbu na pokračování), Blankou Jiráskovou (pohádka *Mlsný král a Babetka*, druhé číslo), Jiřím Felixem (povídka *Vzorná pacientka*, šesté číslo; pohádka *Čmeláci královna*, deváté číslo), Zdeňkem Adlou (pohádka *O bojácném vrabčeti*, šesté číslo; pohádka *Petrík a ovčák Din*, deváté číslo), Svatoplukem Hrnčířem (pohádka *Maličké okénko*, desáté číslo).

Z prozaiků se poprvé setkáváme s dílem Emila Šalouna (pohádka *Jak se zámecké strašidlo naučilo plavat*, druhé číslo), Františka Nepila (*Řeznická pohádka*, třetí číslo; pohádka *Májová vyprávěnka*, deváté číslo; pohádka *Jak polní žínka Evelínka soudcovala skřivánky*, desáté číslo; pohádka *Jak polní žínku Evelínku podváděl sysel*, dvanácté číslo), Vladimíra Mikoláška (pohádka *O peříčku, které nechtělo být sedráno*, páté číslo; povídky *Slepice a pštrosí vejce*, *Zlato a housle*, desáté číslo), Františka Skorunky (*Malá pstruží pohádka*, sedmé číslo), Josefa Jarolímka (pohádka *Sluníčko má trápení*, sedmé číslo), Josefa Křešničky (pohádka *Zapomenutý záhonek*, deváté číslo).

Z nových spisovatelů je zajímavé i jméno Miloše Horanského. Byť především básník, v osmém čísle *Mateřídoušky* mu vyšla pohádka pro děti *Jak se papoušek Papučka učil zpívat*.

Z méně známých spisovatelů uvádím například Jiřího Darina (pohádka *Autobus Andula*, čtvrté číslo), Zuzanu Špůrovou (báseň *A sněží*, páté číslo; báseň *Zimní svačina*, šesté číslo), Marcelu Šromovou (pohádka *Jak Anetka vyžrála na zlého draka*, páté číslo), Pavla Honsnejmana (báseň *Bruslař*, páté číslo; báseň *První máj*, deváté číslo), Otakara Zemana (pohádka *Zelenovičtí vodníci*, šesté číslo), Petra Málka (básně *Slon*, *Žirafa*, sedmé číslo; *Krtek*, deváté číslo; báseň *Ježek*, jedenácté číslo), Josefa Prchala (báseň *Březen*, sedmé číslo; báseň *Májová*,

⁶³Za zmínku stojí, že na konci *První pohádky o stříbrných kůzlatech* stojí informace, že v říjnové *Mateřídoušce* čtenáři najdou *Druhou pohádku o stříbrných kůzlatech*. Stejně jako v případě úvodníku, který také odkazoval na říjnové číslo. Tato snaha o přilákání čtenářů se v časopise doposud neobjevovala.

deváté číslo; báseň Ospalec, jedenácté číslo), Miladu Orlovou (pohádka Která kytky nejvíc voní, osmé číslo), Milana Cýsaře (báseň Proč, osmé číslo), Jarmilu Vítovou (báseň Co máme, deváté číslo), Jana Břicháčka (báseň Hloupé kotě, jedenácté číslo; báseň Pacienti v Zoo, dvanácté číslo), Zdeňka Rérycha (báseň Sněm, dvanácté číslo) a Vladimíra Šustru (báseň Udělám si kajak, dvanácté číslo).

Pokud se na chvíli zaměříme na zahraniční spisovatele, je nutné poznamenat, že jich oproti předchozímu ročníku opět ubylo. Až ve třetím čísle se setkáváme s básní Písnička přátel od Sergeje Michalkova, básníka, jehož básně se v Mateřídoušce objevovaly opakovaně, v padesátých letech se jednalo o silně ideologicky zabarvenou poezii.

Opakovaně se ze zahraničních spisovatelů objevuje i Konstantin Dmitrijevič Ušinskij, kterému vyšla ve třetím čísle báseň Zlaté vajíčko.

Z nových jmen uvádím mongolského básníka Džambyna Dašdonga (báseň Barvy mláďat, sedmé číslo) a Lubomíra Feldeka (báseň Kdo to ťuká, osmé číslo).

2.2.8.4 Grafická a výtvarná stránka

V polovině sedmdesátých let každou stránku, příběh, báseň nebo článek ilustroval jiný výtvarník, jehož jméno bylo uvedeno ve spodní části stránky. Nutno říci, že na jedno číslo se vystřídal i deset ilustrátorů. Proto jsem se rozhodla vynechat seznamy výtvarníků, kteří se podíleli na jednotlivých číslech.

I přes velký počet ilustrátorů se lze na stránkách Mateřídoušky blíže seznámit alespoň s některými z nich, časopis totiž zavedl novou rubriku, která se jmenovala Představujeme ilustrátory Mateřídoušky. Na jedné ze zadních stran každého čísla tohoto ročníku si je možné přečíst krátký životopis daného ilustrátora a prohlédnout si nějakou jeho typickou kresbu. V rubrice se postupně objevili tito ilustrátoři: Jiří Kalousek, Jaroslav Malák, Olga Čechová, Dagmar Berková, Adolf Born, Miloslav Jágr, Jolanta Lysková, Jan Černý, Věra Faltová, Leoš Konáš. V jedenáctém a ve dvanáctém čísle tato rubrika chybí.

Co se týče obrázkových příběhů, mnoho se v Mateřídoušce za pět let nezměnilo. Na Obrázkovou kroniku českých dějin navázaly Obrázky z dějin českých objevů a vynálezů (kreslil Jiří Kalousek, psal Pavel Černý). Zadní obrázkový příběh byl stále věnován Kocouru Vavřincovi (námět Dagmar Lhotová, kreslila Věra Faltová).

Na druhou stranu ubyly zahraniční obrázkové příběhy a obrázkové příběhy obecně, vyjma dvou výše zmiňovaných se další neobjevují.

2.2.8.5 Shrnutí

Pokud v závěrečném souhrnu upustíme od politického aspektu, který jsem se snažila analyzovat v samostatném pododdíle, lze říci, že zásadní změnou je přibývání nejrůznější kvízů, hádanek, soutěží apod. Ve dvaatřicátém ročníku měla Mateřídouška dvaatřicet stránek, přičemž ke konci ročníku už hádanky a soutěže tvořily bezmála polovinu každého čísla. Cena zůstala nezměněna.

Oproti sedmadvacátému ročníku, ve kterém poezie téměř vymizela, jsme svědky opětovného nárůstu počtu nejrůznějších básní, básniček a říkanek. Zajímavé je, že se téměř nevyskytují zahraniční autoři, jejich počet by se dal v tomto ročníku bez nadsázky spočítat na prstech jedné ruky. V případě národních pohádek je očividné, že byly pečlivě vybrány tak, aby žádná z nich neopustila hranice Východního bloku (to je velká změna oproti šedesátým letům, kdy si čtenáři po dlouhé době opět mohli přečíst i pohádky z Anglie nebo například až z Japonska).

Co se týče domácích autorů, v publikovaných jménech se mnoho nezměnilo (viz dlouhý seznam autorů, kteří už publikovali v předchozích číslech, v pododdíle Literatura). Jejich jména se často opakují i v rámci tohoto ročníku, především v případě poezie.

Po formální stránce považuji za největší změny vznik úvodníku a také fakt, že na každém čísle tohoto ročníku se začalo podílet velké množství ilustrátorů.

Mateřídouška si v polovině sedmdesátých let dokázala udržet kvalitní obsah, přestože se v časopise objevují ideologické články, soudím, že stále měla svým čtenářům co nabídnout a našla střední cestu mezi politickou situací v sedmdesátých letech a snahou vydávat kvalitní dětský časopis.

2.2.9 Ročník XXXVII (od září 1980)

2.2.9.1 Obsah

Z Mateřídoušky opět mizí úvodník. Případně lze říci, že nemizí, ale tak jak vypadal v ročníku 1975/76, se přesouvá na jednu z posledních stran časopisu. V této době obsahoval převážně informace o důležitých datech aktuálního měsíce a nemnoho informací o daném čísle, nejčastěji odkazy na jednotlivé články. Pod ním byla na stejné straně vytištěna tiráž. Naopak na první (resp. druhé) straně Mateřídoušky měl úvodní slovo Josef Brukner. Bruknerův text se většinou vztahoval k aktuálnímu měsíci a popisoval změny, ke kterým dochází v přírodě, důležité svátky (ne politického charakteru, ale např. Vánoce, Velikonoce).

Dále se obsahově Mateřídouška v mnohém neliší od předchozího zkoumaného ročníku. Stále se zde vyskytují známé rubriky jako Z chytrých zápisníků (dříve Hančin zápisník), Já taky rád kreslím a píšu... ad. Nechybí ani množství soutěží, hádanek, kvízů, návody na hry nebo čtení podle obrázků.

Novou rubrikou je Okénko moudré sovy, šlo většinou dvojstránkový populárně-naučný článek o nejrůznějších historických událostech (např. v prvním čísle s názvem A přece se točí... o tom, jak Galileo Galilei dokázal, že Země se točí okolo Slunce).

Opět se také objevují národní pohádky. V prvním čísle se objevuje pohádka bulharská (Nouze tě naučí – vypravuje Eduard Vavruška), dále pak jde o pohádku německou (Žena a medvěd, druhé číslo), indickou (O chytré stařence – vypravuje Vladimír Miltner, čtvrté číslo), alžírskou (O laciném oslu a drahé ohlávce – vypravuje Václav Durych, páté číslo), francouzskou (Volba ptačího krále – vypravuje Jiří Šerých, šesté číslo), anglickou (Stavitelka hnízd – vypravuje Jiří Šerých, sedmé číslo).

Už od prvního čísla se v Mateřídoušce objevuje celoroční soutěž, cílem je vystřihovat obrázky dopravních prostředků a čekat na další informace. Nejzajímavější z dnešního pohledu je na ní fakt, že ji Mateřídouška připravila ve spolupráci s Českou státní spořitelnou. Její maskot, Spořinec, přináší v každém čísle jednu pohádku a objevuje se tak v každém čísle Mateřídoušky.

V šestém čísle se nachází speciální dvojstránka s názvem Z povídek a pohádek sovětských dětí. Jde o pět krátkých textů. Nejsou uvedeny žádné další informace, například zdali byly dané povídky převzaty z některého ze sovětských časopisů

apod. Po dlouhé době by se totiž jednalo o formu spolupráce mezi Mateřídouškou a zahraničními časopisy, která byla v dřívějších dobách poměrně častá. Po přečtení povídek rozhodně nelze tvrdit, že by byly jakkoli ideologicky zabarveny, jde s největší pravděpodobností opravdu o dětské výtvary.

2.2.9.2 Politika a ideologie

Po jakémsi krátkém politickém „vzepětí“, které se projevilo v časopise v polovině sedmdesátých let, opět následuje útlum. Kromě tradičních informací o Jiskrách, odnoži Pionýra, a úspěších jednotlivých oddílů, kdy se například v šestém čísle v celostránkovém článku o Střelkách z Čáslavi dozvídáme, kolik kilo odpadových surovin loni sesbíraly a jak hezká přání připravily k MDŽ, se nic zásadnějšího neobjevuje.

Jediná rubrika, ve které se nyní objevovaly informace o politice, se vyskytovala na posledních stránkách časopisu a byla označena logem „M“. Připomínaly se tam významná výročí (např. narození Lenina, vznik Pionýru, začátek pětiletky), ovšem tyto zmínky psané malým písmem už postrádají onu pompu, která byla těmto „důležitým“ výročím věnována dříve.

2.2.9.3 Literatura

Sedmatřicátý ročník Mateřídoušky otevírá poezie. Na straně tři je to báseň Hvězdička od Miloše Kratochvíla, spisovatele, se kterým se na stránkách mojí práce setkáváme poprvé. V prvním čísle se objevuje ještě Kratochvílova báseň Ticho, následovaly i básně v dalších číslech (Jak šla pila k zubaři, druhé číslo; básně Krasobruslařka, Sněhulák, Sněhové vločky, páté číslo; básně Maminka, Žárovka, Perníková chaloupka, šesté číslo; báseň Zeměkoule, sedmé číslo; báseň Oheň, desáté číslo; básně Rosnička, Déšť, dvanácté číslo).

Poprvé (ve zkoumaných ročnících) se objevují také básníci Jiří Slíva (báseň Přetržené kšandy, druhé číslo; básně U sousedů, Omyl, páté číslo; báseň Hádej, desáté číslo; básně Strašpytel, Artista, Ponorka, jedenácté číslo), Václav Fischer (báseň Gazela, páté číslo),

Josefu Křešničkovi, který se v ročníku 1975/76 prezentoval v jednom z čísel jako prozaik, vyšla v prvním čísle tohoto ročníku báseň Živá voda. Ve čtvrtém čísle mu pak vyšla báseň Topoly, v šestém básně Srdce pro maminku, v sedmém básně Kokrhání.

Opětovně se setkáváme také s básníky Martinem Kabátem (báseň Podzim, druhé číslo), Jiřím Faltusem (báseň Holínky pro žízalu, druhé číslo; báseň Březen, sedmé číslo; báseň Čmelák, dvanácté číslo), Jiřím Havlem (báseň Proč nezdraví lžíce vidličku, druhé číslo; Učení, páté číslo; báseň Jak bohatství nepřineslo štěstí, šesté číslo; báseň Pastelka, desáté číslo; báseň To byla rána!, jedenácté číslo), Hedou Průchovou (básně Říjen, Ořešník, Ráno u zajíčků, druhé číslo; báseň Kukačka, sedmé číslo), Milanem Cýsařem (báseň Tulení tulení, třetí číslo), Pavlem Šrutem (báseň Pane vrchní, třetí číslo; báseň Ježibaba s Ježidcerou, páté číslo), Michalem Černíkem (báseň Nevydařené léto, třetí číslo; básně Židle, Vesele, desáté číslo), Jindřichem Balíkem (báseň Bílá zima, čtvrté číslo; básně Čápi na jaře, Paní zima vyprodává, Jarní nálada, sedmé číslo; básně Studánka, Zdvořilý hlemýžď, Měsíc, Vílí prstýnek, desáté číslo; báseň Co je léto, jedenácté číslo; báseň Letní déšť, dvanácté číslo), Miroslavem Florianem (báseň Vánoční stromek, čtvrté číslo; báseň Zlatá brána, deváté číslo), Ladislavem Langpaulem (báseň Snídaně, šesté číslo), Oldřichem Syrovátkou (báseň Vím, skřivánku, osmé číslo), Janem Aldou (báseň Domove, sedmé číslo), Janem Nohou (básně Hřebínek, Kam kdo chodí spát, Tráva, Rozumím řeči ptáků, Po celém světě chodí listonoš, osmé číslo), Františkem Branislavem (básně na kytaru, Na trubku, Na housle, Na píšťalku, Na flétnu, deváté číslo).

Verše Jiřího Žáčka musely být čtenářům Mateřídoušky na počátku osmdesátých let už také známé, v časopise publikoval minimálně od roku 1975. V tomto ročníku přebásnil v prvním čísle básně slovenského autora Daniela Heviera Hafík cestovatel, Skládací deštník a Nepořádná báseň. Ve druhém čísle mu vyšla pohádka Jak si lenoch vzal za ženu lenošku. Dále Žáčkovi vyšly například básně Telefon (druhé číslo), Před Vánoci (čtvrté číslo), Zima (páté číslo), ZOO (páté číslo), Metro (šesté číslo), Lidoop (sedmé číslo), Dobrý den, Na Petříně, Jaro na Žofíně (vše deváté číslo).

Z prozaiků se na stránkách Mateřídoušky už dříve objevil Ladislav Dvorský, kterému v tomto ročníku vyšla v prvním čísle pohádka Školní bajka. Ve třetím čísle pak pohádka Líná bajka. Do třetice se bajka objevuje v desátém čísle, tentokrát s názvem Divadelní bajka. V jedenáctém čísle pak ještě přibyla Taneční bajka a ve dvanáctém Cizojazyčná bajka.

Kromě básní vyšla Hedě Průchové v šestém čísle i pohádka O lilii Zlatohlávkovi. Stejně tomu bylo u Jindřicha Balíka, kterému v jedenáctém čísle vyšly pohádky O broukovi a hvězdě a Jak sluníčko nechtělo spát, ve dvanáctém čísle pak pohádka Jak jedna paní hrozila mrakům.

Z dalších prozaiků se opětovně objevuje Blanka Jirásková (pohádka Haló, rybko!, sedmé číslo).

Ze jmen, se kterými se setkáváme v rámci prózy poprvé, uvádím Hanu Doskočilovou (Fánek a Vendulka – četba na pokračování v prvních desíti číslech; pohádka Dva Kubové, dvě rybičky a babička Klára, jedenácté číslo; Pohádka o měsíci, dvanácté číslo), Zbyňka Malinského (pohádka Jak kapr poprvé v životě viděl prskavky, čtvrté číslo), Jaroslava Bočka (pohádka Příběh indického nosorožce, páté číslo), Kamilu Sojkovou (povídka První den prázdnin, jedenácté číslo), Rudolfa Čechuru (pohádka Hastrmanův konec, jedenácté číslo).

Poprvé, a je to s podivem, se v Mateřídoušce (ve mnou vybraných ročnících) objevuje jméno Ivana Olbrachta. Spisovateli vyšla v osmém čísle povídka Ze starých letopisů.

Osmé číslo bylo vůbec bohaté na spisovatele, kteří sympatizovali s režimem. Několik stránek po Olbrachtovi vyšla komunistické novinářce a spisovatelce Marii Majerové pohádka Slepice a biograf, na další straně se pak nacházel text od Vítězslava Nezvala s názvem Lidé pro děti. Spisovatele, který byl po roce 1945 až do své smrti v roce 1958 také velmi aktivní v KSČ. S Nezvalem se ve své práci setkávám podruhé, s Majerovou a Olbrachtem poprvé.⁶⁴

Komunistické okénko pokračuje i v devátém čísle, Objevuje se zde pohádka Malý čarostřelec od Václava Řezáče.

⁶⁴Vysvětlení, proč se v osmém čísle najednou objevuje tolik loajálních spisovatelů, lze nalézt na jedné z posledních stránek, v bezejmenné rubrice „M“. Tato rubrika by se dala s nadsázkou pojmenovat „Strana informuje“. Cituji: „*Před šedesáti lety vznikla v naší republice Komunistická strana Československa. V těchto dnech se koná její XVI. sjezd, který určí, čeho dosáhnou všechna odvětví práce našich občanů v nejbližších letech. Cílem komunistické strany je, aby se lidem dobře žilo, měli práci a jistotu, mohli v klidu a míru vychovávat svoje děti. Za šedesát let trvání KSČ byli jejími členy pokrokoví a obětaví lidé, mezi nimi i umělci, přední spisovatelé a básníci, jako například Ivan Olbracht, Marie Majerová, Vítězslav Nezval, Jan Noha, Václav Řezáč a mnoho dalších. I oni psali pro děti, které měli rádi. A proto vám při příležitosti založení KSČ i jejího sjezdu otiskujeme v tomto i v příštím čísle literární části Mateřídoušky jejich pohádky, povídky a verše.*“

Z méně známých autorů vybírám například Vlastu Liebichovou (báseň Skládanky – malovánky, první číslo; báseň Rváči, třetí číslo; báseň Prosinec, čtvrté číslo), Miroslava Chudáčka (báseň Na návštěvě u molů, druhé číslo; báseň Pohádka z Popletánie, desáté číslo), Vojtěcha Cinybulka (báseň Bera – bera – berane; druhé číslo), Dagmar Ledecovou (básně Král, Ježibaba; třetí číslo), Věru Borskou (báseň Tiše, vlnko, třetí číslo), Petra Slabého (pohádka Šlehačkovy princ, třetí číslo), Zdeňka Šťastného (báseň Zebra, páté číslo; báseň Velbloud, sedmé číslo), Miluši Pajmovou (báseň Pštros, sedmé číslo), Milana Navrátila (pohádka Moudrá Katyca, sedmé číslo), Milana Maršálka (pohádka Včelí daň, deváté číslo), Libuši Neumannovou (pohádka O starém sudu, desáté číslo), Jaroslava Tafla (pohádka Marcipánový husar, desáté číslo), Jiřího Kafku (pohádka Pasáček ovcí Janek, dvanácté číslo) a Milenu Hercíkovou (báseň Krtek, dvanácté číslo).

Četba na pokračování nevycházela jen Haně Doskočilové, ale také Magdaleně Propperové, přestože šlo o na sebe nenavazující pohádky. Zde je jejich seznam: Držím ti místo, Babička na inzerát, Ptačí dům, Konečná stanice – Silvestr, Tady by měly být rybičky, Mámo, kup si kolo, Vypůjčená holka, Plicht'ák z Protivína, Řeka, A co třešně?, Nebřeč, Kristýno..., Bouřka.

Opět se objevují také hádanky Věry Provazníkové, a to ve čtvrtém a v jedenáctém čísle. Dále této spisovatelce vyšla báseň Slon (páté číslo).

Stav nečeských autorů v tomto ročníku Mateřídoušky zůstal přibližně stejný. Stále jich vycházelo celkem málo. Jedním z opakujících se jmen byl Jozef Pavlovič, slovenský spisovatel, kterému v prvním čísle vyšla pohádka Důmyslní ježci. Stejnému autorovi vyšla ve druhém čísle pohádka Podzim, v pátém čísle pak pohádka Jak dělal zajíček dobré skutky, v sedmém pohádka Telátka Vladko a Katka.

Dalším z autorů, se kterými už bylo možné se na stránkách Mateřídoušky setkat, je ruský básník Vladimír Majakovskij (báseň Oblačné kousky, třetí číslo), ruský spisovatel Lev Nikolajevič Tolstoj (ve třetím čísle vyšlo několik jeho bajek), němečtí autoři Paula a Richard Dehmelovi (báseň Opravdický kůň, čtvrté číslo), slovenský autor Daniel Hevier (Povídka Co bych chtěl mít, dvanácté číslo), další slovenský autor Ľubomír Feldek (povídka Zapomětlivý Jakub, dvanácté číslo) a jako poslední rumunský spisovatel Emil Girleanu (pohádka Pašák blecha).

2.2.9.4 Grafická a výtvarná stránka

V časopise se objevuje nový obrázkový příběh s názvem Povídejte pohádku (kreslil Jiří Kalousek, psal Pavel Černý). Na jedné straně vybraného obrázkového příběhu byl sice text, který pomáhá dětem pohádku převyprávět, cílem ale bylo, aby podle ilustrací zvládly vyprávět samy.

Zajímavou změnou prošel i obrázkový příběh na zadní straně, který byl v tomto ročníku spojen se stranou předchozí, na které vycházel celostránkový text doprovázející ilustrace na straně poslední. Obrázkový příběh se jmenoval Tety, já a balón Bim, psala Dagmar Lhotová, kreslila Dagmar Koubková.

Jak jsem zmiňovala v předchozí podkapitole, přibližně před pěti lety se na jednom čísle Mateřídoušky začalo podílet více výtvarníků. Ovšem v tomto ročníku bylo zvykem, že úvodní stránku a prvních deset stran kreslil jeden vybraný ilustrátor (na zbývajících stranách se už jména ilustrátorů střídají, často se ovšem stává, že zavedené rubriky mají jak vlastní autory, tak vlastní ilustrátory). Zde uvádím jejich jména od prvního čísla: Jaroslav Malák, Jiří Kalousek, Jan Černý, Jolanta Lysková (strany 2 až 10, obal od Josefa Lady), Jindřich Kovařík, František Skála, Adolf Born, Luděk Vimr (strany 1 až 14), Leoš Konáš, Radek Pilař, Karel Franta a Josef Paleček.

2.2.9.5 Shrnutí

Ročník XXXVII je velmi podobný předchozímu zkoumanému ročníku. Opakují se jak jména autorů, tak i koncepce časopisu zůstává více méně stejná. Stále je zde oproti předchozím ročníkům velmi málo zahraničních autorů, objevuje se několik druhů četby na pokračování, zábavná část Mateřídoušky stále zabírá bezmála polovinu čísla.

Z hlediska politického je jedinou významnou rubrikou stránka na konci časopisu, kde se v podstatě objevují jen informace z politiky a připomínají se důležitá výročí.

Změnil se také styl ilustrování časopisu, kdy zhruba první třetina je ilustrována stejným výtvarníkem, zbylé strany mají ilustrace od různých autorů.

Nezměněn zůstal i rozsah a cena Mateřídoušky.

2.2.10 Ročník XLIII (od září 1986)

2.2.10.1 **Obsah**

Celý triačtyřicátý ročník časopisu *Mateřídouška* otevírá opět jiný typ úvodníku, který ale opět psal Josef Brukner. Tentokrát se tato rubrika jmenovala *Do ouška* a šlo o jakési úvodní slovo, které ale bohužel neinformovalo čtenáře o obsahu čísla.

Nemizí známé rubriky jako je například *Okénko moudré sovy*, *Rébusy* a *rébusky* (nový název, stále se ale jedná o nejrůznější kvízy, rébusy, soutěže apod.), *Já také rád kreslím a píšu...*, *Povídejte pohádku* nebo *Spořínkovy příběhy* a *hádanky*. Celkově se dá říci, že se vzhled, co se týče rozvržení rubrik, literární a zábavné části za posledních deset let ustálil.

První národní pohádka se objevuje až ve třetím čísle a jde o ruskou pohádku *O chytré lišce* (vypravuje *Luděk Brožek*). Otištěna byla i pohádka švédská (*Tři pradleny*, čtvrté číslo) a mongolská (*Zlaté nůžky* – vypravuje *Luděk Brožek*, jedenácté číslo). V devátém čísle byla v rubrice *Verše z celého světa* otištěna anglická lidová báseň *Toto je klíč do království*.

2.2.10.2 **Politika a ideologie**

Ani v tomto ročníku nechybí rubrika věnovaná dění ve straně, stále se vyskytuje na posledních stránkách časopisu, dostala více prostoru - v této době zabírala dvě strany. Vedle zpráv, jako byly například výsledky *Národní soutěže dětského literárního projevu* apod., se lze především dočíst (v prvním čísle) informace o tom, že se letos na jaře sešel XVII. Sjezd KSČ nebo o tom, že sovětská *Pionýrská organizace V. I. Lenina* oslaví v květnu příštího roku 65 let od svého založení.

Objevuje se také nová rubrika *O jedné hvězdičce*, ve které byly uveřejňovány soutěže, které vždy souvisely s *Jiskrami*.

2.2.10.3 **Literatura**

Tento ročník otevírá Josef Křešnička, autor, který už publikoval v dřívějších ročnících. Hned v úvodu mu vyšla báseň *Září*. Básně mu vycházely i v dalších číslech, a to *Šípky*, *Pohádkový čas*, *Vzkaz*, *Podzim*, *Před zimou* (vše druhé číslo), *Každý den něco chybí...* (třetí číslo), *Návrat*, *Potichoučku*, *Sníh* (vše čtvrté číslo),

Zimní sporty (páté číslo), Maminčin svátek, Masopust, Smutný den (vše šesté číslo), Probouzení jara (osmé číslo).

Dále se opakují jména Pavel Šrut (báseň Co loví můj strýc, první číslo; báseň Kluci v pravěku, druhé číslo; báseň Tři mudrcové, páté číslo; báseň Karlík, sedmé číslo; báseň Co dělá mucholapka, osmé číslo; báseň V zoo, deváté číslo), Jiří Žáček (báseň Královská báchorka, první číslo; básně Malá treska, Sloni ve spíži, Tragédie na poli, třetí číslo; báseň Kočky, sedmé číslo; báseň Halí, belí, desáté číslo), Jiří Havel (báseň Jak se jmenoval?, první číslo; básně Jak uvažuje kotě, Jak roste chobot, Kdo mi to vysvětlí?, Já už si poradím, druhé číslo; báseň Zvědavý otazník, páté číslo; báseň Jak se jmenoval?, šesté číslo; básně Podoba, Dobrá rada, Pilník, Jak šetříme, sedmé číslo; Co učí srnec srnku, osmé číslo; báseň Známe, jedenácté číslo; báseň Kam padají hvězdy, dvanácté číslo), Jiří Faltus (báseň Jak bude, třetí číslo; báseň Pozdrav, sedmé číslo), Miloš Kratochvíl (báseň Vrána a kominík, třetí číslo; báseň Blesk Bonifác, dvanácté číslo), Ludvík Středa (báseň Lék pro mlsného mravence, čtvrté číslo; báseň Sladká pohoda, šesté číslo), Michal Černík (báseň Kikirikí a kokodák, páté číslo), Miroslav Chudáček (báseň Oslí vyznání, páté číslo), Vlastimil Maršíček (básně Vítr, Řeka, páté číslo; báseň Vysavač, deváté číslo; básně Pramen, Vodopád, Povodeň, desáté číslo; báseň Fontána, dvanácté číslo), Jitka Novohradská (báseň Vítr, šesté číslo; báseň Medvídek, jedenácté číslo), Heda Průchová (báseň Petrklíč, sedmé číslo; básně Jiskřičky, Sýkorka, Konvalinka, deváté číslo), Martin Kabát (báseň Veselá jízda, osmé číslo), Dagmar Ledecová (báseň Trpaslíci, deváté číslo), Věra Borská (báseň Ještěrky, desáté číslo), Miroslav Petrovský (báseň Malý jedlík, desáté číslo; báseň Toulavý Alík, jedenácté číslo), Marie Hemzáčková (báseň Cvrček a Vrba, jedenácté číslo; báseň Lípa, dvanácté číslo).

Poprvé se z básníků setkáváme s Markétou Hejnou (básně Medvídek, Pohádka, první číslo; báseň Co řekly dvě, jedenácté číslo), dcerou spisovatelky Olgy Hejné, která také publikovala na stránkách Mateřídoušky.⁶⁵

Z dalších nových básníků uvádím Aloise Mikulku (básně Prádlová, Rada, Havárie, třetí číslo; básně Jezdec, Starý hrad, čtvrté číslo; báseň Růžové psaníčko, osmé číslo; báseň Květiny, deváté číslo; báseň Prázdniny, desáté číslo; báseň

⁶⁵<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=693> – stránka navštívena

Zápas, jedenácté číslo; básně Básníci a děti, Žabky v dešti, dvanácté číslo) a Radku Flanderovou (báseň Letní bouřka, dvanácté číslo).

Co se týče prózy, opět se můžeme setkat s velkým množstvím spisovatelů, kteří jsou známi už z předchozích ročníků. Jde o Jindřicha Balíka (pohádka O roznášení podzimní vůně, první číslo; pohádka Co náš pan školník neví, páté číslo; pohádka Není nad domácí stravu, osmé číslo; pohádka O prázdné nůši, která voněla perníkem, deváté číslo). Tomuto autorovi v Mateřídoušce vycházely i básně: Rozcvička (druhé číslo), Topič, Listonoš, Dřevorubec (vše sedmé číslo).

Opět se také opakují jména Vlasta Svobodová (pohádka Ztracené odpoledne, první číslo), Blanka Švabová (báseň Lev, druhé číslo; báseň Na dálnici, šesté číslo; básně Listonoš, Událost, Kopretiny, desáté číslo), Hana Doskočilová (pohádka Pan Křeček z Křečkova, třetí číslo), Věra Provazníková (pohádka Jak si koza Tereza chtěla brát vlka, sedmé číslo), Dagmar Lhotová (pohádka Jak Štěpánka měnila, sedmé číslo; pohádka Moudrý pocestný, desáté číslo), Milan Maršálek (pohádka O starém vlkovi, desáté číslo).

V oblasti prózy se samozřejmě objevují i nová jména, jako je Blanka Stárková (pohádka Chudý kovář, první číslo; pohádka Poctivý žebrák, osmé číslo), Milan Lajdar (pohádka Karneval, druhé číslo; povídka Maminka je vánoční stromeček, čtvrté číslo; pohádka Záhada, šesté číslo),

Po dlouhé době se na stránkách Mateřídoušky objevila pohádka od Boženy Němcové, nesla název O koze (páté číslo). Poprvé, ve mnou zkoumaných ročnících, se naopak objevuje jméno známého českého autora Svatopluka Čecha. V posledním, dvanáctém čísle, mu byla otištěna pohádka O alžírském klukovi Hasanovi.

Za méně známé autory lze označit Vratislava Spilku (báseň O třinácté komnatě, první číslo; báseň Čímpak to voní, čtvrté číslo), Karla Kiliana (báseň Drak, třetí číslo), Michala Charváta (báseň dva sloni, čtvrté číslo; báseň Na dvorečku, deváté číslo), Jana Krejčího (básně Lední medvědi, Pro kapříky, Osika, Běžec, páté číslo; báseň V postýlce, šesté číslo; báseň Vlčí škola, osmé číslo; báseň Za nosem, deváté číslo), Vladimíra Smetáčka (pohádka Cesta, šesté číslo), Ondřeje Koláře (báseň Prase – provazochodec, šesté číslo), Jiřího Nováka (báseň Poštovní, šesté číslo), Antonína Jiráčka (pohádka O veselém Ševci, deváté číslo), Přemysla Kočí (báseň Kamarádi, jedenácté číslo), Jana Frolíka (báseň V létě,

jedenácté číslo), Michala Burdu (báseň Svítání, dvanácté číslo) a Marii Vodičkovou (báseň Vztekoun zebra, dvanácté číslo).

Novou četbou na pokračování je pohádka Švandaluzie od Aleny Vostré. Příběh vyšel ve všech dvanácti číslech.

Série pohádek vycházela, stejně jako v sedmatřicátém ročníku, i spisovatelce Magdaleně Propperové. Uveřejněné pohádky šly za sebou takto: Žirafa Johanka, V pět přijde potopa, Adéla, Aleš a aligátor, Malíř a tři červená jablka, O čem se zdává slonům, To by chtělo koně, Pekelný soustředovač, Cesty poštovních holubů, Sedmikrásky pro Žofinku, Tichá voda a Kopec zvaný švestkový. V desátém čísle vyšla Magdaleně Propperové také velká pohádka na třetí straně s názvem Poklad.

Se slovenským autorem Danielem Hevierem jsme se už na stránkách časopisu také setkali několikrát (báseň Paví křik, první číslo; báseň To je život, sedmé číslo).

Po letech byla opět zavedena rubrika verše z celého světa, prvním básníkem otištěným v této rubrice se stal anglický autor Robert Louis Stevenson (báseň Má postel v zimě). Jako další následovali německý spisovatel Josef Guggemons (báseň Hustá sprška), ruský básník Vladimír Majakovskij (báseň Oblační kousky), anglický autor knih o Medvídkovi Pú Alan Alexander Milne (báseň Čtyři kamarádi), litevská básnířka Violetta Palčinskajteová (báseň Neobyčejné zprávy), americký spisovatel John Updike (báseň Lednička), ruská spisovatelka Emma Moškovská (báseň Šťastný ostrov), anglický spisovatel Hillaire Belloc (báseň Krajta), ruská básnířka a autorka literatury pro děti Agnija Bartová (báseň Něco za něco), polský spisovatel Ludwig Jerzy Kern (báseň Nosorožci v drožce) a jako poslední německý básník Peter Hacks (báseň O smutném životě rytíře Sýce z Havranic).

2.2.10.4 Grafická a výtvarná stránka

Došlo k rozšíření obrázkových příběhů, v tomto ročníku opět zabíral hlavní obrázkový příběh Mateřídoušky nejen stranu poslední, ale i předposlední. Také už v této době lze označit za komiks klasického typu, doplňující text už není pod obrázky, nýbrž vychází z „bublin“. V tomto ročníku šlo o komiks s názvem Tři prasátka, psal Jaroslav Pacovský, kreslil Jaroslav Malák.

Co se týče ilustrátorů, Mateřídouška se už nedržela ani konceptu, kdy první třetinu každého čísla ilustroval stejný autor. Jména ilustrátorů byla sice stále uváděna ve spodní části stránky, jejich počet byl však natolik vysoký a orientace v nich se stala nepřehlednou, proto jsem se rozhodla zde jejich jména neuvádět.

2.2.10.5 Shrnutí

Za posledních přibližně patnáct let se v Mateřídoušce mnoho nezměnilo. Sice se objevily některé nové, případně staronové rubriky, ale co se týče autorů (především těch českých), jedná se velmi často o jedna a tatáž jména. Několikrát se dokonce stalo, že jsem se setkala s tím, že se v jednotlivých ročnících začaly opakovat i básně.

Ubylo národních pohádek, naopak se znovu objevila rubrika Verše z celého světa, kde je nutno vyzdvihnout velmi výběr autorů.

V časopise chyběla tiráž, nešlo tedy zjistit, kdo byl zodpovědný za obsah časopisu. Upozornit bych také chtěla na to, že v předchozích číslech se velmi často stávalo, že básně a povídky vycházely v Mateřídoušce z velké části jen členům redakční rady. Jak tomu bylo v tomto ročníku, je vzhledem k absenci tiráže bohužel velmi těžké zjistit. Jinak rozsah, vzhled i cena Mateřídoušky nebyly změněny.

Rubrika věnovaná politice se rozšířila na dvě strany. Jak už bylo napsáno v předchozí podkapitole, časopis znovu věnoval poměrně velký prostor informacím o komunistické straně, politických výročích a podobně. Ke konci osmdesátých let se většina těchto zpráv dala nalézt na jedné z posledních stran, ve vlastní rubrice.

2.2.11 Ročník XLVII (od září 1990)

2.2.11.1 Obsah

Mateřídouška prošla na počátku poslední dekády dvacátého století celou řadou změn, od změny vzhledu, které se věnuji v pozdějších kapitolách, až po změny obsahové.

Na začátek je nutné poznamenat, že celkový koncept zůstal nezměněn. Časopis se stále zaměřoval na nejmladší čtenáře, jeho čísla byla tematicky laděna dle

ročních období a důležitých svátků, stejnou měrou tvořily obsah próza, poezie a zábavná složka (které ovšem v tomto prvním porevolučním ročníku nebylo věnováno tolik prostoru jako v předchozích ročnících).

Objevuje se několik nových rubrik. Tou první, a z hlediska literatury nejpodstatnější, jsou rozhodně Zlaté verše, rubrika, ve které byly pravidelně otiskovány básně těch nejznámějších českých básníků (jejich seznam je uveden v pododdíle Literatura). Rubriku připravoval Josef Brukner, dlouhodobý redaktor Mateřídoušky, v letech 1980/81 a 1986/87 například autor úvodníků.

Další nová rubrika se jmenovala Přátelé a pomocníci a byla věnována nejrozličnějším zvířatům, jejich chovu, výskytu a využití. Psala Hana Kholová.

Některé rubriky revoluci „přežily“, šlo především o ty ze zábavné části časopisu, jako Pro chytré hlavy,⁶⁶ Já také rád kreslím a píšu... nebo Spořínkova soutěžní rubrika.

Zajímavá je rubrika Tipy, vtipy, zajímavosti... Šlo pravděpodobně o náhradu rubriky s názvem „Mateřídouška“ („M“). Po roce 1989 zde už sice nenajdeme žádné politické články, objevovaly se zde výsledky soutěží, jména vítězů, také informace o obsahu budoucích čísel (například seriál o českých zoologických zahradách, který posléze vycházel právě zde), nejrozličnější zajímavosti a podrubrika věnovaná osobnosti měsíce. V prvním čísle šlo například o Alberta Schweitzera, francouzského lékaře a držitele Nobelovy ceny míru.

Po dlouhé době se také objevují strany věnované českému folkloru, například ve čtvrtém čísle jde o dvojstranu věnovanou českým vánočním koledám. Na druhou stranu je nutno podotknout, že skoro vymizely národní pohádky. Jednou z nemnoha je čínská pohádka Jak se řepa vrátila (vypravuje Jarmila Häringová, číslo 5-6) a indická pohádka Zlomyslný čeledín (vypravuje Vladimír Miltner, dvanácté číslo).

První číslo roku 1991 bylo speciální v tom, že vyšlo jako dvojčíslo pro leden a únor zároveň. Cena byla 7 Kčs (došlo tedy k opětovnému zdražení). Tyto události jsou vysvětleny v mimořádném úvodníku na počátku sedmého čísla: „*Změna formátu našeho časopisu, nový rozsah i cena z ničeho nic uprostřed ročníku, to*

⁶⁶V předchozím ročníku se objevovala podobná rubrika s názvem Z chytrých zápisníků. V prvním čísle tohoto ročníku je sice uvedeno, že šlo o rubriku novou, její koncept byl sice trochu pozměněn, ale v podstatě se jednalo o jedno a totéž.

všechno jsou změny, jaké nikoho příliš nepotěší. Nestalo se tak ovšem z naší libovůle. Nová rotačka prostě starý tradiční formát Materídoušky neumí a důvody ostatních změn jsou ještě o něco komplikovanější. Zisk nám však rozhodně nepřinesou, o zbohatnutí ani nemluvě. ... Tím spíše, že jsme teď zcela ve vašich rukách. Jen vy rozhodujete o naší existenci. Zůstanete-li nám věrni, budeme pokračovat...“

2.2.11.2 **Politika a ideologie**

Ve druhém čísle se osobností měsíce v rubrice Tipy, vtipy, zajímavosti... stal Václav Havel. V jeho medailonku je mimo jiné napsáno: „... *Prezident, kterého si občané po mnoha letech sami svobodně vybrali a zvolili. ... Vždycky hájil lidská práva, mezi nimi právo na svobodu, právo říci svůj názor, právo říkat pravdu. V Československu nesměly vycházet jeho knížky, bylo zakázáno hrát jeho hry. Lidé neměli znát jeho jméno.*“ Šlo o pochopitelný obrat o tři sta šedesát stupňů. Na druhou stránku, více podobných článků nebo zmínek se v tomto ročníku nevyskytuje.

2.2.11.3 **Literatura**

Historicky první kompletní porevoluční ročník otevírá pohádka od Hany Doskočilové s názvem Lenost aneb Zelení hájové na foukací harmoniku. Haně Doskočilové vycházely pohádky na prvních stránkách pravidelně, od druhého čísla se jedná o tyto příběhy: Hloupost aneb Jak se dělí koláč na tři díly, Zvědavost aneb Jak se vaří švestková povidla, Naděje aneb Nad Betlémem vyšla hvězda, Šetrnost aneb Hodiny klavíru u slečny Šedivé, Lehčí vodu najít, nežli studnu vykopat, Veselá mysl půl zdraví, celé tele půl krávy, Kocour není doma, myši mají pré, Neptej se, kde ovce byly, buď rád, že domů přišly, Když se oslu dobře daří, na led běží tancovat.

U poměrně velkého množství spisovatelů začalo docházet k tomu, že jim vycházely jak básně, tak pohádky. Jindřichu Balíkovi vycházely od druhého čísla nejružnější pohádky ve vlastní rubrice (občas se jednalo o dvě pohádky v jednom čísle): O dešťovém oblékání, Kam se prochroupal zajíc Chroupálek, Jak červotoč hledal podnájem, Stráně plné sněhuláků, Na pouti je veselo, Jak mraky hrály kuličky, O děravém nebi. Balíkovi byly otištěny v tomto ročníku i básně,

přesněji Dvě medvědice (druhé číslo), Co si přejí hodiny na věži (číslo 5-6), Kiš kiš zimo (deváté číslo).

Stejně Josefu Křešničkovi, kterému vycházely v tomto ročníku Mateřídoušky jak básně (Odlétání, druhé číslo; báseň Říkanka, číslo 5-6; Začátek, sedmé číslo; Chudák, osmé číslo), tak próza (pohádka Úplněk, čtvrté číslo; pohádka Pastelky, číslo 5-6; pohádka Poslední klobouk, jedenácté číslo).

Jako dalšího lze uvést Vratislava Spilku. Pohádka O velké vánoční chvíli mu vyšla ve čtvrtém čísle, báseň Ptáček nevyletěl v čísle 5-6.

I v případě Aleny Vostřé lze nalézt jak básně (Cestující do Baku, osmé číslo), tak pohádky (Malé psací „a“, první číslo; Larus Ridibundus, číslo 5-6).

Dalším ze spisovatelů, kteří pokrývali na stránkách časopisu jak prózu (pohádka Ovečka Monika a nebeský beránek, jedenácté číslo), tak poezii (báseň Pražská strašidla, první číslo; báseň Předpověď, dvanácté číslo) byl Martin Kabát.

Nakonec i Aloisi Mikulkovi vycházely básně (báseň V horách, druhé číslo; báseň Nemoc, čtvrté číslo; báseň Nápad, číslo 5-6), stejně jako próza (pohádka O fazolce, sedmé číslo).

Za pohádkami následovala rubrika Zlaté verše. V prvním čísle se objevili tito tři autoři: Jiří Kolář (báseň Z nápadů pana Apríla), Karel Jaromír Erben (Z prostonárodních českých písní a říkadel) a Pavel Šrut (báseň Ježibaba s ježidcerou). Druhé číslo: František Bartoš (báseň Za horami, za dolami), Vítězslav Nezval (báseň Hop, hop, hop), Jan Vodňanský (báseň Pohádka naruby). Třetí číslo: Ivan Blatný (básně Večer, Rýma, Návrat balónu, Za městem, Nejkratší pohádka). Čtvrté číslo: Jan Neruda (báseň Romance štědrovečerní). Číslo 5-6: Josef Václav Sládek (báseň Ten náš pes), Josef Kalus (báseň Kocourek), Ivan Wernisch (báseň Střelnice). V sedmém čísle rubrika Zlaté verše mizí, stejně se ale objevují stránky věnované zásadním českým básníkům, tentokrát i s krátkým úvodním slovem. V sedmém čísle se nachází strana představující tvorbu Josefa Kainara (dvě básně, obě bezejmenné). V devátém Josefa Václava Sládka (básně Máj, Hádanka), v desátém Emanuela Frynty (básně Štěně, Angličané) a ve dvanáctém Františka Hrubína (básně Do školy, Noty).

Mezi básníky se nachází i několik nových jmen. V rámci této práce se poprvé setkáváme s Pavlem Volfem (báseň Zajíc, třetí číslo; báseň Každý den..., čtvrté

číslo; báseň Mlha, číslo 5-6), Miroslavem Postlerem (báseň Měsíc ve dne, desáté číslo), Ivanem Wernischem (báseň V zahradní restauraci, jedenácté číslo).

Někteří básníci pochopitelně publikovali na stránkách *Mateřídoušky* už před revolucí. Šlo o Markétu Zinnerovou (báseň Na pískovišti, první číslo), Jiřího Havla (básně Otřesný případ, Zvědavá poklička, Šikovný kluk, Spánek dělá divy, druhé číslo; básně Povedení sourozenci, Nedočká se, Zimní koncert, číslo 5-6; báseň Dobře vychované lišky, sedmé číslo; báseň Emil se nemyl!, deváté číslo), Hedu Průchovou (báseň Vrány, třetí číslo; báseň Hra na noty, číslo 5-6; báseň O hloupém Míšovi a chytrém jezevci, dvanácté číslo), Magdalenu Propperovou (básně Ráno, Den, Podvečer, třetí číslo), Jiřího Žáčka (báseň Každý mluví tak, jak umí, třetí číslo; báseň Bylo jednou jedno čuně, číslo 5-6; báseň Na výletě, sedmé číslo; báseň Šišli mišli, osmé číslo; báseň Vrtulníky na výletě, deváté číslo; básně Štěně, Netopýři, Cvrček, jedenácté číslo), Jana Vodňanského (báseň Koleda, koleda, do lega, čtvrté číslo), Jiřího Slívu (báseň Vynález, číslo 5-6; báseň Co mám v hlavě, dvanácté číslo), Marii Hemzáčkovou (báseň U bednáře, sedmé číslo; báseň Tajemné sídliště, dvanácté číslo), Vlastimila Maršíčka (báseň Bledule, osmé číslo), Miloše Kratochvíla (báseň Špaček, desáté číslo), Milenu Lukešovou (báseň Vypadl mi vlas, desáté číslo).

Stejně jako básníci, opakují se i někteří prozaici. V předchozích ročnících bylo možné narazit na Antonína Jiráčka (pohádka Jak zloděj zčernal, první číslo), Milana Lajdara (pohádka Kotě Chlubítko, třetí číslo), Olgu Hejnou (pohádka Jo, jo, tak to bylo!, osmé číslo), Pavla Šruta (pohádka Dva kohouti /z Ezopových bajek/, deváté číslo).

Z prozaiků se v tomto ročníku vůbec poprvé objevuje Ilja Hurník (pohádka Jak se kluci vylepšili, desáté číslo).

Bohužel, jako v každém ročníku se objevuje několik jmen, o kterých se mi nepodařilo dohledat bližší informace. Jde o Pavla Galluse (povídka Jak si rak hrál, první číslo), Petra Šulistu (báseň Štědrý den, čtvrté číslo), Michala Stránského (báseň Otázky, deváté číslo), Jana Katolického (báseň Ťuky ťuky ťuk, desáté číslo).

Ani v sedmačtyřicátém ročníku nechyběla četba na pokračování, tentokrát šlo o pohádku Martiny Drijverové *V kraji robinů*. Pohádka vyšla ve všech dvanácti číslech.

U některých pohádek nebo povídek je těžké zjistit autora, neboť například pohádka Alfréd detektivem v prvním čísle je podepsána pouze zkratkou *-jič-*. Ve druhém čísle se pak jedná o pohádku Nebezpeční paviáni (zkratka *-er-*), ve třetím Na břehu velké řeky (*-er-*).

V dvojčísle 5-6 si lze přečíst báseň Popelka přebírá hrách od slovenského básníka Milana Rúfuse. V sedmém čísle lze nalézt další slovenské autory. Nejdříve básníka Daniela Heviera (báseň Jak se chodí po schodech), posléze prozaika Jozefa Pavloviče (Malá psí pohádka).

Zahraničních autorů se po revoluci vyskytlo překvapivě velmi málo, až v osmém čísle lze objevit stranu věnovanou dětské poezii od německého básníka Christiana Morgensterna (Noční jízda, Rodinka). V jedenáctém čísle pak vyšla strana věnovaná dalšímu velikánu světové literatury - anglickému spisovateli Robertu Louisi Stevensonovi (básně Na pobřeží, Letní potíže).

2.2.11.4 Grafická a výtvarná stránka

Porevoluční vzhled *Mateřidoušky* prošel několika změnami. Časopis si sice zachoval tradiční logo i podtitul „Časopis pro nejmenší čtenáře“,⁶⁷ změnila se ale velikost. Od března 1991 *Mateřidouška* ztratila klasický knižní formát a její vzhled nyní připomínal téměř čtverec.

V případě ilustrátorů nedošlo v celkovém konceptu ilustrování *Mateřidoušky* k výraznějším změnám. Jména ilustrátorů byla stále uváděna ve spodní části stránek. Jejich počet byl opět natolik velký, že jsem se rozhodla jejich jména nevypisovat.

Pokud se zaměříme na komiksy a obrázkové příběhy, došlo i zde k několika inovacím. U prvního komiksu jde především o změnu obsahovou. *Mateřidouška* navázala na tradici tematických obrázkových příběhů (např. o několik ročníků zpět šlo o příběhy z českých dějin, později o české vynálezy). V tomto ročníku šlo o komiks s názvem *Biblické příběhy*. Psal Jiří Černý, kreslila Ivana Lomová.

Druhý komiks se jmenoval *Pozor na batole* a zcela vybočoval z toho druhu ilustrací, na který jsme u *Mateřidoušky* zvyklí. Jedná o velmi moderní (řekla bych až agresivní) styl kresby. Příběh byl vždy načrtnut v textu před samotným

⁶⁷Od ledna 1991 „Časopis pro malé čtenáře“.

komiksem, následovaly dvě a půl stránky obrázků. Psal Jiří Šebánek a Jaroslav Pacovský, kreslil Penčo Kunčev.

Tento komiks vydržel jen do šestého čísla, od sedmého byl nahrazen novým příběhem s názvem Zuzanka a Pitiputo. Psal Jaroslav Boček, kreslila Jolanta Lysková.

Rozsáhlý dvojstránkový komiks se objevuje ve speciálním dvojčísle, bohužel bez názvu, o psovi jménem Rek. Námět Jiří Černý, nakreslila Marcela Halousková.

2.2.11.5 Shrnutí

Mateřídouška prošla na počátku devadesátých let velkým množstvím změn. Ty, které jsou patrné na první pohled, se týkají vzhledu časopisu. Ten od sedmého čísla změnil jak rozměry, tak rozsah (z 32 stran na 24 stran) i cenu (cena za první číslo tohoto ročníku byla 2 Kčs, od sedmého číslo 5,50 Kčs).

V prvních číslech opět chyběla tiráž, objevuje se až od sedmého čísla. Díky tomu se také dovídáme, že prvním polistopadovým šéfredaktorem byl Josef Brukner.

Co se týče spisovatelů, téměř z nuly se zvedl počet těch autorů, kteří na stránkách časopisu publikovali jak poezii, tak prózu. Očekávala bych, že těsně po revoluci se také zvýší a obmění jména autorů, kteří na stránkách publikují, ovšem to se nestalo. V drtivé většině stále převažovali autoři, kteří zde publikovali už před revolucí. Stejně tak se nezvýšil počet zahraničních autorů, ovšem v případě těch, kteří se do Mateřídoušky objevili, šlo o velmi kvalitní jména. Poprvé od svého vzniku z Mateřídoušky zcela vymizela ruská literatura.

O tom, že by se v časopise projevovaly jakékoli politické tendence, se v tomto ročníku nedá mluvit. Kromě krátkého medailonku o Václavu Havlovi tomu nic nenasvědčovalo.

Jak sama redakce v úvodníku sedmého čísla přiznala, osud časopisu byl v této době krajně nejistý, celý koncept časopisu prodělával nejrůznější změny a nebylo jisté, jestli se dokáže nové době přizpůsobit a přežít (Mateřídouška by nebyla rozhodně jediná, po roce 1989 skončilo množství dětských periodik).

2.2.12 Ročník LI (od ledna 1995)

2.2.12.1 **Obsah**

Velkou změnu oproti všem předchozím ročníkům byl vznik číslovaného obsahu, který se začal pravidelně objevovat na druhé stránce. To velmi zpřehledňovalo orientaci v časopise.

Po dlouhé odmlce Mateřídouška začala pravidelně otiskovat národní pohádky. Pro čtenáře je převyprávěla Martina Drijverová. První, ze Švédska, se jmenovala Spravedlivý čert. Dále šly pohádky za sebou takto: O dívce, která nikdy nelhala (Francie), Tygří hlava (Indie), Kouzelný olivový strom (Řecko), Morčátko (Peru), Jak strom promluvil (arabská), Proč jsou Déšť a Oheň nepřátelé (Gabon), Mandlička (Tunisko), Dcera Slunce (Řecko), Nejkrásnější bič (Gabon), Přítel vlků (Francie) a Co si povídají zvířata (Norsko).

Z nových rubrik vybírám Naše divadlo, kde byly otiskovány krátké divadelní hry pro děti. Tyto hry psal Jiří Žáček. Další nová rubrika byla nazvána Co tě zajímá (šlo o stránku plnou odpovědí na dětské dotazy), připravovala Markéta Klocová. Nalézt šlo dokonce i trochu jazykovědnou rubriku Příjmení z naší třídy, ve které se děti mohly seznámit s původem nejrůznějších českých příjmení. Dále uvádím Případ pro začínající detektivy – krátké povídky s detektivní zápletkou, kterou měly vyřešit sami čtenáři (připravoval Svatopluk Hrnčář).

Poslední z nových rubrik je rozhodně nejpřekvapivější. Díky Máš trápení? Svěť se... je hned jasné, že se šlo o odpovědi na dopisy čtenářů. S jejich problémy se jim snažila poradit MUDr. Dagmar Nováková.⁶⁸

Nechyběly samozřejmě i některé rubriky z předchozích let, přestože velké množství z nich zmizelo nebo dostaly nová jména. Jednou ze stálic bylo čtení podle obrázků (v obsahu uvedeno jako Malované čtení, psal Jiří Havel). Dále například rubrika Já také rád kreslím a píšu..., Pro chytré hlavy, Není čtení jako čtení (doplňování slov do textu), Dobrý nápad (návody na rukodělnou tvorbu), soutěže o ceny.

⁶⁸Tato rubrika, známá především z časopisů pro dospívající, mě v časopise pro malé čtenáře celkem překvapila. Nakonec se ale ukázalo, že se jednalo o úspěšný krok.

V časopise se začínaly objevovat nejrůznější reklamy. Například v několika číslech ceny do soutěží poskytla značka Julius Meinl (v pozdějších číslech Danone).

2.2.12.2 Politika a ideologie

Z Mateřídoušky v této chvíli vymizely veškeré rubriky zabývající se aktualitami od nás i ze světa (ještě v ročníku 1990/91 tyto rubriky existovaly). Po jejich zániku nezbyvá, než časopis označit za zcela apolitický.

2.2.12.3 Literatura

První číslo jedenapadesátého ročníku Mateřídoušky otevírá po dlouhé době básnička hned na obalu. Jde o báseň bez názvu o mateřídoušce od Jiřího Havla. Časopis se ke konceptu básničky na obalu vrátil po dlouhé odmlce. Tyto básničky sice nemají názvy, ale mnohem zajímavější nežli sledovat samotné básně, je jejich autory. Šlo o prestižní místo na obalu a jedinými dvěma autory, kteří se zde objevili, byli Jiří Havel a Jiří Žáček, kterému na obalu vyšla báseň dokonce osmkrát.

Jak může být zřejmé už z předchozích kapitol mé práce, Jiří Havel se stal v posledních zhruba patnácti letech jedním z nejčastějších autorů, kteří v Mateřídoušce publikovali. Hned v prvním čísle mu vyšla ještě rozsáhlá dvojstránková báseň (popř. veršovaná pohádka) s názvem Hrnc pro slona. Ve čtvrtém čísle se objevila celá strana věnovaná jeho veršům (básně Míč, Drak, Mýdlová bublina, Mrak, Pouťový balónek, Pták). I dále pak lze nalézt velké množství jeho básní (Lamy nejsou dámy, páté číslo; Balón, Letadlo, Výsadkář, Rogalovo křídlo, Raketa, Čas, šesté číslo; Nelže sýček, sedmé číslo; Králík a zajíc, Žabí svatba, Podivní bráškové, deváté číslo; Matematika, Třída, Český jazyk, Znamky, desáté číslo; Vítr kadeřník, jedenácté číslo; Proměna, dvanácté číslo).

Na třetí straně každého čísla tohoto ročníku vycházely básně a krátké povídky Václava Fischera. Vždy tematicky laděné k ročnímu období. Jednalo se o následující básně (Leden, Sněhulák, Šťastný a veselý, první číslo; Rampouchy, Únor, Sněhová vločka, druhé číslo; Březen, Skřivánek, Zimomřivá kořata, třetí číslo; Vlastovka, Duben, čtvrté číslo; Déšť, Jarní koncert, Májka, Paví oko; páté číslo; Červen, Rosa, Tráva, šesté číslo; Červenec, Senoseč, Vez nás, vláčku,

sedmé číslo; básně Srpen, Věneček, Slunečnice, Ryba, osmé číslo; Ovoce, Brambory, Pláňata, deváté číslo; Divoké husy, Hajný, V bažantnici, desáté číslo; Mlha, Osika, Na svatého Martina, jedenácté číslo; Sníh, Mráz, Studánka v zimě, dvanácté číslo) a o následující povídky (Cecil, první číslo; Malíř Mrazík, druhé číslo; Kočičky, třetí číslo; Jak šel zajíček na koledu, čtvrté číslo; Jak se probouzí louka; páté číslo; Potulný pastýř, šesté číslo; Prázdniny, sedmé číslo; O myškách a zlatém moři, osmé číslo; Zářijové ráno, deváté číslo; Srna, desáté číslo; Tiché zamyšlení, jedenácté číslo; Jak lze vidět zlaté prasátko, dvanácté číslo).

Opět se poměrně často setkáváme se spisovateli, kteří na stránkách *Mateřídoušky* publikovali jak svou poezii, tak prózu. Jedním z nich byl Jindřich Balík, kterému tyto vyšly básně (Dárek pro pejska, Chudák myška, Mlsná veverka, druhé číslo; Přijela pouť, sedmé číslo; básně Šnečci, Housenka, Brouk, Myška, Mol, Skřivánek, osmé číslo; Konec léta, deváté číslo; básně Veverka, Zajíci, Myši, Kocouři, Červotoč, desáté číslo; Počty, jedenácté číslo; Poděkování, Mívali jsme mývaly, dvanácté číslo) a tyto pohádky (O kohoutkovi a slepičce, druhé číslo; Jak pan král vdával dceru, třetí číslo; O dvou myškách, páté číslo; Domek je domek, šesté číslo; O lišce, vlkovi a černých mravencích, sedmé číslo; Prodavačka Micinka, deváté číslo).

Druhým takovým spisovatelem je Jiří Žáček. Tomuto spisovateli také vycházely jak básně (veršované hádanky, první číslo; Tygři v parku, páté číslo; hádanky, osmé číslo; Listopad, jedenácté číslo), tak pohádky (Popletená pohádka; deváté číslo).

Jako další lze uvést Hedu Průchovou (pohádky Uhlíř rytířem, páté číslo; básně Mraveniště, desáté číslo; Koleda, dvanácté číslo) nebo Josefa Křešničku. U něj se jedná o následující básně (Apríl, Řehtání, Psí osud, čtvrté číslo; Večeře, Před prázdninami, Zvonění, Plavec, šesté číslo; Budulínek, desáté číslo; Smutno, jedenácté číslo; Vánoce, dvanácté číslo) a pohádky (O trpaslíkovi, který se stal obrem, desáté číslo).

Posledním spisovatelem, kterému vycházely básně (Lední cestování, osmé číslo; Slečna Míla, dvanácté číslo) a pohádky (O zlaté hoře, dvanácté číslo), byl Ludvík Středa.

Občas se také objevovaly pohádky napsané ve spolupráci dvou spisovatelů (pravděpodobně přímo pro časopis *Mateřídouška*). Od Jana Vladislava a

Vladislava Stanovského vyšla v prvním čísle pohádka s názvem O lenochovi a zázračné rybě. Této dvojici spisovatelů vycházely pohádky v Mateřídoušce i v dalších číslech. Ve čtvrtém čísle jde o pohádku Jak hloupý Honza napálil sedláka, v pátém O Plešáčkovi a jeho šesti závistivých bratřích, v devátém O dvou řeznících v pekle, v jedenáctém Pohádka pro lháře a ve dvanáctém O Matějovi a princezně.

Na stránkách časopisu se opět objevuje velké množství autorů, především básníků, kteří zde pravidelně publikovali už v posledních několika letech. Jde o Jiřího Slívu (básně Petra, Chorý doktor, první číslo; báseň Eskymácká, druhé číslo; báseň Libeňská záhada, třetí číslo; básně Sen o kančím guláši, Vzpomínky sběratele, Čekání, šesté číslo), Miroslava Chudáčka (báseň Psí schůzka, druhé číslo; báseň Krajka tygrovitá, třetí číslo; báseň Dárek, páté číslo; básně Rozhovory ze záhonu, Prav, Uslymouk, sedmé číslo; báseň Nečekaná tanečnice, deváté číslo; báseň Na tom našem dvoře, desáté číslo; báseň Fenek a Zdenek, jedenácté číslo; Nachlazená báseň, dvanácté číslo), Aloise Mikulku (báseň Mlsoun, druhé číslo; báseň Bohatá straka, třetí číslo; báseň Učitelka, deváté číslo), Miloše Kratochvíla (básně Sníh ve Lhářích, Sněhuláci ve Lhářích, Pes a klokan, druhé číslo; básně Jarní hry, Kočkodán, Raci, třetí číslo; básně Zkouška, Jarní zmatky, Žně, Na zahradě, páté číslo; básně Pohádkový les, Bludička, O Ježinkách, Vodník krejčí, sedmé číslo; básně Jehla a nit, Boty pro slona, Rybník ve Lhářích, Zapiš si za uši, Tkanička, deváté číslo; báseň Tlumočnice Míci, desáté číslo; básně Jela moucha na kole, Bleší cirkus, Jak se mají cihly, O babočce a kočce, jedenácté číslo; básně Zimní skřítki, Medvěd, Starý betlém, Haló, Ježíšku!, dvanácté číslo), Pavla Volfa (báseň Odmítnuté pozvání, třetí číslo; básně Pavouk, Vše pro zdraví, Včely, Důvod k pláči, Měl se podívat, Drzý host, páté číslo; báseň V restauraci, sedmé číslo; báseň Posvícení, desáté číslo; báseň Štědrý den, dvanácté číslo), Jiřího Faltuse (báseň Turecké včely, třetí číslo; báseň Plameňák, páté číslo; báseň Slon, sedmé číslo; báseň Ježibaba, desáté číslo; báseň Pomocník, jedenácté číslo), Martina Kabáta (básně Duben, Před Velikonocemi, Pramínek, Volání, Zpěváci, čtvrté číslo; báseň Jako malí kluci, sedmé číslo; báseň Žáby a čáp, deváté číslo; báseň Hastrmani, desáté číslo; báseň Petřín, jedenácté číslo), Karla Kiliana (báseň Cestování, jedenácté číslo), Petra Šulistu (báseň O šípkové Růžence, jedenácté číslo).

Co se týče prozaiků, i mezi nimi se najdou známá jména, opět především z posledních několika let. Jednou z nich byla Alena Vostrá (pohádka O zrcadle, které ukazovalo obráceně, druhé číslo), dále pak Antonín Jiráček (pohádka O zlém správci, druhé číslo; pohádka Krejčí Sámek a švec Verpán, třetí číslo; pohádka Rybář, delfín a královská koruna, šesté číslo; pohádka Potrestaný hostinský, sedmé číslo; pohádka Koště z březového proutí, osmé číslo; pohádka O chytrém Vítkovi, jedenácté číslo), Svatopluk Hrnčíř (pohádka Dobrodružství pod širákem, osmé číslo), Pavel Šrut (převyprávěl Ezopovy bajky, desáté číslo), Martina Drijverová (pohádka Mamiša a paní Holčičková, jedenácté číslo).

Nových jmen se v tomto ročníku Mateřídoušky objevuje pomálu. Jedním z nich je Jiří Kahoun, kterému v sedmém čísle vyšla krátká pohádka s názvem Těžká rada. Co se týče básní, jedná se pak o Jiřího Oulíka (báseň Blecha, desáté číslo), Olgu Černou (báseň Uklízení, desáté číslo) a Františka Uhra (báseň Štědrý večer, dvanácté číslo).

V Mateřídoušce nechybí ani četba na pokračování, v tomto ročníku s názvem Mimišák od Martiny Drijverové a Povídání o Šimsovi od Hany Doskočilové.

I mezi zahraničními autory se najdou tací, kteří byli v časopise oblíbení a na stránkách se objevovali pravidelně. Jedním z nich byl slovenský autor Jozef Pavlovič, kterému v tomto ročníku v každém čísle vycházela jedna pohádka. V prvním čísle s názvem Staří známí z pohádek o Dlouhém, Širokém a Bystrozrakém. Následovaly tyto pohádky: Proč psi nesnášejí kočky, Jak zajíc lépe běhal, než počítal, Drak a princezna Danuška, O žábě, která přece jen všecko nevěděla, Jak si Štefko s Alenkou odskočili na moře, Asfaltka, Byl jeden princ, O princezně, která nechtěla být kdovíjak bohatá.

2.2.12.4 Grafická a výtvarná stránka

Na první, obalové straně se sice stále objevují i klasické ilustrace, ale například v prvním čísle je nahrazena krátkým komiksem Chlup + Hlup + Lup o třech zajících. Jedná se svým způsobem také o upoutávku, protože tento komiks začal vycházet na zadní obalové straně na pokračování. Nakreslil ho Jaroslav Malák, napsal Jiří Černý.

I v tomto ročníku se objevují kreslené seriály na pokračování, a to hned dva. První s názvem Obrázky ze života slavných Čechů. Velmi zajímavé je sledovat

výběr jmen, kterým se redakce Mateřídoušky rozhodla věnovat. Navíc je nutné uznat, že texty i kresby jsou velmi dobře a zajímavě zpracované. Příběhy napsali Jiří Černý a Pavel Zátka, nakreslil Luboš Anlauf. Seznam osobností, které se v této rubrice objevily, je následující: průkopník železnice František Josef Gerstner, vynálezce lodního šroubu Josef Ressel, dramatik Josef Kajetán Tyl, spisovatel Karel Hynek Mácha, stavitel železničních tratí Jan Perner, spisovatelka Božena Němcová, spisovatel Karel Havlíček Borovský, skladatel Bedřich Smetana, spisovatel Jan Neruda, skladatel Antonín Dvořák a vynálezce František Křižík.

Druhý seriál vycházel už v předchozím mnou zpracovávaném ročníku 1990/1991. Šlo o Biblické příběhy. Vzhledem k tomu, že je stále psal Jiří Černý a kreslila Ivana Lomová, můžeme předpokládat, že se jednalo o dlouhodobější projekt časopisu. Biblické příběhy končí v šestém čísle a od sedmého se objevuje nový obrázkový příběh na pokračování s názvem Pouští a pralesem (psal Jiří Černý, kreslil Michal Kudělka).

Další rubrikou, ve které se vyskytovaly velké ilustrace a nechyběla v žádném čísle tohoto ročníku, je Galerie pohádkových postav. Text Ladislava Dvorského doprovázely ilustrace Jindřicha Kovaříka.

Od druhého čísla se na předposlední straně začal objevovat další komiks o kočce a myši, který napsal i nakreslil Alois Mikulka.

Za zmínku jistě stojí i vzhled samotného časopisu, který za posledních pět let prošel dalšími změnami. Mateřídouška získala rozměr přibližně A4, který je pro ni typický až do dnešních dob. Také obalové strany se odlišily od zbytku časopisu tím, že začaly být tištěny na silnější papír, který zároveň chrání časopis před poškozením.

Co se týče jednotlivých ilustrátorů, jejich jména byla stále uváděna u každé jednotlivé stránky, ani u tohoto ročníku je však nevypisují. V tiráži je uvedeno jméno výtvarného redaktora, kterým byl v té době už výše zmiňovaný Jindřich Kovařík.

2.2.12.5 Shrnutí

Po pěti letech je zřejmé, že s postupem času Mateřídouška ustálila svůj vzhled i obsah. Celkově měl časopis v této době třicet šest stránek a cena se zastavila na poměrně vysoké částce 20 Kč. Formát časopisu odpovídal zhruba velikosti A4.

Šéfredaktorkou byla Magdalena Propperová, o výtvarnou a grafickou úpravu se staral Jindřich Kovařík.

Změnil se také systém vydávání. Časopis už nevycházel od září do srpna, ale od ledna do prosince, jednotlivá čísla ale byla stále komponována ve shodě s ročními obdobími.

Co se týče obsahové stránky, je s podivem, že zcela chybí zahraniční spisovatelé. V případě českých autorů pak v podstatě chybí nová jména a objevují se pouze ti, se kterými jsme se pravidelně setkávali už v posledních deseti patnácti letech. V této chvíli časopis mnohem více sázel na moderní autory a moderní tvorbu pro děti.

Pokud se zaměříme na zábavnou část časopisu, ta v roce 1995 zabírala zhruba třetinu každého čísla. Jde tedy o opětovný vzestup, který následoval po porevolučním útlumu.

Jestliže se redakce časopisu ještě na počátku devadesátých let obávala a v jednom z úvodníků přiznávala, že osud časopisu v době po revoluci 1989 vůbec není jistý, tak o pět let později je zřejmé, že časopisu se v této době dařilo dobře a měl kolem sebe stálý tým.

2.2.13 Ročník LVI (od ledna 2000)

2.2.13.1 **Obsah**

V časopise se poprvé setkáváme s klasickou reklamou, a to hned na druhé stránce prvního čísla jde o celostránkovou upoutávku na vajíčka Kinder Surprise.⁶⁹ Podle mého názoru bylo jen otázkou času, kdy se v Mateřídoušce objeví první reklamy, a dokonce mě překvapilo, že se s nimi setkávám poprvé až v roce 2000.

Deset let po revoluci časopis oprášil jednu ze staronových rubrik, a to s názvem „do ouška“. Jedná se o jakési úvodní slovo, které se vždy vztahuje k aktuálnímu dění (např. v prvním čísle se hovoří o roku 2000 a konci století).

⁶⁹Reklama na čokoládu není pochopitelně jediná, v tomto ročníku se objevily i další, např. na džusy Hello, třeba i na nejrůznější akce pro děti, jako Bambiriáda nebo Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež, nebo dokonce na jiný časopis s názvem CD-Romek. Také se zvýšil počet soutěží, které sponzorovaly nejrůznější značky, např. džusy Relax atp.

Další staronovou rubrikou je Povídejte pohádku (podle obrázků). Tuto rubriku psal Jiří Černý, kreslil Pavel Zátka.

Nechyběly samozřejmě ani klasické soutěže a rubriky, jako například čtení s obrázkem, Případ pro začínající detektivy, Nehádejte, přemýšlejte, Já také rád kreslím a píšu... atd. Velké množství těchto zábavných rubrik připravil Jiří Havel.

Mezi zcela nové rubriky lze zařadit tu s názvem Stránky plné otazníků (připravoval Jiří Černý. Dále pak také rubriky Zvířata kolem nás, kterou připravovala Helena Kholová, Povídala naše Líza – krátké pohádkové příběhy končící hádankou (psala Olga Hejná) a Krok za krokem, což byl seriál na pokračování o vývoji světa od jeho počátků do současnosti (psala Markéta Klocová).

Národní pohádky převyprávěné Martinou Drijverovou nechyběly ani v tomto ročníku, jde o následující díla: Studna (Senegal), Z koně na koně (Mongolsko), Vodník (Čechy), Vlčice (Chorvatsko), Tváře na zdi (Mexiko), Pět bratrů z Číny (Čína), Kouzelný orel (Súdán), Hedvábný květ (Gruzie), Draci z rýžového papíru (Korea), O hlupákovi a chytrákovi (Španělsko), Chytrý Nasreddin (Turecko), Krokodýl a čarodějka (Tunisko), Jeden, dva, tři (čerkeská), Pravda pravdoucí (Ukrajina), Sestřičky a vlk (Itálie), Zakletý princ (Itálie), Severní vítr (indiánská).

2.2.13.2 Politika a ideologie

Ohledně projevů politického vlivu lze konstatovat totéž co u předchozího zkoumaného ročníku, v Mateřídoušce se momentálně neobjevovaly absolutně žádné politicky zabarvené články.

2.2.13.3 Literatura

Prvním autorem, jehož básně si bylo možné v tomto ročníku Mateřídoušky přečíst, se stal Miloš Kratochvíl. V prvním čísle se jednalo o následující básně: Deset malých Bohoušků, Sněžní muži, Tučňák v Africe, Kdo bude hrát na trombon? Protože šlo o jednoho z kmenových autorů časopisu, vycházela tvorba tohoto spisovatele velmi často (básně Můj deníček, Nevěsty, Jména, druhé číslo; básně Špačci s parapletem, Únava, Koncert, Franta a jaro v Jaroměři, třetí číslo; básně Ztracená teta, Bubáci, Prasátko, čtvrté číslo; básně Nečekej, panenka, v koutě, Do oka a do brýlí, Popelka, páté číslo; básně Salon krásy, Tma, Poctivost, Hrdina, šesté číslo; básně Chudák žirafa, Mamutě, Kino v safari, Buvol,

Zvěrolékař, sedmé číslo; básně Návštěva, Kuklení, osmé číslo; básně Domluva, Návrh žáků 3.C, Proletím, Školník, deváté číslo; básně Ufoni, Jak popsat srnu, My a blechy, Ponorka, desáté číslo; básně Anděl strážný, Moje létání, Drak ve vesmíru, jedenácté číslo; básně Šťastné a veselé, Správný kapr, Cukroví, dvanácté číslo). Těmž spisovatelům vycházela i próza, šlo o pohádky Zámek a koruna (čtvrté číslo), Král a pohádkový dědeček (šesté číslo), V jesličkách na seně pacholátko (dvanácté číslo).

Miloš Kratochvíl nebyl jediný z básníků, se kterými se setkáváme opakovaně. Dále šlo o Jiřího Slívu (báseň Sedm trpaslíků, první číslo; báseň Žalobníčci, druhé číslo; báseň Hladomorny, třetí číslo; básně Pepa a dřepy, Seriál, Knížka na hlavě, Pastercův den, čtvrté číslo; báseň Mašle, osmé číslo), Jiřího Havla (básně Padá, padá..., Co sněhulák netuší, Co nám vzkazují ptáci, Já neposlušná!, Nemají si co vyčítat!, Sněhová vločka, první číslo; báseň Princezna krasobruslařka, druhé číslo; báseň Zima se vzdává, třetí číslo; báseň Růženka, páté číslo; báseň Už jste o tom slyšeli?, osmé číslo; básně O cestování, Bude zle, Špatná výchova, desáté číslo), Miroslava Chudáčka (báseň Co si přála Lenka, třetí číslo), Pavla Volfa (básně Kuličky, Velikonoce, Dobrá zpráva, čtvrté číslo; básně Motýli, Velký zázrak, Překvapení, šesté číslo; báseň Co nabízí léto, osmé číslo; báseň Lhář, osmé číslo), Markétu Zinnerovou (básně U moře, Mořátko, Před odjezdem, sedmé číslo; báseň Co platí na naše auto, desáté číslo).

Opět se objevuje tandem spisovatelů Jan Vladislav a Vladislav Stanovský, v tomto ročníku jim vyšla jen jedna pohádka s názvem Proč se sova ve dne skrývá v lese (první číslo).

Jak poezie (báseň Čáp se vrací, třetí číslo; báseň Veverčí spaní, páté číslo; báseň Soutěž o krále jedlíků, osmé číslo), tak próza (O žábě cestovatelce; třetí číslo) vycházely Jindřichu Balíkovi.

Veršované hádanky ve druhém a třetím čísle připravoval Jiří Žáček. Vedle hádanek se v Mateřídoušce objevovaly i autorovy básně (Ostrov pokladů, páté číslo; Zamilovaná, O čem se zdá koťátku?, Za pár mňouků, Všude dobře, doma nejlíp, šesté číslo; Kočka leze dírou, Kočička se vdávala, Švestková povidla, Kočka a měsíc, deváté číslo; Pouštění draků, Kadeřnictví u Azora, Muzikant, Haló, pane malíři, jedenácté číslo), stejně jako próza, a to přesněji bajky (Kdo je nejsilnější, O skotačivém telátku, čtvrté číslo; O psu a vlkovi, O pyšném kozlovi,

O duchapřítomném kohoutovi, páté číslo; O zvědavém velblouděti, O laskavosti, sedmé číslo; O nebezpečném skákání do řeči, O přehánění, osmé číslo).

Dalším spisovatelem, kterému v Mateřídoušce vycházely básně (Růžové psaníčko, třetí číslo; Uši, Tajemství, Obavy, Paraplíčko, osmé číslo) i pohádky (O perníkové..., desáté číslo) byl Alois Mikulka.

Z prozaiků, kteří patřili mezi stále přispěvatele, jmenujme Martinu Drijverovou (pohádka Lhát se někdy má, první číslo; pohádka Opičák Tamarín a Kakadu, páté číslo; pohádka Opičák Tamarín a Harpyje, sedmé číslo; Opičák Tamarín a lachtani, osmé číslo; pohádka Opičák Tamarín a klokani, jedenácté číslo) a Dagmar Lhotovou (pohádka Vánoční stromečky pro pana učitele; dvanácté číslo).

Četbou na pokračování byla v tomto ročníku pohádka s názvem Země kapitána Kroka, napsal Svatopluk Hrnčíř.

Objevuje i několik nových jmen, mezi nimi i malíř a spisovatel Karel Benetka (báseň Mistři sportu, první číslo; báseň Hostina, druhé číslo; báseň Koně, třetí číslo; báseň Hádanka, osmé číslo; báseň Kdyby, desáté číslo), Jiří Dědeček (báseň Sprcha, Medvěd ví, Kuna ví, Kapr ví, Velbloud ví, první číslo; básně Kobližku!, Veveruška, Rámusím, Sen s orlem, Necky, druhé číslo; básně Futro, Naše Štěkna, V sekyře, Koláče, Na zámku, třetí číslo; básně Mamutek, Ťapi, ťapi, Tři klobásy, Můj prastrýc, Svíčka, čtvrté číslo; básně Proměny, Květen, Přítel, U řeky, Skřítek, páté číslo; básně V kuchyni, Nimrod, Poslední den, Svačina, Krtci, šesté číslo; básně Sysel, Ježkyně, Svědek, Hvězda, Léto, Ředkve, sedmé číslo; básně Kolesa, Sedm pleší, Pan Bouška, Hříbky, Úhoři, osmé číslo; básně Na tom našem dvorečku, Tele, Drozdi, Ropucha, Tele, Koňská, deváté číslo; básně Naše pravidlo, Ostuda, Mířím, Dvě skříně, Vlčí máky, Nechte mi mé pětky, desáté číslo; básně Kobyly, Mátoha, Koala, Stračeny, Bouře, jedenácté číslo; básně Stará zmije, Ptačí rodina, Grimasy, Červotoči, Třtiny, dvanácté číslo), Pavel Wolf (báseň Vítání, třetí číslo), Tereza Brdečková (báseň Lodička, jedenácté číslo).

Karlu Benetkovi vycházela na stránkách Mateřídoušky také próza (pohádka Jak dědeček měnil, druhé číslo).

Na stránkách Mateřídoušky nejčastěji publikovaný (nyní už zahraniční) autor, slovenský spisovatel Jozef Pavlovič, nechyběl ani v tomto ročníku, vyšly mu následující pohádky: Jak zajíc hnal psa (první číslo), Nejdražší housle na světě (třetí číslo), Jak děti pomáhaly stavět školu (čtvrté číslo), Pohádka o hvězdičce

(sedmé číslo), Pes a kočka, Dobrý úkryt (deváté číslo), Veselá smuteční vrba, Výstava snů, Zdravá horská pohádka (desáté číslo), Nůž a hvězdy, O ježkově srdíčku, Proč pes nemá rád kočku (jedenácté číslo).

2.2.13.4 Grafická a výtvarná stránka

I v tomto ročníku *Mateřidoušky* se objevuje komiks na pokračování, tentokrát na motivy *Olivera Twista* od Charlese Dickense. Napsal Jiří Černý, nakreslila Renáta Fučíková.

Nechybí ani komiks na poslední stránce. V tomto ročníku se redakce rozhodla pro pohádku *Edudant a Francimor*. Příběh byl zpracován volně podle knihy Karla Poláčka, ilustroval Vratislav Hlavatý.

Co se týče vzhledu časopisu obecně, mnoho se za posledních pět let nezměnilo. Časopis se stále držel výtvarné a grafické stránky, kterou získal v polovině devadesátých let, na ilustracích se opět podílelo velké množství výtvarníků, a proto všechna jejich jména neuvádím.

2.2.13.5 Shrnutí

Šéfredaktorkou časopisu byla nadále Magdalena Propperová, stejně jako výtvarným redaktorem, který se staral i o grafickou úpravu, zůstal Jindřich Kovařík. Celkově se během posledních pěti let v časopise mnoho nezměnilo. Kolem časopisu se stále držela stejná skupina spisovatelů, kteří tvoří jakési jádro *Mateřidoušky* a často se i podíleli na tvorbě zábavné části *Mateřidoušky*. Za jediné dva nové spisovatele, kterým byl dán větší prostor, lze označit Karla Benetku a především Jiřího Dědečka.

Kromě národních pohádek v časopise i nadále chybí jakýkoli zahraniční spisovatelé (výjimku tvoří slovenský autor Jozef Pavlovič).

Za změnu lze označit opětovné rozšíření zábavné části časopisu na úkor části literární, momentálně zabírala již minimálně polovinu časopisu. Cena zůstala nezměněna.

2.2.14 Ročník LXI⁷⁰ (od února 2005)

2.2.14.1 **Obsah**

Pokud se zaměříme na celkový obsah *Mateřídoušky*, mohli bychom říci, že čím více do současnosti se blížíme, tím silněji je literární složka vytlačována složkou zábavnou. Už v minulém ročníku přibylo množství nových rubrik, některé mají svým způsobem i literární charakter, jedná se o nejrůznější texty, například detektivního nebo populárně-naučného charakteru.

Jednou ze zajímavých nových rubrik je dvojstránka označená v obsahu jako Svět. V každém čísle je čtenářům představena jedna země pohledem dítěte odtamtud pocházejícího. Tuto rubriku tematicky doplňuje i pohádka. Jedná se o následující díla, v závorce uvádím zemi původu: Co je na světě nejdražší (Belgie), Bláznivé prázdniny (Francie), Ivánkova černá koza (Ukrajina), Příběh o Donu Quijotovi podle Constanzy (Španělsko), Kolik stojí pára (Bulharsko), Gaučo Coniraya a dcera Slunce (Argentina), Jak se stal osel bojovníkem (Maroko), Maui a jeho bratři (Nový Zéland), O neohroženém otci pekaři (Velká Británie), Čertí půjčka (Rusko) a bezejmenná ukázka z vyprávění Jana Welzla o Kanadě.

Obsah *Mateřídoušky* je vůbec tematicky rozdělen na několik částí. Vedle rubriky Svět, jde například o část nazvanou Encyklopedie, která obsahuje následující rubriky: Dětský atlas světa, dvojstranu věnovanou zvířatům z nejrůznějších koutů světa, Už vím proč a jak (Moje první zvědavé otázky).

Velmi rozsáhlá je část Úkoly a hádanky, která tvoří pravidelně okolo deseti stránek časopisu. Řadí se sem: Dobrodruh Fred, S Bobem prstem po mapě, Detektivní kancelář komisaře Vrtáčky, Hádanky kocoura Filuty, křížovka, optické klamy, Senzační reportáž (dvojstrana plná luštění), Nakresli si..., různé soutěže o ceny, zařazena sem byla i rubrika, ve které byly otiskovány obrázky od čtenářů. Vedle všech těchto rubrik nechybí ani horoskop nebo vtipy.

Mezi další nové rubriky patří stránka věnovaná výuce angličtiny, dále pak Dobrodružná plavba s počítači, což je série článků zabývajících se fungováním počítačů. Jeden ze seriálů má název ZOO. Povídaní o nejrůznějších exotických zvířatech redakce *Mateřídoušky* připravila ve spolupráci s pražskou zoo.

⁷⁰ První číslo tohoto ročníku, leden 2005, chybí ve svazcích Národní knihovny, proto je ročník zpracován od února 2005.

Poslední novou částí jsou vystřihovánky na tvrdé čtvrtce, které byly zasazeny do poloviny každého časopisu.

Později byly do časopisu zařazeny i rozhovory se známými osobnostmi.

Od devátého čísla se v časopise objevuje také nový seriál na pokračování s názvem Dějiny udatného českého národa podle knihy Lucie Seifertové.

2.2.14.2 Politika a ideologie

Stejně jako v případě ostatních zkoumaných porevolučních ročníků pouze konstatuji, že se stále jednalo o zcela apolitické periodikum.

2.2.14.3 Literatura

S politováním musím konstatovat, že za posledních pět let Mateřídouška prodělala neuvěřitelnou změnu ve svém obsahu a z časopisu zcela vymizely veškeré básničky nebo pohádky, které tvořily jeho nedílnou součást od počátků.

Jedinou literární složku tvoří jedna až dvě ukázky z dětských knih (příp. povídky upravené přímo redakcí), které byly v tomto ročníku pravidelně otiskovány. Jedná se o následující části knih: Záchrana Smaragdové královny od Vladimíra Tumanova a Kronika Světakraje II – Bouřlivák od Paula Stewarta a Chrise Riddella (druhé číslo), Případ ukradeného medailonu od Leona Garfieda a Malý princ od Antoine de Sain-Exupéryho (třetí číslo), Tajemství hřebce Amarila od Karin Müllerové (čtvrté číslo), Malý návštěvník z planety zvané Země na námět Andrzeje Czechowského (páté číslo), Překvapení v novinách (autor neveden; šesté číslo), Kroniky Světakraje III – Zkáza létajícího města od Paula Stewarta a Chrise Riddella a Pes na telefonu (autor neveden; sedmé číslo), Město pirátů (připravila Martina Nováčková) a Trosečníkem na Lužnici (připravila Martina Nováčková; osmé číslo), Nečekaná setkání (na námět čtenářky K. Kolínkové připravila Martina Nováčková; deváté číslo), Popletený vynález (připravila Martina Nováčková) a Kopec špatného pěvce (na motivy britské lidové pohádky připravila Martina Nováčková; desáté číslo).

V jedenáctém a dvanáctém čísle vyšla v Mateřídoušce četba na pokračování s názvem Případ opuštěného poníka. Příběh byl převzat z knihy Detektivní kancelář Podkova – Případ opuštěného poníka od Karin Müllerové.

2.2.14.4 Grafická a výtvarná stránka

Nově se celostránkový komiks objevuje už na čtvrté stránce. Jednalo se o příběh s názvem Sek a Zula, napsal Miloslav Švandrlík, nakreslil Neprakta.

Komiksů obecně se v Mateřídoušce objevuje velké množství, vedle výše zmíněného šlo o dvojstránkový komiks s názvem Veverice Zrzka (nakreslil a napsal Petr Slaba). Pak další dvojstránkový komiks Tempíci (připravila Lenka Študlarová). Ke konci časopisu se objevuje ještě jeden rozsáhlý komiksový příběh Velké putování (napsal a nakreslil Tomáš Chlud). Poslední komiks nesl název Filip a Fid (napsal Jaroslav Kuťák, nakreslil Jiří Palát).

S postupem času přibývají i další komiksy, například Opičí srdce od čtvrtého čísla (psal Kipko, kreslil Dur), od devátého čísla příběh s názvem Abrafaxové (autoři neuvedeni, pouze informace, že knihu, ze které byl komiks převzat, vydalo nakladatelství MOSAIK), od desátého čísla další komiks Vodník Toník a zloboděj Práchnivec (psal a kreslil Josef Pospíchal).

Klasický komiks na zadní stránce z Mateřídoušky vymizel.

2.2.14.5 Shrnutí

Mateřídouška za posledních pět let zcela přepracovala svůj koncept a z časopisu, který více či méně po několik desetiletí připomínal tradiční slabikář, ve kterém malí čtenáři mohli nalézt množství básniček, pohádek a povídek od plejády těch nejlepších dětských spisovatelů, se stal časopis plný soutěží, vtipů a dalších rubrik, které však s literaturou nemají mnoho společného. Literární část časopisu byla snížena na absolutní minimum, šlo převážně o ukázky z knih od zahraničních spisovatelů, přičemž pod pohádkou nikdy nechyběla malá reklama ponoukající čtenáře k zakoupení dané knihy.

Poezie, která po dlouhá léta tvořila jeho nedílnou součást, vymizela úplně. Také podtitul časopisu byl změněn na Časopis plný čtení, her a poznání, což mnohem více odpovídá jeho aktuální náplni. Změnil se i šéfredaktor, kterým byl v roce 2005 Tomáš Suder (o grafickou stránku se starala Martina Nováčková).

K dalším změnám lze přičíst masivní nárůst reklamy, v této době se v Mateřídoušce objevovala reklama dokonce i na produkty, které nebyly zaměřeny na děti (např. na časopis Dieta). Cena se zvýšila na 25 Kč, přibyly ovšem i stránky (dohromady 46 stránek).

Mateřídouška se za pět let stala časopisem absolutně odlišného zaměření. Lze se jen dohadovat, jestli svou transformací časopis reagoval na přání čtenářů nebo jestli přišlo rozhodnutí „shora“. Každopádně je jisté, že rokem 2005 skončila jedna éra Mateřídoušky a pravděpodobně i éra tradičních dětských časopisů plných kvalitní literatury pro děti.

2.2.15 Ročník LXV⁷¹ (od 30. ledna 2009)

2.2.15.1 **Obsah**

Na počátku každého čísla se objevuje pravidelně úvodník, který je na téže straně doplněn obsahem. Z úvodníku se sice nedovídáme mnoho zásadních informací o obsahu čísla, i tak ale přispívá k větší přehlednosti časopisu.

Časopis připomíná více méně ročník 2005. Jeho podstatnou část tvořily soutěže o nejrůznější ceny, vtipy, testy, návody na hry, křížovka, vystřihovánky nebo kvízy (např. rubrika Profesor Leopard na cestě kolem světa).

Ze starých rubrik se objevuje Detektivní kancelář komisaře Vrťapky, což je dvojstránka plná kvízů a hádanek, nebo Filutovy hlavolamy.

Mezi nové rubriky lze zařadit Vzkazovník, kde jsou například v prvním čísle uvedena všechna důležitá data nadcházejícího roku, Dinoabeceda (encyklopedie dinosaurů), Kluk(n)ovinky (rubrika věnovaná technickým článkům), Ájina nástěnka (návody na rukodělné výrobky). Nová byla i rubrika Hurá do kina!, ve které se objevovaly novinky v kinech, a Střípky zajímavostí, což byla dvojstrana věnovaná zajímavostem ze světa.

Z rozsáhlejších seriálů lze uvést rubriku Počesku po Česku, která čtenáře seznamovala s nejrůznějšími částmi České republiky. Později se tento seriál střídal s podobným o státech světa.

Nechyběla ani rubrika ZOO, ve které se malí čtenáři mohli seznámit s exotickými zvířaty a rubrika o populárních osobnostech nesoucí název Můj idol.

Reklamám byla věnovaná rubrika s názvem Vychytávky, šlo v podstatě o dvojstranu s upoutávkami na nejrůznější hračky doplněnou soutěžemi o tyto věci.

⁷¹Zpracovávala jsem ročník 2009, protože ročník 2010 se momentálně nachází v nepřístupné části skladu Národní knihovny.

Rubriky se v průběhu ročníku obměňovaly, různě se spolu prolínaly a objevovaly se nepravidelně. Později se objevily i nové, jako například Zatoč s nudou, Vševědník, angličtina pro děti, Kaleidoskop, Sportmánie atp.

2.2.15.2 Politika a ideologie

Spíše než o projevech jakéhokoliv politického názoru se dá v časopise hovořit o projevech reklamy. Nicméně i v případě tohoto ročníku nezbývá než konstatovat totéž, co v předchozích porevolučních ročnících, a to že Mateřídouška byla zcela apolitická.

2.2.15.3 Literatura

Co se týče literární části, ta byla stejně jako v předchozím zkoumaném ročníku upozaděna. V každém čísle Mateřídoušky se objevila pouze jedna pohádka nebo povídka, autor nebyl většinou uveden.

Jedná se o následující díla: Celebrita (připravila Jana Jašová; první číslo), Štěně do každé rodiny (připravila Martina Arnoštová; druhé číslo), Otcův odkaz – maorská legenda (připravila Jana Jašová; třetí číslo), Apríl (připravila Jana Jašová; čtvrté číslo), Puntíkáři – pachatelé dobrých skutků (napsal Miloš Kratochvíl; páté, šesté, sedmé, osmé číslo), Blueberry jde do Londýna (připravila Jana Jašová; deváté číslo), Tady se ti splní každé přání (napsal René Decastelo; desáté číslo), Slavní obyvatelé domu (napsal René Decastelo; jedenácté a dvanácté číslo).

2.2.15.4 Grafická a výtvarná stránka

V Mateřídoušce se vedle klasických celostránkových komiksů objevovaly i menší stripy. Například kocour Garfield, Detektivní škola komisaře Vrt'apky (připravoval Tomáš Etrych, ilustrace Petr Mokres) nebo Šnečí úlety.

Z celostránkových komiksů se zde nacházel francouzský komiks s názvem Titeuf (autor neveden). Dalším celostránkovým komiksem byl Dinopis (autor opět neveden), poslední Meluzína (překlad a lettering Luděk Janda).⁷² Později začíná na stránkách časopisu vycházet Pipin (autor neveden).

⁷²V případě tohoto belgického komixu se nemohu ubránit dojmu, že se zcela nehodí pro děti. V prvním díle se setkáváme s polonahou hrdinkou v posteli, kde rozhodně ukazuje mnohem více, než by se na dětský komiks hodilo.

Novinkou byl Fotopříběh – rubrika seznamující čtenáře s vybranými tématy prostřednictvím fotografií (např. v prvním čísle šlo o první cestu na Měsíc).

2.2.15.5 Shrnutí

Časopis se v tomto ročníku začal ještě silněji orientovat na zahraniční (západní) popkulturu. Ať už jde o propagované filmy, hračky, případně známé osobnosti – málokdy šlo o tuzemské záležitosti.

Z časopisu je patrné, že spousta článků byla pouze přebírána a upravována. Velmi výrazně je také vidět, že časopis žil z reklamy a sponzoringu a soutěže a menší rubriky byly tomuto trendu podřízeny.

Mateřídouška opět změnila svůj podtitul, a to na Časopis pro děti od 7 let. Cena se zvýšila na 34 Kč, přestože rozsah zůstal stejný. Šéfredaktorkou byla v této době Martina Arnoštová, za grafickou úpravu zodpovídala Veronika Kratochvílová.

2.2.16 Ročník LXXI⁷³ (od ledna 2015)

2.2.16.1 Obsah

Na třetí stránce ročníku 2015 vycházel pravidelně úvodník se slovem šéfredaktorky doplněný přehledným obsahem. Celý časopis byl rozdělen do několika více méně pravidelných rubrik. Mezi ty rozsáhlejší patřilo několik seriálů na pokračování, jako například Toulky - články o nejrůznějších koutech České republiky. Podobné články se objevovaly v Mateřídoušce už v uplynulých letech a nechybí ani v tomto ročníku. Další seriál s příznačným názvem Moje tělo se věnoval seznamování dětí se zajímavostmi o lidském těle.

Objevuje se dokonce i rubrika V kuchyni. V každém čísle tedy vyšlo několik jednoduchých receptů, které by děti za přispění svých rodičů měly zvládnout připravit.

V Mateřídoušce samozřejmě nechyběly ani stále menší rubriky, jako Taková řádírna (uveřejňovány zde byly dopisy od čtenářů, častěji spíše vtipy, fotografie nebo obrázky zaslané dětmi), Kalediskop (kalendář důležitých dětských akcí),

⁷³Ve svazcích Národní knihovny chybí číslo 12/2015.

rozhovor se známou osobností, kvízy (Úkolovka), vystřihovánky, luštění, tvoření, filmové tipy, soutěže, vtipy atp.

Mezi nové rubriky lze zařadit dvojstranu s názvem Téma. To určovalo zaměření celého čísla časopisu. Soutěže, úkoly, kvízy nebo rozhovory jsou pak laděny ve stejném duchu, jako je Téma časopisu.

Zajímavé byly články z rubriky Bit a Vir, kde tyto dvě postavičky seznamovaly děti s úskalími virtuálního světa a techniky obecně.

V šestém čísle nacházíme článek o tom, že Mateřídouška v roce 2015 oslaví sedmdesát let od svého založení, objevuje se také záměr vytvořit nejdelší narozeninové přání. Zajímavé je, že je to pravděpodobně poprvé, co se v porevoluční Mateřídoušce objevuje zmínka o tom, že časopis slaví významné jubileum. Oslavám výročí se posléze redakce věnuje i v jedenáctém čísle anketou, kde známé osobnosti odpovídají na otázku, jestli Mateřídoušku jako děti četli a co by jí k narozeninám popřáli. Zároveň se historie časopisu Mateřídoušky objevuje jako Téma. Průřezově byly otištěny krátké ukázky: Jaroslav Seifert – báseň Mateřídouška (40. léta), Karel Václav Rais – báseň Pohádka (50. léta), povídka Kdo je nejmocnější (autor neuveden; 60. léta), povídka Obědváte rádi se lvem (autor neuveden; 70. léta), pohádka Jak byl vynalezen padák (autor neuveden; 80. léta), Galerie pohádkových postav – ježibaba (autor neuveden; 90. léta), básně Kočka leze dírou a Kočka a měsíc (autoři neuvedeni; rok 2000 – současnost).

2.2.16.2 Politika a ideologie

V tomto ročníku Mateřídoušky nedošlo k žádným zásadním změnám, časopis byl stále apolitickým.

2.2.16.3 Literatura

Do Mateřídoušky se po zhruba deseti letech vrátila rubrika věnovaná básničkám. V prvním čísle vyšly básně Miloše Kratochvíla (Sáňkování ve Lhářích, Domluva, Sněžní muži).

Básničky se nepravidelně střihaly s rubrikou Příběh (popř. Čtení), kde se naopak objevovala beletrie. Ve druhém čísle šlo o pohádku Velká sýrová záhada (připravila Kateřina Sušková). V některých číslech básničky, ale i pohádky a povídky chyběly úplně. Ve čtvrtém čísle vyšla pohádka s názvem Byla jednou jedna babička... (z knihy O líné babičce od Aleny Kastnerové), v pátém čísle

úryvek z knihy *O vlkovi se sklerózou a jiné pohádky* od Stanislavy Reschové (pohádka se jmenovala *Žížaly Dorotky*). V šestém čísle jde o další úryvek, tentokrát z knihy s názvem *Pohoršovna* od Daniely Fischerové (příběh se jmenoval *První velké fuj*). V sedmém čísle nacházíme povídku *Robinson Crusoe* – nejslavnější trosečník (z knihy *Moje první encyklopedie Larousse – Slavní hrdinové*). V sedmém čísle se četba objevuje dokonce dvakrát, druhý příběh se jmenoval *Byl jednou jeden dědeček* a pocházel z knihy *O nevyřádném dědečkovi* od Aleny Kastnerové. V osmém čísle vyšla povídka *Bruno u moře* ze stejnojmenné knihy od Alexe T. Smithe. V devátém čísle se opět objevuje ukázka z knihy, tentokrát s názvem *Bláznivá teta a já* od Sylvie Heinleinové (příběh se jmenoval *Přísně tajné!*). Úryvek s názvem *Chlapec na velbloudu* z knihy *Cirkus zlodějů a tombola zkázy* od Williama Sutcliffa se nachází v desátém čísle a v jedenáctém čísle pak pohádka *Začínáme* ve výtahu z knihy *Tři banány* od Zdeňka K. Slabého.

2.2.16.4 Grafická a výtvarná stránka

Stejně jako v předchozím zkoumaném ročníku i zde se setkáváme s komiksem *Garfield*, který vycházel hned na třetí straně, šlo o dva krátké příběhy pod sebou.

Opět se objevuje i *Fotopříběh*. V tomto ročníku byl v každém čísle zaměřen na jiné exotické zvíře. Druhým, rozsáhlejším komiksem jsou *Simpsonovi* od Matta Groeninga. Jednotlivé příběhy vycházely po celý ročník 2015.

Posledním komiksem na pokračování byl na poslední stránce příběh s názvem *Surikata agenti s.r.o.* (napsal a nakreslil Libor Drobny).

2.2.16.5 Shrnutí

Mateřídouška ročník 2015 se v mnohém neliší od posledních několika zkoumaných ročníků. Neprodělala žádné zásadní změny, přestože cena se zvýšila na 36 Kč, rozsah stran zůstal stejný (46 stránek). Šéfredaktorkou byla v této době Pavla Köpplová, o grafickou úpravu a technické zpracování se starala Kristýna Permusová.

Co se týče literární stránky časopisu, stále se objevují převážně ukázky z knih, u kterých se pravděpodobně jedná o formu reklamy. Jediný pozitivní krok vidím v tom, že *Mateřídouška* začala opět otiskovat i ukázky z děl domácích autorů (např. Zdeněk Karel Slabý, Miloš Kratochvíl).

Stále převládala zábavná složka, přestože Mateřídouška uznávala a vzpomínala na tradici, ze které vzešla (viz oslavy 70. narozenin časopisu), na druhou stranu už nemá s tímto periodikem mnoho společného.

3 Časopis ABC mladých techniků a přírodovědců

3.1 Charakteristika

První číslo tohoto časopisu pro děti a mládež vyšlo 22. ledna 1957 pod vedením redaktora Jana Čeřovského. O grafickou úpravu se postaral Sláva Jílek.

Úvodník na třetí straně začínající jako telefonický rozhovor, který se odehrál mezi budoucí redakcí časopisu a střední školou v Lípě u Havlíčkova Brodu, kde se měla odehrát první beseda o nově vznikajícím časopise, nás seznamuje s předpokládaným obsahem a zaměřením budoucího „ábíčka“. Jak je uvedeno, *ABC je nový měsíčník pro děti a mládež do 14 let. Začne vycházet v lednu a je určen mladým technikům a přírodovědcům. Bude přinášet články z vědy a techniky, psát o práci zájmových kroužků a otiskovat dopisy dětí, odpovídat na jejich dotazy. Nebudou chybět ani návody a plánky pro práci kroužků i jednotlivců, dobrodružné a fantastické příběhy, kreslený seriál, zkratka – chystáme toho hodně...*

To vše mělo být obsahem nově vznikajícího časopisu pro děti a mládež v Československu a s tím vším chtěli tvůrci nového periodika seznamovat budoucí čtenáře v průběhu roku 1956 na besedách, z nichž první se uskutečnila právě v Lípě.

Časopis ABC se velmi rychle stal jedním z nejpobulárnějších časopisů pro mládež u nás, a po právu. Mohla za to především velká snaha redakce přijít „s něčím novým“, jak po stránce obsahové, tak po stránce formální, stejně jako fakt, že časopis technického a přírodovědeckého ražení pro děti u nás dosud nikdy předtím nevycházel. Dokonce ani v okolních socialistických státech.⁷⁴

ABC vzniklo jako reakce na zakládání velkého množství tvořivých dílen a kroužků v rámci mládežnických spolků. Zároveň se ukázalo, že v té době již existující časopis *Věda a technika mládeži* úrovní překračuje znalosti a schopnosti dětí do patnácti let, a proto bylo nutno přijít s novým periodikem, které by

⁷⁴TOMAN, Vlastislav. *Můj život s ABC - ábíčkem*. Praha: Ostrov, 2005, s. 9. ISBN 80-86289-38-9.

přinášelo informace ze světa techniky a přírodovědy zpracované formou vhodnou pro děti na druhém stupni základních škol.⁷⁵

O ohromné popularitě hovoří i čísla, neboť první číslo časopisu mělo v roce 1957 naplánovaných 50 000 výtisků a už brzy se ukázalo, že plánovaný rozpočet nestačí.⁷⁶ Náklad časopisu ABC stále stoupal a v době svojí největší slávy na konci osmdesátých let přesáhl 300 000 výtisků.⁷⁷

Vedle stálé redakce, která byla rozdělena na tematické sekce (přírodovědecká, technická, zpravodajská, ...), do časopisu přispívala velká řada odborníků, což bylo zárukou vysokého standardu po stránce obsahové.

Hlavním cílem časopisu bylo pochopitelně přinášet dospívajícím čtenářům články technického a přírodovědného zaměření, na druhou stranu ABC vždy přinášelo informace z kultury a společenského života. Časopis také úzce spolupracoval s Pionýrskou organizací. Na jeho stránkách měli pionýři vlastní rubriku nazvanou Kompas (v době normalizace přejmenováno na Pionýrský kompas). ABC však také samo organizovalo pro čtenáře takzvané kluby (Dívčí kluby, Hlídky ochrany přírody ad.), specialitou byly kluby pro osamělce.

Stejně jako pro pionýry, i pro své vlastní kluby časopis organizoval celoroční soutěže a hry. Pro všechny své čtenáře potom nejrůznější akce, kde se mohli setkat jak mezi sebou, tak s tvůrci časopisu (např. nedělní promítání v kinu Ponrepo, srazy čtenářů na nejrůznějších místech v Československu).

Časopis byl inovativní i v tom, že dětem přinášel nejrůznější dárky (např. gramofonové desky, slevy pro čtenáře do modelářských obchodů), spolupracoval se státními podniky, které za reklamu sponzorovaly vystřihovánky atp. V posledních letech se dárky (malé hračky) stejně jako plakáty staly pravidlem.

Literatura nikdy nebyla hlavní složkou časopisu, na druhou stranu povídky po dlouhou dobu tvořily jednu z nedílných součástí každého čísla. ABC, už z podstaty svého zaměření, nejčastěji otiskovalo dobrodružnou a vědeckofantastickou literaturu, spolupracovalo například s Jaroslavem Foglarem.

⁷⁵DEWETTER, Jaroslav. Vlastislav Toman: Dvouapůltá generace. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1966, 10(1), 37.

⁷⁶TOMAN, Vlastislav. *Můj život s ABC - ábíčkem*. Praha: Ostrov, 2005, s. 13. ISBN 80-86289-38-9.

⁷⁷TOMAN, Vlastislav. *Můj život s ABC - ábíčkem*. Praha: Ostrov, 2005, s. 137. ISBN 80-86289-38-9.

Velký ohlas vzbudily otiskované romány od Julese Verna, Orsona Welse nebo Vinnetou Karla Maye.⁷⁸ Poezie se v časopise dala nalézt také, ovšem jen v prvních číslech.

Přestože většinu časopisu tvořily články, návody a reportáže, periodikum vstoupilo do historie především dvěma obsahovými částmi. Tou první byly komiksy. ABC se stalo, spolu se Čtyřlístkem, velkým popularizátorem a průkopníkem komiksů u nás. Nejdůležitější komiks vycházel na pokračování po dlouhá léta na zadní obalové straně, autorem velké části z nich byl dlouholetý šéfredaktor ABC Vlastislav Toman. Časopis také některé komiksy přejímal (před revolucí to byl například francouzský příběh o Pifovi, po roce 1989 začalo ABC otiskovat ve svých komiksových speciálech další populární zahraniční komiksy, jako například Spider-Man, Garfield a jiné). V současnosti je nejdéle vycházejícím komiksem příběh o maskotovi ABC Mourisonovi.

Druhou legendární součástí časopisu ABC jsou tzv. „děčka“. Ta začala vycházet roku 1972. Ten lze označit za jeden z ročníků, ve kterém došlo k nejzásadnějším změnám v časopisu z hlediska obsahového i vzhledového (časopis v té době začal vycházet jako čtrnáctideník po čtyřiceti stranách).

První vystřihovánky se v časopise sice objevily už v roce 1962, ovšem až o deset let později začaly vycházet na tvrdém papíře a dostaly název „děčka“. Jejich počet se v průběhu let měnil (nejvyšší počet listů, které vycházely v časopise pravidelně, byl osm, počet se zvyšoval, pokud se v časopise například objevovaly vystřihovánky sponzorované státními podniky; po roce 1989 se počet listů ustálil na čtyřech na číslo). „Děčka“ však nebyla jen vystřihovánky, v jejich rámci vycházel například Atlas ABC, Obrázková škola, ale i rozvrhy hodin, kalendáře ad.

Speciální přílohy byly specialitou časopisu a postupně se stávaly sběratelskou záležitostí. Kromě „děček“ nesmíme zapomenout ani na ABC do kapsy, romány na pokračování (vycházely na speciálním papíře, bylo možno je vyjmout a svázat jako knihu), Speciály ABC atp. Po revoluci časopis na tuto tradici alespoň částečně navázal a začal opět vydávat komiksové speciály.

⁷⁸DEWETTER, Jaroslav. Vlastislav Toman: Dvouapůltá generace. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1966, **10**(1), 37-39.

Vedle progresivního obsahu je nutné nezapomínat ani na stránku vzhledovou. Na rozdíl od většiny tehdejších časopisů, které vycházely maximálně ve dvou barvách, v ABC byla poměrná část časopisu celobarevná.

3.2 Rozbory jednotlivých ročníků

3.2.1 První číslo, ročník 1 (22. ledna 1957)

3.2.1.1 Obsah

Články se vesměs skládaly z aktualit, které byly doplněny o technické údaje objasňující fungování rozličných přírodních i technických jevů. Z aktualit uvedme například informace o plánovaném vzniku nového národního parku v Krkonoších a Jizerských horách.

Redakce časopisu nás hned na první stránce informuje o velké soutěži leteckých modelářů a jejich celostátní přehlídce v Praze na jaře 1957 nebo o celostátní přehlídce mladých ovocnářů. U všech těchto podobných aktualit ABC čtenáře vyzývá k účasti, zároveň slibuje dlouhodobou pomoc. Už v prvním čísle se tedy projevují snahy o dlouhodobé projekty, které pravděpodobně měly časopisu zajistit pravidelný návrat čtenářů k tomuto periodiku.

Tematicky se nedá tvrdit, že by první číslo časopisu bylo výrazně profilované, spíše se odvážím tvrdit, že se projevila snaha zaujmout co největší množství čtenářstva.

Co se týče dobrodružné četby, objevuje se zde jen jediný článek, a to četba na pokračování nazvaná Jak jsem se stal šejkem beduinů od Aloise Přivratského. Za text o literatuře snad lze částečně považovat i rozsáhlý dvoustránkový článek o Jules Verneovi a filmových zpracováních jeho románů.

Velká část časopisu byla věnována nejrůznějším krátkým článkům jak z domova, tak ze světa, a to i o zemích tzv. Západního bloku. Jmenujme například rubriky jako S ABC kolem světa nebo Víte, že..., kde se lze dočíst jak o nejnovějších sovětských vynálezech, tak o aktualitách z Paříže nebo USA.

Další velkou tematicky zaměřenou skupinou byly texty, které obsahovaly nejrůznější rady, ať už šlo o přehled základních druhů lepidel a jejich využití v praxi příp. o samostatnou rubriku ABC radí.

Ve druhé části časopisu se setkáváme s články o přírodě. Jak bylo slíbeno na úvodních stránkách, objevuje se tu text o ovocnářství a pracích na zahradě. Co se týče těchto textů, vše je tematicky zaměřeno na zimní měsíce, například se objevují rozsáhle ilustrované články o stopách zvířat ve sněhu nebo zajímavosti o přezimování hmyzu apod.

Komiksy se objevují v prvním čísle ABC hned tři, dva menší a na poslední straně celostránkový (o členech geologického kroužku Aleně, Břetikovi a Cyrilovi a jejich dobrodružstvích v SSSR). Zajímavé je, že jeden z nich - Pif modelaři - je převzat z francouzského dětského časopisu Vaillant. Dále časopis obsahuje rozličné hádanky a kvízy. Poslední rubrikou, na kterou bych chtěla upozornit je Haló, zde redakce, v níž na dotazy čtenářů odpovídala postavička z celostránkového komiksu – Cyril.

3.2.1.2 Tvoření

Už od prvního čísla se v časopise objevovaly tzv. Články pro dovedné ruce, jednalo se však pouze o návody s obrázky, jak si sestavit např. pásový traktor, sněžný kluzák nebo stolní kulečnick. Zatím se zde nevyskytovala známá „děčka“, která se později pro ABC stala natolik typická.

3.2.1.3 Politika a ideologie

Jak už bylo řečeno v samotném úvodu této práce, komunistická propaganda se nevyhnula ani časopisům pro mládež. V časopise se poměrně často objevují články, ze kterých lze vycítit snahu o opěvování výtěžků sovětské techniky. Jeden z nejrozsáhlejších článků celého prvního čísla – Nová křídla čs. Aerolinií hned v úvodu ohlašuje, že *na stránkách ABC se budete často seznamovat s novou technikou a výrobky naší druhé pětiletky. A dnes se vydáme spolu na první cestu za technikou dokonce až do roku 1960...*

S jistým překvapením shledávám, v jaké míře se v prvním čísle objevují kladné zprávy ze Západního bloku a jak velký prostor jim byl na stránkách ABC věnován.

3.2.1.4 Literatura

Vedle vedoucího redaktora a redakční rady do prvního čísla časopisu přispěla celá řada externích literátů a odborníků, jmenovitě uvádím například uznávaného

autora populárně-naučných článků o vědě a technice Rudolfa Fauknera (který se například zúčastnil i první besedy o časopise ABC v Lípě se svou přednáškou o atomech) nebo prof. Ing. Jana Jeníka, významného českého biologa.

3.2.1.5 Grafická a výtvarná stránka

V ABC v této době převládaly ilustrace nad fotografiemi. Časopis byl ilustrován barevně, ovšem pouze v červené a modré barvě. Výjimku tvořil obal (úvodní strana a celostránkový komiks) a dvojstrana věnovaná stopám zvířat ve sněhu, ty byly vybarveny celobarevně. Zcela chybí jakékoliv reklamy.

3.2.1.6 Shrnutí

Obecně lze tvrdit, že články jsou velmi dobře a do hloubky zpracované, občas snad čtenář musí nabýt dojmu, že uvedené návody na výrobu kluzáků, případně články o vědě a technice lehce převyšují schopnosti deseti nebo jedenáctiletého dítěte, nelze jim však upřít pečlivost a velmi dobré zpracování po grafické stránce (vzhledem k době vzniku). Z některých článků je sice cítit snaha o propagaci komunistických zájmů, nelze to však srovnávat například s obsahem Mateřídoušky ve stejném období.

3.2.2 Ročník 1 (od 2. čísla)

3.2.2.1 Obsah

V číslech není úvodník nebo obsah, po tematické stránce se v časopise mnoho nemění, ABC se stále rovnoměrně věnuje jak vědě a technice, tak jako se objevují články o biologii. Nechybí ani rubriky, které byly zavedeny už v prvním čísle, jako například S ABC kolem světa, Ze všech krajů, Víte, že..., Domácí laboratoř a další.

Rubrika Ze všech krajů se od svých počátků, kdy zabírala zhruba půl stránky, rozrostla na regulérní dvojstranu (její rozsah byl proměnlivý, záleželo na počtu dopisů od čtenářů, přesto vždy zabírala velkou část vyčleněné dvojstrany), na které se objevují jak dopisy od čtenářů, které nejčastěji reagují na dříve uveřejněné články, zároveň se však jedná o mix nejrůznějších informací o výrobních kroužcích pro děti apod. Celkově tyto informace působí dosti

nezáživným dojmem.⁷⁹ Často se objevují už výše zmiňované jmenovité odkazy na nejrůznější žáky rozličných základních škol, pokud se podrobněji začteme do otištěných dopisů, nemůžeme se ubránit dojmu, že tyto dopisy (i po předpokládané úpravě od rodičů, učitelů nebo redakce) neodpovídají slohu žáka čtvrté třídy základní školy. Tím pádem se objevují úvahy, nakolik byly tyto dopisy ovlivněny dobovou snahou působit dojmem, že socialistická mládež je ta nejnस्पělejší mládež, běžně zakládá radiotechnické kroužky a vyrábí krystalové přijímače.⁸⁰

Ve druhém čísle časopisu se objevuje Velká jarní soutěž, stejně jako u dalších článků (seriál o sadařství, četba na pokračování, ...) jde o záležitost ne jednoho čísla, ale o akci několikaměsíční. Zajímavé byly i hlavní ceny, pro první až třetí místo byla mimo jiné připravena cesta letadlem z Prahy do Vysokých Tater a několikadenní pobyt v Tatrách, což se z dobového hlediska opravdu jeví jako hodnotná výhra.

Vedle menších komiksů nechybí v žádném čísle na zadní straně rozsáhlý komiks o Alence, Břetíkovi a Cyrilovi a jejich dobrodružstvích v SSSR i jinde na světě.

Ve třetím čísle časopisu se setkáváme poprvé v historii časopisu s poezií, která nikdy netvořila stěžejní část časopisu ABC. *Vy stromy, v lesy spolčené* – báseň od Vítězslava Háška, klasika české poezie, je první, zároveň však také jednou z posledních ukázek, se kterými jsme v tomto technicky zaměřeném časopise setkali (celkově se v prvním ročníku ABC objevují básně dvě).

V ABC se kromě technicky zaměřených článků objevovaly i texty o historii, např. o Janu Amosi Komenském a jiných historických postavách. Netvořily však jádro časopisu.

Časopis obecně velmi úzce spolupracoval s Pionýrskou organizací. Například ve čtvrtém čísle prvního ročníku ABC oslavovalo osmé výročí vzniku Pionýrské organizace ČSM. V tomto případě se však jednalo pouze o jeden z mnoha článků propagujících toto mládežnické sdružení.

⁷⁹Narážím na texty laděné podobně jako tento, které s největší pravděpodobností patřily ke koloritu doby: „... *Pod vedením soudruha učitele Tykala pracuje v technickém kroužku šestnáct chlapců z osmé třídy. Každý dělá to, co ho nejvíce baví a zajímá. Řada chlapců staví modely letadel, Soška a Holý začali s modely traktorů, Viktora zase dělá plachetku, Mužik se věnuje...*“

⁸⁰ABC, roč. 1, číslo 3, rubrika Ze všech krajů

Přestože ne pravidelně, objevovaly se v ABC i články převzaté ze zahraničních časopisů, například ve čtvrtém čísle se vyšel článek z ruského časopisu Junyj naturalist o ussurijské tajze. Obecně se v ABC během prvního ročníku objevuje velmi mnoho článků o přírodě i městech v SSSR. Většinou šlo o články tematicky zaměřené, například o fontánách v sovětském městě Petrodvorci nebo o „hlavním městě jaderné fyziky“ - Dubně.

Velká část sedmého čísla je věnována dobývání vesmíru. Zajímavé je, že část textů byla převzata a upravena ze sovětského deníku Pravda a týdeníku Ogoněk. Jedná se tedy o další spolupráci se sovětskými periodiky, se kterou se v ABC můžeme setkávat stále častěji.

3.2.2.2 Tvoření

V celém prvním ročníku se objevují tzv. vystřihovánky, byly však tištěny na běžném měkkém papíře a sloužily spíše jako pomůcka, případně k obkreslování.

Vedle papírových vystřihovánek přinášelo ABC i rozsáhlé a podrobné instruktaže jak sestavit dřevěné modely nejrůznějších objektů, ve čtvrtém čísle šlo například o dělový člun D-56, jehož autorem byl pozdější dlouholetý šéfredaktor ABC Vlastislav Toman. Jedná se o velmi podrobný popis zahrnující i návod, jak do člunu zabudovat elektromotorek.

3.2.2.3 Politika a ideologie

V časopise se průběžně vyskytovaly články týkající se nejrůznějších reportáží ze škol, kroužků (např. leteckomodelářský kroužek atp.). Autoři často využívali jmén dětí, namátkou jmenujme Alberta Mikulku z Žermanic nebo Alenu Petrovou z Prahy-Dejvic apod. Otázkou pak zůstává, zdali jsou tyto čtenáři pouze fiktivní nebo zdali byla redakce opravdu natolik pečlivá, že si nezapomněla poznamenat jméno každého dopisovatele a člena základních škol, které navštívila.

S podivem je, že některé dopisy jsou uvedeny jako citace, u kterých ovšem chybí jméno autora-čtenáře, naopak ve většině článků, jak už bylo řečeno výše, se jména dětí i s označením bydliště objevují.

Velmi častá je propagace Pionýrské organizace a nejrůznějších socialistických svátků a událostí prostřednictvím reportáží a dalších rozličných typů článků (v tomto případě jde o zadání soutěže): „*Redakční televizní studio pro vás připravilo několik záběrů o tom, co dělají některé pionýrské oddíly na počest a ve*

prospěch VI. světového festivalu demokratické mládeže, který bude letos v Moskvě. Omylem se nám záběry smíchaly ještě s jinými a promítly se na obrazovku najednou...“

Stejně jako v prvním čísle se i v dalších číslech prvního ročníku objevuje článek o technických výtocích druhé pětiletky. Dále v třetím čísle ABC se nachází reportáž O věcech obyčejných, ale žádaných, tedy běžných domácích spotřebičích, na které se běžná socialistická rodina mohla těšit ke konci padesátých let. Celkově zhodnoceno, působí text dojmem reklamy na spotřební zboží, které státní podniky hodlaly v nejbližší době vyprodukovat. Podobné články o nových hračkách na pultech československých obchodů se objevují v prvním ročníku ABC opakovaně, vždy s přesnými informacemi, kde lze daný produkt zakoupit.

Přestože časopis nijak nehlásal, že by upřednostňoval chlapce jako svou cílovou skupinu, lze například podle výběru hraček usuzovat, že se už od raných počátků časopis začíná profilovat jako chlapecké periodikum.

Podobných (a dosti rozsáhlých) článků o socialistických podnicích (a jejich výrobcích) se objevuje v každém čísle několik. Namátkou jmenujme články o továrně KOH-I-NOOR, fotografické reportáži ze závodu Orličan vyrábějícím letadla Brigádýr, závodu na výrobu jízdnic kol Favorit a dalších.

Texty o druhé pětiletce nás provázejí celým prvním ročníkem časopisu ABC. Ve čtvrtém čísle prvního ročníku se objevuje například článek s názvem O tři a půl roku dříve!, který přináší informace o brzkém zavádění průmyslové televize v ostravských dolech – svým obsahem článek působí dojmem, jako by se jednalo o článek převzatý z běžných deníků pro dospělé čtenáře.

Další kapitolou byly reportáže propagující české výrobky. Například text s názvem Made in Czechoslovakia pojednává o prvenstvích, kterých česká výroba dosáhla ve světě. Z celého článku vybírám závěrečná slova, která snad dokonale objasní styl a zaměření podobných textů: „...*Snad se vám zdá, že je v tomto článku příliš mnoho čísel a faktů, ale tentokrát hovoří až příliš jasnou řečí o vítězné cestě našich výrobků do celého světa. Není to tedy jen české sklo, plzeňské pivo, zlínské boty nebo pražská šunka – věci, které od nás cizina převážně chtěla před druhou světovou válkou, ale zvláště stroje a zařízení továren, tedy výrobky dávající*

mnoha lidem možnost najít si lépe placené místo a tím si zlepšit i životní podmínky.“

Vyloženě osvětovým dojmem působí článek v jedenáctém čísle s názvem Jen dva malé vpichy o očkování proti dětské obrně, který nabádá děti (i když pravděpodobněji spíše jejich rodiče), aby se nechali očkovat (celoplošné očkování proti dětské obrně bylo v ČSR plánováno od roku 1958).

Oznámení o úmrtí prezidenta republiky A. Zápotockého se objevilo v jedenáctém čísle ABC na třetí straně. Zajímavé je, že jedenácté číslo vyšlo dne 16. listopadu 1957, přičemž A. Zápotocký zemřel 13. listopadu 1957, tedy tři dny před plánovaným vydáním časopisu, a přesto se o jeho úmrtí dovídáme velmi rychle a na prvních stránkách.

3.2.2.4 Literatura

Redakční rada se mírně obměňovala číslo od čísla, vedoucím redaktorem však nadále zůstával Jan Čerovský, známý český biolog.⁸¹ Co se týče komiksů, hlavní komiks ABC otextoval Vlastislav Toman, tento příběh o Cyrilovi a jeho kamarádech kreslil Mirek Lid'ák.

Hned v úvodu pátého čísla se setkáváme s jednostránkovým článkem věnovaným francouzskému kreslíři Jeanovi Effelovi. Jedná se o autora (dodnes) populárního cyklu Stvoření světa, který byl roku 1957 zfilmován českým tvůrcem animovaných filmů Eduardem Hofmanem. V úvodu se objevuje i pozdrav od samotného Effela, který čtenářům ABC posílá *upřímný výraz svých bratrských, přátelských citů a přání mnoha úspěchů*. Effelovy kresby posléze provázejí čtenáře celým pátým číslem časopisu. Článek věnovaný francouzskému umělci se může zdát neobvyklou volbou, šlo ale o levicově orientovaného umělce s blízkým vztahem k Československu, byl dokonce dlouholetým předsedou Společnosti francouzsko-československého přátelství.⁸²

Tento čin i například otiskování komiksové postavičky psa Pifa z francouzského dětského časopisu Vaillant ukazuje na velmi dobré vztahy mezi českou stranou a francouzskými levicově orientovanými umělci.⁸³

⁸¹<http://www.xabc.cz/lide-kolem-abc> (stránka navštívena 29.2.2016)

⁸²https://cs.wikipedia.org/wiki/Jean_Effel (stránka navštívena 7.3.2016)

⁸³Na to, jak si mohlo ABC dovolit přetiskovat francouzský kreslený seriál PIFÍK, vzpomíná Vlastislav Toman (TOMAN, Vlastislav. *Můj život s ABC - abíčkem*. Praha: Ostrov,

V osmém čísle ABC se v beletristické četbě objevuje text Zlatá jablka ze Slunce, poprvé od západního spisovatele. Šlo rovnou o světoznámého amerického spisovatele Raye Bradburyho. Četba se objevuje bez jakéhokoli úvodního slova, přestože je jí věnována i celá obálka osmého čísla. Tuto trochu nečekanou volbu pro československý časopis v padesátých letech objasňuje malé písmo na konci textu, které čtenáře informuje, že text byl přeložen z francouzské verze a opět převzat z časopisu Vaillant.

Z mnoha zajímavých příspěvovatelů jmenujme jako posledního českého spisovatele Jana Kloboučníka. V osmém čísle prvního ročníku ABC mu byla otištěna dvojstránková povídka Velký lupič v malé kůži.

3.2.2.5 Grafická a výtvarná stránka

ABC bylo stále tištěno pouze ve dvou barvách (červená a modrá, případně kombinace jiných dvou barev). Už od druhého čísla se však začínal zvyšovat množství vícebarevných ilustrací. Také začínalo přibývat fotografií, lepšila se i jejich kvalita.

Od čtvrtého čísla se v ABC začíná objevovat větší množství kreslených komiksů, často šlo o kresby M. Lidáka, jednoho ze stálých výtvarníků časopisu. Vedle nich ale můžeme objevit například i kresbičky od Jiřího Wintera, známějšího pod pseudonymem Neprakta.

Nepraktova tvorba se v pozdějších číslech prvního ročníku objevuje opakovaně, tentokrát jde ale už o celostránkové tematicky zaměřené komiksy k nejrůznějším článkům.

V osmém čísle časopisu se objevuje doposud nejrozsáhlejší dvojstránkový celobarevný komiks věnovaný psu Pifovi s názvem „Pif letí na Mars“. Překvapivě

2005, s. 96-97. ISBN 80-86289-38-9.): „Nesmím ovšem zapomenout ani na partnera na západ od našich hranic. Už v prvním ročníku se v ábíčku objevila jeho hlavní komiksová postavička – pes Pif, a později i malý Pifík. Oba patřili k francouzskému časopisu Vaillant (Chrabrý, Udatný) a domovem byli v Paříži. Vydavatelství Éditions Vaillant totiž přistoupilo na dohodu o proplácení úhrady za publikování v ABC v korunách. Což bylo vynikající. Ta vstřícnost byla dána jistě i tím, že vydavatelství mělo ‚dobré vztahy‘ k francouzské komunistické straně, a proto i k Československu. To jsem poznal už na mezinárodních konferencích redaktorů dětských a pokrokových časopisů, jichž jsem se zúčastnil v Praze a pak ještě v Moskvě...“ - <http://www.detske-casopisy.cz/zkompletovano-abc-19-rocnik-1974-75/> (stránka navštívena 7.3.2016)

nebyl přetištěn z časopisu Vaillant, ale z italského časopisu Pioniere, který, jak už svým názvem napovídá, byl opět levicově orientovaný časopis pro italské děti.

3.2.2.6 Shrnutí

Obecně lze říci, že s postupem času přibývalo četba na pokračování a soutěže, pro jejichž účast bylo nutné dlouhodobě odebírat časopis.

V žádném čísle nechyběly vystřihovánky, přestože zatím ve velmi omezeném rozsahu. ABC nelze upřít snaha o kamarádský tón a svým způsobem snahu přinášet informace ze světa, ke kterým by se pravděpodobně běžné české dítě padesátých let jen těžko dostávalo.

Co se týče grafické stránky, zvyšoval se počet fotografických materiálů, zároveň se také ABC stávalo barevnějším.

Časopisu nelze pouze křivdit kvůli politicky zabarveným článkům, kterým se v padesátých letech pravděpodobně vyhnout nedalo. V ABC se samozřejmě objevuje velké množství zajímavých článků. Texty o zvířatech a přírodě, informace o technických pokrocích z celého světa (které nejsou nikterak protikapitalisticky zaměřené), komiksy, různé historické články (o Janu Amosi Komenském, Českém vysokém učení technickém v Praze a mnoha dalších) – tam všude se politický náboj neprojevuje, a naopak šlo o velmi přínosné a zajímavé informace.

Důležité je zmínit, že se stále častěji objevovaly články přejeté ze zahraničních periodik, nejčastěji se jednalo o sovětské nebo francouzské levicově zaměřené časopisy.

ABC bylo zároveň spojnicí mezi Pionýrskou organizací, informovalo o nejrůznějších soutěžích pořádaných v ČSR (letečtí modeláři, sadaři ad.). Časopisu se v závěru nedá upřít snaha o pokrokovost a velká popularita, které postupně dosáhl, jen potvrzuje tato slova.

Celkový rozsah časopisu zůstal nezměněn. Celý první ročník ABC vycházel pravidelně jako měsíčník s rozsahem dvaatřiceti stran za cenu 2Kčs.

3.2.3 Ročník 6 (od 17. ledna 1962)

3.2.3.1 Obsah

V časopise stále šly nalézt především o rozsáhlé dvojstránkové články technického i přírodovědeckého zaměření, velmi pěkně a do hloubky zpracované, skoro by se dalo říci, že ABC by mohlo tvořit školní pomůcku, příp. učebnici.⁸⁴

Obsah nebo úvodník sice v časopise chybí, na druhou stranu zhruba od poloviny ročníku se na obalu vedle ilustrace a loga ABC začínají objevovat i upoutávky na nejzajímavější články daného čísla.

Vedle rozsáhlých článků jsou součástí i známé rubriky jako S ABC kolem světa, Ze všech krajů atd., což byly v podstatě krátké novinové články rozličného zaměření. Mezi další rubriky patří Haló, zde redakce,⁸⁵ Zápisník mladého pokusníka, Jak na to ad.

Objevila se i nová rubrika Mezi námi děvčaty, kde se sice nacházely i praktické informace pro dívky, ale především se jednalo o snahu ABC založit tzv. dívčí kluby, tedy jakýsi Pionýr pouze pro děvčata.

Stejně jako v prvním ročníku, i nyní redakce spolupracovala s některými zahraničními periodiky, například článek Naše planeta v roce 2001 (třetí číslo) byl převzat z německého časopisu Neue Berliner Illustrierte, který vycházel v NDR. V témže čísle se objevuje také článek Plamen řeže skálu od spolupracovníka ABC Josifa G. Něchamkina z Moskvy. Jak je patrné z tohoto krátkého přehledu, ABC udržovalo styky s velkým množstvím zahraničních spisovatelů i periodik napříč Východním blokem.

Jedním ze seriálů na pokračování jsou reportáže, kterými provází postavička robota Emila (namaloval Neprakta), který byl v této době maskotem časopisu.

⁸⁴Vypisovat názvy a obsahy veškerých článků je vzhledem ke snaze o určitý rozsah mojí práce zhoła nemožné, zároveň velká část článků otiskovaných v ABC, i přes jejich nesporný přínos pro vzdělávání v oblasti vědy a techniky, nemá mnoho společného s českým jazykem ani literaturou, a proto nepovažuji za nutné věnovat se do detailu celému časopisu, tak jak jsem to činila v první části své bakalářské práce věnované časopisu Mateřídouška, který do určité doby zcela jistě literárním periodikem byl.

⁸⁵Zajímavou informací z této rubriky v prvním čísle je fakt, že už na počátku šedesátých let byl časopis natolik populární, že byl téměř permanentně vyprodáný. Z tohoto důvodu se Mladá fronta rozhodla navýšit na rok 1962 náklad na 5000 výtisků.

I když pomálu, dají se v ABC najít vedle technických článků i zajímavé cestopisy. Jeden z nich se jmenuje Čtyři dny v Ulánbátaru a vyšel šestém čísle. Jako další lze uvést povídání o Finsku ze sedmého čísla, které vyšlo u příležitosti VII. světového festivalu mládeže a studentstva, který se konal v Helsinkách toho roku, případně rozsáhlou reportáž o Ghaně, která byla doplněna množstvím barevných fotografií.

Dvanácté číslo bylo vyhlášeno číslem čtenářů. Už v sedmém čísle se proto objevila výzva, aby čtenáři zasílali do ABC vlastní povídky, reportáže, zprávy o činnosti, příp. fotografie nebo kresby. Bylo možno zaslat i otázky k zodpovězení, případně žádosti o to, jaké články by se měly ve dvanáctém čísle objevit.

3.2.3.2 Tvoření

V ABC sice stále ještě nebyly klasické tvrdé čtvrtkové vystřihovánky, přesto se zde objevovalo velké množství nejrůznějších obrázků, návodů, které děti mohly vystřihnout, sbírat a zakládat na pokračování. V tomto ročníku se jednalo například o seriál s názvem Vývoj obratlovců. Stroje v podzemí, Jedovaté rostliny ad.

Vedle jednoduchých vystřihovánek byly opět zařazeny i komplikované projekty, nejde o vystřihovánky, ale o návody na sestavení rozličných přístrojů, například diatelevizoru (diaskop se zadní projekcí) nebo minikáry MKT.

3.2.3.3 Politika a ideologie

Hned na druhé stránce časopisu se setkáváme s motivačním článkem nazvaným Tři kroky vpřed!. Jedná se o apel na mladé pionýry, kde se mimo jiné dočítáme: „ ... Před námi je život, komunismus. Před námi je cesta smělého plánu, který vytvořili sovětsí komunisté na svém XXII. sjezdu a který přijímáme i my jako program své budoucnosti. Když o velkém plánu budování komunismu jednal ústřední výbor naší strany, dal svazákům a pionýrům čestný úkol: jít kupředu, nebát se nesnází, ukazovat a prokrestit cestu ostatním! Jak odpoví smělé srdce? Tak, jako vždycky odpověděli průkopníci, pionýři nových cest: činem! ... “

Postupem času se stává zřejmým, že články na první dvojstraně časopisu by se bez výjimky daly označit za budovatelské. Pokaždé šlo o rozsáhlejší text věnovaný modernizaci zemědělství v Československu, těžbě uhlí a podobně laděné články, které měly za úkol čtenáři dokázat, jak moc se naší zemi v posledních letech daří.

Jedním z ukázkových příkladů je článek ve čtvrtém čísle s názvem *Povíme si za pět let!*, který pojednává o prvních členech pionýrských organizací a o jejich pozdějších povoláních. To inspirovalo velké množství tehdejších pionýrů k zaslání řady dopisů o tom, čemu se oni hodlají věnovat, až vyrostou.⁸⁶

Stejně jako v předchozím ročníku i tentokrát je velké množství prostoru věnováno Pionýrské organizaci, vedle nejrůznějších soutěží, které v podstatě předem počítají pouze s účastí nejrůznějších pionýrských oddílů (např. soutěž o Gagarinovskou raketovou posádku), nechyběly ani informace o vybraných pionýrských oddílech, které dosáhly úspěchů apod. Zároveň časopis neustále podněcoval své čtenáře k zakládání různých skupin v rámci Pionýra nebo vně (např. hlídka na ochranu přírody).

V desátém čísle byl otištěn článek propagující úzkou spolupráci mezi komunistickou stranou a mladými pionýry, kteří se mají ze všech sil snažit sloužit vlasti. Text vyšel u příležitosti plánovaného XII. sjezdu Komunistické strany Československa, měl zjevně za úkol povzbudit mládež v uskutečnění jejich cílů a podpořit je na Velké pionýrské výpravě, což měla být jakási inscenovaná tribuna, na které měla mládež představit svému oddílu plány do příštích let. Z tohoto agitačního textu vybírám pouze několik úryvků: „... *XII. sjezd Komunistické strany Československa bude jednat o době, ve které vy uskutečníte své sny – i sny, o kterých přemýšleli dlouhá léta nejlepší synové a dcery dělnické třídy i celé lidské společnosti. Být stále a lépe připraven k plnění blízkých i dalekých úkolů – to je teď nejdůležitější pionýrské poslání. ... Buďte připraveni pomáhat své socialistické vlasti, věnovat jí všechny své síly v rozhodném okamžiku! ... UČTE SE OD KOMUNISTŮ! Seznamte se s prací delegátů XII. sjezdu strany, pobesedujte s členy brigád socialistické práce! Zamyslete se nad výsledky sjezdu! ...*“ Desátým číslem informace o Sjezdu nekončí, aktualizace se objevuje i v jedenáctém čísle.

⁸⁶Z množství dopisů plných entuziasmu vybírám následující od Hynka Pecha z 9.B ZŠ Turnov-Maršov: „*Ze čtyř povolání, která nám uvádíte, jsem se rozhodl pro hornictví. Vybral jsem si je, protože se mi to líbí. Učím se dobře. Na vysvědčení mám jedničky a dvojky, což je hlavní důvod, proč mě příbuzní a kamarádi od mého úmyslu zrazují. Já však neustoupím. Hornictví potřebuje chytré lidi, poněvadž mechanizační prostředky musí být ovládány nejen rukama, ale i mozky. Po třiletém učení chci na hornickou průmyslovku, případně i na vysokou báňskou školu, jestliže mi můj budoucí závod studium umožní ...*“

Vedle úzké spolupráce s Pionýrem se často objevuje snaha o podporu a propagaci dělnických povolání. Například ve třetím čísle nacházíme hned dva takové články. První s názvem Budoucnost patří Jiřinám nás seznamuje s Jiřinou, která se i přes nesouhlas rodičů rozhodla pracovat v JZD jako agronomka. Posléze ve druhém článku se Martin, opět přes odpor rodičů, rozhodl vyučit z lásky k přírodě horníkem (článek Martin má rád přírodu).

Další ze článků o dobrých vztazích mezi komunistickými státy vyšel na druhé stránce pátého čísla s názvem Mio amigo Checo. Článek se věnuje nově vzniklému komunistickému režimu na Kubě (revoluce na Kubě proběhla na konci padesátých let) a tomu, jak čeští odborníci pomáhají Kubáncům rozvíjet průmysl.

V ABC nevycházely pouze články věnující se současné situaci ve světě, pozornost byla věnována i historii. Jedním z velmi zajímavých a velmi rozsáhlých článků (vycházel od desátého čísla) je text od Vladimíra Kokošky s názvem Operace Paperclip, což byl projekt americké armády na konci druhé světové války na převezení předních německých vědců do USA, v té době pracujících pro Třetí říši. Text se věnuje především postavě tehdy ještě žijícího Wernhera von Brauna, jednoho z nejuznávanějších raketových konstruktérů. Článek je pochopitelně laděn v protinacistickém duchu, ale i Spojené státy americké a Velká Británie jsou vykresleny jako bezmála spojenci Německa v tom smyslu, že se rozhodli raketový výzkum podporovat a umožnili německým vědcům práci na americkém území a tím i beztrestnost za válečné zločiny.

3.2.3.4 Literatura

Jak je možné dočíst se v tiráži hned na prvních stránkách, časopis ABC byl opravdu důsledně rozdělen na několik tematických částí, z nichž každou zaštiťoval jiný odborník. Jednalo se o následující tři sekce: technika – Vlastislav Toman, přírodní vědy – prom. biolog Karel Dunda, zpravodajství – Jan Šimáně.

Do časopisu v této době přispívala i velká řada externistů, kteří poskytovali záruku odborně a přesně zpracovaných článků. Z velkého množství jmen vybírám například J. Drobníka, CSc., z Biofyzikálního pracoviště Přírodovědecké fakulty University Karlovy, který pro ABC napsal článek s názvem Proč se život měnil?, ve kterém se zabýval vývojem organismů, nebo Inž. Arch. Václava Hájka a Inž. Arch. Jaroslava Křelínu, kteří pro ABC vytvořili kurs Stavíme si sami.

Vedle těchto odborníků se objevuje druhá skupina autorů, v případě kterých nebyly uváděny akademické tituly, ale jiná vyznamenání (např. Milada Rampasová – nositelka vyznamenání Za vynikající práci, ved. redaktorka časopisu Vedoucí pionýrů a autorka výše zmiňovaného článku Tři kroky vpřed!), kteří se nejčastěji stávali autory propagandistických článků.

Co se týče literatury, objevuje se v každém čísle tohoto ročníku alespoň jedna povídka, většinou vědeckofantastického, případně dobrodružného zaměření. V prvním čísle jde o povídku s názvem Smysl života (napsal Vlastislav Toman). Ve druhém čísle nacházíme povídku s detektivní zápletkou s názvem Případ skoro detektivní (napsal Jan Čerovský), ve třetí povídce Červené bobulky (napsal Jan Čerovský), ve čtvrté povídce Konec světa (Z deníku smolaře) napsal Jiří Růžička. V pátém čísle vyšly dvě povídky, první od slovenského autora Júliuse Somory s názvem Mača z Furkoty, druhá s názvem Noční hlídka od Vlastislava Tomana.

V sedmém čísle lze opět nalézt dvě kratší dílka, prvním byla povídka Tajemná noční světla od Miroslava Moudrého, tím druhým dobrodružný příběh Požár v tajze, autor bohužel není uveden, objevuje se pouze informace, že o překlad se postaral -du-. V osmém čísle vyšla další povídka, u které nebyl uveden autor, název byl Panchův žralok.

V devátém čísle začala v ABC vycházet povídka na pokračování, kterou bylo možno vystříhnout a složit jako knížku. V tomto případě šlo o poměrně známého autora povídek pro mládež Františka Omelku, příběh měl název Štafeta.

Desáté číslo je, co se týče literárních příspěvků, neobvyklé tím, že vedle klasické povídky (viz předchozí odstavec) vyšla v ABC biografie známého českého číšníka Bertolda Harryho Reimana s názvem S šejkrem v ruce do světa. Reiman byl mistrem míchání koktejlů, ovšem zajímavé na tom bylo to, že se specializoval na nealkoholické míchané drinky, proto například i v ABC v roce 1960 vycházely recepty na jeho míchané nápoje.

Do jedenáctého čísla přispěl svou povídkou s názvem Už aby bylo jaro! sovětský spisovatel Michail Larkin, v jedenáctém vyšlo pokračování Reimanova životního příběhu pod názvem S šejkrem v ruce do světa.

Z tohoto výčtu beletrie, která vyšla v ABC v tomto ročníku je zřejmé, že se nejednalo o žádná velká literární díla, jak rozsahem, tak kvalitou. Šlo spíše o

kratší povídky, které pro ABC vytvořili členové redakce. Jejich charakter nebyl často ani tak moc zábavný, jako spíše výchovný, případně vzdělávací. Hrdiny těchto příběhů se často stávali členové Pionýru, děti na táborech apod.

I v tomto ročníku se setkáváme s Jiřím Felixem, známým zoologem, který od sedmého čísla opět začal psát články o zvířatech. Jednalo se následující články: Dvě langury (sedmé číslo), Postrach džungle (osmé číslo), O krokodýlech (deváté číslo).

Zajímavostí je, že ve dvanáctém čísle se objevil článek, který přímo pro ABC napsal anglický archeolog Bernard Orna. Do časopisu tedy čas od času přispívali i západní odborníci.

3.2.3.5 Grafická a výtvarná stránka

Vzhled ABC se za pět let mnoho nezměnil, časopis byl stále kolorován pouze v kombinaci jedné až dvou barev. V některých článcích se však objevují i celobarevné ilustrace. Nechybí ani velké množství fotografií, jejichž užití je v případě technických článků pro dobrou dokumentaci nevyhnutelné.

Za nejvýznamnějšího ilustrátora ABC lze v tomto ročníku považovat Nepraktu, který se podílel na ilustraci velkého množství článků, stejně jako mu vycházely i obrázkové příběhy a vtipy. Co se týče vedoucích pozic, za grafickou úpravu byl zodpovědný Sláva Jílek, fotoreportáže vytvářel Míla Kocar.

Vedle rozsáhlejších obrázkových příběhů, kterých v tomto ročníku moc nebylo, se v časopise objevují kratší vtipy, často s nadpisem *Ze zahraničního humoru*. Bohužel často není uvedeno, odkud byly dané kresby převzaty.

Na zadní straně prvního čísla sice chybí obrázkový příběh, ale objevuje se zde krátká povídka jako úvod k obrázkovému příběhu, který začal vycházet od druhého čísla. Jednalo se o vyprávění o dobrodružství pěti dětí s názvem *Robinsoni*.

3.2.3.6 Shrnutí

Jak cena, tak periodicita vycházení zůstala nezměněna (ABC v této době vycházelo jednou měsíčně). Vedoucím redaktorem byl Vlastislav Toman.

Velmi kladně hodnotím snahu redakce o zpětnou vazbu od čtenářů. V osmém čísle například byla uveřejněna velká anketa, která si kladla za cíl zjistit, které rubriky jsou mezi čtenáři nejoblíbenější, jaká témata článků jsou nejpopulárnější a

pochopitelně se objevila i otázka, jak ABC pomáhá dětem v činnosti jejich pionýrského kolektivu.

ABC také pravidelně pořádalo srazy se čtenáři, například v tomto ročníku se jednalo o VIII. čtenářský sraz ABC pro hlídky na ochranu přírody v zámeckém parku Lednice.

Velmi typické byly pro ABC v této době soutěže na pokračování (např. s ČSA), stejně jako snaha o zakládání nejrůznějších klubů, ať už v rámci Pionýra nebo ne.

Co se týče literatury, ABC nikdy nebylo časopisem, který by se specializoval na literaturu, proto nezbyvá než konstatovat, že v časopise se sice literatura objevuje (výhradně beletrie), jedná se o dobrodružné, vědeckofantastické žánry, které plně odpovídají zaměření časopisu, ovšem nad jejich kvalitou lze polemizovat. Nabízí se myšlenka, zdali si ABC, vzhledem ke svojí popularitě, nemohlo dovolit angažovat i renomovanější autory, případně otiskovat i zahraniční literaturu.

Pokud se zaměříme na otázku ABC a politiky, nelze si nevšimnout, že časopis byl velmi silně provázán s Pionýrkou organizací. Pionýři měli vlastní rubriku, oddíly byly považovány za nedílnou součást života každého čtenáře a byli zmiňováni ve velké části článků a soutěží.

Vzhledem k tomu, že se v této podkapitole jednalo o rok 1962, očekávala jsem větší uvolnění poměrů, více zahraničních autorů (i kdyby se nemělo jednat o literáty, ale o vědce), jako tomu bylo například v Mateřídoušce v šedesátých letech.

Poslední důležitou změnou, ke které došlo od předchozího zkoumaného ročníku, je vznik nové přílohy časopisu, která měla název ABC do kapsy.

3.2.4 Ročník 12 (od 14. září 1967)

3.2.4.1 **Obsah**

Není překvapivé, že v ABC převažují články technického rázu. Vedle nich se však v časopise setkáváme i s historií, literaturou a dalšími vědami.

Nechybí samozřejmě známé rubriky, jako Kolem světa, ABC pro děvčata, Slovo redakce. Objevují se i nové rubriky, jako například Poradna ABC, která vycházela nepravidelně.

Pro časopis ABC byly v této době velmi typické tematické seriály, kterým se redakce časopisu věnovala například i v průběhu celého ročníku, většinou ve spojitosti se soutěžemi (viz pododdíl Politika a ideologie).

Další typickou částí ABC byly články informující o dění u nás i ve světě, tak trochu dětské noviny. Tyto články se týkaly převážně informací pro čtenáře o plánovaných srazech, o tom, co se děje v jednotlivých pionýrských oddílech, případně o dětech jinde ve světě. Ukázkovým příkladem by mohl být článek s názvem Pod námořní vlajkou NDR od Jana Šimáně, který přinášel informace o tom, že čtenáři německého sesterského časopisu Technikus navštívili Československo.

Ani v tomto ročníku ABC nechybí nejrůznější cestopisy. Jedním z nich je například článek s názvem Kamenná galerie na břehu Kirgizského moře, článek o petrohradském Petrodvorci s názvem Park plný fontán v devátém čísle, případně v témže čísle článek s názvem Pohled do maliské vesnice.

Poněkud jiným cestopisem je text s názvem Včera turisté, dnes tanky od Vladimíra Voldřicha z jedenáctého čísla, který vypráví o autorově cestě na Sinajský poloostrov. Cestopis byl uveřejněn v reakci na jednu z Arabsko-izraelských válek.

Cestopisů začalo s postupem času vycházet stále více, zhruba od poloviny ročníku se minimálně jeden objevoval v každém čísle.

Zajímavým zpestřením mohl být rozhovor s Václavem Neckářem, který vyšel ve dvanáctém čísle.

3.2.4.2 Tvoření

Plánková příloha časopisu ABC byl název nové části časopisu, kde byly na jedné stránce uveřejňovány návody na nejrůznější věci k sestrojení, od padáčku až po ponorku Nautilus.

Tato příloha se objevovala na začátku každého čísla, ovšem i na jeho konci vycházela několikastránková příloha s množstvím vystřihovánek a návodů.

Všechny tyto speciální přílohy začaly být také tištěny na tvrdých čtvrtkách.

3.2.4.3 Politika a ideologie

Velká část soutěží pořádaných pod hlavičkou ABC trvala celý jeden ročník. Vedle klasických soutěží, v rámci kterých se vyhrávají hmotné ceny, ABC mělo i vlastní typ soutěží, například v tomto ročníku se jednalo o soutěž s názvem 20 000 mil kapitána Nema, ve které čtenářské kluby plnily nejrůznější úkoly, odměnou za jejich splnění nebyly jen věcné ceny, ale především čestné tituly a Kapitánský patent.

To, co mi na těchto soutěžích přijde nejzajímavější a je pravděpodobně i jedním z důvodů velké popularity ABC, jsou právě ony zmiňované kluby. ABC mělo v této době založeno tři kluby, kam se čtenáři mohly přihlašovat, a to Gagarinská raketová posádka (čtenáři se zájmem o techniku), Kolumbovská hlídka ochrany přírody (čtenáři se zájmem o přírodovědnou a ochranářskou činnost) a Dívčí klub robinzonek. Členové klubů mohli zakládat tyto kluby a přihlašovat se do soutěží pořádaných ABC, přičemž povoleno bylo přihlašovat se i dalším pionýrským kolektivům.

Avšak oproti předchozím zkoumaným ročníkům zde chybí větší množství informací z politiky. Jedním ze svátků, na které se však nemohlo zapomenout, bylo 50. výročí Velké říjnové socialistické revoluce. U této příležitosti vyšel v ABC dvojstránkový článek o sovětském inženýrovi Viktoru Ivanoviči Burjabinovi, který na československé Jawě projel všemi sovětskými republikami. Přestože tedy článek u příležitosti VŘSR vyšel, měl spíše podobu cestopisu, a proto se nelze ubránit pocitu, že uvolnění konce šedesátých let umožnilo ABC pojmout povinné oslavné články o socialistických výročích po svém.

V šestém čísle se objevuje speciální Mezinárodní kronika ABC, kde se dovídáme informaci čistě novinového charakteru: „*Druhá polovina října opět potvrdila vážnost mezinárodní situace. Spojené státy dále vystupňovaly svou agresi proti Vietnamu a zahájily zcela nepokrytě bombardování největších měst VDR. Na Středním východě není situace o mnoho lepší. Izraelská vláda znovu potvrdila svůj úmysl nestáhnout svá vojska z okupovaných arabských území a navíc zde došlo k vážným incidentům. ... Mírové úmysly potvrdil znovu Sovětský svaz, když Nejvyšší sovět SSSR 12. října uzákonil zkrácení doby základní vojenské povinnosti u různých druhů zbraní. ...*“

3.2.4.4 Literatura

Zajímavé je, že oproti předchozím zkoumaným ročníkům byla nyní velká část článků přebírána ze zahraničí (bohužel opět bylo povětšinou pouze uvedeno „podle zahraničních pramenů“ apod., případně byly uváděny zkratky jako NBI).

Ke konci šedesátých let v ABC přibylo literatury, a to zejména zahraniční. Lze se setkat s poměrně známými jmény, jako byl anglický romanopisec Wilkie Collins (povídka *Strašlivá postel*, první a druhé číslo). V prvním čísle bylo možné objevit i dalšího anglického spisovatele, a to Johna Mackwortha. Jeho příběh *Tajemný tank* (převyprávěl V. Kočák) vycházel od prvního čísla na pokračování.

I ve třetím čísle se ABC drželo v anglojazyčném duchu, vyšla zde povídka *Postrach gangsterů* od Carrola Mayerse. O tom, že anglická literatura byla v tomto ročníku ABC populární, svědčí i desáté a jedenácté číslo, kde se opět setkáváme s anglickou autorkou, v tomto případě dokonce s královnou zločinu Agathou Christie, které byl otištěn detektivní příběh na pokračování s názvem *Důkaz o vraždě*. Posledním anglickým autorem byl Cyril Hare (vl. jm. Alfred Gordon Clarke),⁸⁷ soudce a autor detektivních povídek, kterému ve dvaadvacátém čísle vyšel příběh s názvem *Tajemství ostrova Cary*.

Co se týče českých spisovatelů, v sedmém čísle se objevuje povídka od Ivana Foustka s názvem *Záhada Rudé planety*, ve dvanáctém povídka *Sblížení* od Františka Frice (tomuto autorovi vyšla povídka i v posledním čísle, s názvem *Poznamenaný*), ve čtrnáctém povídka Otakara Batličky s názvem *Uruguayské žertíky*. Otakar Batličkovi vyšla povídka i v patnáctém čísle, tentokrát měla název *Ohnivě znamení*, a v čísle jedenadvacátém s názvem *Odměna*. O tom, že byl Batlička populární, svědčí fakt, že i ve třiaadvacátém čísle mu vyšla povídka s názvem *Ctihodný Čan Lu Čao*.

Dalším tuzemským autorem byl Bohumil Jírek, kterému v sedmnáctém čísle ABC otisklo povídku *Sedm malovaných kohoutků*.

Četba na pokračování byla v tomto ročníku populární, jednou z posledních byl *Tábor smůly* – šlo o úryvky z knihy táborových vzpomínek Jaroslava Foglara. Tento příběh vyšel ve dvaadvacátém až čtyřiaadvacátém čísle.

Z dalších autorů jmenujme Earla Basinského, amerického autora, kterému ve třináctém čísle vyšla povídka *Druhý břeh*, nebo kanadského autora science fiction

⁸⁷https://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Gordon_Clark – stránka navštívena 24.6.2016

Alfreda Eltona van Vogta, kterému v patnáctém až dvacátém čísle vycházela povídka Přízrak z hlubin.

Velmi zajímavě působí povídka z devatenáctého čísla, která nese název Ještě jednou Sherlock Holmes, ovšem autorem není A. C. Doyle, ale ruský autor Ilja Varšavskij.

Mezi známými jmény se vedle členů redakce objevuje i Jiří Felix, kterému například v osmém čísle vyšel článek s názvem Fakíři a hadí kouzelníci.

3.2.4.5 Grafická a výtvarná stránka

V časopise se v tomto ročníku objevuje poměrně dost obrázkových příběhů, případně komiksů. Nechybí zde menší nepravidelná rubrika s názvem Z cizího humoru, se kterou jsme se setkali už v předchozích zkoumaných ročnících.

Jedním z menších, ale velmi populárních komiksů byl Pif, který vycházel i v tomto ročníku. Příběhy byly převzaty z francouzského časopisu Vaillant.

Druhým příběhem byl domácí komiks o raketové posádce ABC STRÁŽCI – RP 89A, tedy v podstatě o pionýrském oddílu. Autor není uveden, objevuje se pouze informace, že podle kroniky RP 89A Strážci kreslila Libka (vl. jm. Libuše Kovaříková).

Na poslední straně se neobjevuje komiks, ale nová rubrika s názvem Obrázková škola, v tomto čísle zaměřená na témata, která souvisela s hlavním článkem daného čísla (námořníci, lety do kosmu, ...).

Pokud bych měla zhodnotit grafickou úpravu ABC celkově, je nutné podotknout, že rozhodně přibylo barevných fotografií i mnohobarevných ilustrací. Časopis působil velmi přehledným dojmem a díky barvám a rozsáhlým a podrobným ilustracím i veseleji.

3.2.4.6 Shrnutí

Jednou z největších změn, ke kterým došlo za posledních pět let, bylo to, že časopis začal vycházet jako čtrnáctideník. Cena byla pravděpodobně proto snížena na 1,50 Kčs, stejně jako počet stran, v tomto ročníku jich bylo dvacet jedna. Pozici šéfredaktora i nadále zastával Vlastislav Toman.

Opět se objevuje velká snaha získat co největší zpětnou vazbu od čtenářů. Objevovaly se různé ankety, výzvy pro čtenáře, aby psali redakci, co se jim v časopise líbí a co by si ještě chtěli přečíst.

Co se týče literatury, ke konci šedesátých let velmi přibýlo zahraničních spisovatelů. Kupodivu drtivá většina zahraničních autorů otištěných v tomto ročníku ABC byla anglofonního původu. I v rámci domácí prózy došlo k posunu, kdy se na stránkách časopisu začala objevovat známější jména, především na poli dobrodružné a vědeckofantastické literatury.

Celkově se dá říci, že forma časopisu se ustálila, stal se přehlednější, rubriky měly stálé stránky, velmi kvalitně byla zpracována i grafická úprava.

Na závěr je nutné zmínit, že ubylo i politicky motivovaných článků, stejně jako výchovně-budovatelských textů, které byly pro ABC tak typické ještě před pěti lety.

3.2.5 Ročník 17 (od 15. září 1972)

3.2.5.1 Obsah

Sedmnáctý ročník se stal ročníkem velkých změn, pro ilustraci toho, co všechno se v ABC v tomto ročníku změnilo, jsem se rozhodla odcitovat větší část úvodního slova, které vyšlo hned na druhé straně prvního čísla a velmi přehledně ilustruje vše, co ABC do budoucna zamýšlelo: „*Naše loňská soutěž ‚věrných čtenářů‘, při níž jsme rozeslali na 45 000 aršíků obtisků, se současně stala největší anketou, jakou jsme kdy zkoumali názory našich čtenářů. Ve více jak 20 000 dopisech jste nám psali, co se vám na ábíčku líbí – i nelíbí. V drtivé většině jste pak potvrdili správnost našich plánů a změn chystaných pro tento, již sedmnáctý ročník ábíčka.*

A tak mu u nás v redakci říkáme ‚ročník splněných přání‘. Až si prolistujete těch čtyřicet stránek, na které se ábíčko rozšířilo, poznáte nejlépe, co se změnilo, co je nové, co lepší. O plánech některých rubrik si přečtete přímo v jejich úvodu, jiné novinky najdete postupně v příštích číslech.

Jen o jedné a významné novince vám chceme říci v tomto úvodním povídání: jsou to naše zvláštní přílohy, které jsme pojmenovali ‚dětka‘. To symbolické ‚d‘ ukazuje, že za původní ‚abc‘ nastupuje něco nového – dárky, drobnosti, doplňky...!

Budou rozšiřovat vaše možnosti si něco zhotovit, vyrobit, udělat, s něčím se zabývat, aniž si tak poškodíte časopis. A to bylo rovněž jedno vaše přání (nebo i kritika na dosavadní uspořádání ábíčka). ...“

Po tomto úvodu bych se chtěla zaměřit na jednotlivé kapitoly. První z nich se jmenovala Kdy, kde, kdo, co, jak, který, proč?, šlo o odpovědi na nejrůznější zajímavé otázky (např. Proč se levhartu říká panther atp.).

Další novou rubrikou byl Kalendář přírody. Objevovaly se v ní *střídavě kratší a delší návody, rady a náměty, čeho si v jednotlivých ročních obdobích všímat*. Na tuto rubriku navazovala Luciášova listárna, což nebyla klasická listárna, ale týkala se v tomto případě pouze dotazů přírodovědeckých.

Zájmové kroužky byla rubrika, která nejen pro pionýry, ale i pro další zájmové kroužky poskytovala tipy, čemu by se mohli v budoucnosti věnovat (např. agrogeografie).

ABC se vedle přírodovědných článků začalo více věnovat i historii, proto například v prvním čísle nacházíme rozsáhlý článek o plavbách mořeplavce Vasca de Gamy nebo ve třetím čísle článek o Gregoru Mendelovi, objeviteli prvních zákonů dědičnosti.

Zajímavá nová rubrika nesla název Poklady na dosah ruky. Čtenáři, kteří měli zájem o novinářskou činnost, sem mohli zasílat tipy na zajímavé objekty nebo přírodní úkazy ve svém okolí, a pokud se návrh ABC zalíbil, přijeli o dané lokality udělat reportáž a čtenáře vzali s sebou.

Dvojstrana věnovaná děvčatům se nazývala Z kuchyně dívčích přání a bylo tam možné nalézt veškeré informace pro dívky, od poradny přes módu až po vaření.

Jedněmi z posledních rubrik byly Můj koníček (seriál na pokračování věnovaný v tomto školním roce nerostům), Malá encyklopedie ABC a Pro kutily.

Nechyběla pochopitelně ani velká listárna, která vzhledem k popularitě časopisu neměla nouzi o dopisy. Na stejné straně vycházely i vtipy a nejrůznější „srandičky“.

Jediné rubriky, které si zachovaly svůj název, byly S ABC kolem světa, v níž redakce přinášela čtenářům nejrůznější zajímavosti ze světa a Obrazová škola, která vycházela na poslední straně.

Jeden z velkých seriálů byl nazván O zvířatech před objektivem a jednalo se o vyprávění Ing. Miliče Blahouta, malíře a výtvarníka, jehož velkou vášní, podle medailonku v ABC, bylo právě fotografování zvířat. Jeho fotografie dosáhly světového věhlasu a ocitly se i v Encyclopedia Britannica. Ve třetím čísle se vyprávění ujal jiný fotograf, a to Ota Šaffek, průkopník fotografování a filmování pod vodou. Tyto seriály většinou nevycházely po celý jeden ročník, ale různě se obměňovaly. Dalším seriálem byla například série článků o koních a jejich využití.

Vedle těchto rubrik nechyběly pochopitelně ani soutěže o věcné ceny, jednou z nich byla například soutěž o cestu do Zwingeru v Drážďanech s Čedokem.

3.2.5.2 Tvoření

Poprvé (jak je uvedeno i v úvodu) se v rámci ABC objevily vystřihovací papírové modely, které se později staly jednou z charakteristických a zároveň nejoblíbenějších částí časopisu. V prvním čísle se jednalo o model historické lokomotivy M 112.002 z roku 1880. Vedle tohoto papírového modelu byly podle slov redakce součástí i nažehlovací obtisky, které se v archivu Národní knihovny nedochovaly.

V dalších číslech bylo možné v „děčku“ nalézt například brožurku rad a návodů k cestování, další vystřihovací a slepovací modely různých strojů i staveb, stolní a společenské hry ad.

„Děčka“ byla poskládána tak, že v podstatě tvořila druhý obal časopisu, a proto bylo velmi lehké je vyjmout a nepoškodit při tom časopis. Na počátku vycházel Atlas ABC, například v prvním čísle se jednalo o rasy koček, které bylo možno vystřihnout a založit. Na posledních stranách nacházíme pak výše zmiňované papírové modely.

Kromě vystřihovánek nechyběly u návodů ani podrobné popisy nejrůznějších strojů, které do detailu popisovaly fungování vlaků atp.

Zajímavostí je, že na stránkách „děčka“ se objevovaly i reklamy na nejrůznější zboží, například ve čtvrtém čísle na tranzistorový radiopřijímač Tesla a pomazánku Nugeta.

Vedle všech těchto vystřihovánek se v ABC objevovala celá spousta materiálů, které bylo možné vyjmout, nejčastěji vycházely uprostřed časopisu a šlo mezi

nimi nalézt například Směrnice pro XIX. ročník Soutěže technické tvořivosti mládeže v ČSSR pro školní rok 1972 – 1973 atp.

3.2.5.3 Politika a ideologie

Pionýrská organizace získala v tomto ročníku vlastní rubriku nazvanou Kompas pionýrských kolektivů. Na této dvojstraně našla vedle tradičních hlášení o srazech a událostech ze života pionýrů své místo i dvouletá čtenářská hra, která byla vyhlášena v prvním čísle. Nesla název Nové dva roky prázdnin. V tomto roce už se podle informací uvedených v úvodu vůbec nepočítalo s tím, že by se hry mohli zúčastnit jiné zájmové oddíly než pionýři, poněvadž všichni, kdo se chtěli zapojit, museli být členy Socialistického svazu mládeže, případně se museli přihlásit k evidenci nejbližší pionýrské skupině a slíbit, že *budou usilovat o to, aby co nejdříve se stali pionýry.*

V pátém čísle se na straně osm objevuje informace o tom, že oficiálně vznikl první pionýrský oddíl ABC ze šesti pionýrských zájmových klubů, které vytvořily ve skupině Višňovka Pardubice oddíl.

V časopise se sice čas od času objevovala různá hesla, jako například „Zdravíme 25. výročí Vítězného února!“, na druhou stranu se ale nedá tvrdit, že by se tam objevovalo o mnoho víc. V tomto směru lze potvrdit, že na počátku normalizace se ABC neobjevovalo takové množství článků o politice, jako tomu bylo v padesátých letech.

3.2.5.4 Literatura

Jednou ze staronových rubrik literárního zaměření, která se objevila v tomto roce v ABC, je Knihovnička. Jednalo se o příběhy, které byly tištěny tak, aby si je čtenáři mohli jednoduše vystříhnout a postupně svazovat, až jim vznikla knížka. V prvním čísle vyšla povídka na pokračování od irského spisovatele Charlese Levera s názvem Kluk z irských močálů.

Vedle knihovničky v ABC nechyběly ani další kratší povídky. V prvním čísle vyšla takto povídka Fáika a Fáiza jako ukázka z knihy Bohumila Procházky Lovy na mešity. Ve druhém čísle se opět setkáváme s autorem, který byl v ABC velmi oblíbený, jednalo se o Jaroslava Foglara. Tomu vyšly v tomto čísle dvě povídky – Vůně tamaryšku a Nevzdávej se! – jak bylo uvedeno na závěr, povídky původně vyšly v týdeníku Vpřed! r. 1947 pod pseudonymem D. Savigan.

Ve třetím čísle se objevily povídky od dvou různých spisovatelů. První s názvem Na lovu krabů byla od zoologa Jiřího Felixe, ta druhá s názvem Pokus s drakem od Julese Verna.

I ve čtvrtém čísle lze nalézt autory známé z předchozích zkoumaných ročníků. Otakaru Batličkovi vyšla povídka Starý obyčej a Františku Fricovi povídka s názvem Holubí peříčko.

Jiří Felix byl také jedním z populárních autorů, v pátém čísle mu vyšel článek s názvem Krasavice mezi zvěří, vedle toho v tomto čísle nacházíme i klasickou povídku, a to Případ divokého dítěte od Vladimíra Stárka.

V sedmém čísle se opět objevuje anglický spisovatel Cyril Hare, v tomto případě se jednalo o povídku A kde je závěť? V sedmém čísle vyšla i druhá povídka, a to Ludvíku Mühlsteinovi s názvem Útok na zamrzlém potoce.

Dvojstranu s povídkou o Spejblu a Hurvínkovi nazvanou Jak u Spejblů slavili Vánoce nacházíme v osmém čísle. Před samotnou povídkou nechybí krátký rozhovor s tehdejším spolupracovníkem Divadla Spejbla a Hurvínka Josefem Barchánkem.

V desátém čísle vyšla poměrně rozsáhlá povídka od Ivana Foustka s názvem Smrtelné uštknutí. Druhá, kratší, se jmenovala Neděle naší rodiny od Víta Špaňhela.

V jedenáctém čísle byly otištěny opět dvě povídky. První od Arnolda Zweiga měla název Velké pokušení, ta druhá od Otakara Batličky Oheň svatého Eliáše.

Dvě povídky na jedno číslo se staly standardem, proto i ve dvanáctém čísle nacházíme nejdříve povídku s názvem Sladká loupež od Zdeňka Salavy a posléze opět Spejbla s Hurvínkem, tentokrát se jednalo o povídku Spejbl na horách. Ve třináctém čísle vyšly povídky Naděje od Herberta Harrise a Poslední perla od Jaroslava Sváry.

V patnáctém čísle vyšla ukázka z knihy Objevení Sluneční země od Vlastislava Tomana, šéfredaktora ABC. Ukázka nesla název Bílá skála. Druhou povídkou v tomto čísle byla Volná sobota od Inky Orlické. Zuzana Mazáková byla v šestnáctém čísle autorkou první povídky s názvem Případ rozřešila „tygřice“. Druhý příběh od Zdeňka Salavy nesl název V podezření byla fantazie.

V sedmnáctém čísle se setkáváme se zahraničním autorem, v tomto případě se jednalo o B. Zubavina. Jeho povídku Poslední cesta T34 volně převyprávěl M. K.

Druhá povídka z tohoto čísla se jmenovala Úryvky z deníku a jednalo se o ukázkou z knihy Deníky dětí (šlo o soubor zápisků a deníků z koncentračních táborů).

Po delší odmlce vyšly ve dvacátém čísle opět dvě povídky. Delší s názvem Poselství od Václava Šorbela, druhá nesla název Jeho první let (přeložil a upravil Kamil Adamec). V jedenadvacátém čísle se objevují povídky s indiánskou tematikou. První napsal Vadimír Hulpach a jmenovala se Sunka čakan. Druhá od Dr. Václava Šolce se jmenovala Nakrčený mokasín.

Ve dvaadvacátém a třiaadvacátém čísle vyšla pouze jediná povídka, a to Šištičky od Vlastislava Tomana. V posledním, čtyřiaadvacátém čísle vyšla rozsáhlá povídka s názvem Proměna Jima Perkinsona od Jaroslava Foglara.

Jak je zřejmé z tohoto přehledu, povídky se objevovaly v ABC poměrně pravidelně. Občas se však stávalo, že v některých číslech nevyšla ani jedna.

Velká část materiálů byla stále přebírána ze zahraničí, bohužel stejně jako v předchozích zkoumaných ročnících se většinou dočítáme pouze to, že článek byl zpracován podle zahraničních materiálů.

3.2.5.5 Grafická a výtvarná stránka

V tomto ročníku ABC mnoho obrázkových příběhů nebo komiksů nevycházelo. Jedním z tradičních komiksů byl francouzský Pif.

Druhým komiksem, který také vycházel v ABC už roky, byli Strážci. Tento velmi oblíbený komiks o pionýrském oddílu nazvaném Strážci vycházel na jedné z posledních stran časopisu, před „děčkem“, případně na poslední, obalové straně.

Objevují se také tři nové komiksy. První byl krátký příběh na začátku ABC o pionýrech, bohužel bez názvu, ani autor nebyl uveden. Druhý se jmenoval Příhody rytíře Vítka, ovšem i zde autor chyběl. Posledním byl Tiki-Tom kontra Bob Puškvorec (autor neuveden). Všechny tyto tři komiksy se objevovaly v ABC nepravidelně a neměly vysokou periodicitu.

Od dvacátého čísla začal v ABC vycházet obrázkový příběh na pokračování o Řádu německých rytířů. Příběh začíná Toruňským mírem r. 1466. Nesl název Kopernik a Jeroným, jak autor textu, tak autor kresby bohužel nebyli uvedeni.

3.2.5.6 Shrnutí

V tomto ročníku došlo zatím k největším strukturálním změnám, jaké časopis ABC uskutečnil ve své historii. Časopis stále vycházel jako čtrnáctideník, ovšem

jeho rozsah byl nyní čtyřicet stran, přičemž za připomenutí stojí, že původně vycházel jako měsíčník s dvaatřiceti stranami. To vše hovoří o velké popularitě ABC mezi čtenáři. Cena byla zdvojnásobena na 3 Kčs. Šéfredaktorem i nadále zůstával Vlastislav Toman.

Co se týče obsahu, za největší událost lze určitě označit zavedení „děček“, která si podle ohlasů uveřejňovaných na stránkách ABC ihned získala obrovskou oblibu. Většina rubrik byla přepracována, vzniklo mnoho nových, přesto lze říci, že po stránce obsahové styl článků a jejich zaměření zůstalo nezměněno.

ABC se stále snažilo o vzájemnou interakci se čtenáři a velmi často uveřejňovalo nejrůznější ankety, přičemž zpětná vazba měla redakci umožnit, aby otiskované články co nejvíce odpovídaly zájmu čtenářů. Zajímavým projektem tohoto typu byly i reportáže, které redakce jezdila psát o zajímavých objektech nebo přírodních úkazech na popud vlastních čtenářů, kteří posílali dopisy s tipy.

Pokud se zaměříme na projevy politiky na stránkách ABC, je nutné uznat, že přestože se v časopise čas od času objevovaly určité zmínky, nevznikaly už rozsáhlé články o sjezdech komunistické strany atp. Přestože jsme se časově octli na počátku normalizace, kdy například v Mateřídoušce došlo k opětovnému utužování poměrů.

3.2.6 Ročník 22 (od 9. září 1977)

3.2.6.1 Obsah

ABC před pěti lety prošlo velkou řadou změn a část z nich se týkala i uspořádání rubrik. Co se týče ročníku 1977/78, lze více méně potvrdit, že velká část z nich zůstala zachována, a to jak názvem, tak po stránce obsahové. Zde přináším přehled rubrik, které jsou nám známy už z předchozích zkoumaných ročníků: Kdy, kde, kdo, co, jak, který, proč?, Můj koníček – moje záliba, Z kuchyně dívčích přání a Kolem světa.

Novou rubrikou je Kalendář mladého přírodovědce, který ale svou náplní dosti připomíná Kalendář přírody, který vycházel před pěti lety. Další novinkou jsou Čtyři strany pro techniky, ale ani v tomto případě se nejedná o úplnou novinku. V časopise s technickým zaměřením se podobná rubrika objevuje vždy, pouze název procházel změnami. Na Čtyři strany pro techniky navazuje Receptář

modeláře a kutila. Obojí stránky plné tipů a triků jak sestavit nejrůznější věci, jaké u toho používat nástroje atp.

Změnou prošla rubrika Haló, zde redakce, která začala kromě dopisů, dotazů a oznamovatele přinášet i větší množství hádanek, soutěží a také informace o knihách, filmech, výstavách atp.

Vedle všech těchto rubrik byl časopis samozřejmě plný všech možných delších i kratších článků, jejichž zaměření bylo rovnoměrně rozděleno mezi vědu a techniku.

3.2.6.2 Tvoření

Co se týče oblíbených „děček“, objevují se v tomto ročníku téměř v nezměněné podobě. Stále byla svázána v časopisu ihned po obalu, což usnadňovalo jejich vyjmutí, a jednalo se momentálně o celkem šest listů A4. Na těchto čtvrtkách bylo možné nalézt jednak Atlas ABC, který každých čtrnáct dní přinášel kartičky s nejrůznějšími druhy zvířat, které bylo možné vystříhnout a založit, stejně jako papírové modely (např. Sputnik 3, sovětský těžký tank IS-3 atd.), ale i praktické pomůcky, jako byly třeba nejrůznější metry atp. V ABC jako příloha dokonce vycházely i gramofonové desky, bylo tomu tak ve dvanáctém čísle.

Zajímavé je, že na těchto tvrdých stránkách se poměrně často objevovaly i reklamy nejrůznějšího druhu, od inzercí Nakladatelství dopravy a spojů, n. p., na jejich technické tituly přes osvětové články typu „Co možná nevíte o spotřebních družstvech“ po upoutávky na nové receptury knedlíků v prášku.

V některých číslech se objevují pevné čtvrtky i uprostřed, nejedná se o klasická „děčka“, většinou šlo o komerční přílohu, která jednak přinášela čtenářům vystřihovanky, zároveň se však jednalo o propagaci produktů. Například v devátém čísle takto zasponzorovala osm stran Česká státní spořitelna.

3.2.6.3 Politika a ideologie

Silná provázanost ABC s pionýrskou organizací není ničím novým, hned v úvodním slově prvního čísla se dočítáme: „*Chtěli bychom také společně s vámi – pionýry a pionýrskými pracovníky – splnit všechny úkoly, které nám stanovila II. celostátní konference pionýrských pracovníků v červnu t. r. a jež nám přinese i II. sjezd SSM.*“

ABC se dlouhodobě aktivně podílelo na podporování pionýrských oddílů, hlavní platforma pionýrské organizace v ABC byla nazvána Kompas a zmiňovala jsem se o ní už v předchozím zkoumaném ročníku (v tomto ročníku byla rubrika přejmenována na Pionýrský kompas).

U příležitosti šedesátého výročí Velké říjnové socialistické revoluce začal v ABC vycházet seriál o zajímavostech ze SSSR. Například v prvním čísle se objevil článek nazvaný Lesní velmoc o těžbě dřeva v Sovětském svazu. Další podobný seriál byl nazván Stavby příští pětiletky a věnoval se vodohospodářským stavbám.

Podstatná část pátého čísla je věnována Říjnové revoluci. Objevují se články věnované jak technickému pokroku SSSR, cestopisy o zajímavých místech v SSSR nebo historické články o křižníku Aurora. Na druhou stranu je nutné uznat, že většina těchto článků, i když vyšla u příležitosti komunistické revoluce, se zcela věnuje vytyčeným tématům a nikterak nenarušuje koncept časopisu.

3.2.6.4 Literatura

Redakce se v tomto ročníku rozhodla nezařadit román na pokračování, aby tak získala stránky navíc, na kterých začala uveřejňovat dobrodružně historický seriál o palných zbraních a jejich vynálezcích. Na druhou stranu redakce přislíbila poskytnout větší prostor povídkám (i na pokračování).

Prvními povídkami, které vyšly v ABC v tomto ročníku byly Máme doma strašidlo od Romany Anděrové a Noční nosorožec od Otakara Batličky. Povídka na pokračování, která začala vycházet v prvním čísle, byla od Ondřeje Neffa a jmenovala se Jak jsme se bránili raketovými zbraněmi. Vycházela až do třetího čísla.

Ve druhém čísle vyšla vedle povídky na pokračování pouze jedna další rozsáhlejší povídka s názvem Ti, kteří čekají od autora sci-fi povídek M. Moravce. Ve třetím čísle se objevuje povídka ze života zvířat o soužití s dvěma hyenami s názvem Tufi a Mavi, napsala Jiřina Bílková. Ve čtvrtém čísle se poprvé v tomto ročníku setkáváme se zahraničním spisovatelem, byl jím spisovatel Yves Mansier, kterému byla otištěna povídka V džungli Amazonky. Druhou povídkou v tomto čísle byl příběh s názvem Obraz Morany, autor nebyl uveden.

Povídka na pokračování od šéfredaktora ABC Vlastislava Tomana vyšla v pátém a v šestém čísle, nesla název První stádo. Druhá povídka v tomto čísle se jmenovala Nejenom lež má krátké nohy a napsal ji Václav Svěch.

Další nová povídka se objevila až v sedmém čísle a nesla název Vzdušný přepad. Napsal ji autor, který publikoval už v předchozím zkoumaném ročníku – Ludvík Mühlstein. Druhou povídku s názvem Štětináček napsal Josef Hroch.

V osmém čísle vyšla povídka s názvem Duchové baribangových květů, napsal ji Jaroslav Fencl. I v tomto čísle však nechyběla povídka druhá, tentokrát se jednalo o sci-fi od Jaroslava Kočí s názvem Tech-Ekol v akci. V devátém čísle se opět objevuje povídka na pokračování, v tomto případě od Karla Bárty, nesla název Tajemství Sedlických jeskyň a vycházela až do jedenáctého čísla.

V tomto čísle sice vyšla ještě jedna povídka, nejednalo se však o dílo autora z povolání, nýbrž o čtenářskou povídku od Stanislava Černého s názvem Půlnoční příběh. Autorem povídky s názvem Zlá noc, která vyšla vedle četby na pokračování v desátém čísle, byl Jan Bošina. V jedenáctém čísle byla zakončena povídka Tajemství sedlických jeskyň, zároveň zde vyšla povídka druhá, s názvem Smrtný nepřítel, od Ing. Zdeňka Jagelského. Ve dvanáctém čísle se objevují dvě povídky ze života zvířat, první s názvem Ten měl ale kliku od Václava Svěcha, druhá – Kačenka – od Karla Procházky. Ve třináctém čísle vyšla pouze jedna povídka, a to s názvem Odměna od Františka Frice.

Ukázka z knihy Věčně tajemné světy od Jiřího Andresky vyšla ve čtrnáctém čísle, příběh se jmenoval O Kulínkovi. Druhá povídka vydaná v tomto čísle se jmenovala Ještěrka v Červené strži, autorem byl Vladimír Stárka. V patnáctém čísle se objevuje pouze krátká povídka s názvem Čtenář od sovětského autora Vladimira Ščerbakova.

Smíření je název povídky od Jana Bošiny, která vyšla v šestnáctém čísle. V tomto čísle byla otištěna povídka i Jiřině Bílkové, nesla název Holubička Zuzanka.

Doposud nejrozsáhlejší, třístránková, povídka vyšla v sedmnáctém čísle Josefu Pohlovi, jmenovala se Čtyři ohně. V osmnáctém čísle se opět objevují dvě povídky, první od Vlastislava Tomana s názvem Akce P – jako pitomost, druhá s názvem Setkání v lesní samotě od Přemysla Pavlíka. V devatenáctém čísle byla

otištěna další povídka Ludvíku Mühlsteinovi, nesla název Chocholouši na E 14. Další povídka, Oheň v zahradce, byla od Mikuláše Moravce.

Příběh s exotickou tematikou Po stopách karibských legend vyšel ve dvacátém čísle, napsal Milan Komín. Ve stejném čísle se opět objevuje i Otakar Batlička, byla mu zde otištěna povídka Soubor draků. Šmudla je název povídky od Břetislava Boháče, která vyšla v jednadvacátém čísle. Druhá povídka z tohoto čísla se jmenovala Šelma z kotliny a napsal ji Ing. Zdeněk Jagelský.

Rozsáhlá čtenářská povídka s názvem Golem vyšla i ve dvaadvacátém čísle. Napsal ji Štěpán Unčovský. Heleně Škodové byla ve třiadvacátém čísle otištěna povídka Tajná vysílačka, Otakaru Batličkovi pak příběh s názvem Dvojitý nanuk.

Ve čtyřiadvacátém čísle vyšly na závěr celého ročníku opět dvě povídky. Ta první byla od Mikuláše Moravce a nesla název Planeta Vyhazov, druhá, od Ing. Františka Bureše, se jmenovala Setkání s murénou.

Už při letmém pohledu na povídky publikované v ABC je zřejmé, že oproti předchozím letům redakce změnila výběr žánrů. Stále sice vycházela klasická fikce, poměrnou část ale tvořily i povídky „ze života“, které se často týkaly zážitků daných autorů, například jejich setkání se zvířaty ve volné přírodě apod. Jako zajímavost lze uvést, že ve třináctém čísle vyšlo v ABC interview o knihách se spisovatelem vědeckofantastické literatury Ludvíkem Součkem.

Literatuře se ABC částečně věnovalo i v patnáctém čísle ve článku nazvaném Po stopách lovců mamutů, který vyšel u příležitosti výročí sto let od narození Eduarda Štorcha, známého českého spisovatele a archeologa.

3.2.6.5 Grafická a výtvarná stránka

V rámci komiksů nedošlo za posledních pět let k žádným velkým nebo zásadním změnám. První obrázkový příběh se objevuje hned na straně dva, jedná se o tři stripy bez rozsáhlejšího textového doprovodu, jejich obsah je čistě výchovně vzdělávací. Například v prvním čísle nabádá starší žáky, aby v prvních dnech školního roku poskytli pomoc prvňáčkům.

Druhým komiksem jsou zábavné příběhy o Pifovi (v ABC jako Pifík), které vycházely v ABC dlouhodobě. Třetím komiksem je už známý komiks o Tiki Tomovi a Bobovi Puškvorcovi, který vycházel v rubrice Pionýrský kompas.

Novinkou byl komiks s názvem Příběhy psané střelným prachem, o kterém jsem se zmiňovala už na počátku předchozího pododdílu v souvislosti s koncem

vydávání románů na pokračování. Komiks psal Vlastislav Toman, kreslil Miloš Novák. Poslední komiks, který vycházel na zadní obalové straně, byl nazván *Vzpouza mozků* a jednalo se o fantastické příběhy posádky hvězdoletu *Prométheus*. Napsal Václav Šorel, nakreslil František Kobík.

Nepravidelně se v ABC opět objevoval i komiks *Z paměti rytíře Vítka*, který vycházel ve spolupráci se strojírny ve Vítkovicích a komiks *Spoříněk* a jeho kamarádi, který se v ABC začal objevovat až ke konci ročníku.

Co se týče celkové grafické úpravy časopisu, v ABC rozhodně přibylo barevných fotografií, časopis už nebyl laděn do jedné barvy, která převažovala v daném čísle, ale každá rubrika získala svou vlastní grafickou úpravu, přesto dohromady celý časopis tvořil kompaktní celek.

3.2.6.6 Souhrn

Jak už bylo řečeno na počátku tohoto ročníku, časopis ABC prodělal velké změny už před pěti lety a v současné době spíše dodržoval dané schéma a nedocházelo v něm k žádným zásadním změnám. Šéfredaktorem byl stále Vlastislav Toman, cena byla 3 Kčs i rozsah nadále zůstával na čtyřiceti stranách. Za zmínku stojí, že tehdejší náklad byl 190 000 výtisků.

Z hlediska literatury je smutným zjištěním, že ABC přestalo vydávat romány na pokračování, na druhou stranu je nutné uznat, že literatura nikdy netvořila stěžejní část tohoto periodika.

Pokud se zaměříme na to, jak se politická situace projevovala na stránkách časopisu, může se to jevit jako překvapení, ale v obou ročnících ze sedmdesátých let, které jsem zpracovávala, k žádnému silnému prolínání politiky a časopisu ABC nedocházelo. Pochopitelně se připomínaly velké socialistické svátky, na druhou stranu tuto situaci nelze srovnávat například s padesátými léty.

Mezi nejpopulárnější části ABC rozhodně patřila „děčka“, kterým redakce věnovala poměrně mnoho prostoru, a komiksy, které také tvořily základní součást časopisu. Velká oblíbenost redakci umožňovala pouštět se do rozsáhlých projektů, článků a seriálů a dopomohla mu dosáhnout současného rozsahu i kvality.

3.2.7 Ročník 27 (od 10. září 1982)

3.2.7.1 Obsah

V posledních několika zkoumaných ročnících vždy na počátku prvního, zářijového, čísla nechyběl poměrně rozsáhlý úvodník, který seznamoval čtenáře se změnami, na které se mohou v daném ročníku těšit. V tomto ročníku úvodník chybí a už dle toho lze soudit, že časopis se stále přidržel konceptu zavedeného před deseti lety a k žádným zásadním formálním ani obsahovým změnám v něm nedocházelo.

Pokud se zaměříme se samotné rubriky, setkáváme se více méně se stejnými názvy jako v předchozích letech: Kdy, kde, kdo, co, jak, který, proč?, Kalendář mladého přírodovědce, Můj koníček – moje záliba, Z kuchyně dívčích přání, Haló, zde redakce a Kolem světa.

Nové rubriky se v ABC neobjevily v podstatě žádné, za staronovou lze označit rubriku Zadáno pro techniky, protože v jejím případě se rozhodně nejedná o novinku, pouze o upravení názvu jedné ze starších rubrik technického rázu.

Vedle těchto rubrik, které vesměs přinášely nejrůznější zajímavosti, informace, tipy a triky pro kutily apod., nechybí v časopise ani několik rozsáhlých článků a reportáží na nejrůznější témata a případně i seriál na pokračování, kterým byl v tomto ročníku například seriál Pravda o býčí skále, který pojednával o jeskyni u Adamova nebo Škola sdělovací techniky.

3.2.7.2 Tvoření

„Děčka“ se přesunula z obalových stránek doprostřed časopisu, což byl nepochybně chytrý krok, neboť při jejich vyjímání nedocházelo k absolutně žádnému poškození časopisu, naopak při jejich zařazování jako obalových stránek byla vždy nutně poškozena obálka ABC. Počet stránek „děček“ v jednotlivých číslech se lišil, vždy se jednalo minimálně o dva, nejčastěji o osm listů potištěných z obou stran.

Vedle vystřihovánek se v tomto sešitě objevovaly i doprovodné články k vystřihovánkám (např. k modelu Antonova AN-12 vyšel i dvoustránkový článek právě na pevných čtvrtkách „děček“). Vedle toho zde bylo možno nalézt i Atlas

ABC, který vycházel dlouhodobě, stejně jako Obrazová škola. Poslední částí „děček“ byl komiks, který vycházel na poslední straně.⁸⁸

V sešitu se i nadále objevovaly komerční přílohy, ve třetím čísle šlo například o přílohu Vaříme po celý rok od Tukového průmyslu, koncern Praha, který dětem přinesl několik stran receptů, nebo nejružnější vystřihovánky a pexeso od Sběrných surovin. Častým sponzorem příloh byla i Česká státní spořitelna.

V patnáctém čísle se jako příloha ABC opět objevila gramfonová deska, kterou vydalo ABC ve spolupráci s Vládním výborem pro bezpečnost silničního provozu.

3.2.7.3 Politika a ideologie

Na konci sedmdesátých let, stejně jako na počátku let osmdesátých, ABC věnovalo mnohem větší pozornost Sjezdům socialistické mládeže a různým jiným podobným událostem, které se konaly v průběhu školního roku. Na sjezdy bylo upozorňováno s velkým předstihem a opakovaně, zároveň z nich byly přinášeny rozsáhlé reportáže. Dá se tedy s nadsázkou prohlásit, že velká politika na stránkách ABC byla nahrazena politickou „malou“. Ovšem ani na sjezdy KSCŠ se nezapomínalo a hned ve druhém čísle se objevuje na obalu heslo „*Za splnění závěrů XVI. sjezdu KSCŠ, za šťastný život mladé generace*“.

Co se týče rubriky Pionýrský kompas, na počátku osmdesátých let už se zcela transformovala do podoby pionýrského hlasatele, vymizely z ní rozsáhlé soutěže, které dříve tvořily její základní část a byly nahrazeny reportážemi od pionýrských dopisovatelů a různými tipy pro pionýrské oddíly. Spolu se stranou dva tvořil Pionýrský kompas hlavní zdroj informací o politickém dění u nás a v SSSR.⁸⁹

U příležitosti úmrtí generálního tajemníka výboru Komunistické strany Sovětského svazu a předsedy prezidia Nejvyššího sovětu SSSR Leonida Iljiče Brežněva 10. listopadu 1982 vyšel v ABC rozsáhlý nekrolog bezmála přes celou

⁸⁸Bližší informace o tomto komiksu jsou uvedeny v pododdílu Grafická a výtvarná stránka.

⁸⁹Například ve čtvrtém čísle se oslavovalo šedesát let SSSR, u této příležitosti vyšly články Optimistická budoucnost SSSR, 15 zajímavostí z 15 republik SSSR ad. Podobné články vycházely ještě několik dalších čísel, neboť se upomínalo a oslavovalo průběžně po celý rok 1982. Většina těchto textů byla napsána dle klasického schématu a nepřinášela žádné nové informace, proto jsem se rozhodla je na stránkách této práce necitovat.

stranu dvě. Byl sestaven z projevu k sovětské školní mládeži v pionýrském táboře Artěk r. 1979. Na tento nekrolog navazuje v sedmém čísle informace na straně tři, že generálním tajemníkem ÚV KSSS byl zvolen Jurij Vladimirovič Andropov.

Tento ročník byl vůbec bohatý na nejrůznější události v životech nejvyšších představitelů komunistické strany jak v Sovětském svazu, tak u nás. V devátém čísle vyšel u příležitosti sedmdesátých narozenin Gustáva Husáka článek na straně dvě přibližující životní osudy tehdejšího generálního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta ČSSR.

O tom, že ABC bylo nesmírně populární, nelze pochybovat, jeho popularita byla ale natolik vysoká, že samotný časopis byl nositelem několika vyznamenání (jsou uvedena v tiráži každého čísla), která jsem se zde pro zajímavost rozhodla na konci tohoto pododdílu uvést, protože tento zábavně naučný čtrnáctideník byl *nositel vyznamenání Za vynikající práci, vyznamenaný zapsáním do Knihy cti ÚV SSM, čestným odznakem Julia Fučíka a zlatou medailí Pionýrské organizace Ernsta Thälmana*.

3.2.7.4 Literatura

Jak už bylo řečeno výše, formálně se toho v ABC za posledních pět let mnoho nezměnilo, proto, i co se týče literatury, vycházely na stránkách ABC v jednom čísle v průměru jedna až dvě povídky.

V prvním čísle šlo o povídku O rozbité baterce a jak jsme toho moc namluvili od Zbyňka Zavadila a povídku s názvem Premiant od Jana Holečka. Ve druhém čísle vyšla pouze jedna rozsáhlá povídka s názvem Vtip od Vlada Ríši. Ve třetím pak opět dvě povídky: Libero od Zdeňka Sálavy a Příliš pozdě od Jaroslava Fencla. Ve čtvrtém čísle vyšla povídka Dědův přebor od Petra Pavla a v pátém čísle nejdříve povídka Václavské hody od Josefa Hořánka, jako druhá pak další povídka o zvířatech s názvem Zabíječ od Vladislava Fencla.

Fenclovi vyšel příběh o zvířatech i v šestém čísle, měla název Cena levhartího kozichu. Vedle ní ještě vyšla povídka Jožátko od Aleny Bartošíkové. V sedmém čísle se setkáváme pouze s jednou povídkou s názvem Dopadli jak sedláci u Chlumce od Petra Stejskala, stejně jako v osmém čísle, kde vyšla povídka Vánoční zvonění od H. A. Horákové.

Příběh od Jaroslava Fencla se opět objevuje v devátém čísle, tentokrát s názvem Přemožitel Třínohého. Vedle toho lze v devátém čísle nalézt ještě

detektivní povídku od Petra Černého s názvem Případ rezavého ventilu. Aleně Lekovské vyšla povídka v desátém čísle, jmenovala se Panenka. Šéfredaktorovi ABC Vlastislavu Tomanovi pak povídka Konec Atlantického vlka v jedenáctém čísle. Stejně jako Toman i Ludvík Mühlstein přispíval do ABC v předchozích letech, v tomto ročníku ve dvanáctém čísle mu vyšla povídka Zachráněná strašidla. Ve třináctém čísle vyšel další příběh Jaroslava Fencla nazvaný Pláč horského lva a Boj s tajfunem od Vladimíra Hynka.

Více než za klasickou povídku lze příběh ze čtrnáctého čísla označit za jakési povídání o zvířatech (podobná povídání se objevovala už v předchozím zkoumaném ročníku). Napsal ho Jiří Siegelbauer a nazval Hledání. V patnáctém čísle se opět objevuje Jaroslav Fencl – povídka Noční host. Druhá povídka byla od Oldřicha Řezníčka a nesla název Požár. V šestnáctém čísle vyšla povídka Petra Vychodila s názvem Stíhač, zato v sedmáctém čísle vyšly povídky dvě, první od Václava Svěcha s názvem Výprask, druhá od Jaroslava Fencla nazvaná Člověk rozhodne.

Zbyňkovi Zavadilovi vyšla další povídka v tomto ročníku v osmáctém čísle, nesla název Podivná výprava. I v devatenáctém čísle se setkáváme se známými jmény, a to Ludvíkem Mühlsteinem, kterému byla otištěna povídka Únos, a Jaroslavem Fenclm, kterému vyšel příběh nazvaný Věčná loviště velrybářů.

Podle vyprávění Jiřího Maňáka volně zpracoval Václav Šorel povídku nazvanou Angličan, která vyšla ve dvacátém čísle, a v jednadvacátém čísle vyšla povídka Rudolfa Baudise nazvaná Zkáza balónu Kysibelka.

Náš les se jmenuje povídka z dvaadvacátého čísla od Petra Stejskala. Vedle ní vyšlo v tomto čísle ještě vyprávění Jaroslava Fencla s názvem Zachránci ošklivých. Předposlední povídka celého tohoto ročníku vyšla ve třiadvacátém čísle a jmenovala se Tisíc kilometrů na větroni a napsal ji Petr Vychodil a poslední povídka ve čtyřiadvacátém čísle se jmenovala Bronzová náušnice a napsala ji Alena Bartošíková.

Celkově se dá říci, že povídky v ABC se opět dělily na klasickou fikci a tak říkajíc povídání o zvířatech, nejlepším příkladem těchto příběhů jsou ty od Jaroslava Fencla, které se pokaždé týkaly zvířat, jejich ochrany, lovení, ohroženosti apod.

3.2.7.5 Grafická a výtvarná stránka

Jako první se opět setkáváme s krátkým výchovně vzdělávacím obrázkovým příběhem na straně dvě, který doposud nenesl název a odkazoval k zásadním událostem nadcházejících čtrnácti dní, případně upozorňoval na nadčasové problémy (např. v prvním čísle byl věnován Sjezdu socialistické mládeže).

Druhým příběhem byl zcela nový komiks s názvem *Éda a Béd'a*.⁹⁰ Další novinkou byl i historický příběh pojatý jako komiks s názvem *La aviadora* o příběhu první české pilotky. Vycházel na poslední straně „děček“. Napsal ho Rudolf Baudis a nakreslil Miloš Novák.

Nejrozsáhlejším komiksem byl tradičně ten, který vycházel na zadní obalové straně. V tomto ročníku se do ABC vrátili Strážci, tentokrát příběh nesl název *Kronika strážců*. Komiks psal Vlastislav Toman, kreslil František Kobík.

Zajímavé články o výtvarných tvůrcích ABC vyšly v sedmém až devátém čísle, nesly název *Spolutvůrci ABC I – III*. Přibližovaly jednotlivé výtvarníky, zároveň seznamovaly čtenáře s tím, jak se kreslil časopis ABC.

3.2.7.6 Shrnutí

K žádným zásadním změnám v ABC v sedmadvacátém ročníku nedošlo, jak po stránce strukturní, tak obsahové. Šéfredaktorem i nadále zůstával Vlastislav Toman, časopis měl 32 základních stran plus „děčka“, jejichž počet se mírně lišil číslo od čísla. Cena byla stále 3 Kčs.

Úroveň literatury a výběr žánrů zůstaly více méně na stejné úrovni, též jména autorů se často opakovala. Zároveň jsem v tomto ročníku nezaznamenala vůbec žádné zahraniční spisovatele, ani z Východního bloku.

Na stránkách ABC se sice objevilo větší množství politicky motivovaných článků, otázkou však zůstává, zdali bylo toto způsobeno silnějším tlakem na ABC, aby tyto články otiskoval, nebo jestli se jednoduše jedná o fakt, že v daném roce se „sešlo“ více politických událostí než v předchozích ročnících, které jsem zkoumala (např. úmrtí Brežněva).

Poslední zmínku bych věnovala akcím, které ABC pořádalo pro své čtenáře, jednalo se například o Den ABC v pražské zoo v září 1982. Aktivity ABC daleko

⁹⁰Autoři jsou uvedeni zkratkou BaPe, bohužel se mi nepodařilo zjistit, koho přesně měla tato zkratka označovat.

přesahovaly rozsah působnosti běžného časopisu a redakce jednak umožňovala svým čtenářům aktivně se podílet na chodu časopisu (otiskování čtenářských povídek, pionýrští dopisovatelé, ...), jednak pořádáním podobných akcí podporovala utužování vztahů se čtenáři.

3.2.8 Ročník 32⁹¹ (od 11. září 1988)

3.2.8.1 Obsah

Z hlediska obsahu v ABC stále nedocházelo k žádným zásadním změnám, nechyběly známé rubriky Kdy, kde, kdo, co, jak, který, proč?, Kalendář mladého přírodovědce, Můj koníček, moje záliba, Zadáno pro techniky, Haló, zde redakce, Kolem světa. Rubrika z Kuchyně dívčích přání byla přejmenována na Abecedu šikovných děvčat, obsah zůstal nezměněn.

Tyto rubriky pochopitelně doplňovalo i velké množství rozsáhlých článků a reportáží. ABC se hodně zaměřovalo na reportáže ze škol, pionýrských a zájmových oddílů apod. Kromě článků a reportáží se v ABC objevovaly i seriály, nevycházely sice celý jeden ročník, ale průměrně tři čísla. Za všechny vybírám například Tři diadémy SSSR, Tři návštěvy v ordinaci, Nové zbraně lovců zvuků.

Na jedné z posledních stran „děček“ vycházel pravidelně i celostránkový článek věnovaný historii, nejčastěji vybraným objevům na poli vědy a techniky.

3.2.8.2 Tvoření

„Děčka“, která byla stále umístěována doprostřed časopisu jako jeho vyjímatelná část, vycházela v nezměněné podobě. I nadále obsahovala Obrazovou školu ABC, Atlas ABC, vystřihovánky, nechyběl ani Redakční oznamovatel (objevovaly se zde dopisy od čtenářů, kteří sháněli kamarády na dopisování, případně nabídky a poptávky). Vedle toho zde bylo možno nalézt doplňující články k vystřihovánkám a další texty, které se do ABC nevešly. Na zadní straně vycházel komiks, nově se zde objevuje Technický atlas ABC (Atlas ABC byl tradičně věnován zvířatům).

V „děčkách“ nechyběly ani komerční přílohy, kterým jsem se podrobněji věnovala už v předchozích zkoumaných ročnících. V tomto ročníku ABC

⁹¹U tohoto ročníku chybí ve svazcích Národní knihovny číslo 22.

spolupracovalo například s Vládním výborem pro bezpečnost silničního provozu ČSR, Českou státní spořitelnou, Škodou Plzeň ad. Celkový rozsah „děček“ byl v tomto ročníku osm listů.

3.2.8.3 Politika a ideologie

Politika byla nedílnou součástí ABC i rok před Sametovou revolucí. Stejně jako provázanost s pionýrskou organizací, která v tomto roce pořádala celostátní setkání pionýrů v Hradci nad Moravicí. Zároveň se také uskutečnil IV. sjezd Svazu socialistické mládeže. O všech těchto událostech ABC pravidelně informovalo, byly součástí pionýrského obrázkového příběhu na straně dva apod. Základní dvojstranou, která sloužila pionýrům, byl známý Pionýrský kompas.

Hlavní platformou, kterou byly sdělovány informace o sjezdech komunistické strany nebo mimořádných událostech v zemi, se stala už před lety právě druhá strana časopisu. Zde se mimo jiné dočítáme o pětasedmdesátých narozeninách Gustáva Husáka, o zvolení Miloše Jakeše do funkce generálního tajemníka ústředního výboru Komunistické strany Československa atp.

Zajímavé je, že v podstatě ve všech předchozích zpracovávaných ročnících ABC připomínalo především významná výročí a svátky. Vzhledem k tomu, že vybrané ročníky zpracovávám po pěti letech, daná výročí se neustále opakují, avšak v tomto ročníku se veškeré podobně motivované články nevyskytují.

3.2.8.4 Literatura

Povídkám byla v ABC věnována dvojstrana, na níž vycházely jedna až dvě povídky. V prvním čísle to byla povídka od Evy Bešťákové nazvaná Plot a povídka Tak vidíš, tati od Miroslava Moravce. Ve druhém čísle vyšla pouze jedna povídka, a to s názvem Za vichřice do klubu fair play od Jaroslava Švadleny.

Klasická fikce se i v tomto ročníku střídala s vyprávěním ze života zvířat, případně o životních zážitcích nejruznějších osobností. Proto například ve třetím čísle nenajdeme ani jednu povídku, za jediné vyprávění podobné beletrii by se tak dalo považovat dvojstránkové Dobrodružství s delfínem od RNDr. Vojtěcha Turka, CSc.

Naopak ve čtvrtém čísle už povídka nechybí, jedná se o příběh od Zdenky Martinové nazvaný Loupež v sobolí zátoce. Stejně jako v pátém čísle, kde vyšla povídka Tajemství noční ulice od Milana Lajdara.

S velkým jménem české literatury se po dlouhé době setkáváme v šestém čísle. Jaroslav Foglar se v roce 1987 dožil osmdesáti let a u této příležitosti ABC vydalo jeho dosud nepublikovanou povídku Hledači záhadné věci.

V sedmém čísle vyšla jedna dvojstránková povídka od Radomíra Klabala nazvaná Orion. I v osmém čísle vyšla pouze jedna rozsáhlejší povídka nazvaná Jeskyně netopýrů, kterou napsal Jaroslav Fencl. S Milanem Lajdarem se setkáváme i v devátém čísle, vyšla mu zde povídka nazvaná Koncert. V desátém čísle povídka zcela chybí, další vyšla až v jedenáctém čísle, jmenovala se Karneval a napsal ji Vladimír Mikolášek.

Evě Bešťákové vyšla ve dvanáctém čísle už druhá povídka v tomto ročníku, tentokrát s názvem Stopa. Ve třináctém čísle se objevuje povídka nazvaná O staré pušce a přátelství, napsal ji Petr Prosch, a ve čtrnáctém povídka nazvaná Tátuv plakát od Zdeňka Sálavy, jehož jméno se v ABC také neobjevuje poprvé. Aleně Lekovské vyšla v patnáctém čísle povídka nazvaná Honička, Václavu Svěchovi v šestnáctém čísle povídka Tuhý kořínek. V sedmnáctém čísle byla otištěna Zbyňku Zavadilovi povídka nazvaná Tajemství neznámého.

Podruhé se v tomto ročníku objevuje i Jaroslav Švadlena, v osmnáctém čísle mu vyšla povídka Svědomí. Dokonce potřetí vyšla povídka v jednom ročníku Evě Bešťákové, v devatenáctém čísle se jednalo o příběh nazvaný Dárek.

Jaroslav Fencl, kterému vycházelo povídání o zvířatech téměř v každém čísle předchozího zkoumaného ročníku, se v ABC objevuje i tentokrát. Ve dvacátém čísle mu vyšla povídka Kdo poručil Bertě. Druhou povídkou v tomto čísle byl příběh nazvaný Tempofon od Evy Hauserové. V jednadvacátém čísle se podruhé objevuje povídka od Radomíra Klabala, tato nese název Trefa do černého. Ve třiadvacátém čísle byla otištěna ukázka z knihy Josefa Matějovského Nebe pro albatros o vzpomínkách a vyprávění našeho předního leteckého konstruktéra Jana Vlčka. Poslední povídkou v tomto ročníku byl ve čtyřiadvacátém čísle příběh nazvaný Měsíční údolí, který napsala Alena Bartošiková.

3.2.8.5 Grafická a výtvarná stránka

Každé číslo ABC otevíral na druhé straně obrázkový příběh (bez názvu), jenž stručně komentoval dění v Pionýrské organizaci a důležité události, které se v rámci ní uskutečňovaly, a doplňoval politicky laděné texty otiskované na této straně.

Po dlouhých letech se opět setkáváme s malou rubrikou Ze zahraničního humoru, stejně jako se v ABC začaly nepravidelně objevovat krátké vtipné obrázkové příběhy od nejrůznějších výtvarníků (např. v prvním čísle se jednalo o Karla Kučeru, Jiřího Guttwirtha a Karla Mrázka).

První celostránkový komiks vycházel na poslední straně „děček“ a jmenoval se Asií křížem krážem a pojednával o cestách ruského poručíka Nikolaje Michajloviče Prževalského. Napsal Karel Dunda a Helena Kholová, nakreslil Milan Víšek. Druhý celostránkový komiks vycházel na zadní obalové stránce ABC a jmenoval se Hrdinové a dobrodruzi kapitána Treskova. Napsal Vlastislav Toman, nakreslil Luboš Hlavsa. Jako poslední je nutno uvést komiks Éda a Béd'a od autorské dvojice BaPe, který vycházel už před pěti lety.

Nahodile jsme se mohli v ABC setkat i s dalšími komiksy, většinou se jednalo o příběhy, které sponzorovaly státní podniky. Tímto způsobem například od čtvrtého do osmého čísla vycházel komiks nazvaný Gulliverova dobrodružství v Liliputu. Napsal Rudolf Baudis, nakreslil J. Petráček.

Za zmínku stojí, že v tomto ročníku využíval časopis ABC už téměř výhradně celobarevné fotografie.

3.2.8.6 Shrnutí

Šéfredaktorem ABC zůstával Vlastislav Toman, cena byla také stabilní – 3 Kčs. ABC se i nadále drželo osvědčeného konceptu. Co se týče literatury, její kvalita zůstávala stále na stejné úrovni, často se opakovali stejní autoři. I nadále v ABC zcela postrádáme zahraniční literaturu.

Časopis také neustále pořádal akce pro děti, v tomto ročníku se jednalo například vždy poslední neděli v měsíci o odpoledne ABC v kinu Ponrepo. Jedinou větší změnou, kterou jsem zaznamenala, je úbytek ideologicky motivovaných článků, stejně jako oslavování nejrůznějších výročí.

3.2.9 Ročník 37 (od 10. září 1992)

3.2.9.1 Obsah

ABC se i na počátku devadesátých let drželo konceptu, který byl zaveden na počátku let sedmdesátých, přestože revoluce 1989 a pochopitelně i přirozený vývoj ve vědě a technice si vyžádal určité změny. Díky tomu, že jsme se vymanili z područí Východního bloku, začal se časopis mnohem více otevírat zahraničním objevům a celému světu, stejně jako začínal psát o zahraničních hračkách (Lego, Barbie, walkmany apod.), podobně se v článcích objevují zmínky o zahraničních firmách, například Sony a Philips.⁹²

Co se týče samotných rubrik, první dvě strany zabírala listárna, která stále nesla název Haló, zde redakce. Zároveň se na této straně vždy objevovala upoutávka na příští číslo.

Celkově lze říci, že v rámci rubrik nedošlo k žádným větším změnám, vedle listárny stále existovaly následující rubriky (někdy s mírně pozměněnými názvy): Pro techniky, Nejen pro dívky, Kolem světa. Objevily se menší nové rubriky, například Mini krimi nebo Sloupek budoucích úspěšných podnikatelů. Jednalo se však převážně o sezónní záležitosti.

Jediná opravdu nová a rozsáhlá rubrika byla nazvána Pro přírodovědce. Jednalo se o protipól rubriky Pro techniky. V předchozích letech v ABC sice existovaly rubriky jako Kalendář mladého přírodovědce, ovšem současné rozdělení i název působily přehledněji a dávaly větší smysl. Na závěr přehledu rubrik je nutno zmínit, že i nadále tvořily velkou část ABC populárně-naučné články jak technického, tak přírodovědného zaměření.

Stejně jako v případě Mateřídoušky i na stránkách ABC se postupně začaly stále silněji prosazovat reklamy. Zpočátku šlo především na upoutávky na nejrůznější nové knihy, filmy a hračky. Objevuje se zde ale i klasické sponzorování vybraných rubrik, například na straně dva v tomto ročníku nikdy nechyběla upoutávka na rádio Bonton, na třetí straně pak pravidelně vycházely upoutávky na nejnovější romantické příběhy z knižní řady Harlequin.

⁹²Pokud se v předrevolučních dobách v ABC psalo o jakýchkoli firmách, téměř výhradně se jednalo o státní podniky, příp. o sovětské firmy. Zmínky o západních firmách se objevovaly maximálně v rubrice Ze světa.

3.2.9.2 Tvoření

Dá se říci, že v rámci „děček“ nedošlo ani na počátku devadesátých let téměř k žádným změnám. I nadále zde nechyběl Atlas ABC, Obrazová škola ABC, vystřihovánky, Technický atlas ABC, několik doprovodných článků k vystřihovánkám a jeden článek věnovaný historii (nejčastěji šlo o vybraný vědecký objev).

Na poslední z celkových osmi stran „děček“ vycházel už tradičně kreslený seriál. Jak je napsáno v úvodním slově, v předchozím ročníku dala redakce čtenářům vybrat, jaký kreslený seriál by rádi našli v sedmatřicátém ročníku. Podle ohlasů drtivou většinou vyhrál seriál na motivy známého amerického filmu *Vetřelci*.

3.2.9.3 Politika a ideologie

Oproti předchozím letům se jedná celkově o obrat o tři sta šedesát stupňů. V ABC nejenže byly masově propagovány západní hračky, filmy a kultura, ale například v prvním čísle na straně dvacet lze nalézt článek s podtitulem *Amerika – to je ono!* Nejedná se pochopitelně o propagandu v pravém slova smyslu, spíše bych se odvážila tvrdit, že redakce ABC velmi rychle pochopila, jaké další změny přinesla změna politického režimu a adaptovala obsah časopisu na prozápadně.

Pozoruhodné je, že z ABC stále nevymizel pionýrský koncept. Ovšem namísto pionýrské rubriky Kompas nahradila tuto Klubovna A+B+C. Děti mohly pod hlavičkou ABC zakládat kluby, případně se účastnit jako jednotlivci (tzv. Robinsoni). Skrze Klubovnu pak mohli ostatní čtenáře informovat o *svých úspěších, ale i o úspěších svých kamarádů, druhých lidí*. Klubovna byla pro všechny, kteří chtěli být s ABC v pravidelném kontaktu, zároveň se vedle svých zpráv mohli také podílet na nejrůznějších akcích pořádaných ABC, stejně jako se zapojovat do speciálních soutěží jen pro členy Klubovny. Jedinou zásadní změnou mezi konceptem Kompas a Klubovny byl ten, že za otištěné články na stránkách Klubovny děti obdržely honorář.

3.2.9.4 Literatura

Ani v oblasti literatury nedošlo na počátku devadesátých let k žádným vážnějším změnám. ABC stále věnovalo povídkám jednu z posledních dvojstran. Nejčastěji se jednalo o jednu rozsáhlejší povídku.

V prvním čísle se objevuje povídka nazvaná Výlet od Milana Pohla. Ve druhém čísle se však setkáváme se čtenářskou tvorbou. Na stránkách věnovaných povídkám vyšly celkem tři příběhy napsané dětmi: Ztracená trpaslička Rychlonožka (Irena Kašová, 10 let), Kde jsou? (Monika Špačková), Ohnivá svině aneb Ze zámku do zámku (Hynek Bednář, 11 let). Ve třetím čísle byla otištěna povídka od českého etnografa, cestovatele a spisovatele Alberta Vojtěcha Friče s názvem Nějaký pan „Novák“.⁹³

Po dlouhé době se v ABC objevila i povídka od zahraničního spisovatele. Pierru Marcovi vyšla ve čtvrtém čísle povídka s názvem Velká plavba. V pátém čísle vyšla autorskému duu Rudolf Hlůže a Miloslav Procházka povídka s názvem Šotolův Taškent. V šestém čísle vyšla povídka pouze jednomu z výše jmenovaného autorského dua, a tím byl Rudolf Hlůže. Jeho povídka se jmenovala Ukradené dopisy. Povídka s vědeckofantastickou tematikou vyšla v sedmém čísle Vladimíru Čortovi, jmenovala se Koridor 15. I v osmém čísle se objevuje povídka od Rudolfa Hlůže, nesla název Já, vymyšlený skinhead.

Mirolavu Zemanovi vyšla v devátém čísle povídka Prázdniny a Evě Bernardinové v desátém čísle povídka Vlci. V jedenáctém čísle se pak jednalo o povídku s názvem Alturllutra a ve dvanáctém o povídku s názvem V oku žraloka od Jana Kalety.

Ve třináctém čísle povídka nevyšla, další se objevila až ve čtrnáctém čísle – povídku s názvem Uličníci napsal Radomír Klbal. V patnáctém čísle se objevují povídky dvě, obě od Martiny Drijverové. První se jmenovala Ve zdi starého domu, druhá Anna. Další povídka Rudolfa Hlůže vyšla v šestnáctém čísle, nesla název Vše co řeknete, může být použito proti vám.

V sedmnáctém čísle vyšla povídka s názvem Padiánský špic Heleně Kholové.

V osmnáctém čísle se opět setkáváme se čtenářskou tvorbou. Martině Binhackové (15 let) byla otištěna povídka La Paloma. Stejně autorce/čtenářce

⁹³https://cs.wikipedia.org/wiki/Alberto_Vojt%C4%9Bch_Fri%C4%8D

vyšla další povídka i v devatenáctém čísle, jmenovala se Černá a bílá, černý a bílý. Vedle toho vyšla v tomto čísle ještě další dvě čtenářská díla, a to Židle od Evy Továrkové (14 let) a Vlak od Kateřiny Hilánové (15 let).

Čtvrtá povídka od Rudolfa Hlúže v tomto ročníku vyšla ve dvacátém čísle, nesla název Návrat krkavého lupiče. V jednadvacátém čísle se objevila povídka od Richarda Sobotky s názvem Večer po práci. Druhá povídka od Radomíra Klabala vyšla ve dvaadvacátém čísle, jmenovala se V čase dešťů. Ve třiaadvacátém čísle vyšla povídka Nezdařený nálet od Václava Šorela a v posledním, čtyřiaadvacátém čísle povídka Tak ahoj, strejdo! od Stanislava Řeháka.

Kvalitu literatury v ABC lze zhodnotit zhruba tak, že časopis oproti předchozím letům přestal otiskovat „povídání o zvířatech“ a plně se zaměřil na beletrii. Povídkám však nikdy nebylo na stránkách ABC věnováno mnoho prostoru a často se jednalo o autory, o kterých už je dnes těžké získat bližší informace. Přesto se i mezi nimi najdou známější jména, například spisovatelka Martina Drijverová, která dlouhodobě spolupracovala s časopisem Mateřídouška.

3.2.9.5 Grafická a výtvarná stránka

Přestože ABC prodělalo po Sametové revoluci mnoho změn, stále zde šlo nalézt komiksy a obrázkové příběhy, které vždy tvořily jednu z jeho základních součástí. Hned na prvních stránkách lze nalézt staronovou rubriku Ze zahraničního tisku (dříve Ze zahraničního humoru), která se vždy v ABC objevovala nepravidelně. Bohužel u těchto krátkých obrázkových příběhů nebýval uveden zdroj.

Jednou ze změn je tematika komiksů (příp. kreslených seriálů – tak je nazývala sama redakce ABC). Jak už jsem zmiňovala v kapitole věnované „děčkám“, na jejich zadní straně začal v tomto ročníku komiks na motivy amerického filmu Vetřelci. Bohužel u tohoto komiksu nejsou uvedeni autoři, pouze informace, že komiks byl převzat od americké společnosti Twentieth Century Fox Film Corporation.

Zatímco Vetřelci působili rozhodně progresivním dojmem, komiks na zadní obalové straně se přidržoval tradičního rázu, a to jak po stránce výtvarné, tak po stránce obsahové. Jednalo se o komiks nazvaný Stroj času, který napsal Rudolf Baudis, nakreslil Miloš Hlavsa. Na zadní obalové straně dále vycházely komiksy

Golem (osmé až dvacáté číslo; napsal Rudolf Baudis, nakreslil Jiří Petráček) a Děťství Indiana Jonese (od jedenadvacátého čísla; převzato od Lucasfilm Ltd.).

Poslední, avšak nepravidelný, komiks vycházel v rubrice Klubovna ABC a týkal se dobrodružství tří dětí, Adama, B a Cyrila. Vždy tematicky doplňoval hlavní téma daného čísla Klubovny.

Speciální komiksová příloha byla vložena do druhého čísla tohoto ročníku, jednalo se o komiks s názvem Dobrodružství Théseova. Napsal Rudolf Baudis, nakreslil Lukáš Fibrich. Další speciální komiksová příloha se objevila ve čtvrtém čísle (dokončení v pátém čísle), nesla název Labyrint světa a ráj srdce. Podle J. A. Komenského převyprávěl Rudolf Baudis, nakreslil L. Páv. V devátém čísle vyšel jako obrázkový příběh převyprávěný román Jacka Londona Bílý tesák, text upravil Rudolf Baudis, nakreslil Jiří Petráček.

3.2.9.6 Shrnutí

Dlouholetého šéfredaktora ABC Vlastislava Tomana nahradil Jiří Kalina. To byla jen jedna z mnoha změn, ke kterým po revoluci došlo. Časopis měl sice stále 32 stran plus osm listů „děček“, ovšem cena se razantně zvýšila na 13,80 Kčs.

Stejně jako Mateřídouška, procházelo i ABC po revoluci tak trochu krizí a snažilo se v této nové době udržet čtenáře. Kvůli tomu se v časopise objevovala rozsáhlá inzerce za účelem přilákání a udržení čtenářů.

Časopis se snažil udržet krok s dobou, proto můžeme sledovat silný příklon k západní kultuře. Zároveň zde byla patrná snaha přinášet čtenářům i „něco navíc“. V ABC se tak objevovaly například volné vstupenky do Pražské botanické zahrady Trója, slevy na nákupy v modelářských obchodech apod.

Co se týče literatury, nejzajímavější změnou je fakt, že se zde, přestože v omezené míře, začala opět otiskovat díla zahraničních autorů.

3.2.10 Ročník 42 (od 25. srpna 1997)

3.2.10.1 Obsah

Hned na druhé stránce ABC nacházíme přehledný obsah, který zjednodušuje orientaci. Na třetí straně pak pravidelně vycházelo slovo některého ze členů redakce a nejrůznější informace pro čtenáře.

V časopise se zmenšil počet rubrik a jejich místo nahradily jednotlivé články, jejichž rozmístění v časopise bylo zcela nahodilé a nespojovala je žádná tematická souvztažnost. Po čtyřech stranách bylo věnováno výhradně technice, stejně tak přírodovědě, dvojstrana byla věnována rubrice Nejen pro dívky. Později přibyla rubrika nazvaná Počítače.

Vedle těchto bylo možno v ABC v tomto ročníku nalézt křížovku, nejrůznější kvízy, krátkou rubriku Mini krimi (v podstatě se jednalo o krátký nevyřešený detektivní příběh, který čtenáři měli rozluštit), známou dvojstranu s názvem Kolem světa a novou rubriku Abeceda zajímavostí. Do ABC se také vrátila staronová Čtenářská burza, kde si čtenáři mohli podat inzerát zájemci o dopisování nebo z důvodu sběratelské činnosti. Neměla obchodní charakter.

S postupem doby v ABC začalo přibývat inzerce, bylo zde možno nalézt jak reklamy na nejrůznější zboží, stejně jako množství soutěží sponzorovaných nejrůznějšími firmami, jako například Whiskas, Pedigree, Česká spořitelna, a. s., Orion, ad.

Na závěr této kapitoly bych se chtěla ještě krátce pozastavit nad kvalitou článků publikovaných v časopise ABC. Oproti Mateřídoušce, která přibližně ve stejné době přešla na formát, ve kterém drtivá většina článků byla přebírána z domácích, případně zahraničních zdrojů a posléze upravována, ABC si stále drželo dva redaktory zodpovědné za technickou stránku a jednoho přírodovědného redaktora. Zároveň s časopisem spolupracovalo velké množství externistů, odborníků na vybranou problematiku, což časopisu umožňovalo stále si udržovat vysoký standard.

3.2.10.2 Tvoření

„Děčka“ se v tomto ročníku přesunula z poloviny časopisu až na zadní stranu za obalový komiks, přes změnu jejich umístění bylo tedy stále možné je vyjmout bez poškození časopisu. Rozsah „děček“ se zmenšil na polovinu, tedy na čtyři listy, také jejich obsah byl upraven. Už zde nevycházely atlasy ani obrázková škola, zůstaly pouze klasické vystřihovánky. Vedle vystřihovánek zde bylo možno nalézt i krátké doplňující články, a dokonce i reklamy, například na program televize Prima.

Čas od času ABC přikládalo k „děčkám“ i další předměty, jako například samolepky, rozvrhy hodin. Nejednalo se však o úplnou novinku, podobné dárky bylo možno v ABC nacházet už dříve.

3.2.10.3 **Politika a ideologie**

Celkově se dá říci, že ABC se, stejně jako Mateřídouška, po revoluci stalo časopisem apolitickým. Snad právě proto mě velmi zaujalo slovo redaktora Václava Šorela v úvodu čtvrtého čísla s názvem *Propagujeme fašismus?*. Tato rozhořčená obrana nezkrasování historie si zaslouží citaci: „*Jsem hluboce přesvědčen, že naprostá většina čtenářů nyní nevěřicně kroutí hlavou. Cožpak ábíčko kdy šířilo fašistické myšlenky? Samozřejmě, že ne! Ale nevěřili byste, že se mezi našimi čtenáři najdou tací, kteří nás z tajné podpory fašismu podezírají. V lepším případě jsme prý servilní ke Spolkové republice Německo. Jako důvod jim postačí svastika na směrovce německého letounu z údobí druhé světové války či recenze knížky, která nehází všechny Němce do jednoho pytle. ... Ať se to tedy někomu líbí nebo ne, i nadále budeme kreslit svastiku na směrovky messerschmittů, focke-wulfů či ‚štuk‘, stejně jako kreslíme rudou hvězdu na ‚lavočky‘ či jaky. Nebude nám vadit ani starý teutonský znak lebky na uniformě vojáků německých obrněných vojsk (ne SS!), neboť to vše je už historie a dost bylo jejího zkrasování.*“

Kromě této ojedinělé stížnosti na přístup redakce ABC k historickým reáliím lze potvrdit, že časopis opravdu žádnou ideologii nepropagoval a politika se po roce 1989 vyhnula jeho zornému poli, až na několik malých zmínek, jako bylo například úvodní slovo v desátém čísle, kde redaktor Martin Smrček popisoval své setkání s tehdejším ministrem životního prostředí Skalickým na tiskové konferenci na Ministerstvu životního prostředí.⁹⁴

Za zmínku stojí, že v tomto ročníku už nefungoval ani poslední pozůstatek Pionýra, kterým byla ještě v předchozím zpracovávaném ročníku Klubovna. Rubrika byla zrušena bez náhrady.

⁹⁴Jádrem celého článku jsou závěry ze Zprávy o stavu životního prostředí za rok 1996, ne samotný ministr Skalický.

3.2.10.4 Literatura

Krátké povídky se začaly objevovat už na třetí straně časopisu. Tvarem i rozsahem připomínaly sloupky. Jednalo se však o krátké bajky, všechny převyprávěl šéfredaktor ABC Rudolf Baudis. Jejich seznam zde uvádím (poslední bajka vyšla v jedenadvacátém čísle): O modré lišce, Nespokojený osel, Čepičář a opice, Medvěd a dva lovci, Proč se medvědi a lišky nemají rádi, Krokodýl a opice, Volavka a rak, Voják a jeho kůň, Lev a králík, Zajíc a želva, Holubi a mravenec, Jaguár a jelen, Kočky a opice, Válka v džungli, Pytlák a ptáci, Žena a mungo, O lidech a oslu, Beran a červík, Král a lev, Dvě feny, Zajícovy uši, Vlk a lišák.

Kromě bajek nechyběla v ABC ani dvojstrana věnovaná povídkám. První povídkou byl příběh nazvaný Nepovedené setkání od Martina Smrčka. Ve druhém čísle se objevila povídka nazvaná Tahák, kterou napsala Ivona Březinová, povídka pocházela z knihy Zrcátko pro Markétu. S autorkou povídky vyšel na stejné straně i krátký rozhovor.

Martině Drijverové, která v ABC publikovala už před pěti lety, vyšla v třetím čísle povídka nazvaná Prokletí. Ve čtvrtém čísle vyšla Michalu Srbovi povídka Síla života. V pátém čísle byla povídka nahrazena rozhovorem s Kateřinou Neumannovou. Další povídka vyšla v šestém čísle, napsal ji známý britský humorista Gerald Durrell a šlo o úryvek z knihy Zvířata mi straší ve věži. V sedmém čísle povídka nevyšla a v osmém a devátém čísle vyšla posléze povídka od Václava Šorela nazvaná Pavouk. V desátém a jedenáctém čísle vyšla další povídka na pokračování, kterou napsal Patrick Coachman, nesla název Pomsta. Vyprávění Vladislava Zejdy (upravil Václav Šorel) nazvané Splněný sen o rekordním letu nejslavnější české pilotky Hany Zejdové vyšlo ve dvanáctém čísle. Klasická povídka v tomto čísle nevyšla.

Celá povídková dvojstrana byla ve třináctém čísle věnovaná čtenářské tvorbě. Objevily se tam následující povídky a básničky: Pes v popelnici (Lucie Vašáková), Kam se poděl Čeníšek? (Renáta Svobodová), Naše Puccinka (Anička Blahníková), Co dovedou mí miláčci! (Michal Kašpárek).

Bývalému šéfredaktorovi ABC Vlastislavu Tomanovi vyšla ve čtrnáctém čísle povídka nazvaná Dudák. V patnáctém čísle vyšla povídka s názvem Seskok, jednalo se o úryvek z knihy populárního amerického spisovatele science-fiction Roberta Ansona Heinleina Hvězdná pýchota. Povídka s názvem Ztracená motyka

byla otištěna Stanislavu Řehákovi v šestnáctém čísle a v sedmnáctém čísle povídka nevyšla.

Sempé Goscinny byl francouzský humorista, mimo jiné scénáristou komiksů o Asterixovi. V osmnáctém čísle mu byla uveřejněna ukázka z knihy Mikuláš a jeho přátelé, nazvaná Narozeniny Marie-Hedviky.⁹⁵

V devatenáctém čísle vyšla povídka od Vladimíry Effenbergerové, nesla název Záchranář. Druhá povídka vyšla Patricku Coachmanovi ve dvacátém čísle, jmenovala se Bílý bizon. V jedenadvacátém čísle povídka nevyšla, zato ve dvaadvacátém čísle vyšla už druhá povídka od Vlastislava Tomana, tentokrát s názvem Abilenský torero. Ve třiaadvacátém čísle vyšel místo povídky rozhovor se spisovatelkou Markétou Zinnerovou a ve čtyřiaadvacátém čísle vyšel místo povídky komiks Poslední mamut. Ivoně Březinové vyšla v pětadvacátém čísle povídka s názvem Hráč. Poslední povídka s názvem Legenda o princezně Pocahontas vyšla v šestadvacátém čísle, autorem byl V. Kočák.

3.2.10.5 Grafická a výtvarná stránka

Proces patrný už před pěti lety, a to postupné nahrazování ilustrací barevnými fotografiemi, byl zcela dovršen v tomto ročníku. Drtivou většinu článků doplňovaly právě fotografie, ilustrace se využívaly pouze u komiksů, „děček“, příp. povídek.

Co se týče komiksů, oproti poměrně vysokému počtu před pěti lety, došlo v tomto ročníku k jejich úbytku a zůstal pouze jeden na zadní obalové straně. Jeho název byl Ostrov pokladů, napsala ho Libuše Štěpánková, nakreslil Jan Štěpánek.

Od osmého čísla začal na zadní obalové straně vycházet nový komiks na pokračování. Jednalo se o Válku s mloky od Karla Čapka. Komiks napsala Libuše Štěpánková, nakreslil Jan Štěpánek.

Speciální komiks s názvem Dvojnásobný podvodník od O. Henryho byl vložen do šestého čísla. Text upravila Libuše Štěpánková, nakreslil Jan Štěpánek. Druhý speciální komiks na motivy díla Otakara Batličky byl vložen do osmnáctého čísla, jmenoval se Poslední vůle. Upravila ho Libuše Štěpánková, nakreslil Jan Štěpánek. Třetí speciální komiks vyšel v třiaadvacátém čísle a jmenoval se Osobní magnetismus. Jednalo se opět o komiks na motivy díla O. Henryho, který upravila

⁹⁵https://cs.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Goscinny – stránka navštívena 12.7.2016

Libuše Štěpánková, nakreslil Jan Štěpánek. Posledním speciálním komiksem byl Poslední mamut na motivy povídky od Jacka Londona. Nakreslil ho Jan Hora.

3.2.10.6 Shrnutí

V tomto ročníku došlo k dalšímu zvýšení ceny na 19 Kč (od jedenáctého čísla na 22 Kč). Co se týče rozsahu, v současné době to bylo čtyřicet stran textu a čtyři listy „děček“. ABC mělo také opět nového šéfredaktora, stal se jím PhDr. Rudolf Baudis.

Největší změnou, pokud je řeč o obsahu, prošla dvojstrana věnovaná literatuře. Bohužel někdy byly povídky upozaděny a v určitých číslech vynechány na úkor jiných článků, na druhou stranu redakce vybírala opravdu zvučná jména, především co se zahraničních autorů týče.

Jak už jsem zhodnotila v kapitole věnované obsahu, časopis stále udržoval své články na vysoké úrovni, dařilo se mu vybírat aktuální témata a snažil se udržovat aktivní vztah se svými čtenáři

3.2.11 Ročník 47 (od 7. ledna 2002)

3.2.11.1 Obsah

Na počátku třetího tisíciletí se časopis ABC rozhodl uvést v platnost několik novinek. Z těch obsahových se jako největší změna jeví zavedení tzv. tématu čísla, kterému bylo věnováno vždy několik prvních stránek časopisu. Samotná témata byla velmi různá, od dinosaurů přes rychlovlaky až po roboty.

Pokud před pěti lety rubrik v ABC ubylo, v tomto ročníku došlo k jejich opětovnému nárůstu a dá se říci, že téměř každá stránka (dvojstránka) měla nyní punc rubriky. Jednalo se o následující stálé rubriky: Technika, Reportáž, Příroda, Tipy, rady, náměty, Moje hobby, Multimédia, Abeceda zajímavostí a Redakční servis na poslední dvojstraně. Z ABC zcela vymizela rubrika věnovaná dívkám. Na druhou stranu nechyběly ovšem ani křížovky, kvízy a nejrůznější zábavné rubriky. Vedle toho se v ABC stále vyskytovalo i několik „volných“ stránek, kde vycházely články na nejrůznější aktuální i nadčasová témata.

Jako zajímavost lze uvést, že od tohoto ročníku získalo ABC vlastní maskota, kocoura Mourrisona.

3.2.11.2 Tvoření

Oblíbená „děčka“ byla opět přesunuta doprostřed časopisu. Stejně jako před pěti lety už se v „děčkách“ daly nalézt pouze vystřihovánky a doprovodné texty. Nejčastěji se jednalo o jednu menší vystřihovánku a druhou, která vycházela na pokračování (například Tower Bridge). Uvnitř bylo také možno nalézt nejrůznější dárky, nejčastěji šlo o plakáty. Celkový rozsah „děček“ byl čtyři listy.

3.2.11.3 Politika a ideologie

Časopis ABC lze v tomto ročníku označit za zcela apolitický. Oproti situaci před pěti lety, kdy se články nebo komentáře zabývající se politickou a ideologií objevovaly v úvodním slově redakce. Zde nic takového není.

3.2.11.4 Literatura

S politováním musím napsat, že v sedmačtyřicátém ročníku ABC se nevyskytuje absolutně žádná literatura, a to jak povídky, čtenářská tvorba nebo rozhovory s autory. Za jediné články, které souvisí s literaturou, lze označit reportáž o vynálezu knihtisku nebo článek o Sherlocku Holmesovi, ani to se však nejeví jako natolik dostačující, aby to mohlo být zařazeno do této kapitoly.

3.2.11.5 Grafická a výtvarná stránka

Novému maskotovi ABC, Mourrisonovi, začal vycházet i vlastní stejnojmenný komiks. Bylo možno ho nalézt na první straně „děček“, napsal ho a nakreslil Lukáš Fibrich.

Vedle Mourrisona vycházel v ABC pravidelně další komiks, a to tradičně na obalu (i když v tomto ročníku na vnitřním obalu, zadní obalová strana byla věnována reklamám). Jednalo se o komiks nazvaný Colby zasahuje s podtitulem Napínavý příběh kapitána amerického letectva. Autoři bohužel nebyli uvedeni. V některých číslech komiks vycházel na zadní straně „děček“.

3.2.11.6 Shrnutí

Jednou z největších změn je fakt, že časopis pozměnil své jméno. Jak je u tohoto ročníku uvedeno v tiráži, oficiální název ABC byl nyní „ABC, časopis generace XXI. století“. Těžko říci, co vedlo vedení periodika k tomu, že se rozhodlo po desetiletí užívaný název ABC mladých techniků a přírodovědců

změnit. Nové jméno sice působí progresivním dojmem, na druhou stranu odkazem k jedenadvacátému století a celkově změnou názvu zcela popírá po léta budovaný odkaz a tradici, kterou ABC založilo. Časopis také přestal vycházet podle školního roku, nýbrž od ledna do prosince.

Oproti předrevolučním letům se v ABC začínala prosazovat „zábavná“ stránka časopisu. Podobně se tomu dělo i u *Mateřídoušky*. Na úkor článků byly některé texty nahrazeny dalšími kvízy, hádankami, testy a křížovkami.

ABC mělo také opět nového šéfredaktora, stala se jím Miroslava Volfová. Došlo k opětovnému mírnému nárůstu ceny na 24 Kč, rozsah byl čtyřicet dva stran včetně „děček“.

Za nejzásadnější obsahovou změnu lze pochopitelně označit totální konec literatury v ABC, což je v podstatě podobný osud, který potkal i *Mateřídoušku*. Je patrné, že z tematického hlediska se do popředí dostávají počítače a internet, kterým bylo na stránkách časopisu věnováno stále více prostoru.

3.2.12 Ročník 52 (od 3. ledna 2007)

3.2.12.1 **Obsah**

Obsah čísla byl v tomto ročníku rozdělen na pravidelné rubriky a témata čísla. Mezi pravidelné rubriky patřily: ABC a vy (vyhodnocení soutěží, listárna, ...), Svět 2007 (aktuality, zajímavosti), PC hry a konzole, Hardware, Mobil, Vystřihovánky, Komiks Mourrison, Křížovka o ceny, Internet, Pokusy a návody, Zábava, rychlý postřeh, Redakční servis (čtenářská burza, vyhodnocení soutěží, řešení kvízů, ...), Předplatné, Příště si přečtete.

Jak je z tohoto přehledu patrné, ABC se velmi silně začalo orientovat na moderní technologie, kterým bylo věnováno několik samostatných rubrik. Druhou velkou oblastí byly nejrůznější zábavné rubriky.

Z časopisu téměř vymizelo rozdělení na techniku a přírodovědu, článkům o přírodě bylo věnováno minimum prostoru (jak může být patrné už z toho, že přírodním vědám nebyla věnována ani jediná pravidelná rubrika).⁹⁶

⁹⁶Na druhou stranu časopis měl už několik let nový název, ve kterém nebylo nyní o přírodních vědách ani slovo, proto nelze tvůrce ABC obviňovat z toho, že by nenaplňovali předpokládaný obsah časopisu.

Co se týče nepravidelných rubrik, tzv. témat čísla, tam se poměrně často objevovaly reportáže, cestopisy, případně články týkající se aktuálních nebo populárních témat.

Ve druhém čísle tohoto ročníku ABC oslavilo padesáté narozeniny, celkový počet vydaných čísel k tomuto datu byl 1093. U této příležitosti vyšlo speciální číslo ABC, které mělo celkem 74 stránek.

3.2.12.2 Tvoření

Vystřihovánky byly stále umísťovány do poloviny časopisu, jejich rozsah činil čtyři listy. K vystřihovánkám velmi často v ABC vycházely tematické články (např. v prvním čísle k modelu Hondy Civic vyšel článek o Tomáši Kotkovi, jezdcí autokrosu). Jako v předchozích číslech byly k časopisu přidávány nejrůznější dárky v podobě samolepek, plakátů atp.

3.2.12.3 Politika a ideologie

Stejně jako v předchozím zkoumaném ročníku, nelze ani o ročníku 2007 říci, že by se v něm projevovaly jakékoli politické ideologie.

3.2.12.4 Literatura

Ani o pět let později se povídky do ABC nevrátily. Mimo to, za jediný článek o literatuře lze považovat v sedmáctém čísle rozhovor s Pavlem Medkem o úskalí překládání sérií knih o Harrym Potterovi.

3.2.12.5 Grafická a výtvarná stránka

Komiks o kocouru Mourrisonovi, který začal vycházet přesně před pěti lety, přetrval na stránkách ABC do tohoto ročníku. Nově začal vycházet přes celou stránku na zadní straně „děček“. Komiks stále psal a kreslil Lukáš Fibrich. Jednalo se také o jediný pravidelný komiks, který v ABC vycházel v tomto ročníku.

Mezi speciální komiksy patřila volná série životopisů slavných vědců s názvem Géniové v komiksu. V prvním čísle vyšel takto komiks o Blaise Pascalovi nazvaný Pascal - Svár srdce a rozumu (všechny komiksy z této série napsal Ondřej Vrtiška, nakreslil Lukáš Fibrich). Ve třetím čísle vyšel další komiks z této série nazvaný Faraday – otec elektromagnetismu a v pátém Purkyně – znalec těla i

duše. V osmém čísle vyšel posléze další komiks s názvem Curie-Sklodovská – žena mnoha prvenství.

Ve třetím čísle začal také vycházet komiks nazvaný Tukie, o kamarádce kocoura Mourrisona. Příběhy opět napsal a nakreslil Lukáš Fibrich.

Poslední komiks vyšel v jedenadvacátém čísle, jednalo se však pouze o jedno číslo. Jmenoval se Geokačer a napsal i nakreslil ho opět Lukáš Fibrich.

3.2.12.6 Shrnutí

ABC sice rozšířilo svůj rozsah na padesát stránek (v některých číslech až na padesát osm nebo šedesát šest), na druhou stranu množství stránek bylo přenecháno reklamám, proto lze tvrdit, že čistý rozsah se v podstatě tolik nezměnil.

Šéfredaktorkou časopisu byla i po pěti letech Miroslava Volfová. Zatímco vedení časopisu zůstalo stejné, cena se zvýšila o více než jednu třetinu na 39 Kč.

Celkově tento ročník časopisu působí neuspořádaným dojmem, redakce časopisu jako by se nedokázala vyrovnat s přívalem nových technologií a kvůli tomu se neustále objevovaly nové rubriky, jiné zanikaly. Vedle toho je nutno zmínit, že časopis už ke konci tohoto ročníku připomínal spíše dětskou verzi časopisu o komunikačních technologiích, hrách apod. Drtivou většinu časopisu tvořily recenze na nejnovější počítačové hry, mobilní telefony a tipy na nejlepší internetové stránky. Redakci časopisu samozřejmě nelze vyčítat, že se rozhodla zaměřit na užitkovou techniku, kterou děti samy využívají, a proto o ni jeví největší zájem, na druhou stranu je škoda, že informace o ostatním technickém pokroku (lety do kosmu, velké stavby atp.), stejně jako u přírodních věd, se smrskly do několika aktualit. ABC také velké množství prostoru věnovalo sportu (především adrenalinovému) a recenzím filmů a hudby.

Závěrem se dá tvrdit, že časopis ABC ve snaze zaujmout co nejširší pole čtenářů opustil své původní vyhraněné zaměření, které předpokládalo hlubší technický nebo přírodovědný zájem, a stalo se běžným časopisem zaměřeným na dospívající.

3.2.13 Ročník 57 (od 3. ledna 2012)

3.2.13.1 **Obsah**

V posledních pěti letech nedošlo v ABC k žádným zásadnějším změnám. Časopis byl zpracováván přehlednou formou, na počátku je možné nalézt upoutávky na obsah daného čísla, především na hlavní téma (např. mimozemšťané, hlubokomořské ponory, evoluce, ...).

Co se týče rubrik, jako první v ABC nacházíme Pohled do světa, šlo o dvojstránkovou rubriku, ve které byla nejpodstatnější rozsáhlá fotografie reagující na aktuální dění ve světě a doplněná krátkým textem. Druhá rubrika byla nazvána Nejčerstvější novinky a objevují se zde informace o nejnovějších objevech v technice i přírodovědě. Hračky, co tě baví byla další dvojstránka věnovaná recenzím na technické novinky, stejně jako na stolní i počítačové hry atd.

ABC pitvá byla stránka, na které je možno nalézt podrobné popisy a vysvětlení fungování vybraných jevů (např. psí spřežení, atmosféra Země, lidské oko, ...).

Objevovaly se i recenze nejnovějších filmů, knih a muziky (rubrika Filmy, knížky, akce), byly zde též tipy na zábavní internetové stránky, tipy na počítačové hry (rubrika Hrátky s počítačem), listárna (nazvaná Co si myslíš). V časopise nechyběly ani stránky věnované zábavě, bylo zde možno nalézt vtipy, křížovku o ceny, kvízy a hádanky. Jednou z posledních rozsáhlejších rubrik byly Moderní vynálezy, kde redakce ABC seznamovala čtenáře například s 3D tiskem.

Několika rubrikami čtenáře provázel maskot ABC, kocour Mourrison, šlo především o menší rubriky, jako Tip na výlet nebo Zeptej se, poradíme. Na poslední straně bylo možno nalézt upoutávku na další číslo.

Přestože byl časopis z větší části rozdělen na pravidelné rubriky, našlo se zde stále pár stran, které byly věnovány vybraným tématům a především reportážím, cestopisům atp.

3.2.13.2 **Tvoření**

V ABC šlo stále nalézt jak „děčka“, tak různé dárky, které byly přikládány k jednotlivým číslům. Jedinou větší změnou oproti ročníku zkoumanému před pěti lety je fakt, že dárky už netvořily „pouze“ samolepky nebo plakáty, ale menší hračky. Ke každému číslu byl také přiložen plakát.

Co se týče samotných „děček“, stejně jako v posledním zkoumaném ročníku i zde jim byly věnovány čtyři listy. Vedle klasických vystřihovánek bylo možno nalézt také komiksy. K „děčkám“ by šla přiřadit i rubrika nazvaná Zkuste si, která se v časopise objevovala nepravidelně. Objevovaly se zde nejrůznější návody, jak si sestrojít vlastní hračky (např. 3D papírové postavičky).

3.2.13.3 Politika a ideologie

Stejně jako v případě předchozích několika zkoumaných ročníků lze časopis i nyní označit za zcela apolitický.

3.2.13.4 Literatura

Povídky už dlouhodobě netvořily součást časopisu. V celém ročníku lze nalézt pouze jeden článek věnovaný literatuře, a to ve třetím čísle, kde se objevil text o J. R. R. Tolkienovi nazvaný Vynálezce hobita, který pojednával jak o životě autora, tak o tom, jak vznikly jeho nejznámější knihy.

3.2.13.5 Grafická a výtvarná úprava

Z obalové strany se komiksy ABC přesunuly do „děček“. V tomto ročníku zde bylo možno nalézt dva rozsáhlé příběhy. První nazvaný Gen7 vycházel i v předchozím ročníku (v prvním čísle tohoto ročníku vyšel už pátý díl). Nakreslil Michael Petrus, napsal Viktor Šauer. Ve dvaadvacátém čísle začal místo něho vycházet nový komiks od Vlastislava Tomana s názvem Pirátova dcera. Nakreslil ho Jiří (Oskar) Petráček. Druhým komiksem byl už známý kocour Mourrison, kterého stále psal a kreslil Lukáš Fibrich. Další, dokonce čtyřstránkový komiks vycházel na jedné z posledních stran a jmenoval se Serpens Levis: Ve smyčkách hada. Komiks napsal v roce 2011 Gutwirth, nakreslil Michal Kocián. Tento komiks v osmnáctém čísle skončil a v devatenáctém byl nahrazen příběhem Obloha zítřka. Napsal ho Viktor Šauer, nakreslil Michael Petrus.

Plejádu komiksů završovaly dva krátké příběhy. První na straně nazvané Zabav svůj mozek o kamarádovi kocoura Mourrisona nazvaný Tukie, také tento vytvořil Lukáš Fibrich. Druhý vycházel na straně Super vtípky, neměl název a nakreslili ho Jakub Kouřil a Lukáš Fibrich. Autor textu nebyl uveden.

Ke čtvrtému číslu byl přiložen komiksový speciál, jednalo se o samostatný časopis s osmačtyřiceti stranami, na kterých bylo možno nalézt známé komiksové

příběhy: Spider-Man: Bolest porážky, Spider-Man: Pokání, Garfield, Calvin a Hobbes, Usagi Yojimbo: Usaki a Kami z jezírka. Druhý komiksový speciál byl přiložen ke dvanáctému číslu, zde se nacházely komiksy X-Men: Okrsek X, X-Men: Vzpomínky, Garfield, Calvin a Hobbes a Usagi Yojimbo: Bezměsíčná noc. Poslední komiksový speciál vyšel v osmnáctém čísle, obsahoval komiksy X-Men: Obyčejný chlápek, Usagi Yojimbo: Netsuké, X-Men: Odraz, Calvin a Hobbes.

3.2.13.6 Shrnutí

Další změnu za posledních pět let prodělal název ABC. V tomto ročníku časopis přišel i o svůj podtitul „časopis generace XXI. století“ a byl ponechán pouze název ABC. Došlo také ke změně redaktora (nyní jím byl Zdeněk Ležák) a ceny, která se vyšplhala na 45 Kč.

Přestože ABC od dob svého vzniku prošlo mnoha změnami, časopis si stále připomínal výročí svého vzniku, které v roce 2012 činilo padesát pět let (slavilo se i padesátileté výročí od uveřejnění první vystřihovánky). U této příležitosti byla uspořádána výstava papírových modelů s názvem Od Vostoku po Chvaly aneb 50 let vystřihovánek v ABC na zámku Chvaly na Praze 9. U stejné příležitosti vyšel v desátém čísle rozhovor s Vlastislavem Tomanem, převážně o jeho komiksech.

Po velkém technologickém boomu, kdy před pěti lety velkou část ABC tvořily převážně články o mobilních telefonech a počítačových hrách, se na stránky periodika začaly vracet texty o zvířatech a přírodě obecně. Stejně tak se zvýšil i počet komiksů, bohužel literatura v ABC stále chyběla.

4 ZÁVĚR

Shrnutí své práce týkající se proměn dětských časopisů ABC a Mateřídouška před a po roce 1989 jsem se rozhodla napsat dohromady, a to především proto, že závěry, ke kterým jsem došla zkoumáním jednotlivých ročníků obou časopisů v rozmezí pěti let, se příliš neliší.

Časopis Mateřídouška začal vycházet těsně po válce v roce 1945, první číslo ABC vyšlo o dvanáct let později, roku 1957. Přestože tedy obě dvě periodika dělí od sebe pouhých dvanáct let, jednalo se o zásadní dekádu v české historii, což se projevilo i na stránkách prvního zmíněného časopisu.

Protože Mateřídouška zažila krátké období Třetí republiky, kdy bylo v Československu znovuobnoveno demokratické státní zřízení, k první zásadní změně v obsahu časopisu dochází už v roce 1948, kdy se k moci dostala komunistická strana.

Oproti prvnímu ročníku, který se zároveň stal prvním zkoumaným ročníkem v mojí práci, došlo k zásadním změnám jak ve výběru autorů a tematiky uveřejňovaných literárních děl, tak v rámci politické ideologie, která se začala silně projevovat v Mateřídoušce hned od počátku padesátých let a přetrvala až do počátku let šedesátých.

Komunistická strana si velmi dobře uvědomovala důležitost vlivu na výchovu nejmladších čtenářů. Ihned po Únorové revoluci bylo toto periodikum využito jako jedna z hlavních platforem, na které bylo rozhodnuto šířit socialistickou osvětu (Mateřídouška byla také rychle prohlášena za následovatele předrevolučního dětského komunistického časopisu Kohoutek). Koncept dětského časopisu, tedy periodicky vycházejícího formátu, který uveřejňoval rozsahově krátké pohádky a básničky, vyhovoval komunistické straně také z toho důvodu, že umožňoval urychlit tvorbu i šíření socialistického realismu potom, co velká část předúnorové literatury byla shledána jako nevyhovující.⁹⁷

Na stránkách tohoto časopisu pro nejmenší čtenáře jsme se tak setkávali vedle zvučných jmen české dětské literatury se jmény méně známými, autory, kteří tak říkajíc splňovali ideologická měřítká. S tím samozřejmě souvisí i témata, kterým se zmiňovaní autoři věnovali. Často bylo možné se setkat s oslavnými básněmi na počest Rudé armády, stejně jako se silnou propagací dělnických profesí, a to jak v básních, tak v pohádkách.

Pokud se zaměříme na to, jak se projevovala komunistická ideologie na stránkách časopisu Mateřídouška, zajímavé je, že vedle agitačních básní, které pro časopis v této době psali i renomovaní spisovatelé, u velké části této tvorby lze za autory označit samotné dětské čtenáře,⁹⁸ jejichž oslavné básně na Stalina, Rudou armádu, pětiletku nebo komunistickou stranu tvořily poměrnou část časopisu.

⁹⁷MALENOVÁ, Eva. Československý časopis Mateřídouška jako zrcadlo sovětské ideologie. *Rozrazil*. Divadlo Husa na provázku, 2006, (10), 89-90.

⁹⁸Vybrané dětské příspěvky jsou k dohledání v příslušných pododdílech věnovaných politice, jejich autentičnost ponechávám na posouzení.

Trochu jinou pozici měl druhý zkoumaný časopis – ABC. Jak už bylo zmíněno, začal vycházet ve druhé polovině padesátých let, tedy stále v době silných represí. Vedle toho, že byl časopis zaměřen na čtenáře s hlubším zájmem o techniku a přírodovědu, byl od počátku také koncipován jako jakási základna Pionýru. Odvážím se také tvrdit, že vzhledem k tomu, že časopis vycházel pro děti ve věku deset až čtrnáct let, tedy pro děti ve věku ukončení základního vzdělání, které si vybírají střední školu a budoucí zaměstnání, objevovala se zde velká snaha o propagaci dělnických profesí, stejně jako byl vždy kladen důraz na službu vlasti.

Mateřídouška na tom nebyla v tomto ohledu lépe, i v ní klasické dětské pohádky a říkanky nahradily výchovné texty, které se snad už ani za pohádky označit nedají. Jednu z mála odlišností zapříčinil věk čtenářů Mateřídoušky (tj. zhruba šest až devět let). V jejich případě se nedalo mluvit o výběru zaměstnání ani o velké službě socialistické vlasti, proto byl časopis spíše zaměřen ke vzdělávání ve stylu vedení k uvědomělosti připomínáním důležitých komunistických svátků, otiskováním životopisů Klementa Gottwalda, Josifa Stalina, Vladimira Lenina apod.

Za zmínku také stojí, že ani v Mateřídoušce nechyběla snaha o zavedení pravidelného pionýrského zpravodaje, v tomto případě šlo o odnož Pionýra pro mladší děti – Jiskry.

Zásadní změnou v projevech politiky byla zhruba polovina šedesátých let, a to jak v případě Mateřídoušky, tak ABC. Především v případě prvně jmenovaného došlo v oblasti literatury (ta v této době stále ještě tvořila většinu obsahu Mateřídoušky) k uvolnění poměrů a začali se zde objevovat jak po léta zakázaní autoři, tak především došlo k publikování nejrozmanitějších zahraničních autorů (např. až z Japonska). Na druhou stranu ubylo klasiků 19. století a prostor dostali autoři současní, a to i z nejmladší generace.

Co se týče ABC, literatura nikdy netvořila jeho základnu, proto se uvolnění poměrů projevilo především tak, že ubylo článků věnovaných dění ve straně apod.

V sedmdesátých letech, a podobně i v letech osmdesátých, došlo v oblasti propagandy k opětovnému zvýšení koncentrace politiky, na druhou stranu je nutno zmínit, že ani v nejhorších dobách normalizace časopisy (především Mateřídouška, která zažila počátek padesátých let) jak počtem politicky zaměřených článků, tak jejich obsahem ani zdaleka nepřipomínaly léta padesátá.

Zhodnocení politických projevů na stránkách obou periodik po Sametové revoluci je poměrně snadné, poněvadž obě dvě periodika lze (soudě podle mnou zkoumaných ročníků) označit za zcela apolitická.

Druhou velkou kapitolou mého závěru tvoří literatura. I v tomto případě bych nejprve ráda shrnula časopis starší, a to *Mateřídouška*. Toto periodikum bylo už od svých nejranějších počátků zaměřeno právě na literaturu a dlouhá léta drželo pomyslný titul nejkvalitnějšího časopisu pro nejmenší čtenáře u nás. Už od prvního čísla jsme se na jeho stránkách mohli setkávat s největšími jmény naší i světové dětské literatury. Sám za sebe hovoří už fakt, že prvním šéfredaktorem byl František Hrubín.

Mateřídouška vskutku v prvním čísle připomínala více slabikář než časopis. Tento vzhled časopisu vydržel poměrně dlouho (i v době komunismu). Konečnou ránu mu zasadil až příchod nového tisíciletí.

Co se týče samotného výběru autorů, ten se v průběhu let velmi proměňoval. Z počátku jsme se setkávali především klasiky 19. a první poloviny 20. století. S nástupem komunistické strany k moci se změnil preference a jako protipól těchto velkých jmen se na stránkách *Mateřídoušky* začali objevovat autoři, kteří sice často nevynikali umem, na druhou stranu splňovali požadavky socialistického realismu.

Jak už jsem zmiňovala, v šedesátých letech došlo k uvolnění poměrů, díky tomu bylo v rámci zahraniční literatury možné se konečně setkat s opravdu zásadními jmény světové dětské literatury.

V každém ohledu si zahraniční literatura v rámci *Mateřídoušky* rozhodně zaslouží pozastavení. V časopise se po celou dobu jeho trvání střídala období, kdy se zahraničních autorů objevovalo více a kdy méně a není určitě s podivem, že mezi lety 1948 až 1989 v časopise bezpochyby převažovali autoři ruské národnosti, případně autoři pocházející z Východního bloku (vyjma Rusů lze za druhou nejčastější národnost označit Poláky). Časopis také udržoval čilý kontakt s dětskými zahraničními časopisy na východ od našich hranic a přejímal z nich jednotlivé pohádky a básně, vycházela i speciální čísla věnovaná těmto zahraničním periodikům.

Jedním z očekávání, které se nenaplnilo, byl předpoklad, že ihned po revoluci 1989 se počet zahraničních autorů zvýší, naopak, téměř vymizeli.

Pokud se vrátíme k literatuře v Mateřídoušce obecně, další ze zásadních zlomů nastal zhruba v polovině sedmdesátých let, kdy se obsah, stejně jako celkový vzhled časopisu začal ustalovat a v rámci literární části jsme se až do poloviny devadesátých let setkávali v podstatě s týmiž autory, dokonce se stávalo, že se v různých číslech opakovaly i básně. Přestože, nebo možná právě proto, že se časopis po tak dlouhou dobu držel stále stejného konceptu i stejných jmen, nastalo s příchodem nového tisíciletí období velkých změn. Už poměrně dlouhou dobu bylo možno pozorovat trend, při kterém byla literární část upozadřována na úkor části zábavné. Tento trend dostoupil svého vrcholu po roce 2000, kdy v každém čísle *Mateřídoušky* byly v časopise otištěny pouze jedna až dvě ukázky z dětských knih. V této době se v časopise sice objevovali zahraniční autoři, spíše než o renomovaná jména se však jednalo o autory v dané chvíli populární, kterým *Mateřídouška* publikováním zajišťovala další reklamu.

Totéž se v podstatě dělo i v případě autorů domácích, i zde se jednalo spíše než o pečlivý výběr o otázku promyšlené reklamy vybraným autorům.⁹⁹

Na časopis *ABC* nelze v otázce literatury rozhodně pohlížet stejně jako na *Mateřídoušku*. Stejně jako ona znamenala vrchol mezi dětskými literárními časopisy, *ABC* se postupně vypracovalo na pozici jednoho z nejlepších technicky a přírodovědně zaměřených časopisů u nás. Přes to přese všechno literatura po dlouhá léta tvořila alespoň okrajově jeho součást.

Zpočátku nebylo v *ABC* literatuře věnováno mnoho prostoru.¹⁰⁰ Za jediný jakýsi projev literatury se daly pokládat komiksy (nutno uznat, že velmi kvalitně zpracované), které se vedle „děček“ postupně staly jedním z hlavních „taháků“ časopisu. Jejich cesta za uznáním jako svébytného literárního žánru však nebyla jednoduchá a ještě v polovině osmdesátých let se v odborných kruzích o komiksech (příp. kreslených seriálech) uvažovalo jako o angloamerickém „vetřelci“, který nemá s českou literární tradicí nic společného.¹⁰¹

⁹⁹Velmi často u zmíněných knižních ukázek nechyběly popisky typu „zakoupíte u všech dobrých knihkupců“ apod.

¹⁰⁰O literatuře se v prvním ročníku časopisu sice v podstatě mluvit nedá, ale na druhou polovinu padesátých let se zde zcela nečekaně objevuje povídka od amerického spisovatele sci-fi Raye Bradburyho s názvem *Zlatá jablka ze Slunce*. Toto je však opravdu ojedinělý příklad.

¹⁰¹KOSATÍK, Pavel. Až příliš mnoho průměrnosti. K současnému stavu dětských rubrik periodického tisku. *Zlatý máj*. Albatros, 1984, **28**, 559-560.

Beletrie se na jeho stránkách objevovala sporadicky a především nepravidelně, s poesíí jsem se ve všech zkoumaných ročnících setkala přibližně dvakrát. Avšak už pět let po vydání prvního čísla, v roce 1962, se dá minimálně jedna povídka nalézt v bezmála každém čísle.

Uvolnění poměrů ve druhé polovině šedesátých let se v ABC projevilo vedle omezení politických článků také naopak větším množstvím zahraniční literatury. Například ve dvanáctém ročníku (tj. 1967/1968) zde bylo otištěno nebývalé množství anglojazyčných autorů.

Posléze v sedmdesátých letech dochází v rámci časopisu k menší revoluci, vznikají „děčka“ a také množství nových rubrik, mezi nimi i pravidelná dvojstrana věnovaná povídkám. Předtím se povídky v ABC objevovaly na nejrůznějších stranách a v podstatě se nedalo mluvit o tom, že tvořily základní součást časopisu, neboť nikdy nebylo jisté kdy, kde a jestli vůbec se v daném čísle vyskytnou.

Přesto, že ABC nebylo nikdy časopisem zaměřeným na literaturu, držel časopis alespoň v rámci jedné rubriky primát. Byla jí četba na pokračování. V ABC obecně velká část obsahu vycházela na pokračování, ať už se jednalo o komiksy, nejrůznější seriály, celoroční soutěže a hry nebo právě o literaturu. Speciální formou četby na pokračování byla rubrika nazvaná Knihovnička,¹⁰² kde vycházel po celý ročník vždy jeden román na pokračování, který bylo možné z časopisu vyjmout a svázat jako knihu. Romány na pokračování přestaly vycházet ve dvaadvacátém ročníku (tj. 1977/1978).

Nicméně konceptu, zavedeného v roce 1972, se ABC drželo velmi dlouhou dobu, v každém čísle vycházela zhruba jedna až dvě povídky převážně od českých autorů. I zde se jména poměrně často opakovala.

Podobně jako u Mateřídoušky přišla další velká změna s příchodem třetího tisíciletí. V této době (první mnou zkoumaný ročník, kde se změna projevila, byl rok 2002) v ABC zcela přestaly vycházet povídky.

Jak je, doufám, patrné z tohoto závěrečného shrnutí, v obou zkoumaných periodikách došlo po roce 1989 ke dvěma zásadním změnám. Tou první byl očekávaný konec komunistické cenzury a politicky motivovaných článků celkově,

¹⁰²Tento název není závazný, romány na pokračování vycházely v ABC často, ovšem z počátku ne pravidelně, název rubriky se může lišit, případně může chybět úplně.

ke kterému došlo ihned po Sametové revoluci. ABC i Mateřídouška se v té době staly časopisy zcela apolitickými.

Druhou změnou byl drastický úbytek literární složky, a to nejen v ABC, odkud literatura zmizela úplně, ale i v případě Mateřídoušky, kde se v současné době objevuje v průměru jeden úryvek z vybrané knihy na číslo.

Nejprekvapivější pro mne bylo, že v případě mizení literární složky nešlo v případě obou zkoumaných periodik o postupný proces, který se mohl započít už na počátku devadesátých let, ale došlo k němu „ze dne na den“ na počátku nového tisíciletí.

Závěrem bych chtěla dodat, že tyto změny, především v případě časopisu ABC, osobně připisuji rozvoji moderních technologií. V tomto časopise totiž nebyla jen literární složka, ale i velká část přírodovědně zaměřených článků upozaděna na úkor techniky. Nejednalo se však o články věnované technickému pokroku jako takovému (lety do vesmíru, reportáže o výrobě, články o fungování dopravních prostředků apod.), nýbrž drtivá většina současného obsahu ABC je věnována komunikačním technologiím, jako jsou mobilní telefony, tablety nebo počítače a jejich recenzím, případně tipům na zábavné internetové stránky atp. Tomu byla přizpůsobena i velká část rubrik, stejně jako samotný název časopisu, který byl změněn z ABC mladých techniků a přírodovědců na ABC, časopis generace XXI. století (i tento název nakonec ABC opustilo). Jednou z mála částí, které v ABC doposud neochvějně přetrvávají, jsou oblíbená „děčka“.

V případě Mateřídoušky, která se stále specializuje na nejmladší čtenáře, se spíše jednalo o odklon směrem k zábavné složce časopisu, kterou tvoří soutěže, kvízy, vtipy ad. V současné době se jedná zhruba o tři čtvrtiny časopisu, přičemž v době vzniku Mateřídoušky naopak žádná zábavná složka její součástí nebyla. Vedle této zábavné složky je zbytek časopisu věnován například rozhovorům se známými osobnostmi a samozřejmě i moderním technologiím.

Oba časopisy po dlouhá léta tvořily zlatý fond české časopisecké tvorby pro děti, přestože každý v rámci jiného zaměření. Změny, ke kterým v časopisech došlo v posledních letech, samozřejmě souvisí i s pravděpodobným zmenšením rozpočtu (ani jeden z časopisů v současné době nezaměstnává zdaleka tolik členů redakce, jako tomu bylo dříve), přesto je obdivuhodné, že se oba dva časopisy dokázaly udržet na trhu, i přes výrazné zdražení, po více než padesát let, s čímž

jdou pochopitelně ruku v ruce i nutné změny a oběti, které časopisy pro své přežití mezi konkurencí musely přijmout.

5 Seznam použité literatury:

DEWETTER, Jaroslav. Vlastislav Toman: Dvouapůltá generace. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1966, **10**(1), 37-39.

FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT (eds.). *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-^^^, ISBN 80-200-0468-8.

CHALOUPKA, Otakar. Od Mateřídoušky k Pionýru. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1960, **4**(7-8).

CHALOUPKA, Otakar. Mateřídouška v posledních pěti letech. *Zlatý máj*. Albatros a Kruh přátel dětské knihy, 1969, **13**(7), 426.

KOSATÍK, Pavel. Až příliš mnoho průměrnosti. K současnému stavu dětských rubrik periodického tisku. *Zlatý máj*. Albatros, 1984, **28**, 559-560.

MALENOVÁ, Eva. Československý časopis Mateřídouška jako zrcadlo sovětské ideologie. *Rozrazil*. Divadlo Husa na provázku, 2006, (10), 89-90.

SLABÝ, Zdeněk K. ... a květů neubývá. *Zlatý máj*. Svaz československých spisovatelů, 1960, **4**(7-8), 523.

ŠVEC, Štefan. *Dějiny českojazyčných časopisů pro děti v letech 1850-1989*. Praha, 2010. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

TOMAN, Vlastislav. *Můj život s ABC - ábíčkem*. Praha: Ostrov, 2005, ISBN 80-86289-38-9.

<http://www.cbdb.cz/>

<http://www.databazeknih.cz/>

<http://www.detske-casopisy.cz/>

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

<http://www.xabc.cz/>

<https://en.wikipedia.org/>

<https://cs.wikipedia.org/>

